

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Αναστασία Μουστάκα

Πτυχιακή Εργασία

**Το παιχνίδι στην εκπαιδευτική διαδικασία κατά την προσχολική
ηλικία**

Επιβλέποντες:

1^η επιβλέπουσα: Αικατερίνη Μιχαλοπούλου

2^{ος} επιβλέπων: Μαρία Τσουβαλά

Βόλος, Ιούνιος 2017

ΠΑΙΧΝΙΔΙ

Παιχνίδι-ατέλειωτο παιχνίδι
ανάγκη, κίνηση, ζωή.
Παίζω, ανακαλύπτω, δημιουργώ
Τον κόσμο γνωρίζω εγώ.

Γνωρίζω εμένα κι εσένα
Γινόμαστε εμείς, γινόμαστε ένα.
Παίζουμε, τραγουδάμε, χαιρόμαστε,
Στον ύπνο, παιχνίδια ονειρευόμαστε.

Όλη η ζωή είναι παιχνίδι,
με νίκες και με ήττες.
Μα πάντα αγωνιζόμαστε,
ποτέ δεν παραιτούμαστε.

Βάγια Κρικέλη

-“Jouer c’ est jouir”- Το παιχνίδι σημαίνει χαρά

Jean Chateau

-Οι άνθρωποι δεν σταματούν να παίζουνε επειδή γερνάνε. Γερνάνε επειδή σταματούν να παίζουνε.

Oliver W. Holmes, 1809-1894, Αμερικανός συγγραφέας

Πίνακας Περιεχομένων

Ευχαριστίες.....	5
Περίληψη.....	6
Εισαγωγή.....	7

Α' Μέρος: Θεωρητικό

Κεφάλαιο 1^ο: Παιχνίδι και εκπαιδευτική διαδικασία

1.1 Ορισμός του παιχνιδιού.....	8-12
1.2 Είδη παιχνιδιού	12-17
1.3 Είδος παιχνιδιού σε συνάρτηση με ηλικία και φύλο.....	17-22

Κεφάλαιο 2^ο: Η σχέση ανάμεσα στο παιχνίδι και τη μάθηση

2.1 Παιχνίδι σημαίνει μάθηση.....	23-29
2.2 Το φανταστικό παιχνίδι.....	30-31
2.3 Το κοινωνικό-δραματικό παιχνίδι	31-33
2.4 Το παιχνίδι της υποκριτικής.....	33-34
2.5 Το αυθόρμητο παιχνίδι στις «γωνιές».....	34-36
2.6 Το κινητικό παιχνίδι.....	36
2.7 Λίγα λόγια για το χορό.....	37-38
2.8 Κίνηση.....	39-40
2.9 Παιχνίδι και κίνηση.....	40-43
2.10 Η αξία του κινητικού παιχνιδιού.....	44-46

Β' Μέρος: Ερευνητικό

Κεφάλαιο 3^ο: Μεθοδολογία της έρευνας

3.1 Σκοπός της έρευνας.....	47
3.2 Το ερευνητικό ερώτημα και τα υποερωτήματα.....	48
3.3 Επιλογή της μεθόδου.....	48-49
3.4 Δείγμα.....	49
3.5 Σχεδιασμός και διάρκεια της έρευνας.....	49-50
3.6 Η συνέντευξη ως μέσο συλλογής υλικού.....	50
3.7 Ανάλυση ποιοτικών δεδομένων.....	51-52
3.8 Προβλήματα κατά της διεξαγωγή της έρευνας.....	52

Κεφάλαιο 4^ο: Αποτελέσματα της έρευνας

4.1 Ανάλυση δεδομένων.....	53-72
----------------------------	-------

Κεφάλαιο 5^ο: Συζήτηση - Συμπεράσματα

5.1 Συμπεράσματα της έρευνας.....	73-77
5.2 Προτάσεις για περαιτέρω έρευνα.....	78

Βιβλιογραφία.....	79-82
--------------------------	--------------

Παράρτημα

Ευχαριστίες

Με την ολοκλήρωση της πτυχιακής μου εργασίας, αρχικά θα ήθελα να εκφράσω βαθιές ευχαριστίες στην πρώτη επιβλέπουσα, κ. Μιχαλοπούλου Αικατερίνη, κυρίως για την εμπιστοσύνη που μου έδειξε αλλά και για τον χρόνο που διέθεσε ώστε να με καθοδηγήσει. Χωρίς τη δική της συμβολή δεν θα ήταν δυνατή η πραγματοποίηση της εργασίας αυτής.

Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά την δεύτερη επιβλέπουσα, κ. Τσουβαλά Μαρία, η οποία αφιέρωσε χρόνο τόσο για την ενίσχυση της συγκεκριμένης εργασίας αλλά και καθ' όλη τη διάρκεια των σπουδών μου υπήρξε δίπλα μου.

Ευχαριστώ θερμά και τις δύο και ελπίζω να συνεχίζω να μαθαίνω δίπλα τους και μετά την ολοκλήρωση αυτού του κύκλου.

Ωστόσο, δεν θα μπορούσα να μην ευχαριστήσω τις εκπαιδευτικούς που δέχτηκαν να συμμετάσχουν στην διαδικασία των συνεντεύξεων και μου παραχώρησαν δεδομένα.

Τέλος, ευχαριστώ τους γονείς μου, Θανάση και Ασπασία που είναι τόσο χρόνια δίπλα μου και με στηρίζουν. Τους ευχαριστώ για όσα μου χάρισαν απλόχερα αλλά και για την εμπιστοσύνη που μου έδειξαν. Γι αυτό θα ήθελα να τους αφιερώσω αυτή μου την προσπάθεια. Ακόμη, θα ήθελα να ευχαριστήσω την αδερφή μου, Έλενα που δεν ξεχνά να μου θυμίζει την αισιόδοξη πλευρά της ζωής.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα εργασία αποτελείται από δυο μέρη: το θεωρητικό και το ερευνητικό μέρος.

Συγκεκριμένα, το θεωρητικό μέρος χωρίζεται σε δύο κεφάλαια. Το πρώτο κεφάλαιο φέρει το τίτλο: παιχνίδι και εκπαιδευτική διαδικασία. Περιλαμβάνει ορισμούς που έχουν διατυπωθεί κατά καιρούς για το παιχνίδι, αναφέρεται στα είδη των παιχνιδιών και τέλος στα είδη των παιχνιδιών σε συνάρτηση με την ηλικία και το φύλο του παιδιού. Το δεύτερο κεφάλαιο με τίτλο: η σχέση ανάμεσα στο παιχνίδι και τη μάθηση, αναφέρεται στην ιδιότητα της μάθησης που αποτελεί χαρακτηριστικό του παιχνιδιού. Παρακάτω γίνεται αναφορά σε ορισμένα είδη παιχνιδιού και συγκεκριμένα, στο φανταστικό παιχνίδι, στο κοινωνικό-δραματικό παιχνίδι, στο παιχνίδι της υποκριτικής, στο αυθόρμητο παιχνίδι που πραγματοποιείται στις λεγόμενες «γωνίες» και στο κινητικό παιχνίδι. Στη συνέχεια δίνεται έμφαση στο κινητικό παιχνίδι καθώς ακολουθούν λίγα λόγια για το χορό και τη κίνηση, για το παιχνίδι και την κίνηση ενώ τέλος, παρουσιάζεται η αξία του κινητικού παιχνιδιού.

Έπειτα υπάρχει το ερευνητικό μέρος, το οποίο αποτελείται από τρία κεφάλαια. Το πρώτο κεφάλαιο αναφέρεται στη μεθοδολογία της έρευνας και περιλαμβάνει τον σκοπό της έρευνας, την επιλογή της μεθόδου, το δείγμα, το σχεδιασμό και τη διάρκεια της έρευνας. Στο ίδιο κεφάλαιο παρουσιάζεται η συνέντευξη που χρησιμοποιήθηκε ως μέσο συλλογής του υλικού, ακολουθεί η ανάλυση των ποιοτικών δεδομένων αλλά και τα προβλήματα που προέκυψαν κατά την διεξαγωγή της. Το δεύτερο κεφάλαιο της έρευνας ονομάζεται: αποτελέσματα της έρευνας και εμπεριέχει την ανάλυση που πραγματοποιήθηκε μέσω των δεδομένων που συλλέχθηκαν, δηλαδή την παρουσίαση των αποτελεσμάτων. Στη συνέχεια το τρίτο και τελευταίο κεφάλαιο έχει το τίτλο: συζήτηση-συμπεράσματα και περιλαμβάνει τα συμπεράσματα της έρευνας.

Τέλος, παρατίθενται πρώτα η βιβλιογραφία και στη συνέχεια το παράρτημα με τις συνεντεύξεις που χρησιμοποιήθηκαν ως υλικό.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το παιχνίδι είναι μια εκδήλωση όλων των εποχών. Από τους αρχαιότετους ακόμα χρόνους παρακίνησε την προσοχή και τη σκέψη των ανθρώπων και αποτέλεσε αντικείμενο παράστασης στην τέχνη καθώς και αντικείμενο περιγραφής στη λογοτεχνία και την ποίηση (Αντωνιάδης, 1994). «Το παιχνίδι είναι αρχαιότερο από τον πολιτισμό» (Huizinga, 1989, σελ. 11).

Το παιχνίδι διαχωρίζεται από την εργασία, καθώς δεν αποτελεί καθήκον. Συνήθως παρουσιάζεται σαν ξεκούραση, γέμισμα του χρόνου τις ελεύθερες ώρες, σαν ξεγνοιασιά και αναψυχή, σαν χαλάρωμα. Πολλές φορές οι ενήλικες θεωρούν το παιχνίδι χάσιμο χρόνου ή το θεωρούν μια δραστηριότητα δευτερεύουσας σημασίας, γιατί δεν έχουν κατανοήσει ότι για το παιδί είναι η πιο σοβαρή ενασχόληση και ότι παίζει ένα πολύ σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξή του και στη διαμόρφωση της προσωπικότητάς του. Είναι χαρακτηριστικό της ηλικίας του.

Το παιχνίδι θεωρείται το κέντρο της παιδικής ηλικίας. Δε νοείται παιδί χωρίς παιχνίδι. Παιδί και παιχνίδι θεωρούνται έννοιες άρρηκτα συνδεδεμένες μεταξύ τους, έννοιες αλληλένδετες. Για το παιδί κάθε δραστηριότητα είναι παιχνίδι, όπως δηλώνεται και από την ετυμολογική συγγένεια των δύο λέξεων. Η λέξη παιχνίδι έχει τις ρίζες της στην αρχαία ελληνική γλώσσα, η οποία είχε τρεις τουλάχιστον διαφορετικές λέξεις για το παιχνίδι. Η συνηθέστερη από τις τρεις ήταν η λέξη *παιδιά* που σημαίνει «ότι ανήκει ή ότι αναφέρεται στο παιδί» (Huizinga, 1989, σελ. 51). Η λέξη *παιδί*, καθώς και τα παράγωγά της: *παίζει*, *παίγμα* και *παίγνιον* χρησιμοποιούνταν για να δηλώσουν όχι μόνο τα παιχνίδια των παιδιών, αλλά και κάθε είδος παιχνιδιού ακόμα και το υψηλότερο και το ιερότερο, όπως για παράδειγμα, τις ιερές τελετουργίες. Όλες οι παραπάνω λέξεις εμπεριείχαν την έννοια της ξεγνοιασιάς, της ευθυμίας και της χαράς (Huizinga, 1989).

Το παιχνίδι είναι η παγκόσμια γλώσσα των παιδιών. Μέσα απ' αυτό μπορούν κι εκφράζονται πιο ευέλικτα, σωστά και πολύπλευρα. Πολλοί είναι αυτοί που έχουν τονίσει, πως το παιδί με το παιχνίδι δείχνει τη σωματική, συναισθηματική και κοινωνική του εξέλιξη, καθώς και τον τρόπο με τον οποίο προσπαθεί να χειρισθεί την πραγματικότητα. Επομένως, όλα τα παραπάνω δείχνουν ότι παιδί και παιχνίδι είναι έννοιες ταυτόσημες.

Μέρος Πρώτο: Θεωρητικό

Κεφάλαιο 1^ο : Παιχνίδι και εκπαιδευτική διαδικασία

1.1 Ορισμός του παιχνιδιού

Είναι γνωστό πως το παιχνίδι είναι συνυφασμένο με τη παιδική ηλικία καθώς έχει κυρίαρχο και καθοριστικό ρόλο στη ζωή των παιδιών. Τα είδη του παιχνιδιού είναι ποικίλα όπως κι οι ορισμοί που έχουνε διατυπωθεί κατά καιρούς. Το παιχνίδι ως όρος είναι αρκετά δύσκολο να οριστεί με σαφήνεια και γι αυτό δεν υπάρχει ένας μόνο και γενικά αποδεκτός ορισμός, ωστόσο όπως θα δούμε έγιναν ορισμένες προσπάθειες.

«Το παιχνίδι είναι η δραστηριότητα μέσα από την οποία τα παιδιά καλύπτουν όλες τις αναπτυξιακές τους ανάγκες» (Maxim, 1989).

«Το παιχνίδι είναι αυτή η συναρπαστική δραστηριότητα στην οποία συμμετέχουν υγιή παιδιά με ενθουσιασμό και ανεμελιά» (Scales et al., 1991).

«Το παιχνίδι είναι μια δραστηριότητα, κατευθυνόμενη από το παιδί το «νόημα» της οποίας έχει σημασία για το ίδιο και όχι η κατάληξή της» (Kostelnik, Soderman & Whiren, 1993).

«Το παιχνίδι είναι η πραγματοποίηση της μάθησης μέσα από την πράξη» (Feeney, Christensen, & Moravcil, 1996).

Το παιχνίδι αποτελεί μια ιδιαίτερα 'απείθαρχη έννοια', όπως υποστηρίζει η Garvey δύσκολη να ορισθεί. *«Είναι ένα σύνθετο και πολύμορφο φαινόμενο που περιλαμβάνει πολύ διαφορετικές πράξεις και εκδηλώσεις»* (Παπαδόπουλος, 1991,σελ. 113).

Ο Meckley (2002), συνοψίζοντας τις παραπάνω σκέψεις επαναπροσδιόρισε τον ορισμό του παιχνιδιού ως μια δραστηριότητα, η οποία θα πρέπει να εμπεριέχει τα ακόλουθα χαρακτηριστικά:

- α) να είναι ελεύθερη επιλογή των παιδιών,
- β) να κατευθύνεται από εσωτερικά κίνητρα,
- γ) να παρέχει ευχαρίστηση και ικανοποίηση,
- δ) να εμπλέκει ενεργά τους παίκτες,
- ε) να είναι αυτό-κατευθυνόμενο και τέλος
- στ) να έχει νόημα για το παιδί.

Σύμφωνα με το πιλοτικό πρόγραμμα σπουδών του νηπιαγωγείου(2011) ως παιχνίδι ορίζεται η «κυρίαρχη δραστηριότητα» για την ανάπτυξη και τη μάθηση των παιδιών στην ηλικία 4 έως 7 ετών. Τονίζει επίσης, την εμπλοκή του παιδιού τόσο κοινωνικά, νοητικά και συναισθηματικά όσο και κινητικά είτε πρόκειται για αλληλεπίδραση με άλλα παιδιά είτε με ενήλικες. Το παιχνίδι επίσης, μπορεί να σχετίζεται τόσο με ρεαλιστικά γεγονότα όσο και με φαντασιακά και δίνει τη δυνατότητα στα παιδιά να μάθουν, να ανακαλύψουν, να σκεφτούν ιδέες, να αναπαραστήσουν, να μιμηθούν, να μιλήσουν, να επικοινωνήσουν μέσα από αυτό.

Σύμφωνα με τον ορισμό της Διεθνούς Οργάνωσης για το Παιχνίδι [International Play Association (IPA) for the Child's Right to Play (2002)]:

- ✓ Το παιχνίδι είναι επικοινωνία και έκφραση, συνδυάζει τη σκέψη και τη δράση και προσφέρει ικανοποίηση.
- ✓ Το παιχνίδι είναι ενστικτώδες, εθελοντικό και αυθόρμητο.
- ✓ Το παιχνίδι βοηθάει τα παιδιά να αναπτυχθούν σωματικά, γνωστικά, συναισθηματικά και κοινωνικά.
- ✓ Το παιχνίδι είναι ένα μέσο για να μάθει κάποιος να ζει, και όχι ένας τρόπος για να περνά κάποιος την ώρα του.
- ✓ Το παιχνίδι είναι συνδεδεμένο με την παιδική ηλικία, παρ' όλα αυτά, είναι κοινός τόπος ότι τα σημαντικά οφέλη του παιχνιδιού τα χρειαζόμαστε κατά κάποιον τρόπο σε όλη μας τη ζωή (Μπότσογλου, 2010, σελ. 21).

Ο Huizinga ορίζει το παιχνίδι ως μία ελεύθερη διαδικασία που εμπεριέχει στοιχεία της φαντασίας και την καθιστά έξω από τα συνηθισμένα. Τονίζει την

ιδιότητά που έχει να συνεπαίρνει τον παίκτη, απογυμνώνοντας κάθε έννοια συμφέροντος. Ωστόσο, θεωρεί πως έχει όρια τόπο και χρόνο καθώς επίσης, πως διακατέχεται από συγκεκριμένους κανόνες και πρακτικές και πως δημιουργεί ομαδικές σχέσεις (Μπότσογλου, 2010, σελ. 23).

Ο Caillois εφόσον στηρίχθηκε στον ορισμό του Huizinga όρισε το παιχνίδι ως μία δραστηριότητα ελεύθερη, απομακρυσμένη από κάθε μορφή υποχρέωσης διότι έτσι το παιχνίδι θα έχανε το νόημά του, θεωρεί επίσης πως έχει δικό του χώρο και χρόνο κατά τον οποίο αναπτύσσεται, είναι απρόβλεπτο καθώς διακατέχεται από εφευρετικότητα και άγνοια ως προς τη δημιουργία του αλλά και ως προς την μετέπειτα εξέλιξη του. Αναφέρει επίσης πως δεν είναι παραγωγικό από οικονομικής και υλικής πλευράς, ωστόσο υπακούει σε κανόνες παρά την ελευθερία και τέλος βρίσκεται σε ένα φαντασιακό κόσμο και σχετίζεται με μια «παράλληλη πραγματικότητα» ή με τελείως εξωπραγματικά στοιχεία (Μπότσογλου, 2010, σελ. 24).

Όπως αναφέρει η Garvey οι περισσότεροι μελετητές αναφερόμενοι στο παιχνίδι προσπάθησαν να δώσουν κάποια από τα χαρακτηριστικά του και κατέληξαν στα εξής: το παιχνίδι είναι ευχάριστο και διασκεδαστικό, οι στόχοι του δεν είναι τυχαίοι, επίσης τα κίνητρα του παιχνιδιού θεωρούνται ουσιώδη χωρίς να αποσκοπεί σε κάποιο άλλο αντικειμενικό σκοπό. Ακόμη, γίνεται λόγος στο αίσθημα της απόλαυσης που προσφέρει το παιχνίδι κατά τη διάρκειά του, απομακρύνοντας κάθε προσπάθεια επίτευξης κάποιου συγκεκριμένου στόχου. Το παιχνίδι χαρακτηρίζεται ως μη παραγωγικό αλλά αυθόρμητο και εθελοντικό καθώς ο παίκτης έχει την ελευθερία να το επιλέξει. Τέλος, οι μελετητές τονίζουν ότι χρειάζεται δραστηριότητα από τον παίκτη, τονίζοντας την σαφή του συγγένεια με ότι δεν είναι παιχνίδι. Ωστόσο, καταλήγουν πως το παιχνίδι έχει σχέση με τη δημιουργικότητα, την επίλυση προβλημάτων, την εκμάθηση της γλώσσας, την ανάπτυξη των κοινωνικών ρόλων και με άλλα γνωστικά και κοινωνικά φαινόμενα. Να σημειωθεί πως η ανάγκη διευκρίνισης της φύσης αυτών των συνδέσεων και σχέσεων συνεχίζει να θέτει κίνητρα έρευνας. (Μπότσογλου, 2010)

Σύμφωνα με την Αυγητίδου (2001), κατόπιν έρευνας για τη συνεργατική δόμηση των παιδιών προκύπτει ο εξής ορισμός, το παιχνίδι είναι «...μια

γεμάτη νόημα διαδικασία κατά την οποία τα παιδιά συνδημιουργούν ενεργητικά τον κόσμο τους, με τους συνομηλικούς τους και μαθαίνουν μέσα από τις αλληλεπιδράσεις με τους φίλους».

Όπως υποστηρίζει η Wood που αναφέρεται σε Αυγητίδου, Τζεκάκη, Τσάφος (2016, σελ. 105) το παιχνίδι περιλαμβάνεται από μία ευρεία ποικιλία συμπεριφορών, δράσεων και αλληλεπιδράσεων οι οποίες ωστόσο ερμηνεύονται από τους συμμετέχοντες στο παιχνίδι με ποικίλους τρόπους. Αναφέρεται επίσης, ότι το παιχνίδι αποτελεί μία δραστηριότητα που προσφέρει ευχαρίστηση και έχει την ιδιότητα να επιλέγεται από το ίδιο το παιδί κάτι που το καθιστά ενεργό κατά τη διάρκειά του παιχνιδιού εφόσον αντικατοπτρίζει τις δικές του επιθυμίες, ανάγκες, τα δικά του κίνητρα και τις δικές του ιδέες ενώ συγχρόνως ενισχύει την έκφραση συναισθημάτων. Συνοπτικά τα χαρακτηριστικά του παιχνιδιού είναι τα εξής:

- ✓ Επιλέγεται από το παιδί
- ✓ Διαμορφώνεται από το ίδιο
- ✓ Είναι συμβολικό καθώς ενισχύει φανταστικές καταστάσεις
- ✓ Επικεντρώνεται στην διαδικασία και όχι στο αποτέλεσμα
- ✓ Απαιτεί ενεργή συμμετοχή
- ✓ Προσφέρει ευχαρίστηση

Το παιχνίδι ορίζεται ως μία εθελοντική δράση και απασχόληση που έχει προκαθορισμένα χρονικά και τοπικά όρια, στηρίζεται σε κανόνες τόσο ελεύθερα αποδεκτούς αλλά και δεσμευτικούς. Συνοδεύεται από το αίσθημα της χαράς, της έντασης αλλά και της πεποίθησης ότι είναι κάτι διαφορετικό. (Huizinga, 1989, σελ. 49).

Όπως αναφέρει ο Κιτσαράς (2001, σελ. 192) το παιχνίδι για τα παιδιά προσχολικής ηλικίας αποτελεί τόσο στοιχειώδη χαρακτηριστικό γνώρισμα όσο και την βασική τους ενασχόληση. Η έννοια του παιχνιδιού συνδέεται με την φύση του παιδιού και αποσκοπεί στην ικανοποίηση οργανικών και ψυχολογικών αναγκών του, τονίζοντας επίσης πως αποτελεί αναγκαιότητα για το παιδί. Επίσης, καταλήγει πως ενώ δεν υπάρχει σταθερότητα στον ορισμό του παιχνιδιού, υπάρχουν δύο χαρακτηριστικά του που δεν λείπουν από την διαδικασία του παιχνιδιού. Συγκεκριμένα, τονίζει πως το παιχνίδι αποτελεί

τόσο πηγή ευχαρίστησης όσο και απόλαυσης χωρίς να αποσκοπεί σε συγκεκριμένο και προκαθορισμένο στόχο.

Η Κωτσαλίδου (2010, σελ. 84) παραθέτει τον ορισμό του παιχνιδιού και φαίνεται να συμφωνεί σε μεγάλο βαθμό με τον Κιτσαρά καθώς τονίζει κι η ίδια πως το παιχνίδι αποτελεί τόσο χαρακτηριστικό γνώρισμα όσο και την κύρια ενασχόληση του παιδιού. Στη συνέχεια, υποστηρίζει και η ίδια ότι το παιχνίδι υπάρχει στη φύση του παιδιού και αποσκοπεί στην ικανοποίηση των οργανικών και ψυχολογικών του αναγκών. Αναφέρεται επίσης, στην ετυμολογική προέλευση των λέξεων παιδί και παιχνίδι όπου προέρχονται από τη λέξη παις. Έπειτα δίνει έμφαση στο παιχνίδι ως εργαλείο ανακάλυψης του κόσμου, των αρχών, των κανόνων που διέπουν την κοινωνία μέσα στην οποία μεγαλώνει.

Όπως προκύπτει από τα παραπάνω ως παιχνίδι ορίζεται η ελεύθερη, αυθόρμητη και δημιουργική ενασχόληση των παιδιών με τα αντικείμενα και τον κόσμο από τον οποίο περιβάλλεται. Το παιχνίδι είναι κάτι τόσο απλό αλλά η σπουδαιότητα του το κάνει συγχρόνως τόσο σύνθετο και απαραίτητο στη ζωή των παιδιών. Τα είδη των παιχνιδιών είναι πολλά και θα τα γνωρίσουμε αναλυτικότερα παρακάτω, όπως και την επίδραση του στην ολόπλευρη ανάπτυξη των παιδιών.

1.2 Είδη παιχνιδιού

Το παιχνίδι σύμφωνα με τα χαρακτηριστικά του έχουν γίνει κατά καιρούς προσπάθειες να διαχωριστεί σε είδη. Συγκεκριμένα, το πιλοτικό πρόγραμμα σπουδών του νηπιαγωγείου (2011) διακρίνει πέντε είδη παιχνιδιού και είναι τα εξής:

- 1) το κοινωνικό-δραματικό παιχνίδι που αναφέρεται σε δραστηριότητες κοινωνικού περιεχομένου που αναπαριστούν τα παιδιά,
- 2) το φανταστικό παιχνίδι όπου υπάρχει κυρίως αναπαραγωγή χαρακτήρων,
- 3) τα παιδαγωγικά παιχνίδια χειρισμού αντικειμένων όπου η ενασχόλησή τους γίνεται γύρω από αντικείμενα,

4)τα παιχνίδια με κανόνες οι οποίοι είτε προϋπάρχουν είτε δημιουργούνται από τα παιδιά και πραγματοποιούνται σαν μία κοινή συμφωνία που τα ίδια κάνουν πριν την έναρξη του παιχνιδιού και

5)το παιχνίδι διερεύνησης όπου εξερευνούν είτε αντικείμενα, είτε το χώρο, είτε τις δικές τους δυνατότητες.

Όπως αναφέρει η Μπότσογλου (2010) ο Piaget διέκρινε τις εξής κατηγορίες παιχνιδιών:

- το λειτουργικό παιχνίδι (practice play),
- το συμβολικό παιχνίδι και παιχνίδι ρόλων (symbolic and role play game),
- το παιχνίδι με κανόνες (play with rules),
- το παιχνίδι κατασκευών (constructional play).

Ο Wallon παραθέτει τα εξής είδη παιχνιδιών:

- τα λειτουργικά παιχνίδια (jeux fonctionnels)
- τα παιχνίδια φαντασίας (jeux de fiction)
- τα παιχνίδια πρόσληψης (jeux d' acquisition)
- τα παιχνίδια κατασκευών (jeux de fabrication)

Ο Caillois εστιάζει στα κοινωνικά χαρακτηριστικά και δημιουργεί τέσσερις κατηγορίες παιχνιδιού. Το παιχνίδι του συναγωνισμού ή της πρόκλησης και του έδωσε το όνομα «agon», το παιχνίδι της τύχης («alea»), το παιχνίδι της μίμησης («mimicry»), το παιχνίδι του ιλίγγου που του έδωσε το όνομα «ilinx».

Η Moyles ανάλογα με τη δράση του παιχνιδιού δημιούργησε τρεις βασικές κατηγορίες παιχνιδιού. Το σωματικό παιχνίδι, το διανοητικό και το κοινωνικό-συναισθηματικό παιχνίδι.

Ο Smith διέκρινε τους εξής τύπους παιχνιδιού:

- 1) Το παιχνίδι της κοινωνικής ανταπόκρισης (social contingency play) , πρόκειται για απλά παιχνίδια που στηρίζονται στις αντιδράσεις των άλλων.

2) Το αισθησιοκινητικό παιχνίδι (sensorimotor play) , είναι το παιχνίδι είτε με αντικείμενα είτε με το ίδιο το σώμα και στηρίζεται στις αισθητηριακές ιδιότητες.

3) Το παιχνίδι με αντικείμενα (object play) όπου η δράση των παιδιών επικεντρώνεται σε κατασκευές με τουβλάκια.

4) Το παιχνίδι γλώσσας (language play) όπου το παιχνίδι γίνεται με φωνήεντα, συλλαβές, λέξεις, φράσεις και ήχους.

5) Το παιχνίδι φυσικής άσκησης (physical activity play) είναι το παιχνίδι με το σώμα και τη κίνηση. Τα παιδιά τρέχουν, πηδούν, σκαρφαλώνουν.

6) Το παιχνίδι της φαντασίας ή της προσποίησης (fantasy or pretend play), στο οποίο τα παιδιά χρησιμοποιούν τα αντικείμενα ή τον τρόπο συμπεριφοράς με μη συμβατικό τρόπο. Πρόκειται για τη λεγόμενη μετονομασία όπου προσδίδουν μία άλλη σημασία και συγκεκριμένα αυτή που τους εξυπηρετεί στα αντικείμενα.

Τέλος, η Playlink ταξινομήσε τα είδη του παιχνιδιού ως εξής:

- 1) Συμβολικό παιχνίδι (symbolic play) είναι το παιχνίδι που έχει ως χαρακτηριστικά τον έλεγχο, τη σταδιακή εξερεύνηση και την αυξημένη κατανόηση.
- 2) Σκληρό παιχνίδι (rough and tumble play) που σχετίζεται με τη δύναμη των παιδιών και τη πάλη αλλά κυρίως με το άγγιγμα.
- 3) Κοινωνικό-δραματικό παιχνίδι (socio-dramatic play) όπου τα παιδιά υποδύονται ρόλους που συναντά κανείς στη καθημερινή ζωή.
- 4) Κοινωνικό παιχνίδι (social play) όπου τα στοιχεία της κοινωνίας μπορούν να μετατραπούνε.
- 5) Δημιουργικό παιχνίδι (creative play) κατά το οποίο δημιουργούνται νέα στοιχεία και συνδέσεις.
- 6) Παιχνίδι επικοινωνίας (communication play) που έχει ως συστατικά του τις λέξεις και τις χειρονομίες.
- 7) Δραματικό παιχνίδι (dramatic play) όπου δραματοποιούνται από τα παιδιά ορισμένα γεγονότα.

- 8) Παιχνίδι σε βάθος (deep play) που προσφέρει στα παιδιά «επικίνδυνες εμπειρίες» ώστε να αναπτύξουν ικανότητες και άμυνες.
- 9) Παιχνίδι εξερεύνησης (exploratory play) κατά το οποίο το παιδί ανακαλύπτει το χειρισμό των αντικειμένων.
- 10) Παιχνίδι φαντασίας (fantasy play) όπου το παιδί διαμορφώνει το κόσμο όπως εκείνο θέλει.
- 11) Φανταστικό παιχνίδι (imaginative fantasy) κατά το οποίο δεν υπάρχουν κανόνες.
- 12) Κινητικό παιχνίδι (loco motor play) που προσφέρει κινητική δραστηριότητα στο παιδί προς όποια κατεύθυνση εκείνο θέλει.
- 13) Παιχνίδι κυριότητας (mastery play) κατά το οποίο η ενασχόληση του παιδιού έγκειται γύρω από το φυσικό περιβάλλον.
- 14) Παιχνίδι αντικειμένου (object play) το οποίο επιτρέπει στα παιδιά να χειριστούν και να μετακινήσουν τα αντικείμενα με διάφορους τρόπους.
- 15) Παιχνίδι ρόλων (role play) είναι το παιχνίδι που εξερευνά τον τρόπο ζωής όχι απαραίτητα με το φυσιολογικό τρόπο. (Μπότσογλου, 2010).

Η Wood χωρίζει το παιχνίδι σε κινητικό, λειτουργικό/ εξάσκησης, παιχνίδι χειρισμού αντικειμένων (οικοδομικό υλικό και άλλα υλικά κατασκευών, πάζλ), σε κοινωνικό-δραματικό (ανάληψη ρόλων, αλληλεπίδραση μεταξύ των παικτών που περιλαμβάνει συναισθήματα, νοήματα, σχέσεις), σε παιχνίδι διερεύνησης (π.χ. ιδιότητες και χρήσεις των υλικών: διάφορα δοχεία και μία λεκάνη νερό), σε φανταστικό παιχνίδι με φανταστικούς ήρωες από διάφορα ερεθίσματα του περιβάλλοντός τους, σε «ψευτο-πάλεμα» (rough-and-tumble play) και τέλος σε παιχνίδι με κανόνες όπως είναι για παράδειγμα τα επιτραπέζια παιχνίδια. Έπειτα από την διάκριση ακολουθεί η τοποθέτηση ότι ένα παιδί καθώς παίζει εμπλέκεται ταυτόχρονα σε πολλά από τα είδη του παιχνιδιού καθώς ένα παιχνίδι είναι δύσκολο να ενταχθεί σε μία και μόνο κατηγορία καθώς χαρακτηρίζεται ως σύνθετη και δυναμική διαδικασία. (Αυγητίδου, Τζεκάκη, Τσάφος, 2016)

Η Garvey (1990, σελ.38) από την άλλη χωρίζει τα είδη του παιχνιδιού ακολουθώντας διαφορετική προσέγγιση και κάνει λόγο για τις εξής κατηγορίες: παιχνίδι με κίνηση και αλληλεπίδραση, παιχνίδι με αντικείμενα, παιχνίδι με τη γλώσσα, παιχνίδι με κοινωνικά θέματα, παιχνίδι με κανόνες

καθώς και τελετουργικό παιχνίδι. Αρχικά, επισημαίνει την ύπαρξη του κινητικού παιχνιδιού στη ζωή του παιδιού από τους πρώτους μήνες της ζωής του καθώς ως μωρό οι μεγάλοι « χορεύουν» τα παιδιά για να παίξουν μαζί τους. Έπειτα, όσο μεγαλώνουν ακόμα κι τα ίδια πραγματοποιούν κινητικά παιχνίδια σε καθημερινή βάση δίχως να το επιδιώκουν. Αυτό μπορεί να συμβεί είτε αναπτύσσουν το μοναχικό παιχνίδι σε μικρότερη ηλικία είτε όταν αλληλεπιδρούν με τα άλλα παιδιά μέσω της κίνησης. Σε ότι αφορά το παιχνίδι με αντικείμενα η Garvey τονίζει τη σπουδαιότητα των αντικειμένων στη ζωή του παιδιού από πολύ μικρή ηλικία καθώς μέσω αυτών το παιδί εξερευνά το περιβάλλον και τον κόσμο γύρω του, μαθαίνει, προσεγγίζει έννοιες όπως το σχήμα, η υφή, το μέγεθος ενώ παράλληλα μπορεί μέσω αυτών να εκφραστεί συναισθηματικά αλλά και κοινωνικά μέσω της αλληλεπίδρασης του με τους άλλους. Μία άλλη κατηγορία της Garvey αποτέλεσε το παιχνίδι με τη γλώσσα ως δυναμικό μέσο παρατήρησης της συμπεριφοράς των παιδιών. Το παιχνίδι με κοινωνικά θέματα παρέχει στο παιδί τη δυνατότητα να αναπτυχθεί ως μέλος της κοινωνίας. Σε αυτό τον τύπο παιχνιδιού η Garvey εντάσσει το «δραματικό» ή «θεματικό» παιχνίδι με την προϋπόθεση της ύπαρξης αναγνωρίσιμων χαρακτήρων και ιστοριών. Ακόμη το παιχνίδι με κανόνες είναι εκείνο που διέπεται από κανόνες καθώς ορίζεται ως οργανωμένο παιχνίδι με ανταγωνιστικότητα ή διεξάγεται με μορφή οργανωμένων δραστηριοτήτων όπου οι κανόνες καθορίζουν το παιχνίδι αλλά και τις κινήσεις των συμμετεχόντων. Τέλος, ως τελετουργικό παρουσιάζει το παιχνίδι που βασίζεται σε οποιαδήποτε μέσα όπως κίνηση, παιχνίδι με αντικείμενα, γλώσσα.

Επίσης, η Αυγητίδου (2001, σελ. 204) αναφέρεται στους τύπους των παιχνιδιών, παραθέτοντας αρχικά την διάκριση του Piaget. Συγκεκριμένα, ο Piaget διέκρινε το παιχνίδι της εξάσκησης, το συμβολικό παιχνίδι καθώς και των οργανωμένων παιχνιδιών με κανόνες. Σε ότι αφορά το παιχνίδι εξάσκησης υποστηρίζει πως αναπτύσσεται μεταξύ των έξι μηνών έως δύο ετών και περιλαμβάνει το αισθησιοκινητικό και εξερευνητικό παιχνίδι. Τοποθέτησε το συμβολικό παιχνίδι μεταξύ δύο ή τριών ετών έως έξι, υποστηρίζοντας πως περιλαμβάνει το υποκριτικό, το φαντασιακό και το κοινωνικό-δραματικό παιχνίδι. Τέλος, τα οργανωμένα παιχνίδια εμφανίζονται από την ηλικία των έξι

ή επτά χρόνων και έπειτα. Ο διαχωρισμός του Piaget επεξεργάστηκε από την Smilansky, η οποία ένταξε την κατηγορία του «κατασκευαστικού παιχνιδιού» κατά την διάρκεια του οποίου το παιδί χρησιμοποιεί ορισμένα αντικείμενα για να κατασκευάσει κάτι. Ακόμη, ο Brown πρόσθεσε το «παιχνίδι σωματικής δραστηριότητας» όπως είναι το τρέξιμο, η τσουλήθρα, η τραμπάλα αλλά και άλλα παιχνίδια που σχετίζονται με την αδρή κινητικότητα του παιδιού. Αναφέρθηκε και στο «ψευτο-πάλεμα» όπως είναι οι ψεύτικοι καβγάδες και οι τσακωμοί των παιδιών. Τα δύο είδη παιχνιδιού του Brown αναπτύσσονται κατά κύριο από τη φύση τους σε παιχνίδια που πραγματοποιούνται σε εξωτερικούς χώρους.

Ο Πανταζής (2004) σελ. 35 παρουσιάζει την παρακάτω ταξινόμηση και περιγραφή του παιχνιδιού:

- i. Παιχνίδι κίνησης: Αντιπαράθεση με το σώμα τους.
- ii. Δοκιμή, πειραματισμός και δημιουργία: Αντιπαράθεση με τα πράγματα και τα υλικά.
- iii. Παιχνίδι ρόλων και κοινωνικό παιχνίδι: Αντιπαράθεση με άλλους ανθρώπους.

Μία ακόμα προσέγγιση έγινε από τον Makarenko όπου ταξινόμησε τα παιχνίδια με βάση το υλικό κατασκευής τους. Παρουσίασε συγκεκριμένα το μηχανικό παιχνίδι-αντικείμενο θέτοντας ως παράδειγμα το αυτοκίνητο, στη συνέχεια το ημιτελές παιχνίδι που είναι αυτό που καλείται να ολοκληρώσει το παιδί και τέλος το υλικό για το παιχνίδι όπως είναι ο πηλός, η άμμος κ.λπ. (Πανταζής, 2004).

1.3 Είδος παιχνιδιού σε συνάρτηση με την ηλικία και το φύλο

Επιπλέον ο διαχωρισμός του παιχνιδιού σε είδη μπορεί να γίνει ανάλογα με τον αριθμό των συμμετεχόντων. Πιο συγκεκριμένα τα παιδιά μπορούν να αναπτύξουν το μοναχικό παιχνίδι, το οποίο μπορεί να πραγματοποιηθεί σε οποιοδήποτε χώρο είτε στο σχολείο, είτε στο σπίτι, είτε στη παιδική χαρά, είτε στο δρόμο καθώς δεν απαιτεί τη συνεργασία με άλλα παιδιά ή ενήλικες. Χαρακτηρίζεται ως μοναχικό καθώς έχει την ιδιότητα να μπορεί να

πραγματοποιηθεί με ένα μόνο άτομο, το ίδιο το παιδί. Κατά τη διάρκεια αυτού του παιχνιδιού το παιδί μπορεί να αναπτύσσει δραστηριότητα που να απαιτεί πραγματικά ένα άτομο από την άλλη έχει τη δυνατότητα να παραβλέπει ότι κάποιο παιχνίδι χρειάζεται δύο άτομα και πάνω, γι αυτό άλλωστε αναπτύσσει μόνο του διάλογο, κάνοντας πολλούς ρόλους ταυτόχρονα το ίδιο το παιδί. Μπορεί ενδεχομένως να θέτει το ίδιο τις ερωτήσεις αλλά και να δίνει παράλληλα τις απαντήσεις.

Από την άλλη υπάρχει και το παράλληλο παιχνίδι όπου παίζει ταυτόχρονα και παράλληλα με άλλα παιδιά αλλά όχι μαζί τους, έχει όμως την ανάγκη να περιτριγυρίζεται από άλλα παιδιά ή ενήλικες. Ακόμη, υπάρχει το συνεργατικό-κοινωνικό ή αλλιώς ομαδικό παιχνίδι όπου απαιτείται συνεργασία με τα άλλα παιδιά. Κατά τη διεξαγωγή τέτοιου είδους παιχνιδιών το παιδί τοποθετείται μέσα στο σύνολο, αποκτά ταυτότητα και συνήθως καλείται να υπακούσει σε κανόνες για την ομαλή διεξαγωγή του παιχνιδιού.

Πέραν από το είδος του παιχνιδιού καθοριστικός είναι κι ο ρόλος του χώρου που διαδραματίζεται το παιχνίδι. Συγκεκριμένα, μπορεί να αναπτυχθεί είτε σε εσωτερικούς χώρους είτε σε εξωτερικούς υπαίθριους χώρους. Έχει ωστόσο, διαπιστωθεί πως οι υπαίθριοι χώροι παιχνιδιού αναπτύσσουν σε μεγαλύτερο βαθμό την κινητική δραστηριότητα ενός παιδιού καθώς του επιτρέπει να κινηθεί με μεγαλύτερη ευκολία και άνεση στο υπαίθριο χώρο δίχως όρια και περιορισμούς όπως συμβαίνει σε κλειστούς εσωτερικούς χώρους. Επιπλέον, το παιδί στον υπαίθριο χώρο έχει τη δυνατότητα να αναπτύξει σε μεγαλύτερο βαθμό τη φαντασία του και τη δημιουργικότητα του μέσα από στοιχεία της φύσης που έχει στη διάθεσή του. Ακόμη, είναι σημαντικό πως σε έναν εξωτερικό χώρο το παιδί αναπτύσσεται κοινωνικά καθώς εξοικειώνεται με την ιδέα των άλλων που το περιβάλλουν και του δίνεται η δυνατότητα να επικοινωνήσει και να αλληλεπιδράσει μαζί τους. Η ανάπτυξη των συγκεκριμένων παιχνιδιών κλιμακώνονται ανάλογα με την ηλικία καθώς στην πιο μικρή ηλικία το παιδί όπως είναι γνωστό είναι σε θέση να υιοθετεί το μοναχικό παιχνίδι καθώς θεωρεί πως όλος ο κόσμος περιστρέφεται γύρω από αυτό δίχως να έχει την διάθεση να συνεργαστεί με άλλους. Σε λίγο πιο μεγάλη ηλικία και όσο περνάνε τα χρόνια αρχίζει να αναπτύσσει και το παράλληλο παιχνίδι όπου ανακαλύπτει δειλά δειλά τον

κόσμο και καταλαβαίνει πως υπάρχουν κι άλλοι γύρω του αλλά πολλές φορές προτιμά απλά να βρίσκεται στον ίδιο χώρο μαζί τους χωρίς να επιδιώκει συνεργασία ώσπου φτάνει γύρω στα πέντε με έξι να αναζητά το συνεργατικό παιχνίδι όπου αρχίζει να κοινωνικοποιείται κι να βλέπει τον εαυτό του μέσα στο σύνολο.

Ακόμη το παιχνίδι μπορεί να διακριθεί τόσο σε ελεύθερο όσο και σε κατευθυνόμενο. Ως ελεύθερο χαρακτηρίζεται το παιχνίδι που δεν διέπεται από οριοθετημένους κανόνες και προκύπτει σε ανύποπτες στιγμές σε οποιοδήποτε χώρο. Χαρακτηριστικό του ελεύθερου παιχνιδιού στη προσχολική ηλικία είναι οι διάφορες γωνίες του νηπιαγωγείου τις οποίες τα παιδιά αξιοποιούν στην ελεύθερη ώρα και αναπτύσσουμε το αυθόρμητο, το ελεύθερο παιχνίδι που κατασκευάζεται αβίαστα και αυτόματα από τα παιδιά. Το ίδιο επίσης συμβαίνει στις διάφορες παιδικές χαρές ή οπουδήποτε αλλού συναντιούνται τα παιδιά και αβίαστα δημιουργούν το παιχνίδι χωρίς κανόνες.

Η Melinie Klein υποστηρίζει ότι «το ελεύθερο παιχνίδι του παιδιού, είναι το αντίστοιχο του ελεύθερου συνειρμού των μεγάλων». Εξηγεί λοιπόν πως όπως με τον ελεύθερο συνειρμό φτάνει κανείς στην πηγή της σύγκρουσης, ξεπερνώντας τα εμπόδια έτσι το ελεύθερο παιχνίδι των παιδιών οδηγείται νωρίτερα στο σκοπό (Γέρου, 1984, σελ. 70).

Το ίδιο συμβαίνει πολλές φορές και με το αποτέλεσμα της δημιουργίας. Κι αυτό είναι δυνατόν να αποτελείται είτε από αυτόβουλες είτε από κατευθυνόμενες ενέργειες. Κατά την αυτόβουλη ή ελεύθερη δημιουργία ο άνθρωπος δημιουργεί ελεύθερα και κινείται σε ένα ελεύθερο πεδίο κατά το οποίο ανακαλύπτει αξίες. Έτσι ο δημιουργός είναι σε θέση που επεξεργάζεται ελεύθερα και δέχεται ιδέες και εντολές μόνο από τον ίδιο του τον εαυτό. Αντίθετα, στην κατευθυνόμενη δημιουργία το αποτέλεσμα είναι στην ουσία προκαθορισμένο έτσι και τα πλαίσια στα οποία δρα ο δημιουργός είναι περιορισμένα καθώς είναι αναγκασμένος να υπακούει σε υποδείξεις κι εντολές ενός άλλου προσώπου. (Μαγουλιώτης, 2002).

Ένας ακόμη κοινωνικός ταξινομητής σε σχέση με το παιχνίδι είναι το φύλο. Μέσω αυτού καθορίζονται τα ρούχα, τα μαλλιά αλλά σε μεγάλο βαθμό και τα παιχνίδια με τα οποία θα παίξει κάθε παιδί. Φαίνεται πως διάφοροι παράγοντες

είναι αυτοί που επηρεάζουν την ταυτότητα του παιδιού ως προς το φύλο. Πέραν λοιπόν από τους γενετικούς και βιολογικούς παράγοντες τα παιδιά της μικρής ηλικίας επηρεάζονται και μιμούνται τόσο τους ενήλικες που υπάρχουν στον περίγυρο τους όσο και τα μεγαλύτερα αδέρφια που τυχόν έχουν. Επιπλέον, γίνεται κι αναφορά σε παράγοντες όπως είναι τα άλλα παιδιά που συναντούν είτε στους υπαίθριους χώρους παιχνιδιού είτε στο σχολικό περιβάλλον όπου αναπτύσσουν παιχνίδι που επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό την ταυτότητα τους. Μάλιστα, ο ρόλος του παιδιού μέσα στο παιχνίδι πολλές φορές αντικατοπτρίζει και τον ρόλο του στην κοινωνία. Ο διαχωρισμός των οργανωμένων παιχνιδιών από το αυθόρμητο παιχνίδι φαίνεται να απασχολεί ιδιαίτερα καθώς το παιδί στο ελεύθερο παιχνίδι είναι και κυριολεκτικά ελεύθερο να επιλέξει το ρόλο που εκείνο επιθυμεί κάτι βέβαια που δεν λαμβάνει χώρα στο οργανωμένο παιχνίδι με κανόνες. Αυτό είναι που σε πολλές περιπτώσεις περιορίζει και καθορίζει τη δράση του παιδιού και μάλιστα όπως διαπιστώθηκε είναι έτσι κατασκευασμένο ώστε το φύλο να προσλαμβάνει πολύ μεγάλη σημασία. Αναφέρεται επίσης, ως διαπίστωση ότι το φύλο έχει τόσο κατευθυντήριο ρόλο σε παιδιά μικρής ηλικίας όπου καθορίζει τα παιχνίδια με κανόνες αλλά εμπλέκεται και σε μεγάλο βαθμό και στις φιλίες των παιδιών. Επίσης, στο παιχνίδι που αναπτύσσουν τα παιδιά και το διαμορφώνουν τα ίδια, φαίνεται πως η ομοιομορφία έχει εδραιωθεί με μεγάλη εκτίμηση καθώς υποτάσσονται στα πρότυπα και μοιράζουν ρόλους σύμφωνα με αυτά. Ακόμη, σύμφωνα με το φύλο φαίνεται να διαλέγουν να παίζουν ρόλους μιμούμενοι τους μεγάλους αλλά έχοντας αντίκτυπο και στο δικό τους μέλλον χωρίς όμως να είναι ενήμεροι για το μέλλον τους και τις υποχρεώσεις τους ανάλογα με τον ρόλο που θα έχουν στην πραγματικότητα. Επομένως, φαίνεται πως το έμφυλο παιχνίδι των μικρών παιδιών απορρίπτει κατά μία έννοια τις υφιστάμενες ταυτότητες τους δηλαδή αγόρι-κορίτσι, δίνοντας έμφαση περισσότερο στις μελλοντικές τους ταυτότητες που είναι αυτή της γυναίκας και του άντρα. Διαπιστώνεται λοιπόν πως όλες αυτές οι μελλοντικές ιδιότητες δίνουν την δυνατότητα στα αγόρια της μικρής ηλικίας να μπορούν στη σημερινή ηλικία που βρίσκονται να παίζουν παιχνίδια που μελλοντικά θα αποτελεί υποχρέωση της γυναίκας σύμφωνα πάντα με τα πρότυπα της κοινωνίας που υπάρχουν και οριοθετούν τη δράση των πολιτών της. Τονίζεται βέβαια πως στις ηλικίες που εξετάζουμε στη παρούσα φάση ότι

το φύλο έχει νόημα μόνο μέσα από μελλοντικούς όρους. (Αυγητίδου, 2001, σελ. 83).

Η έρευνα του Lever 1976 παρουσιάζει ορισμένες διαφορές ανάμεσα στα παιχνίδια των αγοριών και των κοριτσιών. Διαπιστώθηκε λοιπόν, πως η προτίμηση των αγοριών στρέφεται περισσότερο προς τους δημόσιους χώρους αλλά και προς τα ανταγωνιστικά και οργανωμένα παιχνίδια τα οποία συγκροτούνται από μεγάλες ομάδες. Σε αντίθεση με τα κορίτσια τα οποία δείχνουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον στα ιδιωτικά παιχνίδια η αρχηγία των οποίων προτιμούν να εναλλάσσεται καθώς και να περιλαμβάνεται από μικρότερες ομάδες συγκριτικά με τα αγόρια. Επίσης, φαίνεται πως τα κορίτσια παίρνουν συχνά μέρος στα παιχνίδια των αγοριών με μεγαλύτερη προθυμία και συμμετοχή ενώ τα αγόρια σπάνια θα συμμετάσχουν στα παιχνίδια των κοριτσιών. Συμπληρώνει πως τα κορίτσια φαίνεται να έχουν περισσότερες γνώσεις για το φύλο σε σχέση με τα αγόρια και μάλιστα πως τις αξιοποιούν μέσω της «προσαρμοστικής δυναμικότητας» όπως υποστήριξε ο Sutton-Smith. Απομακρύνουν έτσι κάθε είδους παθητική μίμηση και προωθούν την δημιουργική και αποδοτική εξερεύνηση του παραδοσιακού, προσαρμόζοντας το κατάλληλα μέσα από ποικίλες εκτελέσεις που πραγματοποιούν κατά την διεξαγωγή του παιχνιδιού. Από την άλλη τα αγόρια αυτής της ηλικίας φαίνεται να πέφτουν σε διάφορες παγίδες καθώς τα οργανωμένα παιχνίδια δεν τους παρέχουν τόσες ευκαιρίες όπως συμβαίνει με τα κορίτσια ώστε να εξερευνήσουν, να τροποποιήσουν και να πειραματιστούν ως προς την ταυτότητα τους με διάφορους τρόπους. Κι όλα αυτά φαίνεται να είναι αποτέλεσμα των στερεοτύπων που κυριαρχούν κατά καιρούς και προβάλλουν την αρρενωπότητα των αντρών περιορίζοντας έτσι το μέλλον τους, προσκολλώντας τα στο παρόν. Καταλήγει πως αυτός είναι κι ο λόγος για τον οποίο η παιδική ηλικία του παρόντος κυριαρχείται από τα αγόρια και καθορίζει τις μεταξύ τους σχέσεις (Αυγητίδου, 2001, σελ. 95).

Ακόμη, αξίζει να σημειωθεί πως το περιβάλλον συνεχώς θυμίζει στο παιδί ότι είναι αγόρι ή κορίτσι και το παροτρύνει αντίστοιχα να ασχολείται με ανδρικά ή γυναικεία πράγματα, αυτό επιδρά στα παιδιά και έχει ως αποτέλεσμα σιγά σιγά να σκέφτεται για τον εαυτό του ως αγόρι ή κορίτσι. Μέσα από την παρατήρηση, ενίσχυση και μίμηση, η διαμόρφωση του

κατάλληλου ρόλου του φύλου προηγείται της απόκτησης της ταυτότητας του φύλου (Β. Δεληγιάννη - Κουϊμιτζή & Ζιώγου. 1994, σελ.51 -52).

Κεφάλαιο 2^ο: Η σχέση ανάμεσα στο παιχνίδι και τη μάθηση

2.1 Παιχνίδι σημαίνει μάθηση

Όπως φαίνεται η έννοια του παιχνιδιού είναι συνυφασμένη με την έννοια της μάθησης σε οποιοδήποτε είδος παιχνιδιού κι αν αναφερόμαστε. Τα οφέλη ωστόσο και η δεξιότητα ή δεξιότητες που αναπτύσσει το παιχνίδι διαφοροποιούνται ανάλογα με το είδος του παιχνιδιού και την δράση που αναπτύσσεται.

Η μάθηση είναι απόκριση σε βιολογικά, πνευματικά, ψυχολογικά ή κοινωνικά κίνητρα, σε εξωτερικούς ή εσωτερικούς ερεθισμούς. Είναι μια ενεργητική πορεία, που οδηγεί, μέσα από την προσωπική εμπειρία και δράση, στην απόκτηση δεξιοτήτων, έξεων, αντιλήψεων, πληροφοριών, εννοιών και κρίσεων. Και εάν οι εμπειρίες και οι έξεις που αποκτήθηκαν είναι ωφέλιμες, η μάθηση είναι θετική. Διαφορετικά, είναι αρνητική και βλαβερή. (Κυριαζόπουλος, 1990, σελ. 19).

Οι άνθρωποι γεννιούνται με μία έμφυτη ικανότητα να μάθουν και σε όλο το διάστημα της ζωής τους δεν σταματάνε να μαθαίνουν. Μαθαίνουν με την αλληλεπίδραση μεταξύ τους ο ένας με τον άλλον και με τον φυσικό κόσμο. Η μάθηση επιτρέπει στους ανθρώπους να ξεφύγουν από τις αυστηρές αποφάσεις της φύσης και να διαμορφώσουν τις συνθήκες της ζωής τους είτε προς το καλύτερο είτε προς το χειρότερο. Από τη στιγμή που ο άνθρωπος γεννιέται το παιχνίδι αποτελεί γι αυτόν το φυσικό τρόπο μάθησης και ανάπτυξης. Πέρα από την ευρεία αποδοχή του παιχνιδιού ως η πιο κατάλληλη μορφή της μάθησης είναι γενικά αποδεκτό ότι η δημιουργία ενός πλούσιου μαθησιακού περιβάλλοντος το οποίο προσφέρει στα παιδιά δυνατότητες και ευκαιρίες συμμετοχής σε όλα τα είδη του παιχνιδιού όπως είναι το συμβολικό, το δραματικό, το κινητικό, το φανταστικό και το δημιουργικό συμβάλει στην ανάπτυξη και προώθηση ευρύτερων στάσεων μάθησης. Καθώς τα παιδιά διασχίζουν την διαδρομή του νηπιαγωγείου αναγνωρίζουν προσωπικά

ενδιαφέροντα, προτιμήσεις, ενσυναίσθηση για τους γύρω του, αναγνώριση και απόκριση στα συναισθήματα του άλλου. Το παιχνίδι θεωρείται ως απαραίτητο κομμάτι της καθημερινότητας των παιδιών και διαδικασία της ανθρώπινης ανάπτυξης. Το παιχνίδι συνδυάζει τις σχολικές γνώσεις με τα ενδιαφέροντα των παιδιών, ενισχύει μία διεπιστημονική προσέγγιση και βοηθάει τα παιδιά να αναπτύξουν βασικές ικανότητες (Michalopoulou, Grantza, 2014).

Έχει υποστηριχθεί ότι το παιδί για να φτάσει να γνωρίσει ακολουθεί τρεις διεργασίες. Αρχικά, παρατηρεί, έπειτα αποδέχεται να νέα δεδομένα που εισπράττει, τα οποία πολλές φορές έρχονται σε αντίφαση με τις προϋπάρχουσες αντιλήψεις και τέλος καλείται να αποδεχτεί την πρόκληση να συμμετάσχει στη διαδικασία- παιχνίδι ώστε να εξετάσει τα νέα ενδεχόμενα μέσα από τη δράση. (Jairpaul L. Roopnarine & James E. Johnson, 2006, σελ. 309).

Ο Hauschildt υποστήριξε ότι ο άνθρωπος για να μπορέσει να συμμετάσχει στην διαδικασία της μάθησης χρησιμοποιεί την ολότητα της υπόστασης του, φυσικής-σωματικής, ψυχικής και πνευματικής. Χρειάζεται ενδεχομένως όλες του τις αισθήσεις για να καταφέρει να γνωρίσει το κόσμο και τα αντικείμενα που τον περιβάλλουν και στη συνέχεια να κάνει αναπαράσταση των εμπειριών του συμβολικά και γλωσσικά. Καταλήγει πως για να υπάρξει εξέλιξη και αποτέλεσμα χρειάζεται να παρατηρείται βελτίωση και αλλαγή στάσης κατά τη διαδικασία της μάθησης ώστε να χρησιμοποιηθεί μεταγενέστερα. Τέλος, τονίζει πως για να νοηματοδοτηθεί η διαδικασία νέων δεδομένων απαιτείται η στήριξη στις προϋπάρχουσες γνώσεις. (Καρτασίδου, 2004, σελ. 30).

Η Wood που αναφέρεται σε Αυγητίδου, Τζεκάκη, Τσάφος (2016, σελ. 108) υποστηρίζει ότι το παιδί μέσα από το παιχνίδι φαίνεται να έχει την δυνατότητα να ενδυναμώνει πολλές πτυχές της ανάπτυξης του όπως είναι η προσωπική, η γνωστική, η γλωσσική, η σωματική και η δημιουργική ανάπτυξη. Παράλληλα εξοικειώνεται και αποκτά θετική στάση στην διαδικασία της μάθησης καθώς μέσα από το παιχνίδι οποιασδήποτε μορφής κι αν είναι αποκτά δεξιότητες, ακολουθεί μαθησιακές διαδικασίες και καταλήγει σε αποτελέσματα. Ακόμη, τονίζεται η σπουδαιότητα του παιχνιδιού και η σύνδεση του με τη μάθηση. Το

παιχνίδι και η μάθηση φαίνεται να προωθούν την συμμετοχή των παιδιών, την αλληλεπίδραση των συμμετεχόντων, την νοηματοδότηση της δράσης, την ενίσχυση των προσωπικών κινήτρων, την συνένωση των καινούργιων εμπειριών με την προϋπάρχουσα γνώση, τη δημιουργία διαφορετικών στρατηγικών καθώς και την αυξομείωση των απαιτήσεων σε κάθε περίπτωση που προκύπτει, είτε από τον επιδιωκόμενο στόχο του εκπαιδευτικού, είτε από τα ίδια τα παιδιά. Τέλος, τονίζεται πως για το εύλογο αποτέλεσμα καθοριστικό ρόλο φαίνεται να κατέχει η αντίληψη του εκπαιδευτικού γύρω από την ανάπτυξη και την μάθηση.

Ο Βίννικοτ (1989, σελ. 99) σχολίασε ότι το παιχνίδι αποτελεί θεραπεία. Έτσι τόνισε ότι καθήκον των ενηλίκων αποτελεί η εξασφάλιση της ικανότητας τα παιδιά να παίζουν καθώς το παιχνίδι για εκείνον αποτελεί ψυχοθεραπεία και εδραιώνει την αποδεκτότητα του παιχιδιού από την κοινωνία. Επιπλέον φαίνεται να θέτει το παιχνίδι ως μέσο με το οποίο ο άνθρωπος ανακαλύπτει τον εαυτό του. Μέσα από αυτό γίνεται δημιουργικός και χρησιμοποιεί όλες τις πτυχές της προσωπικότητάς του κάτι που τον ενισχύει στην αναζήτηση του εαυτού του.

Επίσης, το παιχνίδι συμβάλει στην μείωση του εγωκεντρισμού από τον οποίο διακατέχεται το παιδί σε αυτή την ηλικία. Βοηθάει στην καλύτερη κατανόηση του ρόλου του αλλά και των κανονισμών που περικλείουν την κοινωνία. Το παιχνίδι εξωθεί το παιδί στο να υποδυθεί ρόλους που αντικατοπτρίζουν την κοινωνία αλλά για να συμβεί αυτό το παιδί αναγκάζεται πρώτα να μάθει τα στοιχεία του ρόλου του (Ματσαγγούρας, 1982, σελ. 188).

Ο Armstrong χαρακτήρισε το παιχνίδι ως το κοινωνικό πρόσωπο των παιδιών, τονίζοντας έτσι την σπουδαιότητα του κατά την παιδική ηλικία. Επίσης, το παιδί που είτε δεν επιθυμούσε να παίξει είτε δεν είχε την δυνατότητα να το κάνει χαρακτηρίστηκε ως προβληματικό παιδί που ανήκει σε ειδική κατηγορία (Αυγητίδου, 2001, σελ. 56). Το παιδί λοιπόν, που συμμετέχει σε οργανωμένα παιχνίδια εξοικειώνεται με εννοιολογικά συστήματα. Μέσα από τα απλά και διαχρονικά παιχνίδια όπως είναι Γιατροί

και Νοσοκόμες, Μπαμπάδες και Μαμάδες ενώ ίσως για μερικούς φαντάζουν τυπικά η χρησιμότητα τους όπως φαίνεται είναι ιδιαίτερα καθοριστική. Μέσα από την διαδικασία τέτοιων ειδών παιχνιδιών τα παιδιά αναπτύσσουν την αντίληψη τους για καταστάσεις της καθημερινότητας στην πραγματική ζωή αποδίδοντας τες αναπαραστατικά. Επιπλέον, τα παιδιά μέσω του οργανωμένου παιχνιδιού φαίνεται να πραγματοποιούνε συμβολικές μεταβολές σύμφωνα με την δική τους ανάγκη κάτι που όπως εξηγεί η Αυγητίδου τους παρέχει τόσο την αίσθηση του ελέγχου όσο και της αυτονομίας δημιουργώντας έτσι ίσως μία σχετική ανεξαρτητοποίηση από τους ενήλικες ως ένα βαθμό (Αυγητίδου 2001 σελ. 61).

Σύμφωνα με την Αυγητίδου (2001, σελ. 69) οι μετασχηματιστικές διαδικασίες στις οποίες προχωρούν τα παιδιά μέσα από το παιχνίδι επιφέρουν πολυάριθμα αποτελέσματα. Αυτά είναι ότι οι πιο καλοί παίκτες, όπως χαρακτηρίζει τα παιδιά που εμπλέκονται σε αυτό, έχουν την δυνατότητα και επιφέρουν μετασχηματισμούς στο περιβάλλον οι οποίοι κυριαρχούνε. Αναφερόμενοι όμως και στους πιο αδύναμους παίκτες που δεν είναι σε θέση να προβούν σε τέτοιες διαδικασίες τονίζει ότι κάτι τέτοιο ή στέρηση δηλαδή του παιχνιδιού έχει ως αποτέλεσμα σε πολλές περιπτώσεις αυτά τα παιδιά να παραπλανηθούνε με εύκολο τρόπο από συνομήλικους τους που είναι πιο έμπειροι και δυνατοί και ως απόρροια να βρεθούνε απομονωμένα και μοναχικά δίχως συμμετοχή και δράση στα παιχνίδια. Το παιχνίδι μέσα από την απλή εκμάθηση κανόνων των οργανωμένων παιχνιδιών φαίνεται να ενισχύει τα παιδιά να διαμορφώσουν την κοινωνική τους ταυτότητα.

Όπως αναφέρει ο Πανταζής Σ., (2005, σελ. 19) «Το παιδί όταν ασχολείται με τα παιχνίδια, ταυτίζεται ψυχικά και φυσικά με τη διαδικασία της εργασιακής και δημιουργικής ασχολίας» στην απόκτηση γνώσεων, επιτηδειοτήτων και συμπεριφορών, οι οποίες είναι σημαντικές για την εκπαίδευση (μόρφωση) του ανθρώπου. Ως ανώτερο επίπεδο μάθησης, χαρακτηρίζεται η «παιγνιώδη μάθηση», όπως αναφέρει και ο Scheuerl (Πανταζής, 2004). Η μάθηση η οποία επιτυγχάνεται μέσα από το παιχνίδι, θεωρείται ως μια δοκιμαστική χρήση, άσκηση και εξάσκηση, μια μη

ολοκληρωμένη προκαταρκτική μορφή της «κύριας μάθησης». Ο Twellman επίσης παρουσιάζει τις σχέσεις του παιχνιδιού ως μορφή ζωής ή τέχνης με τη διαδικασία της μάθησης με μία τριπλή αλληλεπίδραση:

- α) για να παίξει κάποιος πρώτα πρέπει να έχει μάθει
- β) το παιχνίδι ενισχύει αυτό που έχει μάθει κάποιος ώστε να διασφαλίζεται με αυτόν τον τρόπο και τέλος
- γ) η διαδικασία της μάθησης ολοκληρώνεται και διασφαλίζεται όταν αυτό που έχει μάθει κάποιος να μπορεί να αποδοθεί σε «μορφή παιχνιδιού»

Επίσης, φαίνεται πως τόσο οι γονείς όσο και παιδαγωγοί επιθυμούν να συσχετίσουν το παιχνίδι με τη μάθηση ώστε παίζοντας τα παιδιά να αποκτήσουν κάποιο γνωστικό όφελος γι αυτό άλλωστε εμμένουν στην ύπαρξη των παιχνιδιών-αντικειμένων. Πολλές φορές δίνονται στα παιδιά συγκεκριμένα αντικείμενα που έχουν κατευθυνόμενη μάθηση, την οποία οι ενήλικες έχουν στο μυαλό τους. Από την άλλη σύμφωνα με την Fritz τα παιδιά παίζουν επειδή τα ίδια το επιθυμούν και με αυτό τον τρόπο καλύπτουν τις ανάγκες τους και τα ενδιαφέροντα τους. Βέβαια μέσα από αυτήν την διαδικασία προκύπτει αναπόφευκτα και η μάθηση αλλά όχι η μάθηση μέσω της προϋπάρχουσας γνώσης των ενηλίκων αλλά η μάθηση μέσω την οπτικής των παιδιών. Μέσα από την διαδικασία του παιχνιδιού τα παιδιά δεν έχουν ως γνώμονα να μάθουνε την πραγματικότητα που τους προσφέρεται από τους ενήλικες αλλά να δημιουργήσουνε τη δική τους πραγματικότητα για τον κόσμο και τα αντικείμενα. (Πανταζής, Σ., 2005, σελ. 20).

Ο Vygotsky (2000) αναφέρεται στο παιχνίδι, ξεκαθαρίζοντας πως το παιχνίδι δεν είναι μία δραστηριότητα που απλώς προσφέρει χαρά στο παιδί αλλά τονίζει ότι στην προσχολική ηλικία το παιχνίδι πολλές φορές αποτελεί μία διέξοδο σε ότι αφορά τις ανεκπλήρωτες επιθυμίες του. Πιο συγκεκριμένα, υποστηρίζει ότι δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις που το παιδί επιθυμεί κάτι χωρίς να πραγματοποιείται. Σε αυτήν την περίπτωση το παιδί συμβολίζει με διάφορες μορφές παιχνιδιού αυτό που θέλει. Προσπαθεί λοιπόν να διαχωρίσει

το παιχνίδι από άλλες μορφές δραστηριότητας αφού τονίζει πως το παιχνίδι αποτελεί μία φανταστική κατάσταση.

Επίσης, ο Πανταζής, Σ. (2005 σελ. 21) αναφέρει ότι ακόμη και η πρώτη επαφή που έχει ένα παιδί με ένα υλικό έχει ως αποτέλεσμα την μάθηση ως σκοπό. Το παιδί μέσα από αυτή τη διαδικασία γνωρίζει τους τρόπους που παίζεται το συγκεκριμένο παιχνίδι(παιχνίδια στρατηγικής) μέσω της ενεργητικής διαδικασίας(λειτουργικής) μάθησης. Επιπλέον, το παιχνίδι αναφέρεται ως μέσο ανάπτυξης της προσωπικότητας του παιδιού. Ο Πανταζής σελ. 24 αναφέρει ότι μέσω των παιχνιδιών με κανόνες τα παιδιά φανερώνουν βιώματα και αποκτούν δυναμική είτε λόγω των αναπάντεχων γεγονότων είτε λόγω των προσδοκιών κι αυτό πραγματοποιείται μέσω των έντονων και ξαφνικών αλλαγών που διαδραματίζονται κατά τη διάρκεια ενός παιχνιδιού. Το παιδί ενώ παίζει ταλαντεύεται ανάμεσα στον πραγματικό κόσμο και σε εκείνο του παιχνιδιού. Κάτι τέτοιο βέβαια είναι πιο ξεκάθαρο στο συμβολικό παιχνίδι όπου το παιδί από τη φύση του παιχνιδιού μπαίνει σε νέους φανταστικούς ρόλους όπου κι ικανοποιεί τις ανάγκες του. Τέλος, τονίζεται ότι όλα τα παιχνίδια, οποιασδήποτε μορφής, έχουν παιδαγωγική σημασία καθώς οδηγούν στην μάθηση ή εμπερικλείουν προϋποθέσεις μάθησης. Είναι υποχρέωση και σκοπός της «καλής» παιδαγωγικής του παιχνιδιού να αποκαλύψει την πολυμέρεια του παιχνιδιού. «Για μια θεωρία παιχνιδιού ή για μια παιδαγωγική παιχνιδιού μπορεί πραγματικά να γίνει παραγωγικό (παράλληλα με τη συνειδητή μάθηση σ την υπηρεσία του παιχνιδιού) μόνο εκείνο το είδος της ασυνειδητής μάθησης, το οποίο συμβαδίζει οπωσδήποτε με την προώθηση των παιχνιδιών» (Πανταζής, 2004, σελ. 22).

Ακόμη, αναφέρεται πως η πλειονότητα των εκπαιδευτικών υποστηρίζει πως η ίδια τους η διδασκαλία δεν είναι σε θέση να επιφέρει τη μάθηση με τον τρόπο και με τον βαθμό που επιτυγχάνεται από το παιχνίδι. Πολλοί εκπαιδευτικοί παραθέτοντας την γνώμη τους για το παιχνίδι καταδεικνύουν όπως φαίνεται την σπουδαιότητά του και την ιδιαίτερα σημαντική συμβολή του καθώς χαρακτηρίστηκε ως «όχημα» για την μάθηση. (Αυγητίδου, 2001, σελ.313).

Οι μαθησιακές εμπειρίες που αποκτά το παιδί ξεκινούν από τα πρώτα του χρόνια και καθορίζονται κατά κύριο λόγο από τα ερεθίσματα και τις ευκαιρίες που είχε για να παίζει. Το παιδί και το παιχνίδι είναι δύο έννοιες άρρηκτα συνδεδεμένες μεταξύ τους. Μέσα από το παιχνίδι το παιδί ενεργοποιείται να δράση αλλά και να αποκτήσει εμπειρίες. Ακόμη, ενθαρρύνεται να δράση καθώς όσο παίζει αποκτά ασφάλεια, σιγουριά, συντροφικότητα, σωματική και ψυχική ισορροπία. Έρχεται σε επαφή με το περιβάλλον που το περιβάλλει, το εξερευνά, το επεξεργάζεται, το ανακαλύπτει ενώ παράλληλα μαθαίνει πως είναι να το αποδέχονται, αρχικά οι δικόι του μεγάλοι ενήλικες και έπειτα από το ομαδικό παιχνίδι γίνεται αποδεκτό και από τους συμμαθητές του. Επιπλέον, έρχεται σε επαφή με την εναλλαγή των στιγμών καθώς από την ενεργητική συμπεριφορά περνάει στην παθητική κι από την ένταση της στιγμής επέρχεται η ηρεμία και η χαλάρωση μέσα από πιο ήπια παιχνίδια. Είναι πολύ σημαντικό να ξεκαθαρισθεί ότι κανένα παιχνίδι δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως άσκοπο καθώς ότι κάνει το παιδί ενώ παίζει έχει σημασία για την νοητική και σωματική του ανάπτυξη. Ενισχύεται επίσης, η κοινωνική μάθηση του παιδιού καθώς έρχεται σε επαφή με συνομηλίκους του, αλληλεπιδρά το ένα παιδί με το άλλο και έτσι μαθαίνει να συνεργάζεται και να δραστηριοποιείται ομαδικά. Επίσης, παρακινείται να συμμετάσχει στη ομάδα ξεπερνώντας κάθε φόβο και ανασφάλεια. Η συμβολή του παιχνιδιού είναι ιδιαίτερα σημαντική κι για ένα ακόμη λόγο καθώς αποτελεί μέσο αυτοεκδίπλωσης του παιδιού. Δείχνει με αυτό τον τρόπο τις προτιμήσεις του, τις ικανότητες και δεξιότητες και χαρίσματα που τυχόν έχει. Ικανοποιεί σε μεγάλο βαθμό την ανάγκη για κίνηση μέσα από το παιχνίδι και τέλος στα ανταγωνιστικά παιχνίδια έρχεται αντιμέτωπο κάποιες φορές με την ήττα και μαθαίνει να την διαχειρίζεται σωστά (Thiesen, 2014, σελ. 15-16).

Τέλος, η Montessori, θεωρούσε ότι *«το παιδί αναπτύσσεται μέσα από το παιχνίδι, μαθαίνει επενεργώντας πάνω στο άμεσο και ευρύτερο περιβάλλον του, καθοδηγούμενο από τα λάθη και τις επιθυμίες του»* (Ματσαγγούρας, 1982, σελ.25).

2.2 Το φανταστικό παιχνίδι:

Η φαντασία χαρακτηρίζεται ως μία ικανότητα μη μετρήσιμη και συνδέεται από τους ανθρώπους κυρίως με την παιδική ηλικία και την ικανότητα των παιδιών να προβαίνουν σε ιδιόρρυθμους συνδυασμούς κατά την διαδικασία του παιχνιδιού. Ως ικανότητα φαίνεται πως σχετίζεται σε μεγάλο βαθμό με την δημιουργικότητα. Ο Ουσίνκι έλεγε: ‘για το παιδί δεν υπάρχει αδύνατο, γιατί αυτό δεν ξέρει τι μπορεί να γίνει και τι δεν μπορεί να γίνει. Ιδιαίτερα για αυτό τα παιδιά στο τέλος της προσχολικής ηλικίας συχνά συγχέουν το φανταστικό με το πραγματικό’. Φαίνεται πως η φαντασία διαμορφώνεται και εξελίσσεται από το παιδί εφόσον πρώτα στηριχθεί στη πείρα και τη γνώση που αποκτά. (Μπουρνέλλη, 2016 σελ. 22).

Η δημιουργία ενός φανταστικού φίλου είναι και αυτό ένα είδος παιχνιδιού όπως είναι και οι προσωποποιήσεις, το να μιλάνε δηλαδή σε κούκλες και γενικά στα άψυχα αντικείμενα. Το φανταστικό παιχνίδι ξεκινάει συνήθως από το δεύτερο έτος της ηλικίας και είναι στην αρχή μιμητικό. Όσο βέβαια περνούν τα χρόνια τα παιδιά στο φανταστικό παιχνίδι αρχίζουν να αναθέτουν ρόλους κι μάλιστα πολύπλευρους στα αντικείμενα γύρω τους. Η ανάθεση του ρόλου εξαρτάται από το πώς τους εξυπηρετεί τη δεδομένη στιγμή ανάλογα από το παιχνίδι που παίζουν. Ακόμη, τα παιδιά φαίνεται να δραματοποιούν καταστάσεις της καθημερινής ζωής όπως για παράδειγμα είναι το να κάνουν πως μαγειρεύουνε, πως τρώμε, πως αγοράζουνε κάτι και άλλα περιστατικά. Η δραματοποίηση παρουσιάζεται ως μία μορφή φανταστικού παιχνιδιού. Με την δραματοποίηση το παιδί εξωτερικεύει το «δράμα» που έχει μέσα του. Ως δραματοποίηση παρουσιάζεται η κοινωνική ορμή καθώς η ηλικία των παιδιών διακατέχεται από ορμές. Πολλές φορές το φανταστικό παιχνίδι αποζημιώνει τις αποτυχίες του παιδιού και έτσι εκδηλώνει τις ανησυχίες του. Δυσκολεύεται να αντιμετωπίσει τον πραγματικό κόσμο και έτσι καταφεύγει σε αυτό το είδος παιχνιδιού. (Γέρου, 1984).

Ο Κυριαζόπουλος (1990, σελ. 101) ερμηνεύει την ανάγκη του παιδιού για το φανταστικό παιχνίδι με τον ίδιο τρόπο καθώς εξηγεί πως αφού το παιδί σε πολλές περιπτώσεις αδυνατεί να κάνει ότι κι οι ενήλικες βρίσκει το φανταστικό παιχνίδι ως τρόπο να εκπληρώσει την επιθυμία του. Σε ότι αφορά

αυτό το είδος παιχνιδιού πολλοί γονείς φαίνεται να αναρωτιούνται αν είναι σωστό να ζούνε τα παιδιά ανάμεσα στο πραγματικό και το φανταστικό αλλά όπως φαίνεται τα παιδιά προσχολικής ηλικίας δεν είναι σε θέση να διαχωρίσουν αυτούς τους δύο κόσμους κι ούτε νοιάζονται για το αληθινό και το φανταστικό. Επίσης, δεν μπορεί να διαχωρίσει το έμψυχο από το άψυχο καθώς ζει σε έναν μαγικό κόσμο όπου το φανταστικό παιχνίδι φαίνεται να κατέχει μεγάλο ρόλο. Εξάλλου, γι αυτό παίζοντας ένα τέτοιο είδος παιχνιδιού ικανοποιεί τις ανάγκες του και διακατέχεται από συναισθήματα χαράς, ικανοποίησης και πληρότητας. Τέλος, αναφέρεται πως παρατηρήσεις που έχουνε πραγματοποιηθεί ανέδειξαν πως παιδιά δύο με τριών ετών που δεν έζησαν φανταστικές καταστάσεις μέσω του παιχνιδιού και δεν τους δόθηκαν τέτοιες ευκαιρίες φαίνεται ότι ίσως δεν θα μπορέσει να συγκεντρωθεί στις σχολικές και πανεπιστημιακές εργασίες.

2.3 Το κοινωνικό-δραματικό παιχνίδι

Κατά τον Harris το δραματικό παιχνίδι παρουσιάζεται σε αντιστοιχία με το συμβολικό παιχνίδι κατά τη διάρκεια του οποίου το παιδί αναλαμβάνει να παίξει ένα ρόλο, ένα πρόσωπο διαφορετικό, προχωρώντας σε μία σειρά φανταστικών πράξεων. Χαρακτηριστικά του δραματικού παιχνιδιού αποτελούν ο αυθορμητισμός, η έκφραση, η δημιουργικότητα, η ομαδικότητα αλλά κατά κύριο λόγο απαιτεί δράση. Το δραματικό παιχνίδι παρουσιάζεται ως η εξέλιξη του συμβολικού παιχνιδιού όπου σύμφωνα με τον Piaget το παιδί έχει την δυνατότητα να αναπαραστήσει κάτι που πιθανόν εκλείπει με εργαλείο είτε το ίδιο του το σώμα, είτε κάποιο άλλο αντικείμενο. Το παιδί δίνει σχήμα και χρώμα σύμφωνα με τις δικές του επιθυμίες χωρίς να χρειάζεται να αιτιολογήσει την επιλογή του, ενώ παράλληλα μέσα από το δραματικό παιχνίδι υποκαθιστά το πραγματικό με το συμβολικό. Εφόσον τα παιδιά δημιουργήσουν μία φανταστική κατάσταση δρουνε και αναλόγως. Είναι όμως σημαντικό η δράση να επέρχεται μέσα από συνεννόηση και συνεργασία της ομάδας. Σημαντική φαίνεται να είναι η συμβολή του δραματικού παιχνιδιού

στην γλωσσική ανάπτυξη καθώς παρέχει δυνατότητες αλληλεπίδρασης. Συγκεκριμένα, έρευνες έχουν δείξει πως δημιουργεί προϋποθέσεις καλύτερης κατανόησης ιστοριών αλλά και αφήγησης (Μιχαλοπούλου, 2010).

Ο Smilansky κάνει μία σημαντική διάκριση ανάμεσα στο δραματικό και το κοινωνικό-δραματικό παιχνίδι καθώς τονίζει ότι το δεύτερο απαιτεί τη συνεργασία δύο παιδιών και πάνω κι έτσι μαθαίνουν να συνεργάζονται και να συμπάσχουν στα συναισθήματα και τις εμπειρίες του άλλου. Σύμφωνα λοιπόν με τον Smilansky το κοινωνικό-δραματικό παιχνίδι διαθέτει τα εξής χαρακτηριστικά:

- 1) μιμητικό ρόλο: το παιδί αναλαμβάνει ένα ρόλο και εκφράζεται μέσα από το δραματικό ρόλο,
- 2) παιχνίδι προσποίησης όσο αναφορά τα αντικείμενα: κινήσεις ή προφορικές δηλώσεις και υλικά ή παιχνίδια που αντικαθίστανται από πραγματικά αντικείμενα.
- 3) παιχνίδι προσποίησης όσο αναφορά τις δράσεις και τις καταστάσεις; όπου λεκτικές περιγραφές αντικαθίστανται από ενέργειες και καταστάσεις.
- 4) ανθεκτικότητα κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού: το παιδί συνεχίζει μέσα στο ρόλο ή το θέμα για τουλάχιστον δέκα λεπτά,
- 5) αλληλεπίδραση: καθώς υπάρχουν τουλάχιστον δύο παίκτες κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού που αλληλεπιδρούν,
- 6) λεκτική επικοινωνία: υπάρχει λεκτική αλληλεπίδραση που σχετίζεται με το παιχνίδι. (Michalopoulou, Granta, 2014).

Επίσης, τα παιχνίδια ρόλων και τα κοινωνικά παιχνίδια όπως είναι π.χ. τα παιχνίδια μέτρησης ή τα παιχνίδια με χορό, οι γρίφοι, η παντομίμα, το θέατρο και το κουκλοθέατρο παρέχουν στα παιδιά την δυνατότητα να εξωτερικεύουν τις ανάγκες τους αλλά και να έχουν ψυχική ισορροπία. Αυτός είναι κι ο λόγος που δεν πρέπει η ενήλικη να παρεμβαίνουν και να κατευθύνουν τα παιδιά στα αυθόρμητα παιχνίδια ρόλων. Μόνο στο κατευθυνόμενο, οργανωμένο παιχνίδι ρόλων ο ενήλικας αποκτά το δικαίωμα να επέμβει ώστε να κατευθύνει τα παιδιά και να επιτευχθεί ο στόχος που έχει τεθεί από τον ίδιο. Τα οφέλη που

αποκτά το παιδί στα συλλογικά ή κοινωνικά παιχνίδια συνδέονται κυρίως με επικοινωνιακές δεξιότητες και με την κοινωνικοποίησή του (Thiesen, 2014, σελ. 14).

2.4 Το παιχνίδι της υποκριτικής

Το παιχνίδι υποκριτικής ξεκινάει από μικρή ηλικία κι πραγματοποιείται ακόμη και στα πλαίσια του μοναχικού παιχνιδιού ενώ όσο το παιδί μεγαλώνει αλληλεπιδρά με συνομηλικούς του και τα γεγονότα του παιχνιδιού αρχίζουν να συνδέονται με την πραγματικότητα. Καθώς τα παιδιά μεγαλώνουν το παιχνίδι γίνεται πιο πολύπλοκο καθώς αρχίζουν να διαχωρίζουν τις συμβολικές πράξεις από τις πραγματικές, απελευθερώνονται από τις υποδείξεις τους περιβάλλοντος και έτσι πραγματοποιούν κατά τη διάρκεια τους παιχνιδιού αλληλουχία πράξεων. Ταυτόχρονα, η προσχολική ηλικία είναι αυτή που δίνει την δυνατότητα στα παιδιά να αναπτύξουν το κοινωνικό παιχνίδι έτσι αναπτύσσουν αρχικά ταυτόσημους ρόλους και έπειτα προχωρούν στην αλληλεπίδραση που περιλαμβάνει συμπληρωματικούς ρόλους. Στην ηλικία από 3 έως 6 ετών τα παιδιά είναι σε θέση να κατασκευάζουν με συνομηλικούς τους γεγονότα και σενάρια που πολλές φορές απαιτούνε κοστούμια και κατάλληλα διαμορφωμένα σκηνικά. Ιδιαίτερα σημαντική υπήρξε η συμβολή μεγάλων συγγραφέων όπως είναι οι Vygotsky, Bruner, Sylva και Sutton-Smith που συνέδεσαν το παιχνίδι με την γνωστική ανάπτυξη των παιδιών. Συγκεκριμένα, για τον Piaget το παιχνίδι φανερώνει την ανάπτυξη των συμβόλων που έρχεται σε αντιδιαστολή με την παρατήρηση. Ωστόσο, άλλοι συγγραφείς έδωσαν βάση στην κοινωνική ανάπτυξη που προσφέρει το παιχνίδι. Έτσι, ο Rubin τονίζει τη μάθηση της κοινωνικής δεξιότητας, η Garvey τη μάθηση των γλωσσικών στρατηγικών και ο Corsaro την εμπλοκή στον κόσμο των συνομηλικών. Ο Fein από την άλλη χαρακτηρίζει το παιχνίδι ως ευεργετική διαμόρφωση συμβιβασμού που αποσκοπεί στο να αντιμετωπίσουν τα παιδιά το άγχος τόσο του παρελθόντος όσο και του παρόντος. Το παιχνίδι της υποκριτικής φαίνεται να έχει μεγάλη σύνδεση με την κοινωνία. Αυτό προκύπτει για δύο λόγους. Αρχικά, όταν τα παιδιά δημιουργούν και εκτελούν το παιχνίδι έχουν ως σημείο αναφοράς τα ήθη, τα έθιμα, τις αξίες και τις

παραδόσεις της κοινωνίας. Έπειτα, όταν τα παιδιά παίζουν παιχνίδια ανταγωνισμού του κοινωνικού κύρους έμμεσα αναγκάζονται να κινούνται γύρω από το κοινωνικό πλαίσιο ώστε να επιτευχθεί ο προσωπικός τους στόχος. (Αυγητίδου, 2001, σελ. 117).

Ο Thiesen (2014, σελ. 14) προσδιόρισε ότι το παιχνίδι ρόλων αναπτύσσεται από τα παιδιά περίπου στην ηλικία των τριών ετών. Μάλιστα υποστήριξε ότι το παιδί γεμάτο όρεξη για μάθηση είναι σε θέση να αναπτύξει την φαντασία και την δημιουργικότητά του εφόσον υπάρχει οι κατάλληλες συνθήκες. Το παιδί μέσα από το παιχνίδι ρόλων μιμείται σκηνές και εμπειρίες από την καθημερινότητά του. Δηλαδή υποδύεται τον ενήλικα, τον πατέρα, τη μητέρα, τον γιατρό, τον πωλητή, τον αστυνομικό. Με αυτό τον τρόπο το παιδί έχει τη δυνατότητα να μπαίνει στη θέση του άλλου, αυτού που υποδύεται και να μαθαίνει καθώς αναπτύσσει την ενσυναίσθηση. Ακόμη, υποδύεται πολλές φορές και καταστάσεις αντιπαραθέσεων στις οποίες καλείται μόνο του να βρει τη λύση, ώστε να τις αντιμετωπίσει. Ανακαλύπτει έτσι τόσο τις αιτίες, όσο και τις λύσεις αλλά κυρίως ευαισθητοποιείται σε θέματα και συναισθήματα των άλλων.

2.5 Το αυθόρμητο παιχνίδι στις «γωνιές»

Το αυθόρμητο παιχνίδι στις γωνιές αποσκοπεί στην αυθόρμητη μάθηση. Η έμφαση που δίνεται στο αυθόρμητο παιχνίδι διαφαίνεται από την δημιουργία των διάφορων «γωνιών» που είναι απαραίτητο να υπάρχουνε κατά την οργάνωση ενός νηπιαγωγείου. Κάτι τέτοιο έχει ως στόχο την πραγματοποίηση των αναγκών και των επιθυμιών των νηπίων. Έτσι προσδοκείται να εξυπηρετούνται οι πνευματικές, συναισθηματικές και κοινωνικές ανάγκες καθώς και να ενθαρρύνει τόσο την ατομική όσο και την ομαδική εργασία μεταξύ των παιδιών προσχολικής ηλικίας. Επίσης, οι γωνιές χαρακτηρίζονται από μικρή έκταση κάτι που οριοθετεί πολλές φορές την κίνηση και την δράση των παιδιών κάτι τέτοιο όμως φαίνεται να ενισχύει τον αυτοέλεγχο αλλά και την εσωτερική πειθαρχία των συμμετεχόντων. Από την

άλλη όμως οι περιορισμοί που θέτονται σχετίζονται με πιθανά όρια που εύκολα αναπροσδιορίζονται, μεταβάλλονται και μετασχηματίζονται. Τέτοιου είδους χαρακτηριστικά του περιορισμού και την ανοιχτότητα των γωνιών δίνουν την δυνατότητα στα παιδιά να αποκτήσουν τόσο δύναμη και εξουσία όσο και δυνατότητα διαπραγμάτευσης σε πολλαπλά επίπεδα. Το αυθόρμητο παιχνίδι στις διάφορες γωνιές του νηπιαγωγείου δημιουργείται από τα ίδια τα παιδιά και η νηπιαγωγός δεν συμμετέχει στην κατανομή των μικρών ομάδων που αναπτύσσονται και αναδιαμορφώνονται κάθε φορά. Τέλος, φαίνεται πως το ελεύθερο παιχνίδι δίνει την δυνατότητα της ελεύθερης επιλογής στα παιδιά. (Αυγητίδου, 2001, σελ. 176)

Ο Thiesen (2014, σελ. 19-20) τονίζει πως το ελεύθερο παιχνίδι ενισχύει σε μεγάλο βαθμό την προσωπικότητα του παιδιού καθώς κατά τη διάρκεια διεξαγωγής του το παιδί περνά από διάφορα στάδια και συναισθήματα όπως το συναίσθημα της χαράς, της λύπης, του ύψους, του βάθους αλλά κι από την αίσθηση της ενεργητικότητας και της παθητικότητας. Μέσα λοιπόν από το ελεύθερο παιχνίδι συγκεντρώνει εμπειρίες ιδιαίτερα χρήσιμες που το βοηθάνε να ενισχύει την προσωπικότητα του. Επίσης, το παιδί αναλαμβάνει πρωτοβουλία και είναι αυτό που οριοθετεί το χώρο, επιλέγει τα μέσα, τα υλικά και τους συμπαίκτες ενώ ο ενήλικας παραμένει θεατής. Είναι επομένως, το παιχνίδι που αναδεικνύει τις πραγματικές ανάγκες και επιθυμίες του παιδιού, αυτές επιδιώκονται να καλυφτούν γι αυτό άλλωστε αποτελεί μία διαδικασία το ελεύθερο παιχνίδι κατά την οποία το παιδί ικανοποιείται και χαίρεται. Ουσιαστικά, το παιδί λειτουργεί για πρώτη φορά αυτόνομα καλείται να διαλέξει, να πάρει αποφάσεις, να λύνει τυχόν προβλήματα ενώ παράλληλα αντιλαμβάνεται ότι χρειάζεται να σέβεται και να τηρεί ορισμένους κανόνες για τη ομαλή διεξαγωγή του παιχνιδιού. Κατά τη διάρκεια όμως του ελεύθερου παιχνιδιού για την μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα του είναι καθοριστικός ο ρόλος του ενήλικα. Συγκεκριμένα, καλείται να φροντίσει να υπάρχει διαθέσιμος ελεύθερος χώρος, να επιτρέπει στα παιδιά να παίξουν αρκετή ώρα δίχως να λειτουργεί παρεμβατικά, να υπάρχουν οι κατάλληλες συνθήκες και να ενθαρρύνονται τα παιδιά που νιώθουν ανασφάλεια για να συμμετέχουν κι εκείνα. Ακόμη, να επιτρέπεται η ακαταστασία που συχνά προκαλείται από τα παιδιά αυτής της ηλικίας καθώς χρησιμοποιούν υλικά και μέσα και δεν είναι

σε θέση να συμμαζέψουν επί τόπου, κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού. Τέλος, ο ρόλος του ενήλικα είναι να ξεχωρίζει και να απομακρύνει τα χαλασμένα παιχνίδια διότι δεν υπάρχει κανένα όφελος για τα παιδιά να τα χρησιμοποιούν.

2.6 Το Κινητικό Παιχνίδι

Φαίνεται πως η κίνηση μας επηρεάζει από τα πρώτα χρόνια της ζωής μας καθώς είναι γνωστό πως ο άνθρωπος από βρέφος χρησιμοποιεί την κίνηση είτε των χεριών, των ποδιών είτε ολόκληρου του σώματος για να εκφραστεί. Κάτι τέτοιο καθιστά την κίνηση ένα αναγκαίο εργαλείο έκφρασης και απελευθέρωσης. Το παιχνίδι είναι τόσο φυσική διαδικασία για τα παιδιά όσο και η ίδια τους η ανάπτυξη. Εξάλλου, παρατηρείται πως το καθένα από τα παραπάνω παιχνίδια που έχουν αναφερθεί περιέχουν κίνηση για την διεξαγωγή τους γι αυτό άλλωστε η κινητική ανάπτυξη των παιδιών προσχολικής ηλικίας επιτυγχάνεται με γοργούς ρυθμούς. Λίγα είναι τα παιχνίδια που δεν περιέχουν κίνηση και πολλές φορές δεν προτιμούνται από τα παιδιά καθώς ίσως είναι ανιαρά.

Η προσχολική ηλικία έχει ενεργητικό χαρακτήρα στη ζωή του παιδιού. Το παιδί σε αυτή την ηλικία θα αδράξει κάθε ευκαιρία να κινηθεί, να τρέξει, να πηδά, να χορέψει, να πάρει μέρος σε δραματικά παιχνίδια και να αξιοποιήσει κάθε ανοιχτό χώρο ώστε να κινηθεί σε αυτόν με ελευθερία. Ακόμη, η Wood είπε *«Πρέπει να αφιερώνουν τουλάχιστον το ένα τέταρτο της ημέρας τους σε κινητικές δραστηριότητες. Σε αυτή την ηλικία μαθαίνουν ασκώντας τους μεγάλους μυς. Πρώτα εκτελούν την πράξη και μετά την καταγράφουν στον εγκέφαλο και όχι το αντίστροφο»*. Η Berk αναφέρεται στις διαφορές ανάμεσα στα δύο φύλα, εξηγώντας πως τα κορίτσια σε αντίθεση με τα αγόρια έχουν αυξημένες ικανότητες στη λεπτή και αδρή κινητικότητα όπως είναι δραστηριότητες με αναπηδήσεις με τα δύο ή το ένα πόδι. Αυτό συμβαίνει διότι απαιτείται μεγαλύτερη ακρίβεια. Από την άλλη αναφέρεται στην αυξημένη ικανότητα των αγοριών στο τρέξιμο και τα άλματα, καθώς τέτοιου είδους δραστηριότητες απαιτούν μεγαλύτερη δύναμη (Coppie & Bredekamp, 2011, σελ. 193).

2.7 Λίγα λόγια για το χορό

Στο χώρο της τέχνης η θεωρητική τέχνη ονομάζεται αντικειμενική τέχνη και φαίνεται να είναι η γνώση με την οποία κάποιος σκέφτεται και λειτουργεί. Αλλά για να μπορέσει να υφίσταται χρειάζεται να συνοδεύεται από την υποκειμενική γνώση που είναι τα συναισθήματα του ανθρώπου, δηλαδή οι συναισθηματικές εικόνες και εμπειρίες που διαθέτει αλλά και τόσο οι φόβοι του όσο και οι ελπίδες του. Ακόμη, η διδασκαλία φαίνεται πως ορίζεται ως μύηση σε ένα συγκεκριμένο τρόπο ζωής όπου η γνώση και η ικανότητα κατέχουν πρωταρχικό ρόλο. Η σχέση που αναπτύσσεται μεταξύ του δασκάλου και του μαθητή χαρακτηρίζεται ως σχέση διαπραγμάτευσης για το πώς κι όχι το τι, θα οδηγηθεί ο μαθητής στη γνώση. Ο ρόλος ωστόσο του δασκάλου είναι να είναι γνώστης αυτού που θέλει να εισάγει και πολλές φορές να χρησιμοποιεί παραδείγματα και παραλληλισμούς που δεν έχουν άμεση σημασία στην πράξη αλλά είναι πιο εύκολο να μεταδοθούν στο μαθητή. Ιδιαίτερα σημαντικό είναι να τονιστεί πως οι δύο προϋποθέσεις για το χορό είναι τόσο η θεωρητική γνώση όσο και η πρακτική που μπορεί να αποκτηθεί μόνο μέσα από την βιωματική εκμάθηση. Η Gough φαίνεται πως θέτει ορισμένα κριτήρια σε ότι αφορά τη διδασκαλία. Αυτά είναι τα παρακάτω. Αρχικά, η ικανότητα μετάδοσης της ενέργειας στους μαθητές και του ενθουσιασμού της γνώσης και της εμπειρίας, ώστε να επιτύχει με αυτό τον τρόπο ο εκπαιδευτικός να παρακινήσει τους μαθητές, να διεγείρει το ενδιαφέρον τους ώστε να χρησιμοποιήσουν όλες τους τις δυνάμεις, αφού ενθαρρυνθούν από εκείνον. Ακόμη, απαιτείται ένα ασφαλές περιβάλλον για την άνθηση της δημιουργικότητας και του αυθορμητισμού. Επίσης, αναδεικνύεται πως χαρακτηριστικό ενός δασκάλου είναι να μπορεί να διεγείρει και να διατηρήσει αμείωτο το ενδιαφέρον των παιδιών. Αντίθετα, ένας κακός εκπαιδευτικός είναι αυτός που απογοητεύει τους μαθητές κατά την εκπαιδευτική διαδικασία. Κατακρίνει τον έμφυλο διαχωρισμό. Συγκεκριμένα, τονίζει πως από την αρχαιότητα «ο χορός ως τέχνη» και εκδήλωση συναισθηματικού κόσμου έχει χαρακτηριστεί ως γυναικεία υπόθεση κάτι που καθιστά τα αγόρια που χορεύουν λιγότερο αρσενικά. Κάτι βέβαια που δεν έχει

υπόσταση σε κοινωνίες που δεν αντιμετωπίζουν το χορό ως προκατάληψη. Αντίθετα, σε τέτοιου είδους κοινωνίες επικροτείται ο άντρας που συμμετέχει σε χορευτικές ομάδες και μάλιστα γίνεται παρακίνηση και ενθάρρυνση να αυτενεργήσει και να εκφραστεί μέσα από τη δυνατότητα που του δίνει ο χορός. Πλέον φαίνεται πως καθίσταται απαραίτητο και αναγκαίο να εξαλειφθούν τέτοιου είδους προκαταλήψεις και να δημιουργηθούν ίσες ευκαιρίες τόσο στα αγόρια όσο και στα κορίτσια (Gough, 2008).

Η Stinson (1988, σελ.2) αναφέρει πως με το να χορεύεις ανακαλύπτεις ένα νέο κόσμο αισθήσεων. Σε ότι αφορά το χορό κατά την προσχολική ηλικία φαίνεται να ασχολείται με την συνειδητοποίηση των αισθήσεων της κίνησης και την ουσιαστική συμμετοχή στην εμπειρία. Τα οφέλη του χορού στην εκπαίδευση της προσχολικής ηλικίας είναι τα εξής:

- 1) Η επίγνωση του σώματος όπου το παιδί γνωρίζει μέσα από το χορό το σώμα του κάτι που είναι σημαντικό βήμα ώστε να καταφέρει να γνωρίσει τα συναισθήματά του. Ακόμη η επίγνωση του σώματος ενισχύει τις κινητικές ικανότητες του παιδιού.
- 2) Η συγκέντρωση και η εστίαση όπου το παιδί μαθαίνει να συγκεντρώνεται στο αίσθημα του χορού κάτι που το βοηθάει να εστιάσει κι σε άλλου είδους δραστηριότητες.
- 3) Η επίγνωση και ο σεβασμός προς τους άλλους είναι ένα ακόμη όφελος που αποκτά το παιδί από το χορό. Συγκεκριμένα, μαθαίνει να συνεργάζεται, να αναγνωρίζει και να σέβεται τις διαφορές του άλλου.
- 4) Η συνεισφορά στην λειτουργία της τάξης είναι επίσης ιδιαίτερα σημαντική καθώς ο χορός προσφέρει ανακούφιση από την ένταση.
- 5) Ακόμη, επιδρά στη γνωστική μάθηση καθώς διεγείρεται από την εμπειρία. Η σπουδαιότητα του χορού στη γνωστική μάθηση φανερώνεται μέσα από τη σύνδεση των λέξεων και των κινήσεων. Οι λέξεις αντιπροσωπεύονται από την κίνηση έτσι μέσα από την κίνηση τα παιδιά πολλές φορές οδηγούνται στη μάθηση της έννοιας της λέξης.
- 6) Τέλος, μέσω του χορού τα παιδιά αποκτούν αυτοπεποίθηση, ενισχύεται η συμμετοχή τους και αναπτύσσουν νέες δεξιότητες (Stinson, 1988, σελ. 4-7).

2.8 Κίνηση

Σύμφωνα με τη Ρήγα (2004), η κίνηση είναι η σωματική έκφραση του καθενός. «Μιλάω με το σώμα μου. Εκφράζω ό,τι αισθάνομαι.» Η κίνηση είναι η εξωτερίκευση του ανθρώπου με σκοπό την επικοινωνία με τους γύρω του, την συνύπαρξη και την επιβεβαίωση ύπαρξής του. Το σώμα μας είναι το βασικό όργανο δράσης και έκφρασης. Το σώμα είναι ένα μέσο ανάπτυξης. Όλες οι μαθησιακές καταστάσεις περνάνε από το σώμα και την κίνηση. Το σώμα εκφράζει την σκέψη. Η έκφραση λοιπόν, δεν σχετίζεται μόνο με την απελευθέρωση συναισθημάτων αλλά και με τον έλεγχο και την κυριαρχία. Ένα από τα κυριότερα χαρακτηριστικά γνωρίσματα του μικρού παιδιού είναι η συνεχής κίνηση. Το παιδί συνηθίζει από τη φύση του να τρέχει, να πηδάει, να σκαρφαλώνει, να χορεύει και να εξερευνά τον κόσμο γύρω του, άλλες φορές με περισσότερη και άλλες με λιγότερη ένταση. Αυτή η έμφυτη και αυθόρμητη ενεργητικότητα του παιδιού είναι η βάση της ανάπτυξης και της καλής υγείας του (ΔΕΠΠΣ, 2002). Για τα παιδιά της προσχολικής ηλικίας, η κίνηση ταυτίζεται με το παιχνίδι. Το παιδί της προσχολικής ηλικίας, απολαμβάνει το κινητικό παιχνίδι με κάθε ευκαιρία. Το παιχνίδι είναι το μέσο, με το οποίο το παιδί γνωρίζει τον εαυτό του, τους γύρω του, τις δυνατότητες του και τα όριά του. Αυτά οδηγούν στην δημιουργία νέων κοινωνικών σχέσεων, στην υγιεινή ζωή και στην μετέπειτα άθληση. Τα παιδιά με το παιχνίδι μαθαίνουν να συνεργάζονται, να αναλαμβάνουν ευθύνες και να σέβονται κανόνες. Η προσχολική ηλικία είναι αυτή, στην οποία το παιδί διακατέχεται από μια αυθόρμητη ενεργητικότητα (Robinson, 2011). Παιχνίδι σε αυτή την ηλικία, θεωρείται η οποιαδήποτε απλή κινητική δραστηριότητα, ελεύθερη ή οργανωμένη και συστηματική. Στο χώρο της εκπαίδευσης, προγραμματίζονται δραστηριότητες που στοχεύουν στην ολική κινητικότητα του παιδιού και προάγουν την ολική ανάπτυξη αυτού, ανάλογα με την ηλικία και τις δυνατότητες του. Αυτή η κίνηση είναι πολύ σημαντικής σημασίας για την εκπαίδευση, καθώς μέσω αυτής το παιδί οδηγείται στον υγιεινό τρόπο ζωής και στην ολοκλήρωση της προσωπικότητας του (Pellegrini & Smith, 1998).

Η κίνηση που πραγματοποιεί κανείς με το σώμα του ως εργαλείο φαίνεται πως αποτελεί σιωπηλή λεκτική επικοινωνία. Είναι το μέσο με το οποίο πολλές φορές ο άνθρωπος φανερώνει ασυνείδητα τυχόν εμπειρίες που έχει ,βιώσει και δεν έχει καταφέρει να πει ακόμα μέσω του λόγου, γι αυτό χρησιμοποιεί την κίνηση. Η κίνηση αποτελεί το βασικό χαρακτηριστικό της ζωής. Η ύπαρξη του ανθρώπου έχει άλλωστε διαπιστωθεί ότι είτε εκούσια είτε ακούσια πραγματοποιεί κίνηση. Επίσης φαίνεται πως η κίνηση ενός σώματος είναι σε θέση να φανερώσει πολλά γι αυτό. Δηλαδή, κάθε άνθρωπος έχει ένα συγκεκριμένο «κινησιολογικό στυλ» ακόμα κι αν ο ίδιος δεν το γνωρίζει και δεν το βλέπει. Αυτό το στυλ αποδεικνύει πολλές φορές εμπειρίες, βιώματα αλλά και τον τρόπο με τον οποίο αντιδρά σε αυτά (Vaganova, 1992, σελ. 18).

Επίσης, υπάρχουν και οι ηχηρές κινήσεις που κάθε άνθρωπος είναι σε θέση να πραγματοποιήσει μέσω του σώματος του. Το σώμα είναι το πρώτο μουσικό όργανο με το οποίο ο άνθρωπος έρχεται πρώτη φορά σε επαφή και πραγματοποιεί ηχητικές κινήσεις. Συγκεκριμένα, τα παλαμάκια που χτυπάει, τα χέρια που μπορεί να χτυπήσει σε διάφορα μέρη του σώματος του αλλά και τα πόδια χτυπώντας τα στο πάτωμα πραγματοποιεί ηχηρές κινήσεις με αυτό το τρόπο. (Πολυμενοπούλου, Καραδήμου, Πολλάτου, 2012, σελ. 15).

2.9 Παιχνίδι και κίνηση

Από τα δύο έως τα έξι χρόνια της ζωής του παιδιού κυρίαρχο ρόλο φαίνεται πως έχουν τα κινητικά παιχνίδια όπου το παιδί τρέχει ,πηδά, σκαρφαλώνει. Ο ενήλικας βρίσκεται δίπλα στο παιδί ώστε να το ενθαρρύνει. Το παιδί μέσα από τα κινητικά παιχνίδια φαίνεται πως αλληλεπιδρά σε μεγάλο βαθμό με τα άλλα παιδιά ενώ ο ανταγωνισμός μεταξύ των παιδιών δεν εκλείπει. Για να νιώθει το παιδί πιο σίγουρο και ασφαλές πολλές φορές χρησιμοποιεί μηχανήματα, όπως είναι το αυτοκινητάκι, το πατίνι, το ποδήλατο (Thiesen, 2014, σελ.13).

Η κινητική δημιουργικότητα αποτελεί τη σύνδεση της δημιουργικότητας και της κίνησης. Τα παιδιά από τα πρώτα κιόλας χρόνια της ζωής τους εκφράζονται μέσα από την κίνηση. Συγκεκριμένα, εκφράζουν συναισθήματα

και σκέψεις καθώς σε αυτή την ηλικία φαίνεται πως δεν έχουν άλλο τρόπο. Γι αυτό μιμούνται και αναπαριστούν βιώματα, εμπειρίες και συνθήκες είτε για να καταφέρουν να έρθουν σε επαφή με τους γύρω τους είτε για να εξωτερικεύσουν τον κόσμο τους μέσα από το παιχνίδι. Έτσι λοιπόν όπως είναι φυσικό η δημιουργικότητα των παιδιών που εκφράζεται μέσα από την κίνηση ονομάζεται κινητική δημιουργικότητα.

Όπως αναφέρεται από Duricek & Duricekova κινητική δημιουργικότητα είναι η ικανότητα να εκφράζει το παιδί προσωπικές ιδέες. Παράλληλα, αποτελεί αναπροσαρμογή και οριστικοποίηση της τέλει μορφής μιας άλλης γνωστής, κινητικής εκδήλωσης με μορφή που θα αποτελεί κάτι νέο για το παιδί. Μέσα από εξερεύνηση των ερευνητών διαπιστώθηκε πως ενώ ήταν εύκολο και οικείο για τα παιδιά να αντιδράσουν θετικά στα στοιχεία της κίνησης, όταν τους ζητήθηκε να αναζητήσουν και να ανακαλύψουν νέους τρόπους ώστε να χρησιμοποιήσουν τα στοιχεία παρατηρήθηκε αδυναμία. Τα παιδιά γυρνούσαν συνεχώς γύρω από τα ίδια και τα συνηθισμένα δίχως πρωτοποριακές ιδέες που θα μπορούσαν να εκφράσουν μέσω της κίνησης (Μπουρνέλλη, 2006).

Ο Graham (2008) υποστηρίζει ότι καθοριστικής σημασίας είναι η μάθηση των βασικών κινητικών δεξιοτήτων. Τα μικρά παιδιά απολαμβάνουν τη μάθηση και όταν οι κινητικές δεξιότητες μαθευτούν, διατηρούνται δια βίου. Αν τα παιδιά αποτύχουν να αναπτύξουν αυτές τις δεξιότητες κατά τη διάρκεια της προσχολικής ηλικίας, βιώνουν συχνά την αποτυχία κατά τη μελλοντική συμμετοχή τους στα διάφορα αθλήματα. Η κινητική ανάπτυξη πραγματοποιείται μέσω της συμμετοχής σε δραστηριότητες που περιλαμβάνουν εξάσκηση των βασικών κινητικών δεξιοτήτων (π.χ. ρίψη της μπάλας σε στόχο, υποδοχή της μπάλας, βάδισμα, τρέξιμο και αναπηδήσεις, και όλων των δεξιοτήτων που θεωρούνται απαραίτητες για τη συμμετοχή των παιδιών σε παιχνίδια και αθλήματα). Ο Seefeldt (1992) τονίζει ότι οι ευκαιρίες για εξάσκηση και παρακίνηση πρέπει να είναι πολύ περισσότερες κατά την περίοδο της προσχολικής ηλικίας.

Μία ακόμη έρευνα πραγματοποιήθηκε από Duricek & Duricekova, οι οποίοι ασχολήθηκαν με τι είδους ανάπτυξη είχε η κινητική δημιουργικότητα

στα παιδιά προσχολικής ηλικίας μέσα από ένα Ειδικό Πρόγραμμα. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε στην Τσεχοσλοβακία με την συνεργασία τόσο του τμήματος Ψυχολογίας όσο και του τμήματος Φυσικής Αγωγής του Presov. Η υπόθεση που προηγήθηκε ήταν ότι το συγκεκριμένο πρόγραμμα μέσα από την σωστή αξιοποίηση των παιχνιδιών, από την δραματοποίηση παραμυθιών θα είχε μεγάλη απήχηση και αντίκτυπο στην ενίσχυση ανάπτυξης της κινητικής δημιουργικότητας. Το συμπέρασμα που έχει προκύψει με την μέχρι στιγμής έρευνα είναι πως η έννοια της κινητικής δημιουργικότητας μπορεί με ευκολία να χαρακτηριστεί ως “οικουμενική”. Φάνηκε πως η κινητική δημιουργικότητα δεν μεταβάλλεται σύμφωνα με την ηλικία (Irvin), με το φύλο (Irvin), την ευφυΐα (Wygick, Philip), την φυσική ανάπτυξη (Philip), την στάση απέναντι στην Φυσική Αγωγή (Beveridge). Επίσης, φαίνεται πως δεν σχετίζεται ούτε με το επίπεδο δημιουργικότητας των δασκάλων (Irvin) αλλά ούτε και από την κινητική προϋπάρχουσα γνώση (Wygick). Οι έρευνες έλαβαν χώρα σε διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα επομένως φάνηκε πως ούτε η παράδοση του κάθε λαού αποτελεί παράγοντα που επηρεάζει την κινητική δημιουργικότητα των παιδιών. Το τελικό συμπέρασμα που προέκυψε είναι πως η δημιουργικότητα δεν αποτελεί σε καμία περίπτωση προνόμιο των λίγων και εκλεκτών, αποκλείοντας έτσι τους υπόλοιπους. Επίσης, φάνηκε πως δεν απαιτεί κάποιο συγκεκριμένα υψηλό δείκτη νοημοσύνης καθώς προϋπάρχει μέσα σε κάθε άνθρωπο αρκεί να υπάρχει το κατάλληλο περιβάλλον και τα κατάλληλα ερεθίσματα για να μπορέσει να ενισχυθεί. Το κατάλληλο περιβάλλον δεν θα μπορούσε να ήταν άλλο από εκείνο της επικοινωνίας και της ελευθερίας (Μπουρνέλλη, 2006, σελ. 34-35).

Το παιχνίδι χαρακτηρίζεται ως ιδιαίτερο. Κατασκευάζει μία κατάσταση πίστης και έτσι δίνει χώρο στη φαντασία να κυριαρχεί. Επίσης, μέσα από τα παιχνίδια δίνεται πολλές φορές η δυνατότητα στον άνθρωπο να πάρει ρίσκα που στην καθημερινότητα του δεν θα ήταν καθόλου εύκολο. Μέσα από το παιχνίδι εμφανίζεται η “αιώνια ζωή” και η νέα “ζωή” κατά την οποία ότι και να συμβαίνει ο άνθρωπος ξεκινάει από την αρχή με καινούργιες περιπέτειες. Ακόμη, τονίζεται η αξία του παιχνιδιού, προβάλλοντας τα οφέλη του παιχνιδιού καθώς φαίνεται πως είναι ικανό να ενισχύσει την αυτοπεποίθηση του συμμετέχοντα και μέσα από καινούργιες ενέργειες και προκλήσεις να

καταφέρει να αντιμετωπίσει και την καθημερινή πραγματικότητα. Από την άλλη η σπουδαιότητα της κίνησης είναι μεγάλη καθώς είναι ουσιώδη στοιχείο του ανθρώπου μέσα από το οποίο ζει και χαρακτηρίζεται υγιής άνθρωπος. Κίνηση είναι επαφή τόσο με τον εαυτό μας όσο και με τους άλλους και με το περιβάλλον. Ο τρόπος επίσης, με τον οποίο κινείται ο άνθρωπος φαίνεται να αποτελεί αποκαλυπτικό στοιχείο της προσωπικότητας του καθώς εκφράζει ότι τον συγκινεί και ότι τον ενδιαφέρει. Γι αυτό άλλωστε το σώμα του ανθρώπου χαρακτηρίστηκε ως μουσικό όργανο και μέσο που έχει για να εκφραστεί. Το παιδί μέσα από το παιχνίδι με κίνηση φαίνεται πως έχει την δυνατότητα να έρθει σε επαφή και να γνωρίσει τον κόσμο καθώς το παιχνίδι είναι η ίδια η μάθηση, αλληλεπιδρώντας τόσο με τον εαυτό μας όσο και με τους υπόλοιπους ανθρώπους. Τονίζεται η σημασία και η ανεκτίμητη αξία των παιχνιδιών κίνησης καθώς μέσα από το κινητικό παιχνίδι ο άνθρωπος χρησιμοποιεί το σώμα του για να εκφραστεί. Συμμετέχει σε αυτό με καρδιά και ψυχή ενώ η σκέψη, το συναίσθημα και η δράση είναι άρρηκτα συνδεδεμένα (Μπουρνέλλη, 2006).

Το σημαντικότερο μέρος της οποιαδήποτε κινητικής δραστηριότητας, είναι το παιδί να νιώσει άνεση και σιγουριά στον χώρο, με τους γύρω του και κυρίως με τον ίδιο του τον εαυτό. Μ' αυτό τον τρόπο, θα μπορέσει να εκφραστεί όπως αυτό επιθυμεί και στη συνέχεια να συνταχθεί μια ομάδα με κοινούς στόχους, χωρίς περιορισμούς, ντροπές και ενδοιασμούς (Brint, Conteras & Matthews, 2001). Επίσης, όταν υπάρχει το κατάλληλο εκπαιδευτικό υλικό, τα κατάλληλα εκφραστικά μέσα αλλά και ο απαιτούμενος ελεύθερος χώρος, οι κινητικές δραστηριότητες γίνονται πιο εύκολες και διασκεδαστικές. Το παιδί δεν περιορίζεται σε μικρό χώρο, έχει ελευθερία κινήσεων και έτσι είναι πιο άνετο. Επίσης, η ποικιλία του εκπαιδευτικού υλικού, βοηθά το παιδί να πάρει ερεθίσματα και να δημιουργήσει δικά του, πρωτότυπα και μοναδικά μοτίβα. Αυτό προσφέρει στο παιδί την κατάλληλη ελευθερία κατά της έκφραση της κίνησης του (Brown et al., 2009).

2.10 Η αξία του κινητικού παιχνιδιού

«Το κινητικό παιχνίδι καταλαμβάνει το μεγαλύτερο μέρος των παιχνιδιών των παιδιών και το προτιμούν σε σχέση με άλλες δραστηριότητες του προγράμματος της ημέρας» (Δαφέρμου, Κουλούρη & Μπασαγιάννη, 2006, σελ.336).

«Τα κινητικά παιχνίδια που επιλέγουν τα παιδιά πραγματοποιούνται κυρίως σε υπαίθριο χώρο, έτσι τα παιδιά στο διάλειμμα έχουν τη δυνατότητα να τρέξουν, να χοροπηδήσουν, να αναπνεύσουν φρέσκο αέρα. Αυτός ο τύπος παιχνιδιού συνδέεται με την υγιεινή ζωή, την εκγύμναση και την άθληση» (Δαφέρμου, κ.α., 2006, σελ.27).

Σ' αυτή την μικρή ηλικία, η άθληση ταυτίζεται με την κίνηση και άρα με το οποιοδήποτε κινητικό παιχνίδι. Το παιχνίδι είναι για τα παιδιά ο φυσικός τρόπος να μαθαίνουν στο δικό τους επίπεδο. Οι έννοιες «παιχνίδι» και «μάθηση» κατέχουν κεντρική σημασία για την επιστήμη της προσχολικής αγωγής. Η άποψη ότι το παιχνίδι είναι ταυτόχρονα και μάθηση, έχει έναν ιδιαίτερο λόγο σε αυτή την ηλικία. Η μάθηση πρέπει να πηγάζει από το ίδιο το παιδί και τα παιδιά έχουν ανάγκη το παιχνίδι. Η παιγνιώδη μάθηση είναι η πιο αφομοιωτική ικανότητα για την προσχολική ηλικία. Το παιχνίδι είναι ένα ουσιαστικό μέρος μιας διαδικασίας προετοιμασίας για τη μάθηση. Η προσφορά του παιχνιδιού στη γνώση και τη μάθηση είναι αναντικατάστατη (Bodrova & Leong, 2003).

Όλα αυτά βοηθούν στην φυσική ανάπτυξη του σώματος αλλά και των πνευματικών χαρακτηριστικών των παιδιών, όπως την αυτοπεποίθηση και την αυτοεκτίμηση. Σε μελέτη που πραγματοποιήθηκε, με σκοπό την σύνδεση του ελεύθερου χρόνου και της ενασχόλησης με την φυσική δραστηριότητα με την μείωση του άγχους, τα αποτελέσματα ήταν θετικά. Τα παιδιά, τα οποία ασχολούνται με τη σωματική άσκηση είχαν χαμηλότερα στρεσογόνα επίπεδα από τα υπόλοιπα παιδιά. Επίσης, αυτοί οι μαθητές, όπου ασχολούνταν με την άσκηση, έδειξαν υψηλότερα επίπεδα αυτοεκτίμησης. Συνδυάζεται, λοιπόν, η καλή σωματική υγεία με την καλή ψυχική υγεία (Gerber & Puhse, 2008). Επίσης, ο Kreuzer (1983) υποστηρίζει ότι το παιχνίδι έχει ένα νόημα και ένα σκοπό και όχι πολλούς και διαφορετικούς. Παίζοντας, δηλαδή, αποκτάει το παιδί αυτοεπιβεβαίωση και προσωπική αναγνώριση. Το παιδί καταφέρνει να βγει από

την απομόνωσή του, τη μοναξιά και τον εγωκεντρισμό του. Έτσι, αποκτά κοινωνικότητα χωρίς εξαναγκασμό. Το παιδί παίζοντας ανακαλύπτει τον εαυτό του, δοκιμάζει, αιφνιδιάζει, πειραματίζεται, ανακαλύπτει την απόρριψη και την αποδοχή, την αποξένωση και την αγάπη, την απελευθέρωση, την καταπίεση και την ασφάλεια. Μέσω αυτής της συμμετοχής στην κίνηση, τα παιδιά υποβοηθούν την ανάπτυξη των δεξιοτήτων τους, συνδυαστικά με διασκέδαση και δημιουργική ενασχόληση.

Συγκεκριμένα σε έρευνα που έγινε, με στόχο την εύρεση έντασης της δραστηριότητας, τα αποτελέσματα έδειξαν πως κατά τη διάρκεια του σχολικού προγράμματος, τα παιδιά είχαν έντονη σωματική δραστηριότητα. Κατά μέσο όρο, τα παιδιά προσχολικής ηλικίας, ασχολούνται περισσότερο με μέτρια ένταση σωματικής δραστηριότητα κατά τις καθημερινές ημέρες, με συστηματικά και δημιουργικά προγράμματα κίνησης, λόγω του προγράμματος του σχολείου, συγκριτικά με τις μέρες του Σαββατοκύριακου, όπου η σωματική τους δραστηριότητα είναι ελεύθερη (Vale, Silva, Scares- Mirand & Mota, 2010).

Η σημασία των κινητικών παιχνιδιών επιδρά τόσο στην προσωπική ανάπτυξη του συμμετέχοντα όσο και στις κοινωνικές του και δημιουργικές του ικανότητες. Συγκεκριμένα, παρότι τα παιχνίδια κίνησης χαρακτηρίζονται κατά κύριο λόγο ομαδικά, ενισχύουν σε μεγάλο βαθμό την προσωπική ανάπτυξη του συμμετέχοντα. Αυτό συμβαίνει διότι βοηθούν στην ανάπτυξη των δυνάμεων αντίληψης, στην αύξηση της ικανότητας κίνησης, στον προσανατολισμό του περιβάλλοντος και στην ανάπτυξη αυτοπεποίθησης και τόλμης. Επίσης, τα παιχνίδια κίνησης φαίνεται να επιδρούν στις κοινωνικές δεξιότητες εφόσον το παιδί αποκτά εμπειρίες αίσθησης της ομάδας, μαθαίνει να εμπιστεύεται τους άλλους συμπαίκτες του για να οδηγηθούν μαζί στο επιθυμητό αποτέλεσμα, εκφράζει τον εαυτό του μέσα από την ομαδική συνεργασία που επικρατεί και τέλος γνωρίζει να δουλεύει συνεργατικά εκτιμώντας την αξία των διαφορών. Ακόμη, τα κινητικά παιχνίδια λόγω του θετικού τους χαρακτήρα είναι σε θέση να αναπτύξουν και να ενισχύσουν τις δημιουργικές ικανότητες του ατόμου. Έτσι, η κίνηση αξιοποιείται ως μέσο έκφρασης και ως πυρήνας για την ενίσχυση της φαντασίας, της καινοτομίας και του ελεύθερου αυτοσχεδιασμού. (Wiertsema, 1990 σελ.3-7).

Τα παιδιά μέσω της κίνησής τους εκφράζουν τις ανάγκες και τα συναισθήματά

τους κι ακόμη αντιλαμβάνονται τον εαυτό τους και τους άλλους γύρω τους. Επιπλέον, το παιχνίδι και η δράση βοηθούν το παιδί να ανακαλύψει και να γνωρίσει το σώμα του κι όταν αισθανθεί ότι το υπακούσει, τότε μπορεί να νιώσει άνεση και σιγουριά. Είναι γεγονός ότι μέσα από τις κινητικές δραστηριότητες το παιδί εξερευνά τις έννοιες του χώρου και του χρόνου και τους αποδίδει προσωπικό νόημα. Έτσι, το παιδί αποκτά αντίληψη του χώρου μέσα στον οποίο κινείται, όπως αναφέρει και ο Οδηγός Νηπιαγωγού (2006).

Μέσω των κινητικών παιχνιδιών τα παιδιά αναπτύσσουν συνείδηση του σώματός τους, την αντίληψη της κίνησής τους σε σχέση με τους άλλους, μαθαίνουν να εκφράζονται δημιουργικά με το σώμα τους. *«Είναι σημαντικό πως η ενεργός συμμετοχή στις κινητικές δραστηριότητες είναι ένας σημαντικός παράγοντας κοινωνικής αποδοχής σε όλο το φάσμα της παιδικής ηλικίας, τόσο για τα αγόρια, όσο και για τα κορίτσια»* (Δαφέρμου. κ.α., 2006, σελ.336-338).

B' Μέρος: Ερευνητικό

Κεφάλαιο 3^ο: Μεθοδολογία της έρευνας

3.1 Σκοπός της έρευνας

Από τα όσα γνωρίζουμε ως τώρα και από τα όσα αναφέρθηκαν στο θεωρητικό κεφάλαιο συνειδητοποιούμε ότι το παιχνίδι είναι η βασική δραστηριότητα ενός παιδιού και ιδιαίτερα της προσχολικής ηλικίας. Το παιχνίδι έχει πολυδιάστατο χαρακτήρα και μπορεί να εξεταστεί από πολλές πλευρές.

Σκοπός της έρευνας αυτής είναι να μελετήσουμε το παιχνίδι και το πως λειτουργεί κατά την εκπαιδευτική διαδικασία. Αρχική επιδίωξη της έρευνας είναι να τοποθετηθούν οι εκπαιδευτικοί στον ορισμό του παιχνιδιού, έπειτα να αναφερθούν στα είδη του, στη συνέχεια στους παράγοντες που επηρεάζουν το παιχνίδι ώστε να καταλήξουν στο πως συνδέεται το παιχνίδι με την μάθηση.

Αν και δεν είναι καθόλου εύκολο να ορισθεί το παιχνίδι, είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρον να δοθεί ένας ορισμός από τους εκπαιδευτικούς που ενώ πρόκειται για κάτι τόσο απλό και οικείο με το οποίο ασχολούνται σε καθημερινή βάση φαίνεται να δυσκολεύονται να το προσδιορίσουν.

Επομένως, με την παρούσα έρευνα διερευνάται η οπτική των εκπαιδευτικών απέναντι στο παιχνίδι που πλαισιώνει το χώρο του νηπιαγωγείου και τα παιδιά προσχολικής ηλικίας. Επιδιώκεται να προβληθεί η σύνδεση του παιχνιδιού με τη μάθηση καθώς από πολλούς κατά καιρούς έχει αμφισβητηθεί.

3.2 Το ερευνητικό ερώτημα και τα υποερωτήματα

Για την πραγματοποίηση της έρευνας δημιουργήθηκε το παρακάτω ερευνητικό ερώτημα:

- ✓ Πώς προσεγγίζουν οι εκπαιδευτικοί το παιχνίδι κατά την διάρκεια της εκπαιδευτικής διαδικασίας;

καθώς και τα επιμέρους υποερωτήματα:

- ✓ Γενική θεώρηση για το παιχνίδι
- ✓ Τα είδη του παιχνιδιού
- ✓ Παράγοντες που επηρεάζουν το παιχνίδι
- ✓ Παιχνίδι και μάθηση

3.3 Επιλογή της μεθόδου

Η έρευνα που πραγματοποιήθηκε είναι Ποιοτική (ευέλικτο σχέδιο) και ανήκει στην κατηγορία της Θεμελιωμένης Θεωρίας καθώς με το ερευνητικό ερώτημα που διατυπώθηκε, επιχειρείται η διερεύνηση του πώς βλέπουν οι εκπαιδευτικοί προσχολικής εκπαίδευσης το παιχνίδι στην εκπαιδευτική διαδικασία καθώς και με ποιον τρόπο το χρησιμοποιούν. Η μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε για την παραγωγή δεδομένων είναι οι ημι-δομημένες συνεντεύξεις. Σχεδιάστηκε οδηγός ερωτήσεων για τις συνεντεύξεις με ερωτήσεις που καλύπτουν όλα τα πλαίσια του θέματος του παιχνιδιού πχ. Πως θα ορίζατε εσείς το παιχνίδι; Θεωρείτε το παιχνίδι ένα σημαντικό εργαλείο κατά την προσχολική ηλικία;(βλ. Παράρτημα Προσχέδιο Συνέντευξης). Συντάχθηκε έντυπο συγκατάθεσης το οποίο δόθηκε στους συμμετέχοντες πριν από την έναρξη της μαγνητοφωνημένης συνέντευξης προκειμένου να διασφαλιστεί η συγκατάθεση τους σε αυτήν(βλ. Παράρτημα Έντυπο Συγκατάθεσης).

Το υλικό που χρησιμοποιήθηκε για την συνέντευξη είναι κατά κύριο λόγο το σύστημα ηχογράφησης από κινητό τηλέφωνο, σημειωματάριο συνέντευξης, ένα στυλό, ο οδηγός των ερωτήσεων, το έντυπο συγκατάθεσης για την παραχώρηση άδειας ηχογράφησης και επεξεργασίας των δεδομένων που θα προκύψουν. Συγκεκριμένα, το σύστημα ηχογράφησης ως εργαλείο που χρησιμοποιήθηκε για

την ηχογράφιση των συνεντεύξεων έχει ως σκοπό την ηχογράφιση της ροής της συνέντευξης με λεπτομέρεια ώστε να εξασφαλισθεί η ακρίβεια στην ανάλυση και ερμηνεία των δεδομένων κατά την διαδικασία της απομαγνητοφώνησης. Η χρήση του σημειωματάριου συνέντευξης ενδείκνυται για την συλλογή περαιτέρω πληροφοριών που μπορεί να προκύψουν κατά την διάρκεια της συνέντευξης ή ακόμα και μετά την ολοκλήρωση της σε επίπεδο συζήτησης με τον ερευνητή, καθώς και σχόλια ή συναισθήματα του συμμετέχοντα που ενδέχεται να παρατηρηθούν από τον ερευνητή. Ο οδηγός των ερωτήσεων έχει ως στόχο την ενδεικτική καθοδήγηση της συνέντευξης σχετικά με τις ερευνητικές περιοχές που τίθενται προς διερεύνηση. Το έντυπο συγκατάθεσης χορηγείται στον συμμετέχοντα πριν την έναρξη της ηχογράφισης με σκοπό την επιβεβαίωση της συγκατάθεσης του στην διαδικασία και την διασφάλιση της ανωνυμίας του.

3.4 Δείγμα

Οι συμμετέχοντες βρέθηκαν μετά από αναζήτηση κυρίως στα δημόσια νηπιαγωγεία της περιοχής του Βόλου. Συγκεκριμένα, από τους 18 συμμετέχοντες, οι 14 εργάζονται σε νηπιαγωγεία του Βόλου. Οι 4 από τους 18 συμμετέχοντες εργάζονται στην περιοχή της Λαμίας σε ιδιωτικό νηπιαγωγείο. Οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν από το διάστημα του Φεβρουαρίου έως Μαρτίου του 2017. Επίσης, πραγματοποιήθηκαν στο χώρο του κάθε σχολείου και είχαν διάρκεια από 8 έως 20 λεπτά ανάλογα τη ροή της συνέντευξης και τις απαντήσεις του συμμετέχοντα.

3.5 Σχεδιασμός και διάρκεια έρευνας

Εφόσον, αποφασίστηκε η θεματική περιοχή της έρευνας (Το παιχνίδι στην εκπαιδευτική διαδικασία), επιλέχθηκε το ακριβές θέμα προς διερεύνηση (Το παιχνίδι στην εκπαιδευτική διαδικασία κατά την προσχολική ηλικία), βρέθηκε το ερευνητικό ερώτημα (Πώς προσεγγίζουν οι εκπαιδευτικοί το παιχνίδι κατά την διάρκεια της εκπαιδευτικής διαδικασίας;) καθώς και τα επιμέρους υποερωτήματα (1. Γενική θεώρηση για το παιχνίδι 2. Τα είδη του παιχνιδιού 3. Παράγοντες που επηρεάζουν το παιχνίδι 4. Παιχνίδι και μάθηση). Κατόπιν, βρέθηκε βιβλιογραφία σχετική με το ερευνητικό ερώτημα αλλά και με τα επιμέρους υποερωτήματα που

τέθηκαν και στην συνέχεια πραγματοποιήθηκε σύνθεση των βιβλιογραφικών αναφορών με σκοπό την συγγραφή της εισαγωγής της έρευνας. Έπειτα, οργανώθηκε ο οδηγός της συνέντευξης μέσω της δημιουργίας των ερωτήσεων που κλήθηκαν οι συμμετέχοντες να απαντήσουν. Στη συνέχεια σε συνεννόηση με τους εκπαιδευτικούς κανονίστηκαν οι συνεντεύξεις. Εφόσον, οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν, ακολούθησε η διαδικασία απομαγνητοφώνησής τους με σκοπό την συλλογή ερευνητικών δεδομένων για ανάλυση και διατύπωση συμπερασμάτων. Η μέθοδος ανάλυσης που ακολουθήθηκε είναι η Θεματική Ανάλυση.

Η διάρκεια της έρευνας υπολογίζεται στους 6 μήνες καθώς ξεκίνησε τέλη Οκτωβρίου και ολοκληρώθηκε τέλη Μαΐου.

3.6 Η συνέντευξη ως μέσο συλλογής υλικού

Ως τεχνική συλλογής των στοιχείων επελέγη η μέθοδος της συνέντευξης και ειδικότερα της ημιδομημένης μορφής της (Silverman, 2000).

Λέγοντας «συνέντευξη» εννοούμε την προσωπική επαφή με το συμμετέχοντα-ερωτώμενο-με σκοπό τη διερεύνηση, κατανόηση και εις βάθος ανάλυση των απόψεών του. Είναι μια σκόπιμη συζήτηση μεταξύ δύο ή περισσότερων ατόμων. Μπορεί δε να χρησιμοποιηθεί ως κύριο μέσο συλλογής δεδομένων που έχουν άμεση σχέση με τα αντικείμενα της έρευνας(γνώσεις, πληροφόρηση, αξίες, προτιμήσεις, στάσεις, πεποιθήσεις) για τον έλεγχο υποθέσεων ή την υπόδειξη νέων. Ακόμη, μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε συνδυασμό με άλλες μεθόδους.

Η συνέντευξη δεν επιδέχεται ποσοτική ανάλυση και σκοπός της είναι να διερευνηθεί ένα φαινόμενο λαμβάνοντας υπόψη την οπτική του ερωτώμενου. Πρόκειται δηλαδή για μια καταγραφή της βιωματικής εμπειρίας του ερωτώμενου, καθώς και των απόψεων και αντιλήψεών του. Επιτρέπει τη σε βάθος εξερεύνηση των αιτίων και των λόγων κάποιων στάσεων και συμπεριφορών αφού εμπεριέχει τη δυναμική της συζήτησης (Ζαφειρόπουλος, 2005, σελ.169).

Στη συνέχεια, παρατίθεται ο οδηγός συνέντευξης:

Οδηγός συνέντευξης

- Πόσα χρόνια δουλεύετε στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση;

- Τι σπουδές έχετε κάνει;

✓ **Γενική θεώρηση για το παιχνίδι**

- 1) Πως θα ορίζατε εσείς το παιχνίδι;
- 2) Θεωρείτε το παιχνίδι ένα σημαντικό εργαλείο κατά την προσχολική ηλικία;

✓ **Τα είδη του παιχνιδιού**

- 3) Πως πιστεύετε ότι επηρεάζει το παιδί το μοναχικό παιχνίδι. Πως το παράλληλο και πως το συνεργατικό-κοινωνικό;
- 4) Πως πιστεύετε ότι επηρεάζεται το παιδί στο ελεύθερο παιχνίδι και πως στο κατευθυνόμενο; Εσείς δίνετε έμφαση στο ελεύθερο ή στο κατευθυνόμενο παιχνίδι;
- 5) Πως προωθεί τη μάθηση το φανταστικό παιχνίδι; Πως το παιχνίδι ρόλων και πως το ελεύθερο παιχνίδι στις γωνιές;
- 6) Το κινητικό παιχνίδι πως πιστεύετε ότι λειτουργεί στη μάθηση του παιδιού;
- 7) Ποιο είδος παιχνιδιού προωθείτε εσείς περισσότερο και γιατί; Αναφέρετε παραδείγματα.

✓ **Παράγοντες που επηρεάζουν το παιχνίδι**

- 8) Πιστεύετε ότι παρέχονται διαφορετικές δυνατότητες στα παιδιά που δρουν σε εσωτερικό χώρο από ότι σε αυτά που δρουν σε κάποιον εξωτερικό χώρο;
- 9) Συμφωνείτε με την άποψη ότι στον εξωτερικό χώρο αναπτύσσεται περισσότερο το κινητικό παιχνίδι; Έχετε παρατηρήσει κάτι διαφορετικό;
- 10) Πως παρακολουθείτε να διαφοροποιούνται τα παιχνίδια που αναπτύσσονται από τα παιδιά ανάλογα με το φύλο;

✓ **Παιχνίδι και μάθηση**

- 11) Πως πιστεύετε ότι συνδέεται το παιχνίδι με τη μάθηση;
- 12) Τι κάνετε εσείς για την προώθηση αυτής της σχέσης;

3.7 Ανάλυση ποιοτικών δεδομένων

Η ανάλυση ποιοτικών δεδομένων είναι μια δραστηριότητα που περιλαμβάνει όλες τις διαδικασίες νοηματοδότησης, κατηγοριοποίησης και θεωρητικοποίησης του ποιοτικού υλικού με στόχο την απάντηση στα ερευνητικά ερωτήματα, τον έλεγχο των ερευνητικών υποθέσεων ή την ερμηνεία και κατανόηση φαινομένων, διαδικασιών και συμπεριφορών (Ιωσηφίδης, 2003, σελ. 67).

Η ανάλυση των ποιοτικών δεδομένων που έχουν συλλεχθεί από το ερευνητικό πεδίο αποτελεί το κρίσιμο και αποφασιστικό στάδιο από το οποίο θα προκύψει η θεωρητικοποίηση, ο έλεγχος τυχόν υποθέσεων και τα γενικά και ειδικά συμπεράσματα του ερευνητικού εγχειρήματος. Τα ποιοτικά δεδομένα είναι δυνατόν να λαμβάνουν διαφορετικές και πολλαπλές μορφές, π.χ. να παρουσιάζονται σε οπτικοακουστική μορφή, σε μορφή βίντεο, φωτογραφιών, κειμένου κλπ. Τα δεδομένα υπό μορφή κειμένου προέρχονται από μια σειρά από μεθόδους άντλησης πληροφορίας από το πεδίο και μπορεί, π.χ., να είναι συνεντεύξεις, σημειώσεις από το πεδίο (field notes), σημειώσεις από focus groups κλπ. (Ιωσηφίδης, 2003,σελ.65).

3.8 Προβλήματα κατά την διεξαγωγή της έρευνας

Κατά τη διάρκεια πραγματοποίησης της έρευνας παρουσιάστηκαν ορισμένες δυσκολίες και περιορισμοί που δυσχέραιναν την πραγματοποίησή της.

Μία πρώτη δυσκολία αποτέλεσε το γεγονός πως οι περισσότεροι από τους εκπαιδευτικούς ενώ υπήρξαν πρόθυμοι να συμμετάσχουν στην συνέντευξη επιθυμούσαν να πραγματοποιηθεί κατά τη διάρκεια των μαθημάτων δίχως να παραχωρήσουν προσωπικό χρόνο. Αυτό σε κάποιες περιπτώσεις όταν δεν είχαν φροντίσει να εξασφαλίσουν τη λύση για το σωστό και ήρεμο μέρος της συνέντευξης δημιούργησε πρόβλημα στην ποιότητα του ηχητικού αρχείου. Κατά συνέπεια δυσχέραινε την διαδικασία απομαγνητοφώνησης.

Ένα ακόμη σημαντικό γεγονός που υπήρξε ήταν ότι η προϊσταμένη ενός σχολείου απέκλεισε το ενδεχόμενο η συνέντευξη να πραγματοποιηθεί στο χώρο του σχολείου με αποτέλεσμα να υπάρξει σύγχυση ώσπου να επαναπροσδιοριστεί ο χώρος όπου πραγματοποιήθηκε η κάθε συνέντευξη.

Τέλος, αξίζει να αναφερθεί πως κάποιοι από τους συμμετέχοντες, συγκεκριμένα δύο, για να δεχτούνε να πάρουνε μέρος στη συνέντευξη ζήτησαν πρώτα να δούνε τις ερωτήσεις της έρευνας.

Κεφάλαιο 4^ο: Αποτελέσματα της έρευνας

4.1 Ανάλυση δεδομένων

Δημογραφικά χαρακτηριστικά του δείγματος

Το δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν 18 εκπαιδευτικοί, οι οποίοι αρχικά απάντησαν σε γενικές ερωτήσεις σχετικά με τα χρόνια της προϋπηρεσίας τους αλλά και για τις σπουδές που έχουν πραγματοποιήσει. Έτσι τα χρόνια προϋπηρεσίας των συμμετεχόντων στην έρευνα κυμαίνονται από 9 έως 29. Ενώ οι περισσότεροι από αυτούς έχουν 18 με 19 χρόνια στο χώρο της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, κάτι που δείχνει την ικανότητά τους να ανταπεξέλθουν στις ερωτήσεις γύρω από το παιχνίδι στο νηπιαγωγείο. Οι σπουδές που έχουν πραγματοποιήσει όλοι είναι σε διάφορα τμήματα Προσχολικής Εκπαίδευσης, ωστόσο, διαφοροποιείται η πόλη που έχουν σπουδάσει. Ορισμένοι από αυτούς έχουν συνεχίσει τις σπουδές τους, κάνοντας είτε μεταπτυχιακό, είτε δεύτερη σχολή, είτε Διδακτορικό. Συγκεκριμένα, 6 από τους 18 έχουν παρακολουθήσει κάποιο μεταπτυχιακό πρόγραμμα σπουδών, 2 από τους 18 έχουν παρακολουθήσει 2 μεταπτυχιακά προγράμματα, 2 συμμετέχοντες έχουν συνεχίσει τις σπουδές τους με δεύτερη σχολή ενώ 2 από αυτούς έχουν πραγματοποιήσει Διδακτορικό.

Γενική θεώρηση για το παιχνίδι

Ορισμός για το παιχνίδι

Οι εκπαιδευτικοί στη προσπάθειά τους να παραθέσουν έναν ορισμό για το παιχνίδι φάνηκε πως επικεντρώθηκαν οι περισσότεροι στο γεγονός πως αποτελεί τρόπο ψυχαγωγίας. Συγκεκριμένα, 11 από τους 18, προσπαθώντας να ορίσουν το παιχνίδι προσανατολίστηκαν στο χαρακτηριστικό που διαθέτει, να ψυχαγωγεί το συμμετέχοντά του. Είναι γεγονός πως ο συμμετέχοντας σε ένα παιχνίδι

εμπλέκεται σε αυτό κατά κύριο λόγο για να διασκεδάσει και να ψυχαγωγηθεί. Οι εκπαιδευτικοί τονίζουν πως μέσω της ψυχαγωγίας επέρχεται κι η μάθηση. Ωστόσο δεν έλειψαν και οι μεμονωμένες απαντήσεις που είναι σημαντικό να αναφερθούν. Σε μία μόνο περίπτωση αναφέρθηκε πως το παιχνίδι πέρα από τα παιδιά της προσχολικής ηλικίας αποτελεί μέσο ψυχαγωγίας των ανθρώπων όλων των ηλικιών.

Ένας από τους 18 εκπαιδευτικούς τόνισε το παιχνίδι ως εσωτερική ανάγκη των παιδιών και επικεντρώθηκε σε αυτό. «Σ7 Ένα ορισμό για το παιχνίδι. Είναι εσωτερική ανάγκη για μένα το παιχνίδι. Είναι μία εσωτερική ανάγκη του παιδιού, είναι καθαρά εσωτερική ορμή την οποία καλείται να εκτονώσει και βεβαίως αυτή η ορμή του να εκτονωθεί με διάφορες μορφές παιχνιδιού γιατί είναι πολύ ευρύς ο όρος. Βασικά είναι εσωτερική ανάγκη των παιδιών, αυτό. Όσο εσωτερική ανάγκη πρέπει το κάθε παιδί να καλύψει.»

Αξιοσημείωτο είναι επίσης, πως ένας από τους συμμετέχοντες ενώ εξέφρασε την άποψη του για το παιχνίδι, ορίζοντας το ως τρόπο ψυχαγωγίας ανέφερε στη συνέχεια πως δεν καταλήγει κάπου. Ένας ακόμη, ως μεμονωμένη περίπτωση αναφέρθηκε στην ενίσχυση της ανάπτυξης του παιδιού. Από την άλλη, ένας εκπαιδευτικός φάνηκε να παραθέτει κατά κύριο λόγο τα οφέλη του παιχνιδιού, λέγοντας πως τα παιδιά μέσα από το παιχνίδι κοινωνικοποιούνται, συνεργάζονται, ακολουθούν κανόνες δίχως να καταλήξει σε κάποιον ορισμό.

Το παιχνίδι ως σημαντικό εργαλείο κατά την προσχολική ηλικία

Οι εκπαιδευτικοί ρωτήθηκαν αν θεωρούν το παιχνίδι σημαντικό εργαλείο κατά την προσχολική ηλικία. Όλοι λοιπόν, απάντησαν πως αποτελεί το σημαντικότερο και βασικότερο εργαλείο σε αυτήν την ηλικία. Οι περισσότεροι απάντησαν μονολεκτικά «το σημαντικότερο» ενώ άλλοι προτίμησαν να επεκταθούν πάνω στην άποψή τους αυτή.

Συγκεκριμένα, οι 8 από τους 18 εκτός από το γεγονός πως χαρακτήρισαν πράγματι το παιχνίδι ως σημαντικό εργαλείο κατά την προσχολική ηλικία αναφέρθηκαν πως αποτελεί και βασικό εργαλείο μάθησης καθώς τα παιδιά έχουν την δυνατότητα να έρθουν σε επαφή με όλους τους τομείς και να επιτευχθούν στόχοι που έχουν τεθεί από την νηπιαγωγό.

Επίσης, ένας ασχολήθηκε ιδιαίτερος στη συγκεκριμένη ερώτηση με τις ιδιότητες του παιχνιδιού όπως φαίνεται και εδώ. «Σ17 Φυσικά. Πολύ σημαντικό γιατί αποτελεί θεμέλιο της εκπαιδευτικής διαδικασίας, χωρίς αυτό δεν γίνεται Δίνει την δυνατότητα στα παιδιά να μαθαίνουν, να οικοδομούν την γνώση αλλά και να κατανοούν τον κόσμο γύρω τους. Στα παιδιά προσχολικής ηλικίας που μιλάμε ειδικότερα βοηθά στην ανάπτυξη των κοινωνικών δεξιοτήτων τους και στην συναισθηματική τους ωρίμανση. Ακόμη μαθαίνουν να ελίσσονται, να μοιράζονται ρόλους, ευθύνες και να επιλύουν οποιοδήποτε πρόβλημα τους προκύπτει και το λύνουν μεταξύ τους χωρίς τη δική μας παρέμβαση. Επιπλέον μπορούν να εργάζονται σε ομάδες, να αγαπούν αλλά να δομούν ταυτόχρονα την αυτοεκτίμησή τους. Στην ουσία των πραγμάτων είναι γνωστό ότι το παιχνίδι βοηθάει στην ολόπλευρη ανάπτυξη του παιδιού.» .

Τα είδη του παιχνιδιού

Πως πιστεύετε ότι επηρεάζει το παιδί το μοναχικό παιχνίδι. Πως το παράλληλο και πως το συνεργατικό-κοινωνικό;

Οι εκπαιδευτικοί που συμμετείχαν στην έρευνα κλήθηκαν να απαντήσουν στην ερώτηση πως επηρεάζεται το παιδί από το μοναχικό παιχνίδι, πως από το παράλληλο και πως από το συνεργατικό. Μέσα από τις απαντήσεις τους κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων αναδείχθηκε πως η πλειονότητα των εκπαιδευτικών δεν διαχώρισαν τα τρία είδη παιχνιδιού σύμφωνα με την ηλικία του παιδιού. Αντίθετα, αναφέρθηκαν κατά κύριο λόγο στη χρησιμότητα του κάθε είδος και στον τρόπο με τον οποίο επιδρά στα παιδιά δίχως να αναφέρουν την ηλικία κατά την οποία χρειάζεται το κάθε είδος.

Μοναχικό

Αρχικά, 7 από τους 18 αναφέρθηκαν στο πως το κάθε παιχνίδι επηρεάζει το παιδί αφού πρώτα ανέδειξαν την ηλικία ως σημαντικό παράγοντα και προχώρησαν σε ένα σύντομο διαχωρισμό. Συγκεκριμένο παράδειγμα αποτελεί το παρακάτω απόσπασμα: Σ17 «Το μοναχικό παιχνίδι παρατηρείται από όσο ξέρω

στην ηλικία μεταξύ 0 έως 2 ετών , Το συνεργατικό παιχνίδι εμφανίζεται στα 3-4 έτη, Το παράλληλο παιχνίδι αναπτύσσεται στην ηλικία των 2,5 με 3 χρονών».

Το μοναχικό παιχνίδι υποστηρίζεται από τους εκπαιδευτικούς ως αναγκαίο και απαραίτητο καθώς είναι το πρώτο είδος παιχνιδιού με το οποίο το παιδί ξεκινά να γνωρίζει τον κόσμο, είναι το πρώτο παιχνίδι που θα πραγματοποιήσει μόνο του στο σπίτι αβίαστα. Ωστόσο, οι εκπαιδευτικοί, 5 από αυτούς τόνισαν πως αφού το μοναχικό παιχνίδι αποτελεί χαρακτηριστικό των μικρών ηλικιών επιστούν την προσοχή όλων των εμπλεκόμενων του παιδιού αν συνεχίζεται και σε μεγαλύτερη ηλικία να κρίνουν πως δεν είναι φυσιολογικό και να προχωρήσουν σε αναζήτηση ειδικού. Τονίζουν λοιπόν, πως παρά τη χρησιμότητά του θεωρούν πως πρέπει να προχωράει το παιδί στο επόμενο βήμα ανάλογα με την ηλικία, διαφορετικά μένει στάσιμο. Αναφέρουν επίσης πως αν αυτό συμβαίνει, κύριο μέλημα είναι η παρέμβαση κάποιου ειδικού. Σ18 *«Τώρα εάν κάποιο παιδάκι μεγαλύτερης ηλικίας εμμένει στο μοναχικό παιχνίδι παρά τις προσπάθειες του εκπαιδευτικού ή της ομάδας ενδεχομένως ίσως απαιτείται η παρακολούθηση από κάποιον πιο ειδικό πχ ψυχολόγο».*

Αποτέλεσμα των συνεντεύξεων αποτελεί η σπουδαιότητα του μοναχικού παιχνιδιού καθώς τονίζεται ο θετικός ρόλος που κατέχει το μοναχικό παιχνίδι στα παιδιά. Συγκεκριμένα, όλοι οι εκπαιδευτικοί έκαναν λόγο πως ακόμη και το μοναδικό παιχνίδι είναι απαραίτητο, έχει θετικό χαρακτήρα και ενισχύει την ανάπτυξη των παιδιών. Ο καθένας ωστόσο έκανε λόγο για διαφορετικούς τρόπους με τους οποίους θεωρεί ότι το παιδί επηρεάζεται. Ένας μόνο εκπαιδευτικός ανέφερε πως το μοναχικό παιχνίδι δεν παρατηρείται στα παιδιά που βρίσκονται στα προνήπια ή νήπια γι αυτό κι δεν μπορεί να αναφερθεί στο μοναχικό παιχνίδι, επομένως δήλωσε άγνοια.

Ως θετικό του μοναχικού παιχνιδιού ανέφεραν 2 από τους 18 εκπαιδευτικούς το γεγονός πως το παιδί μέσα από αυτό το είδος παιχνιδιού αναπτύσσει το λόγο καθώς πολλές φορές μιλάει μόνο του και εξωτερικεύει αυτά που ξέρει και θέλει να πει. Στη συγκεκριμένη περίπτωση το παιδί δεν φοβάται να μιλήσει καθώς παίζει μόνο του, επομένως ότι κάνει και λέει ξέρει πως δεν αξιολογείται από κανέναν. Σ6 *«Έχει την ευκαιρία να αναπτύξει την φαντασία του , μερικές φορές και το λεξιλόγιο του».*

Άλλοι συμμετέχοντες, συγκεκριμένα πέντε, ανέφεραν πως το μοναχικό παιχνίδι από τη στιγμή που επιλέγεται από τα παιδιά τη δεδομένη στιγμή εξυπηρετεί κάποια εσωτερική ανάγκη τους που πάλι προκύπτει τη δεδομένη στιγμή. Επομένως είναι χρήσιμο και απαιτείται να πραγματοποιείται για να καλύψει τις ανάγκες των παιδιών. Σ4 *«Μάλλον ικανοποιεί μία συγκεκριμένη ανάγκη εκείνη τη δεδομένη στιγμή».*

Επιπλέον, 4 από τους 18 τόνισαν πως το μοναχικό παιχνίδι ενισχύει τη προσπάθεια των παιδιών να ανακαλύψουν τον εαυτό τους, τις δυνατότητες τους, τις ικανότητες που

διαθέτουν αλλά και το χώρο που τους περιβάλλει. Αυτό λοιπόν για να συμβεί φαίνεται πως το παιδί χρειάζεται χρόνο με τον εαυτό του, κάτι που του προσφέρεται από το μοναχικό παιχνίδι. Σ18 *«Γνωρίζει τον κόσμο γύρω του χωρίς όμως να νιώθει την ανάγκη να παίξει μαζί και με κάποιον άλλο. Είναι ο εαυτός του και το περιβάλλον που θέλει να εξερευνήσει. Ανακαλύπτει τις δυνατότητες του, τι μπορεί να κάνει τι του αρέσει και τι όχι»*.

Ακόμη, γίνεται λόγος για την ενίσχυση της φαντασίας του παιδιού μέσω του μοναχικού παιχνιδιού καθώς αναγκάζεται μόνο του να εξελίξει τη πορεία του παιχνιδιού. Ειπώθηκε από τρεις εκπαιδευτικούς.

Το μοναχικό παιχνίδι επίσης, παρατηρείται όταν το παιδί δεν είναι σε θέση να αλληλεπιδράσει με τα υπόλοιπα παιδιά, δεν μπορεί να συνεργαστεί μαζί τους όπως είπαν τρεις εκπαιδευτικοί. Σ17 *«διακρίνουμε περιορισμένη αλληλεπίδραση του παιδιού με τα υπόλοιπα παιδιά»*.

Όπως είναι φυσικό δεν έλειψαν και οι μεμονωμένες απαντήσεις. Ένας συμμετέχοντας υποστηρίζει πως το μοναχικό παιχνίδι είναι χρήσιμο και επηρεάζει το παιδί τη στιγμή που χρειάζεται να εργασθεί ατομικά.

Παράλληλο

Το παράλληλο παιχνίδι δεν αναφέρθηκε σε μεγάλο βαθμό παρότι ερωτήθηκαν κι γι αυτό. Τρεις συμμετέχοντες δεν μίλησαν καθόλου γι αυτό ενώ οι 7 από τους 18 αναφέρθηκαν σε αυτό ως το επόμενο βήμα του μοναχικού παιχνιδιού όταν τα παιδιά πια πρωτοπιαίνουν στο νηπιαγωγείο και φαίνεται να έχουν ανάγκη από συντροφικότητα. Οι εκπαιδευτικοί αποκαλύπτουν πως το παιδί αναγνωρίζει την αξία της συντροφικότητας γι αυτό επιδιώκει να βρίσκεται με άλλα άτομα όταν παίζει στον ίδιο χώρο ακόμη κι αν δεν αλληλεπιδρούν εκείνο φαίνεται να διασκεδάζει και να το αποζητά.

Μεμονωμένη περίπτωση εκπαιδευτικού αναφέρει πως το παράλληλο παιχνίδι λειτουργεί ανατροφοδοτικά καθώς συμβάλλει στη γνωστική ανάπτυξη του παιδιού. Σ4 *«λειτουργεί ανατροφοδοτικά από το ένα παιδί προς το άλλο και συμβάλει έτσι στην γνωστική του ανάπτυξη.»*

Επιπλέον, τρεις αναφέρουν πως το παράλληλο παιχνίδι λειτουργεί ενισχυτικά ως προς τη φαντασία του παιδιού ενώ το παραλληλίζουν με το μοναχικό όπως φαίνεται κι από το ακόλουθο απόσπασμα. Σ6 *«είναι σχεδόν σαν το μοναχικό και που πάλι έχει την ευκαιρία να αναπτύξει την φαντασία του»*.

Συνεργατικό

Οι εκπαιδευτικοί φαίνεται πως χαρακτηρίζουν το συνεργατικό παιχνίδι ως ιδιαίτερα σημαντικό και ωφέλιμο κατά την εκπαιδευτική διαδικασία. Αυτός είναι κι ο λόγος που στάθηκαν περισσότερο στο συνεργατικό παιχνίδι σε σχέση με το μοναχικό και παράλληλο. Το συνεργατικό παιχνίδι θεωρείται ως η πιο προηγμένη μορφή παιχνιδιού, ως η ιδανική μορφή κατά την προσχολική ηλικία. Τονίζουν όλοι τη σπουδαιότητά του, διαφοροποιούνται ωστόσο στον τρόπο με τον οποίο επιδρά δίχως να αμφισβητούν το θετικό του ρόλο.

Συγκεκριμένα, ένα μεγάλος αριθμός εκπαιδευτικών που συμμετείχαν, 15 από τους 18 θεωρούν πως το συνεργατικό παιχνίδι επιδρά στην κοινωνικοποίηση των παιδιών, ενθαρρύνει την συνεργασία και καταλήγει σε θετικό αποτέλεσμα μέσα από τη συνεχή αλληλεπίδραση μεταξύ των μελών που παρατηρείται την ώρα που πραγματοποιείται. Υποστηρίζουν πως το παιδί μαθαίνει να λειτουργεί σε ομάδες, να συνεργάζεται, να υπολογίζει και να σέβεται το συμπαίκτη του. Ακόμη μέσα από μία τέτοια διαδικασία βρίσκει τη θέση του μέσα στην ομάδα και εντάσσει τον εαυτό του σε ένα σύνολο. Μαθαίνει να δέχεται τη διαφορετικότητα, να συμβιβάζεται, να κάνει υποχωρήσεις, να μοιράζεται, να διεκδικεί αλλά και να επιλύει συγκρούσεις που προκύπτουν. Σ1 *«Το συνεργατικό συμβάλει στην κοινωνικοποίηση του, στην ανάπτυξη έτσι δεξιοτήτων συνεργασίας, στην απόκτηση επίσης δεξιοτήτων ανάπτυξης επιχειρηματολογίας, διεκδίκησης με ενδεδειγμένο κοινωνικό τρόπο».*

Επίσης, τέσσερις εκπαιδευτικοί είπαν πως μέσα από το συνεργατικό παιχνίδι τα παιδιά μαθαίνουν να δημιουργούν κανόνες και να τους ακολουθούν. Κανόνες τους οποίους δημιουργούν άλλοτε τα ίδια ενώ άλλοτε οριοθετούνται από άλλους. Κάτι τέτοιο συμβαίνει για πρώτη φορά μόνο μέσα από το συνεργατικό παιχνίδι καθώς πιο πριν τα παιδιά παίζοντας μόνα τους δημιουργούσαν μόνα τους και τους κανόνες που έπρεπε να ακολουθήσουν. Σ9 *«Στο συνεργατικό τώρα παιχνίδι τα παιδάκια έχουνε την δυνατότητα να συνεργαστούνε, να ακολουθήσουνε κάποιους κανόνες, να μοιραστεί και να φτάσει πιθανόν κάποιο στόχο που έχουν θέσει όλα μαζί τα παιδιά».*

Οι συμμετέχοντες, δύο στον αριθμό αναφέρθηκαν επίσης, στη ιδιότητα που έχει το παιχνίδι αυτής της μορφής να τονώνει την αυτοπεποίθηση των παιδιών καθώς μέσα από το παιχνίδι με άλλα άτομα συγκρίνει τον εαυτό του και τις ικανότητές του.

Ωστόσο, δεν έλειψαν και οι μεμονωμένες περιπτώσεις. Ένας εκπαιδευτικός έκανε λόγο για ανάπτυξη της ενσυναίσθησης ενώ ένας άλλος για ανάπτυξη σωματικών και πνευματικών ικανοτήτων.

Πως πιστεύετε ότι επηρεάζεται το παιδί στο ελεύθερο παιχνίδι και πως στο κατευθυνόμενο; Εσείς δίνετε έμφαση στο ελεύθερο ή στο κατευθυνόμενο παιχνίδι;

Σε ότι αφορά το ελεύθερο και το κατευθυνόμενο παιχνίδι φαίνεται πως οι εκπαιδευτικοί δίνουν ιδιαίτερη βαρύτητα και στα δύο, δίχως να ξεχωρίζουν κάποιο. Επίσης, επισημαίνουν τη χρησιμότητα του κάθε είδους, τα χαρακτηριστικά τους αλλά και τον τρόπο με τον οποίο επιδρά στα παιδιά. Οι περισσότεροι τονίζουν την προσπάθεια τους να συνυπάρξουν και τα δύο κατά την εκπαιδευτική διαδικασία. Επίσης, αναφέρονται και για τα δύο αναλυτικά όπως θα δούμε και παρακάτω.

Ελεύθερο

Αρχικά, το ελεύθερο παιχνίδι φαίνεται πως έχει καθοριστικό και κυρίαρχο ρόλο στο χώρο του νηπιαγωγείου σε καθημερινή βάση. Οι εκπαιδευτικοί, 13 από τους 18 αναφέρουν ως κύριο χαρακτηριστικό του ελεύθερου παιχνιδιού την δυνατότητα της ελεύθερης επιλογής που δίνεται στα παιδιά. Θεωρούν το ελεύθερο παιχνίδι τρόπο έκφρασης και γνωστοποίησης των αναγκών των παιδιών καθώς είναι κάτι που επιλέγεται από τα ίδια ανάλογα τις ανάγκες τους και την όρεξη που διαθέτουν τη δεδομένη στιγμή που το αναπτύσσουν. Με αυτό τον τρόπο εκφράζονται, νιώθουν ελεύθερα, κινούνται αυτόνομα, πραγματοποιούν τις επιθυμίες τους. Σ6 *«Το ελεύθερο παιχνίδι είναι κάτι που σαφώς επιλέγει το ίδιο το παιδί που σημαίνει ότι εκείνη τη στιγμή έχει ανάγκη να εκφραστεί με αυτόν τον συγκεκριμένο τρόπο ή να παίξει με αυτά τα συγκεκριμένα παιδιά που έχουν επιλέξει αυτό το συγκεκριμένο παιχνίδι».* και Σ11 *«Το ελεύθερο παιχνίδι είναι καθαρά επιλογή του παιδιού να ασχοληθεί, να διασκεδάσει με ότι του αρέσει».*

Επίσης, προκύπτει πως τα παιδιά συχνά μέσω του ελεύθερου παιχνιδιού αναπαράγουν το κατευθυνόμενο παιχνίδι ανάλογα με το τι έχουνε συκρατήσει

και τους έχει κινήσει το ενδιαφέρον αλλά και γενικότερα εξωτερικεύουν εμπειρίες και βιώματα που έχουν. Μέσω του ελεύθερου παιχνιδιού όπως υποστηρίζουν 5 από τους 18 εκπαιδευτικούς φανερώνονται οι πραγματικές ανάγκες των παιδιών αλλά και οι εμπειρίες τους. Μάλιστα αυτός είναι κι ο λόγος για τον οποίο κάποιοι εκπαιδευτικοί αναφέρουν πως το ελεύθερο παιχνίδι αποτελεί σημαντικό μέσο παρατήρησης για να γνωρίσουμε καλύτερα ένα παιδί, να αντιληφθούμε τα ενδιαφέροντα του, τις προτιμήσεις του αλλά και τυχόν αδυναμίες και φόβους.

Το ελεύθερο παιχνίδι παρουσιάζεται επίσης και ως μέσο ενίσχυσης της φαντασίας των παιδιών όπως αναφέρουν 4 εκπαιδευτικοί. Σ5 « *Αλλά το ελεύθερο παιχνίδι από την άλλη αναπτύσσει την φαντασία του*». Ενώ για άλλους, 2 από τους 18 αποτελεί μέσο εκτόνωσης. Σ6 «*είναι κάτι που το ίδιο επιλέγει και εκτονώνει και την οποιαδήποτε ένταση μπορεί να έχει*».

Μεμονωμένες ωστόσο περιπτώσεις αναφέρουν πως το παιδί κοινωνικοποιείται αλλά και μαθαίνει από τους συμμαθητές του μέσα από το παιχνίδι αυτής της μορφής. Επίσης, ένα συμμετέχοντα αναφέρθηκε στο ρόλο του νηπιαγωγού την ώρα του παιχνιδιού. Τόνισε πως για να παίξουν τα παιδιά σωστά απαιτείται ο ρόλος του εκπαιδευτικού να είναι βοηθητικός, ενισχυτικός και όχι να έχει το ρόλο του καθοδηγητή. Ενώ από άλλον συμμετέχοντα υποστηρίζεται πως το παιδί δοκιμάζεται στις σωματικές δεξιότητες, στα παιχνίδια δύναμης, ταχύτητας και ισορροπίας κατά την ανάπτυξη του ελεύθερου παιχνιδιού.

Κατευθυνόμενο

Σε ότι αφορά το κατευθυνόμενο παιχνίδι παρατηρείται ομοφωνία από τους συμμετέχοντες. Αρχικά, χαρακτηρίζεται ως ιδιαίτερα σημαντικό για την προσχολική ηλικία και πολύ περισσότερο καθοριστικό στα πλαίσια της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Τονίζεται επίσης από το δείγμα της έρευνας πως δεν επιτρέπεται να λείπει από αυτή το κατευθυνόμενο παιχνίδι διότι συμβάλει στην ολόπλευρη ανάπτυξη του παιδιού.

Πιο συγκεκριμένα, οι 15 από τους 18 εκπαιδευτικούς υποστηρίζουν πως το κατευθυνόμενο παιχνίδι έχει ως χαρακτηριστικό να προσχεδιάζεται από τους ίδιους όταν έχουν συγκεκριμένους σκοπούς και στόχους που έχουν θέσει και επιθυμούν να επιτύχουν. Εξυπηρετεί ενδεχομένως συγκεκριμένους διδακτικούς στόχους, ενώ παράλληλα προϋποθέτει το παιδί να υπακούει σε κανόνες. Απαραίτητη προϋπόθεση για να συμμετάσχει το παιδί σε αυτό είναι να μπορεί να ακολουθήσει τους κανόνες που θέτονται από τη νηπιαγωγό εξ αρχής. Το κατευθυνόμενο παιχνίδι επιλέγεται με σκοπό να καταλήξει σε κάποια μορφή μάθησης. Ακόμη, τονίζεται πως το κατευθυνόμενο παιχνίδι αποτελεί ένα

παραγωγικό και διασκεδαστικό τρόπο μάθησης. Σ6 *«Τώρα το κατευθυνόμενο παιχνίδι είναι ένα παιχνίδι που επιλέγεται κυρίως για να καταλήξει σε κάποια μορφή μάθησης. Επομένως κι αυτό παίζει πάρα πολύ σημαντικό ρόλο, έχει και αυτό το ρόλο του μέσα στην προσχολική εκπαίδευση και επιλέγεται κυρίως από την νηπιαγωγό όταν πρέπει να οδηγήσει τα παιδιά να βγάλουνε κάποια συμπεράσματα ή στο να μάθουνε κάποιες συμπεριφορές και να οδηγηθούν σε κάποιους κανόνες».*

Δύο εκπαιδευτικοί αναφερόμενοι στο κατευθυνόμενο παιχνίδι παρουσίασαν πως επιδρά θετικά στα παιδιά μέσα από το γεγονός πως το παιδί παίρνει ερεθίσματα, κίνητρα αλλά και είναι σε θέση να βιώσει διαφορετικές καταστάσεις. Αξιοσημείωτες μεμονωμένες περιπτώσεις είναι δύο. Η πρώτη είναι αυτή που αναφέρει πως το κατευθυνόμενο παιχνίδι υφίσταται για να δίνει ιδέες στο ελεύθερο ενώ η δεύτερη είναι πως διαθέτει πάντα κάποια ηγετική μορφή.

Έμφαση

Όλοι οι εκπαιδευτικοί όταν ρωτήθηκαν σε ποιο από τα δύο είδη(ελεύθερο ή κατευθυνόμενο) δίνουν έμφαση τόνισαν την παιδαγωγική αξία, την ιδιαίτερη συμβολή αλλά και αναγκαιότητα και των δύο ειδών. Ενώ αναφέρθηκαν πως τα παιδιά ίσως κάποιες φορές έχουν προτίμηση στο ελεύθερο παιχνίδι ενώ εκείνοι φαίνεται να επιδιώκουν κατά την εκπαιδευτική διαδικασία την αρμονική και ισάριθμη συνύπαρξη των δύο παιχνιδιών. Ωστόσο, 3 από τους 18 εκπαιδευτικούς ενώ τόνισαν την σημασία της συνύπαρξης και της σπουδαιότητας και των δύο ειδών γνωστοποίησαν πως ίσως επιδιώκουν να δίνουν έμφαση στο ελεύθερο παιχνίδι. Μάλιστα αναλύουν και τους λόγους όπως φαίνεται και από το παραπάνω απόσπασμα Σ3 *«Αλλά σίγουρα το ελεύθερο είναι αυτό που θα βγάλει πράγματα και θα ανακαλύψουν από μόνα τους πράγματα και θα κάνουν. Γι αυτό και τους αφήνουμε ελευθερία επιλογής, χώρο, ελευθερία κινήσεων μέσα στο χώρο για να το πάνε τα παιδιά όπως το θέλουνε και να μπλεχτούνε και όσοι θέλουνε».*

Πως προωθεί τη μάθηση το φανταστικό παιχνίδι; Πως το παιχνίδι ρόλων και πως το ελεύθερο παιχνίδι στις γωνιές;

Φανταστικό παιχνίδι

Σε ότι αφορά το φανταστικό παιχνίδι φαίνεται πως οι εκπαιδευτικοί μέσα από τις απαντήσεις τους θεωρούν πως κατά κύριο λόγο το φανταστικό παιχνίδι στην προσχολική εκπαίδευση απεικονίζει τις σκέψεις και τα άγχη των παιδιών. Έτσι, 10 από τους 18 έχουν διαπιστώσει στην καθημερινότητα του σχολικού περιβάλλοντος πως το φανταστικό παιχνίδι προωθεί φανταστικές καταστάσεις, τις οποίες δημιουργούν τα ίδια τα παιδιά, έχοντας ως γνώμονα τη καθημερινή ζωή τους. Με αυτό τον τρόπο τα παιδιά εξωτερικεύουν τα όσα σκέφτονται και τα όσα

βιώνουν στην πραγματική ζωή μέσα από το φανταστικό παιχνίδι, εκφράζοντας έτσι και τη δική τους τοποθέτηση μέσα σε μία κατάσταση. Συγκεκριμένο παράδειγμα αποτελεί το παρακάτω απόσπασμα. Σ3 *«Το φανταστικό, σίγουρα εκεί τα παιδιά έχουνε την ευκαιρία κάτι που ενδεχομένως μπορεί να τους έχει περάσει στο μυαλό, κάτι που έχουνε, να το βγάλουνε και να το δείξουνε όπως θέλουνε τα παιδιά, τα ίδια πως το έχουνε βιώσει και μπορούμε κι εμείς και συλλέγουμε κάποιες πληροφορίες. Με το φανταστικό βγάζουνε ίσως και κάποια άγχη....»*.

Επίσης, το φανταστικό παιχνίδι θεωρείται ως τρόπος ενίσχυσης της φαντασίας των παιδιών. Ακόμη κι αν χρησιμοποιούν στο παιχνίδι καταστάσεις της καθημερινότητας τα παιδιά καλούνται να αναπτύξουν τόσο το συλλογισμό όσο και τη δημιουργικότητάς τους μέσα από τη φαντασία για να μπορέσει να υφίσταται αλλά και για να ανατροφοδοτείται το φανταστικό παιχνίδι μέσα από την εξέλιξη. Από τους 18 συμμετέχοντες οι 6 αναφέρονται στο γεγονός πως το φανταστικό παιχνίδι προωθεί τη φαντασία. Σ6 *«Το φανταστικό παιχνίδι εννοείται ότι αναπτύσσει την φαντασία»*.

Επιπλέον, 2 από τους 18 υποστηρίζουν ότι το φανταστικό παιχνίδι λειτουργεί ως μέσο εδραίωσης της γνώσης ενώ 2 άλλοι αναφέρθηκαν στη χρησιμότητα που έχει αυτού του είδους το παιχνίδι, να ενισχύει δηλαδή τη γλωσσική ανάπτυξη του παιδιού. Ωστόσο, να τονιστεί πως οι 2 αυτές περιπτώσεις που αναφέρθηκαν στην γλωσσική ανάπτυξη τοποθετήθηκαν πρώτα, λέγοντας πως το φανταστικό παιχνίδι με το παιχνίδι ρόλων είναι άρρηκτα συνδεδεμένα. Ακολουθεί απόσπασμα από Σ18 *«Αρχικά θεωρώ το φανταστικό παιχνίδι άρρηκτα συνδεδεμένο με το παιχνίδι ρόλων. Παίζοντας το ένα έρχεται και το άλλο κατά συνέπεια και απόρροια του άλλου. Η μάθηση για να είναι αποτελεσματική θα πρέπει να κινεί το ενδιαφέρον των παιδιών και να εξάπτει τη περιέργεια και τη φαντασία τους. Τι πιο ενδιαφέρον και διασκεδαστικό λοιπόν από το να μαθαίνεις, παίζοντας ειδικά μέσω του φανταστικού παιχνιδιού και του παιχνιδιού ρόλων. Το παιδί, παίζοντας κάποιον ρόλο ενισχύει την κοινωνική του μάθηση, προάγει τη δημιουργικότητα, τη φαντασία, τη γλωσσική του ανάπτυξη, μαθαίνει μέσω της μίμησης όλων όσων του κάνουν εντύπωση από τον κόσμο που το περιβάλλει»*.

Ωστόσο, δεν έλειψαν και οι μεμονωμένες απαντήσεις για το πώς προωθεί τη μάθηση το φανταστικό παιχνίδι. Αξίζει να αναφερθούμε σε ορισμένες από αυτές. Ένας συμμετέχοντας υποστήριξε πως το φανταστικό παιχνίδι αποτελεί εργαλείο που ενισχύει την ολόπλευρη ανάπτυξη των παιδιών. Ακόμη μία μεμονωμένη απάντηση αναφέρθηκε στην ενίσχυση της ενσυναίσθησης μέσω του φανταστικού παιχνιδιού.

Παιχνίδι ρόλων

Στην ερώτηση πως προωθεί τη μάθηση το παιχνίδι ρόλων ένα μεγάλο μέρος του δείγματος(12 από 18) φαίνεται να υποστηρίζει πως κατά κύριο λόγο ενισχύει

τη γλωσσική ανάπτυξη του παιδιού. Αποτελεί το μέσο με το οποίο το παιδί καλείται να αναπτύξει διαλόγους και να χρησιμοποιήσει λεξιλόγιο που έως τότε δεν είχε ξαναχρησιμοποιήσει. Επομένως, φαίνεται πως αναπτύσσει τις γλωσσικές του ικανότητες, υποδυόμενο ρόλους διαφορετικούς με την πραγματικότητα. Σ13 *«Τώρα το γλωσσικό κομμάτι επίσης στο παιχνίδι ρόλων θα πρέπει να χρησιμοποιήσουν ένα γλωσσικό κώδικα επικοινωνίας εντελώς διαφορετικό γιατί αν γίνω ας πούμε ο μπαμπάς δεν θα μιλάω όπως είμαι το παιδάκι που μπορεί να μην χρησιμοποιώ ολόκληρες τις λέξεις. Θα πρέπει να αναγκαστώ να χρησιμοποιήσω κάποιες άλλες λέξεις».*

Έπειτα, οι μισοί συμμετέχοντες, 9 από τους 18 θεωρούν το παιχνίδι ρόλων ως μέσο ενίσχυσης της ενσυναίσθησης καθώς τα παιδιά καλούνται μέσα από την υπόδυση ρόλου να μπουνε στη θέση του άλλου και μέσα από το ρόλο πλησιάζουν όσο γίνεται τα αντίστοιχα συναισθήματα, βιώνοντας τα σε φανταστικές συνθήκες που έχουν δημιουργήσει. Σ1 *«Μέσα από το παιχνίδι μπαίνει αυτό που είπατε και πριν στη θέση του άλλου, παίζουνε τους ρόλους, μαθαίνουνε να κοινωνικοποιούνται, μαθαίνουν να αλληλεπιδρούνε».*

Ένας άλλος αριθμός συμμετεχόντων, συγκεκριμένα 4 κρίνουν πως το παιχνίδι ρόλων δημιουργεί συνθήκες αλληλεπίδρασης μεταξύ των νηπίων καθώς και συνθήκες συνεργασίας. Τα παιδιά μέσα από το παιχνίδι καλούνται να συνεργαστούν και να αλληλεπιδράσει το ένα με το άλλο αλλά και όλα τα παιδιά ως ομάδα για να μπορέσει να υφίσταται το παιχνίδι ρόλων. Ο ίδιος αριθμός εκπαιδευτικών κρίνει πως αυτού του είδους το παιχνίδι απεικονίζει μέσα από τη υπόδυση ρόλων τις πραγματικές ανάγκες των παιδιών αλλά και τις εμπειρίες που έχουν βιώσει. Φαίνονται σε μεγάλο βαθμό μέσα από το παιχνίδι ρόλων τόσο οι γνώσεις αλλά και τα βιώματα που έχουν τα παιδιά στη καθημερινότητα τους καθώς αντικατοπτρίζονται στο παιχνίδι. Σ17 *«Το παιδί αν μόνο του διαλέξει το ρόλο που θέλει να υποδυθεί αυτό φανερώνει πολλά και για την οπτική που έχει για το πρόσωπο που υποδύεται αν π.χ. κάνει το μπαμπά αντικατοπτρίζει τον τρόπο που έχει την εικόνα του μπαμπά από το σπίτι. Από την άλλη δείχνει ακόμη και τις ανάγκες του, τις προτιμήσεις του και τα ενδιαφέροντά του ανάλογα από αυτό που κάνει».*

Ένας μικρός αριθμός, 3 από τους 18 θεωρεί το παιχνίδι ρόλων ως σημαντικό παράγοντα για την κοινωνικοποίηση των παιδιών καθώς μέσα από αυτό καλούνται να συνεργαστούν και να κοινωνικοποιηθούν μέσω της ουσιαστικής επαφής που υπάρχει σε ένα τέτοιο είδος παιχνιδιού. Αν τα παιδιά δεν συνεργαστούν δεν θα καταφέρουν να αναπτύξουν ένα τέτοιο παιχνίδι. Επομένως, μέσα από τη συνεργασία και την επίλυση προβλημάτων επέρχεται και η κοινωνικοποίηση του παιδιού που είναι ιδιαίτερα σημαντική όπως φαίνεται σε αυτή την ηλικία.

Επιπλέον, 2 συμμετέχοντες υποστηρίζουν πως μέσω του φανταστικού παιχνιδιού αναπτύσσεται η φαντασία και η δημιουργικότητα των παιδιών

προσχολικής ηλικίας. Τα παιδιά για να αναπτύξουν ένα τέτοιο είδος παιχνιδιού χρειάζονται να έχουν αστείρευτη φαντασία ώστε να εξελίσσεται και το παιχνίδι. Ενώ μεμονωμένη περίπτωση αναφέρει πως το συγκεκριμένο παιχνίδι θα μπορούσε να λειτουργεί κι ως μέσο εκτόνωσης για τα παιδιά. Σ4 *«Το παιχνίδι ρόλων πάλι με την υπόδηση ρόλων το παιδί κατορθώνει να εφαρμόζει στην πράξη μέσα από παιγνιώδη χαρακτήρα και ένα θετικό κλίμα να εφαρμόζει γνώσεις που έχει αποκτήσει ή ανάγκες που υποδύεται μέσα από τους συγκεκριμένους ρόλους ή για ψυχική εκτόνωση αντίστοιχα όπως και προανέφερα».*

Ελεύθερο παιχνίδι στις γωνιές

Οι εκπαιδευτικοί στην ερώτηση πως προωθεί τη μάθηση στο νηπιαγωγείο το ελεύθερο παιχνίδι στις γωνιές φαίνεται να έχουν διαφορετικές αντιλήψεις και έτσι οι απαντήσεις τους ποικίλλουν σε μεγάλο βαθμό. Συγκεκριμένα, δεν υπάρχει κάποιος παράγοντας που να υποστηρίζει η πλειονότητα. Από τους 18 εκπαιδευτικούς οι 6 μόνο υποστηρίζουν πως το ελεύθερο παιχνίδι στις γωνιές αποτελεί ένα καλό εργαλείο αξιολόγησης και παρατήρησης μέσα από το οποίο φανερώνονται οι αληθινές ανάγκες των παιδιών και οι προτιμήσεις τους, καθώς το ελεύθερο παιχνίδι στις γωνιές δίνει την δυνατότητα στα παιδιά προσχολικής ηλικίας να επιλέξουν τη γωνιά που θέλουν ώστε να παίξουν εκεί που θέλουν τα ίδια. Σ6 *«Το ελεύθερο παιχνίδι στις γωνιές έχει να κάνει επίσης με την αυτενέργεια των παιδιών, με το τι εκείνη τη στιγμή έχουν ανάγκη να ασχοληθούν, να κάνουν, με ποιους φίλους, να επιλέξουν ακόμη με ποια παιδιά θα παίζον».*

Ακόμη, 4 από τους 18 υποστηρίζουν πως το ελεύθερο παιχνίδι στις γωνιές προωθεί τη μάθηση μέσω του πειραματισμού και της εξερεύνησης από τα παιδιά. Εφόσον, ασχολούνται με μία γωνιά τα παιδιά καλούνται είτε έμμεσα είτε άμεσα να την εξερευνήσουν, να την ανακαλύψουν, να πειραματιστούν μέσω διάφορων συνδυασμών και έτσι να οδηγηθούν στη γνώση μέσω της ανακαλυπτικής μάθησης. Σ2 *«Εκεί το παιδί θα πειραματιστεί, θα αναρωτηθεί οπότε αν αναρωτηθείς τελείωσε έφτασες στη μάθηση».*

Αρκετές ωστόσο είναι οι περιπτώσεις τις οποίες υποστηρίζουν 2 από τους 18 εκπαιδευτικούς. Μία από αυτές είναι ο παράγοντας της κοινωνικοποίησης. Δύο εκπαιδευτικοί θέτουν ως σημαντικό εργαλείο το ελεύθερο παιχνίδι στις γωνιές, το οποίο υποστηρίζουν ότι ενισχύει την κοινωνικοποίηση του παιδιού καθώς οι περισσότερες γωνιές στο νηπιαγωγείο χρειάζονται από δύο και πάνω παιδιά για να αξιοποιηθούν σωστά. Σ5 *«Και το ελεύθερο παιχνίδι είναι αυτό που προωθεί την κοινωνικοποίηση και την ολόπλευρη ανάπτυξη του παιδιού».*

Ο ίδιος αριθμός θέτει ένα διαφορετικό παράγοντα, αυτόν της φαντασίας. Υποστηρίζει πως το ελεύθερο παιχνίδι καθιστά τα παιδιά ικανά να αναπτύξουν σε μεγάλο βαθμό τη φαντασία τους, καθώς απαιτείται συνέχεια να δημιουργούν νέες καταστάσεις για να εξελίσσουν τις προϋπάρχουσες. Σ6 *«Και φυσικά αναπτύσσει σε*

μεγάλο βαθμό επίσης τη φαντασία, την κοινωνικότητα εφόσον δεν είναι ένα παιδί μόνο του στο σχολείο, την αυτενέργεια και την πρωτοβουλία».

Δύο ακόμη, περιπτώσεις αναφέρθηκαν στο παράγοντα της διασκέδασης καθώς αυτού του είδους το παιχνίδι προσφέρει χαρά, ικανοποίηση και ψυχαγωγία στα παιδιά αυτής της ηλικίας. Ενώ 2 συμμετέχοντες τόνισαν την ενίσχυση της γλωσσικής ανάπτυξης μέσα από το ελεύθερο παιχνίδι στις γωνιές, καθώς το παιδί χρειάζεται σε πολλές περιπτώσεις να αναπτύξει διάλογο για να συνεργαστεί και να αναπτύξει το παιχνίδι.

Ιδιαίτερα σημαντικές αναφορές αποτέλεσαν και ορισμένες μεμονωμένες περιπτώσεις. Μία από αυτές είναι η θεώρηση ότι αυτού του είδους το παιχνίδι αναπτύσσει αυτό για το οποίο έχει δημιουργηθεί η γωνιά να προωθήσει και είναι κάτι που εξαρτάται σε κάθε περίπτωση. Άλλη αντίληψη υποστηρίζει ότι το παιδί με την ενασχόλησή του αυτή ενισχύει την ολόπλευρη ανάπτυξή του. Άλλη ότι τα παιδιά με αυτό τον τρόπο χαλαρώνουν κάτι που είναι απαραίτητο να συμβαίνει κατά τη διάρκεια της σχολικής ημέρας. Ενώ μία ακόμη περίπτωση αναφέρει ότι οι γωνιές αποτελούν μεταβατικό στάδιο κατά το οποίο το παιδί επέρχεται από το ελεύθερο παιχνίδι στο ομαδικό, στο οργανωμένο. Σ13 *«Επομένως είναι απαραίτητο το ελεύθερο παιχνίδι γιατί το παιδί είναι χρειάζεται ένα μεταβατικό στάδιο να περάσει από το ελεύθερο παιχνίδι στο ομαδικό ή στο συνεργατικό, είτε είναι οργανωμένο, είτε είναι αυθόρμητο».*

Με το τέλος της ανάλυσης σε ότι αφορά το φανταστικό παιχνίδι, το παιχνίδι ρόλων και το ελεύθερο παιχνίδι στις γωνιές αξίζει να σημειωθεί η απάντηση ενός συμμετέχοντα του δείγματος, ο οποίος αναφέρθηκε στο γεγονός πως είναι δύσκολο κάποιος να διαχωρίσει το φανταστικό παιχνίδι από το παιχνίδι ρόλων και από το ελεύθερο παιχνίδι στις γωνιές. Γι αυτό ωστόσο και ο ίδιος δεν μπόρεσε να προχωρήσει σε διαχωρισμό και κατά συνέπεια δεν αναφέρθηκε σε κανένα από τα τρία είδη για το πώς προωθούν τη μάθηση.

Το κινητικό παιχνίδι πως πιστεύετε ότι λειτουργεί στη μάθηση του παιδιού;

Στην ερώτηση που τέθηκε στους εκπαιδευτικούς, σχετικά με τη λειτουργία του κινητικού παιχνιδιού στη μάθηση φαίνεται πως οι απόψεις είναι πολλές και διαφορετικές. Οι μισοί από τους συμμετέχοντες, συγκεκριμένα 9 από τους 18 αναφέρονται στην σωματική ανάπτυξη που προκύπτει μέσα από την ενασχόληση των παιδιών με το κινητικό παιχνίδι. Μεγάλος λοιπόν αριθμός αναφέρει πως μέσα από την ενασχόληση με το κινητικό παιχνίδι το παιδί εξερευνά, ανακαλύπτει και μαθαίνει το σώμα τους. Αυτό συμβαίνει διότι για τη συμμετοχή του σε αυτό το

είδος παιχνιδιού απαιτείται η σωστή τοποθέτηση του σώματός του. Επομένως, καταλήγουν πως έχει την ευκαιρία με την συχνή ανάπτυξη κινητικών παιχνιδιών να ενισχύεται σωματικά. Σ14 *«Όταν κάνουμε κινητικά παιχνίδια πρώτα από όλα μιλάμε για την σωματική ανάπτυξη του παιδιού. Δεν μπορούμε να το συγγέουμε πάντα με την φυσική αγωγή αλλά σίγουρα όταν υπάρχει κίνηση, υπάρχει δραστηριοποίηση των μελών, υπάρχει μεγαλύτερη χαρά, υπάρχει δράση και κρατάς αμείωτο το ενδιαφέρον των παιδιών».*

Επιπρόσθετα, υποστηρίχθηκε για τη συγκεκριμένη ερώτηση από 8 συμμετέχοντες στην έρευνα πως το κινητικό παιχνίδι αποτελεί μέσο τόσο απελευθέρωσης όσο και εκτόνωσης για τα παιδιά προσχολικής ηλικίας. Ένα από τα παραδείγματα που στηρίζουν τα παραπάνω αποτελεί η θεώρηση του συνεντευξιαζόμενου Σ7 *«Εδώ κοιτάμε να καταστείλουμε την κινητικότητα πόσο μάλλον να την ενισχύσουμε αλλά και πάλι τα κινητικά παιχνίδια είναι πολύ ωραίος τρόπος εκτόνωσης για όλα τα παιδιά».*

Έπειτα, 6 από τους συμμετέχοντες αναφέρθηκαν στις χοροχρονικές έννοιες τις οποίες αποκτά το παιδί μέσω της ενασχόλησής του με το κινητικό παιχνίδι καθώς γνωρίζει το χώρο που έχει για να κινηθεί αλλά και το χρόνο που χρειάζεται για να μετακινηθεί από ένα σημείο στο άλλο είτε με αργή κίνηση, είτε με γρήγορη. Σ13 *«Γνωρίζει το χώρο μπορεί να γνωρίσει το χρόνο μέσα από την κίνηση».* Ίδιος αριθμός εκπαιδευτικών κρίνει πως το παιδί κοινωνικοποιείται μέσα από την συνεργασία που χρειάζεται κάποιες φορές το κινητικό παιχνίδι.

Στη συνέχεια, 4 εκπαιδευτικοί φαίνεται να θεωρούν πως η λειτουργία του κινητικού παιχνιδιού έγκειται στην ενίσχυση της αδρής κινητικότητας όπου το παιδί μαθαίνει να στηρίζεται, να μετακινείται, να αποκτά ισορροπία, να συντονίζει κινήσεις. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί ο συνεντευξιαζόμενος Σ2 *«Αυτό αναπτύσσει κυρίως την αδρή κινητικότητα του παιδιού και την κοινωνικότητα του και χοροχρονικές περνάς μέσα από το κινητικό παιχνίδι».* Ο ίδιος αριθμός υποστηρίζει πως αποτελεί ένα τρόπο έκφρασης που δίνεται η δυνατότητα στα παιδιά να χρησιμοποιήσουν για να εξωτερικεύσουν συναισθήματα μέσω του σώματος. Σ17 *«Εκφράζουν ακόμη τα συναισθήματα τους και μπαίνουν σε ρόλους».*

Ωστόσο, 2 εκπαιδευτικοί που συμμετείχαν στην έρευνα υποστήριξαν πως το παιδί αναπτύσσοντας ένα τέτοιου είδους παιχνίδι μαθαίνει να ακολουθεί και να υπακούει σε κανόνες. Ενδεικτικό παράδειγμα αποτελεί το παρακάτω απόσπασμα. Σ11 *«Το παιδί εκεί στην διάρκεια του κινητικού παιχνιδιού πρώτον γνωρίζει καλά το σώμα του, αποκτάει αυτοπεποίθηση, χαίρεται με τους φίλους του, αρχίζει να υπακούει σε κανόνες και στους τρόπους ενός παιχνιδιού».*

Τέλος, μία ακόμη ενδιαφέρουσα αντίληψη για το κινητικό παιχνίδι παρουσιάζεται από τον συνεντευξιαζόμενο Σ1, ο οποίος υποστηρίζει πως το παιδί χρησιμοποιώντας το κινητικό παιχνίδι μαθαίνει να χάνει, όπως αποτυπώνεται και παρακάτω: *«Το παιδί μαθαίνει ότι δεν υπάρχει μόνο η νίκη αλλά ότι υπάρχει κι η*

συμμετοχή κι ότι δεν είναι κακό κάποιος να χάσει κατά το παίξιμο και υπάρχει κι μία επιβράβευση στο τέλος που τα παιδιά το χαίρονται και νιώθουνε σιγουριά, αυτοπεποίθηση, τους ανεβαίνει το εγώ».

Ενώ μεμονωμένη και αξιοσημείωτη απάντηση αποτελεί το παρακάτω απόσπασμα: Σ16 *«Το παιχνίδι πάντα έχει κίνηση και δίνει στο παιδί την ευκαιρία να μάθει μέσα απ' την αλληλεπίδραση, τον πειραματισμό και την εξερεύνηση. Αλλά όπως είπα και πριν εγώ δεν θα μπορούσα να ξεχωρίσω το παιχνίδι και να το διαχωρίσω σε παιχνίδι ρόλων, σε παιχνίδι κινητικό, σε παιχνίδι στις γωνιές γιατί ένα παιχνίδι ρόλων είναι βέβαιο ότι έχει μέσα κίνηση άρα είναι και κινητικό παιχνίδι».* Η συγκεκριμένη θεώρηση υποστηρίζει πως όλα τα παιχνίδια στο νηπιαγωγείο περιλαμβάνουν την κίνηση, επομένως δεν μπορεί να υπάρξει κάποιος συγκεκριμένος διαχωρισμός. Ωστόσο, για το κινητικό παιχνίδι γίνεται μία μικρή αναφορά, λέγοντας πως συντελεί μέσω του πειραματισμού αλλά και της εξερεύνησης.

Ποιο είδος παιχνιδιού προωθείτε εσείς περισσότερο και γιατί; Αναφέρετε παραδείγματα.

Οι εκπαιδευτικοί κλήθηκαν να απαντήσουν στην ερώτηση ποιο είδος παιχνιδιού προωθούν οι ίδιοι περισσότερο, δείχνοντας αυτή τη φορά τη δική τους προτίμηση και τη δική τους συμβολή. Ένα μεγάλο ποσοστό, συγκεκριμένα οι μισοί, 9 από τους 18 εκπαιδευτικούς τόνισαν πως επιχειρούν καθημερινά κατά την εκπαιδευτική διαδικασία να προωθούν όσο μπορούν όλα τα είδη παιχνιδιού, χωρίς να υπερτερεί κάποιο και να υπολείπεται κάποιο άλλο. Έτσι, ανέφεραν πως προσπαθούν να υπάρχει ίσος καταμερισμός όλων των ειδών καθώς είναι ιδιαίτερα σημαντικό να αναπτύσσονται όλα τα είδη παιχνιδιού το ίδιο για να προωθηθεί η ολόπλευρη ανάπτυξη των παιδιών προσχολικής ηλικίας. Ένα ενδεικτικό παράδειγμα που καταλήγει στην άποψη αυτή αποτελεί η απάντηση του συνεντευξιαζόμενου Σ 17 *«Στόχος μου είναι τα παιδιά να ασχολούνται με όλα τα είδη παιχνιδιού με σκοπό την ολόπλευρη ανάπτυξη της προσωπικότητας του και την κατάκτηση περισσότερων ικανοτήτων- δεξιοτήτων. Επομένως θέλω να πιστεύω ότι τα χωρίζω με ίσο τρόπο και δεν προωθώ κάποιο περισσότερο, αφήνοντας πίσω κάποιο άλλο».*

Από την άλλοι ορισμένοι συμμετέχοντες αν και αναφέρθηκαν στη σπουδαιότητα όλων των ειδών γνωστοποίησαν πως προτιμούν το παιχνίδι ρόλων και προσπαθούν να το προωθήσουν. Συγκεκριμένα, 6 από τους 18 θεωρούν πως ενισχύουν περισσότερο το παιχνίδι ρόλων καθώς ίσως πιστεύουν στη χρησιμότητα του και στη συμβολή του κατά την ανάπτυξη των παιδιών προσχολικής ηλικίας. Ενδεικτικό παράδειγμα: Σ5 *«Ναι. Χωρίς να το έχω επιλέξει συνειδητά περισσότερο βλέπω ότι προωθώ το παιχνίδι ρόλων».*

Επίσης, 4 από τους 18 έδειξαν τη προτίμησή τους στο ελεύθερο παιχνίδι που αναπτύσσεται στο νηπιαγωγείο. Ενδεικτικό παράδειγμα: *«Αυτό που περισσότερο προωθείτε είναι το ελεύθερο παιχνίδι που εκεί μπορείς να κάνεις κάποια παρέμβαση, δηλαδή είναι ελεύθερο αλλά μπορείς να παρέμβεις με κάποιο τρόπο ώστε να το εξελίξεις».*(Σ12).

Τέλος, ένας μικρός αριθμός, 2 από αυτούς έθεσαν τα μουσικοκινητικά παιχνίδια ως περισσότερο προωθούμενα από τους ίδιους. Ενδεικτικό παράδειγμα: *«Το παιχνίδι που μου αρέσει εμένα επειδή ασχολούμαι κιόλας και εκτός σχολείου είναι τα μουσικοκινητικά παιχνίδια γιατί θεωρώ ότι δίνεται η δυνατότητα στο παιδί να εκφραστεί ελεύθερα να χαλαρώσει και να εκτονωθεί και εδώ είναι που είναι πολύ σημαντική η κίνηση, την χρησιμοποιούμε πολύ και πολλές φορές τα παιδιά βγάζουν την ένταση της ημέρας, εκτονώνονται».* (Σ15).

Παράγοντες που επηρεάζουν το παιχνίδι

Πιστεύετε ότι παρέχονται διαφορετικές δυνατότητες στα παιδιά που δρουν σε εσωτερικό χώρο από ότι σε αυτά που δρουν σε κάποιον εξωτερικό χώρο;

Στο συγκεκριμένο ερευνητικό ερώτημα φαίνεται πως υπάρχει πρωτοφανή σύγκλιση απόψεων της πλειονότητας. Πιο συγκεκριμένα, 16 από τους 18 εκπαιδευτικούς συμφωνούν ενώ μόνο 2 από αυτούς είναι που αντιτίθενται. Η πλειονότητα λοιπόν, απαντάει ομόφωνα πως αδιαμφισβήτητα παρέχονται διαφορετικές δυνατότητες στα παιδιά που δρουν στον εσωτερικό χώρο από ότι στον εξωτερικό. Αυτό βέβαια δεν σημαίνει πως ένας από τους δύο χώρους υπερτερεί έναντι του άλλου. Γι αυτό παραθέτουν τα στοιχεία που χαρακτηρίζουν τον έναν χώρο και τα στοιχεία που χαρακτηρίζουν τον άλλον. Τονίζουν πως τα παιδιά προσχολικής ηλικίας στον εσωτερικό χώρο είναι κάπως περιορισμένα, δίχως ελευθερία κινήσεων κάτι που δεν συμβαίνει με τον εξωτερικό χώρο. Αντίθετα, ο εξωτερικός χώρος προσφέρεται για μεγαλύτερη ελευθερία κινήσεων. Από την άλλη ακόμη και περιορισμένος να είναι ο εσωτερικός χώρος υποστηρίζουν πως με την κατάλληλη διαμόρφωση αλλά και με τα κατάλληλα ερεθίσματα και αντικείμενα μπορούν να αποτελέσουν τόσο πόλο έλξης για τα παιδιά αλλά και να χαρακτηριστεί ως ιδιαίτερα σημαντική η συμβολή τους στην ανάπτυξη τους. Μάλιστα δεν παραλείπουν να δώσουν έμφαση πως ο συνδυασμός και των δύο χώρων αποτελεί την ιδανική συνθήκη παιχνιδιού. Ένα από τα παραδείγματα που υποστηρίζει τη παραπάνω θεώρηση αποτελεί το απόσπασμα από τον συνεντευξιαζόμενο Σ16 *«Κοίτα βέβαια και παρέχονται διαφορετικές*

δυνατότητες γιατί σίγουρα έξω δεν μπορώ να έχω τα ερεθίσματα και τα υλικά που έχω μέσα στην τάξη και αναπτύσσονται έτσι τα αντίστοιχα παιχνίδια. Από την άλλη όμως ούτε μέσα στην τάξη μπορώ να κάνω τα ίδια παιχνίδια και να χρησιμοποιήσω μπάλες, εξάλλου δεν είναι και ασφαλές κάτι τέτοιο. Πιστεύω πολύ ότι ο συνδυασμός είναι ιδανικός».

Ωστόσο, ενδιαφέρουσες είναι κι οι απόψεις, οι οποίες διαφοροποιούνται. Ένας μικρός αριθμός, 2 από τους 18 υποστηρίζουν πως δεν υπάρχει λόγος για καμία διαφοροποίηση του εσωτερικού χώρου από τον εξωτερικό χώρο. Αυτό συμβαίνει γιατί δίνουν βαρύτητα στον τρόπο με τον οποίο διαμορφώνεις το χώρο αλλά και με το τι θες να κάνεις. Αντιπροσωπευτικό παράδειγμα: *«Όχι για μένα η σημασία του χώρου έχει να κάνει με το πώς θα το οργανώσεις. Δηλαδή είτε είσαι μέσα, είτε είσαι έξω είναι το ίδιο πράγμα. Το αν θα είσαι μέσα ή θα είσαι έξω εξαρτάται από το τι είναι αυτό που θα κάνεις».* Σ10

Συμφωνείτε με την άποψη ότι στον εξωτερικό χώρο αναπτύσσεται περισσότερο το κινητικό παιχνίδι; Έχετε παρατηρήσει κάτι διαφορετικό;

Οι συμμετέχοντες στην έρευνα κλήθηκαν να απαντήσουν στο ερώτημα αν συμφωνούν με την άποψη ότι στον εξωτερικό χώρο αναπτύσσεται κατά κύριο λόγο το κινητικό παιχνίδι. Από τις απαντήσεις που δόθηκαν φαίνεται πως κι εδώ υπήρξε ομοφωνία καθώς 17 από τους 18 έκριναν σωστό να συμφωνήσουν με αυτήν την άποψη. Μία από τις απαντήσεις που συμφωνούν είναι η εξής: *«Ναι πάντα το κινητικό».* (Σ1). Υπήρξε ωστόσο, μία διαφοροποίηση ως προς τη συγκεκριμένη άποψη. Ένας συμμετέχοντας υποστήριξε πως δεν συμφωνεί καθώς αναφέρθηκε στο γεγονός πως πολλά παιδιά κινούνται και μέσα στη τάξη. *«Όχι απαραίτητα. Εγώ πιστεύω ότι ακόμα και μέσα στην τάξη το παιδί κινείται, έχει την δυνατότητα ακόμα και άθλημα του να κινηθεί».* (Σ16).

Στο δεύτερο σκέλος της ερώτησης για το αν έχουν παρατηρήσεις κάτι διαφορετικό σχεδόν οι μισοί, 8 από τους 18 αποκρίθηκαν θετικά. Αυτό που επεσήμαναν είναι πως ενώ μπορεί να βρίσκονται σε εξωτερικό χώρο και υπάρχει η δυνατότητα και η ελευθερία κινήσεων ορισμένα παιδιά παραμένουν στάσιμα κάτι που έχει όπως λένε σχέση με το χαρακτήρα του παιδιού αλλά και με την ανασφάλεια που μπορεί να νιώθει με το σώμα του. Αντιπροσωπευτικό παράδειγμα αποτελεί το παρακάτω απόσπασμα: *«Ναι υπάρχουν παιδιά. Υπάρχουν παιδιά που ακόμα και τώρα που είναι Μάρτιος. Αυτό οφείλετε στην ψυχοσύνθεση του κάθε παιδιού».* (Σ14).

Πως παρακολουθείτε να διαφοροποιούνται τα παιχνίδια που αναπτύσσονται από τα παιδιά ανάλογα με το φύλο;

Στην ερώτηση που τέθηκε στους εκπαιδευτικούς, σχετικά με το αν διαφοροποιούνται τα παιχνίδια στη προσχολική ηλικία ανάλογα με το φύλο φαίνεται πως από τις απαντήσεις προέκυψαν δύο σκέλη. Το πρώτο μέρος απαντά στο αν υπάρχει διαφοροποίηση των παιχνιδιών στα λεγόμενα κοριτσίστικα και στα αντίστοιχα αγορίστικα. Ενώ το δεύτερο μέρος απαντά στον ηγετικό ρόλο που επιδιώκουν κάποιες φορές ορισμένα παιδιά κι αν αυτό είναι θέμα χαρακτήρα ή αποτελεί στοιχείο ενός από τα δύο φύλα.

Στο πρώτο μέρος για το αν υφίσταται ή όχι διαφοροποίηση παιχνιδιών και κατά πόσο μπορούν να διαχωριστούν τα παιχνίδια σε αυτά των κοριτσιών και σε αυτά των αγοριών η πλειονότητα, δηλαδή 12 από τους 18 έκρινε πως υπάρχει διαφοροποίηση καθώς τα αγόρια παίζουν πιο άγρια και έντονα παιχνίδια, ενώ τα κορίτσια κατά κύριο λόγο προτιμούν το ήσυχο παιχνίδι και την υπόδυση ρόλου όπου παριστάνουν τη μαμά για παράδειγμα. Τα παραπάνω φαίνονται και στο ακόλουθο απόσπασμα: *«Ανάλογα με τα στερεότυπα .Δηλαδή τα κορίτσια θα επιλέξουν πάρα πολύ παιχνίδια ρόλων που έχουν να κάνουν με το ρόλο της γυναίκας , της μητέρας ή από επαγγέλματα στα οποία η γυναικεία παρουσία είναι περισσότερο αισθητή. Τα αγόρια θα επιλέξουνε αντίστοιχα παιχνίδια ρόλων, δηλαδή που θέλουν περισσότερο ο άντρας, ο μπαμπάς ή ένα επάγγελμα αστροναύτης. Τα κορίτσια δεν θα επιλέξουν τόσο τον αστροναύτη»*. (Σ11).

Από την άλλη ένας μικρός αριθμός συμμετεχόντων τόνισε στην ανυπαρξία του διαχωρισμού των παιχνιδιών από τα παιδιά σε παιχνίδια των αγοριών και σε παιχνίδια των κοριτσιών. Κάτι τέτοιο επαληθεύεται κι από το παρακάτω απόσπασμα που αποτελεί ενδεικτικό παράδειγμα. *«Δηλαδή δεν βλέπω ότι τόσο πολύ ντε κι καλά τα κορίτσια ας πούμε δεν θα κάνουνε ποτέ τουβλάκια, κάνουνε πολλές φορές και κάνουνε και πολύ ωραιές κατασκευές. Ή ότι τα αγόρια δεν θα πάνε ποτέ ας πούμε εκεί πέρα που είναι η κουζίνα και όλα αυτά. Ίσα ίσα θέλουνε να πάνε και το επιδιώκουν να πάνε»*. (Σ10).

Στο δεύτερο μέρος θίγεται το ζήτημα του ηγετικού ρόλου. Μεγάλος αριθμός εκπαιδευτικών, 14 από τους 18 υποστηρίζει πως αν κάποια παιδιά διεκδικούν λίγο περισσότερο να έχουν ηγετικό ρόλο στα παιχνίδια, αυτό οφείλεται στο χαρακτήρα του κάθε παιδιού και στη ψυχοσύνθεσή του και δεν καθορίζεται από το φύλο του παιδιού, δηλαδή από το αν είναι αγόρι ή κορίτσι. *«Αυτό είναι θέμα χαρακτήρα. Κι εσείς θα το μάθετε αν δεν το έχετε μάθει ήδη σε κάποιο μάθημα κι εμείς το μαθαίναμε ότι υπάρχουν ηγετικές μορφές στα παιχνίδια οι ηγετικοί χαρακτήρες. Εδώ δεν έχει να κάνει με αγόρι –κορίτσι. Μπορούμε να δούμε κορίτσι να σέρνει*

ουρές από πίσω του, όλη την τάξη και μπορούμε να δούμε και το αγόρι, δεν έχει να κάνει με το φύλο. Καμία σχέση». (Σ8).

Από την άλλη υπάρχουν 3 περιπτώσεις που αναφέρουν πως κάτι τέτοιο καθορίζεται από το φύλο του παιδιού και συγκεκριμένα πως τα κορίτσια είναι αυτά που συχνά διεκδικούν ηγετικούς ρόλους μέσα στο σύνολο της ομάδας κατά την εκπαιδευτική διαδικασία. Αντιπροσωπευτικό είναι το παρακάτω απόσπασμα: Σ1 *«Ναι τα κορίτσια δηλαδή έχουμε μία είναι φράση τελείως δηλαδή, τους κάνει και μαθήματα».*

Παιχνίδι και μάθηση

Πως πιστεύετε ότι συνδέεται το παιχνίδι με τη μάθηση;

Οι συμμετέχοντες στην έρευνα αφού ανέλυσαν μέσα από αρκετές ερωτήσεις το παιχνίδι και τη χρησιμότητά του κατά την εκπαιδευτική διαδικασία αλλά και τη συμβολή του στην ανάπτυξη των νηπίων ερωτήθηκαν στη συνέχεια να δώσουν κάποιο συμπέρασμα, απαντώντας στην ερώτηση πως πιστεύουν εκείνοι ότι συνδέεται το παιχνίδι με τη μάθηση. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα ομόφωνα, καθώς και οι 18 εκπαιδευτικοί, δίχως κανείς να διαφοροποιηθεί τόνισαν πως το παιχνίδι και η μάθηση είναι άρρηκτα συνδεδεμένα. Επίσης, αναφέρθηκαν στο γεγονός πως το ένα δεν μπορεί να υπάρχει χωρίς το άλλο. Συγκεκριμένα, το παιχνίδι θεωρείται από τους εκπαιδευτικούς ως ο μοναδικός τρόπος μάθησης. Το παιχνίδι θεωρείται ως ένα σημαντικό εκπαιδευτικό εργαλείο μάθησης, καθώς όσο κανείς το χρησιμοποιεί μαθαίνει ευχάριστα και γρήγορα. Επίσης, το παιχνίδι με τη μάθηση είναι τόσο αλληλένδετα που παίζοντας κανείς μαθαίνει ακόμη και αν δεν αποτελεί αυτοσκοπό για κάποιον. Όσο κάποιος παίζει είναι αναπόφευκτο ότι θα εξερευνήσει, θα πειραματιστεί και έτσι θα οδηγηθεί στη γνώση. Τέλος, το παιχνίδι χαρακτηρίστηκε από τους εκπαιδευτικούς ως ο καταλληλότερος τρόπος μάθησης γι αυτό και αποτελούν έννοιες αλληλένδετες, καθώς είναι ένα. Ενδεικτικά παράδειγμα για τη παραπάνω θεώρηση αποτελούν τα εξής: Σ4 *«Θεωρώ ότι είναι ο πλέον ενδεδειγμένος τρόπος, μέθοδο μάλλον με βάση τα αναπτυξιακά χαρακτηριστικά αυτής της ηλικίας, των νηπίων για να προωθήσουμε την μάθηση. Με αυτή την έννοια συνδέεται ως χρήσιμο μεθοδολογικό εργαλείο»,* Σ11 *«Είναι αλληλένδετες έννοιες στην εκπαιδευτική διαδικασία. Μάθηση χωρίς παιχνίδι ή παιχνίδι χωρίς μάθηση δεν υπάρχει, το ένα οικοδομεί το άλλο. Μέσα από το παιχνίδι τα παιδιά αποκτούν την μάθηση, μαθαίνουν τον κόσμο, τον εαυτό τους. Είναι σημαντικό».*

Τι κάνετε εσείς για την προώθηση αυτής της σχέσης;

Στο τελευταίο ερευνητικό ερώτημα το οποίο ήταν τι κάνετε εσείς για την προώθηση της σχέσης του παιχνιδιού με τη μάθηση φαίνεται να υπάρχει και εδώ σύγκλιση απόψεων. Όλοι οι συμμετέχοντες, 18 στον αριθμό αναφέρθηκαν σε προσωπικές δράσεις με τις οποίες επιχειρούν να προωθήσουν και να ενισχύσουν αυτή την αλληλένδετη σχέση ανάμεσα στο παιχνίδι και τη μάθηση. Αυτό που φαίνεται να επιδιώκουν όλοι είναι να σχεδιάζουν δραστηριότητες, παιχνίδι και οτιδήποτε δράσεις που λαμβάνουν χώρα στο νηπιαγωγείο με παιγνιώδη μορφή. Τονίζουν ότι το παιχνίδι αποτελεί γι αυτούς εκπαιδευτικό εργαλείο γι αυτό και επιδιώκουν να υπάρχουν ευκαιρίες για παιχνίδι. Το θεωρούν βασικό εργαλείο κι όταν σχεδιάζουν την οποιαδήποτε δράση που θα διεξαχθεί κατά την εκπαιδευτική διαδικασία φροντίζουν να περιλαμβάνει παιχνίδι και να αντικατοπτρίζει τα ενδιαφέροντα των παιδιών. Σ4 *«Εμπλέκοντας ή σχεδιάζοντας δραστηριότητες οι οποίες έχουν παιγνιώδη χαρακτήρα. Για να μπορέσουμε να προσεγγίσουμε ένα συγκεκριμένο γνωστικό αντικείμενο».*

Κεφάλαιο 5ο: Συζήτηση-Συμπεράσματα

5.1 Συμπεράσματα της έρευνας

Στην παρούσα έρευνα τα όσα καταγράφηκαν από την διεξαγωγή ημι-δομημένων συνεντεύξεων στα πλαίσια της ποιοτικής έρευνας που πραγματοποιήθηκε, αποτελούν ενδιαφέροντα ευρήματα προς διερεύνηση και μελέτη για την εκπαιδευτική πραγματικότητα.

Συνοπτικά, τα ερευνητικά δεδομένα που προέκυψαν μετά από ανάλυση των απόψεων του δείγματος είναι τα εξής. Αρχικά, δόθηκε από τους εκπαιδευτικούς μια σύντομη περιγραφή του τι αποτελεί για εκείνους παιχνίδι. Στη προσπάθειά τους να ορίσουν το παιχνίδι καταλήγουν πως παιχνίδι είναι ψυχαγωγία, χαρά και διασκέδαση. Αποτελεί τρόπο ψυχαγωγίας και εσωτερική ανάγκη των παιδιών. Έπειτα, τόνισαν την σπουδαιότητα που έχει το παιχνίδι κατά την εκπαιδευτική διαδικασία. Οι εκπαιδευτικοί υποστηρίζουν σε μεγάλο βαθμό πως το παιχνίδι αποτελεί το σημαντικότερο και μοναδικό εργαλείο που διαθέτει το νηπιαγωγείο, ώστε τα παιδιά να οδηγούνται στη μάθηση.

Αξίζει να σημειωθεί πως ο ορισμός του παιχνιδιού φάνηκε σε ένα γενικότερο πλαίσιο να δυσκολεύει τους συμμετέχοντες. Παρατηρήθηκε πως ακόμη και αυτή που παράθεσαν κάποιο συγκεκριμένο ορισμό να δυσανασχέτησαν, να δυσκολεύτηκαν να το κάνουν ή ακόμα και να πλατειάζουν φτάνοντας μέσα από γενικεύσεις στην ουσία. Φαίνεται πως ενώ το παιχνίδι υπάρχει σε καθημερινή βάση στο χώρο του νηπιαγωγείου, είναι δύσκολο να οριοθετηθεί ως έννοια.

Σε ότι αφορά το διαχωρισμό των παιχνιδιών ανάλογα με τον αριθμό των συμμετεχόντων, οι εκπαιδευτικοί καταλήγουν πως ανάμεσα στο μοναχικό, παράλληλο και συνεργατικό παιχνίδι αυτό που υπερτερεί στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση και ειδικότερα στο νηπιαγωγείο είναι το συνεργατικό-κοινωνικό. Τονίζουν ωστόσο, περιπτώσεις κατά τις οποίες υπάρχουν παιδιά που ακόμη και στην ηλικία που εισέρχονται πια στο νηπιαγωγείο φαίνεται να παραμένουν

επικεντρωμένα στις προηγούμενες μορφές, όπως είναι το μοναχικό και το παράλληλο. Κάτι τέτοιο δεν δημιουργεί ανησυχία καθώς είναι φυσιολογικό να συμβαίνει στην αρχή της σχολικής χρονιάς και ενώ το παιδί απομακρύνεται για πρώτη φορά από το σπίτι για να εισαχθεί στο χώρο του σχολείου. Σε περιπτώσεις όμως, που αυτό εμμένει οι εκπαιδευτικοί αναφέρουν πως πιθανότατα υπάρχει πρόβλημα και χρειάζεται παρέμβαση από ειδικό. Ακόμη, μιλούν για το συνεργατικό παιχνίδι που αναπτύσσεται κατά κύριο λόγο στο σχολικό περιβάλλον, προσπαθώντας να εξηγήσουν τις θετικές επιπτώσεις που έχει στην ανάπτυξη του παιδιού. Έτσι, αναφέρουν πως το παιδί μέσα από τη συνεργασία με τα άλλα παιδιά κατά τη διεξαγωγή ενός παιχνιδιού μαθαίνει να βρίσκει τη θέση του τόσο μέσα στο χώρο όσο και στο παιχνίδι. Ενώ παράλληλα, καλείται να συμβιβαστεί, να υποχωρήσει, να υπακούσει σε κανόνες, να συνεργαστεί για το επιθυμητό αποτέλεσμα. Όλα αυτά αποτελούν θεμέλια της κοινωνικοποίησης του.

Ένα ακόμη συμπέρασμα προκύπτει για το ελεύθερο και το κατευθυνόμενο παιχνίδι. Η μεγαλύτερη σημασία του ελεύθερου παιχνιδιού είναι ότι αποτελεί επιλογή του παιδιού με σκοπό να καλύψει ανάγκες του. Το ελεύθερο παιχνίδι προωθεί την εξωτερίκευση των συναισθημάτων των παιδιών ενώ παράλληλα αποτελεί ένα σημαντικό εργαλείο παρατήρησης. Οι εκπαιδευτικοί αναφέρουν πως μέσα από το ελεύθερο παιχνίδι τα παιδιά εκφράζουν αυτό που μπορεί να τους απασχολεί και να τους αγχώνει αλλά και αυτό που μπορεί να τους ικανοποιεί και να τους κάνει χαρούμενους. Διατυπώνεται από τους εκπαιδευτικούς πως αφού είναι επιλογή των παιδιών είναι σημαντικό να σεβόμαστε τις επιλογές τους και να τις ενθαρρύνουμε. Από την άλλη βέβαια, βαρύτητα δίνεται και στο κατευθυνόμενο παιχνίδι. Μπορεί το κατευθυνόμενο παιχνίδι να μην στηρίζεται και να μην αντικατοπτρίζει τις εσωτερικές ανάγκες το παιδιών ωστόσο, λειτουργεί εκπαιδευτικά. Οι εκπαιδευτικοί μέσα από το κατευθυνόμενο παιχνίδι αποκτούν την δυνατότητα να περάσουν αυτό που θέλουν στα παιδιά με παιγνιώδη και διασκεδαστικό τρόπο. Αποτελεί εργαλείο κατά το οποίο θέτουν από πριν συγκεκριμένους στόχους που θέλουν να πετύχουν. Για τους παραπάνω λόγους, αφού αναφέρθηκαν από τους εκπαιδευτικούς τα οφέλη και των δύο ειδών, συμπεραίνουμε πως οι εκπαιδευτικοί προσπαθούν να χρησιμοποιούν και τα δύο με τον ίδιο χρόνο καταμερισμένα. Υποστηρίζουν πως δεν υπάρχει καμία πρόθεση και

κανένας σκοπός να δοθεί έμφαση σε ένα από τα δύο κατά την εκπαιδευτική διαδικασία, αλλά μάχονται για το αντίθετο.

Το φανταστικό παιχνίδι φάνηκε να συγγέεται σε μεγάλο βαθμό με το παιχνίδι ρόλων. Ωστόσο, αυτό που επικράτησε γύρω από το φανταστικό παιχνίδι είναι η ιδιότητά του να προωθεί φανταστικές καταστάσεις, τις οποίες δημιουργούν τα ίδια τα παιδιά, έχοντας ως γνώμονα τη καθημερινή ζωή τους. Με αυτό τον τρόπο τα παιδιά εξωτερικεύουν τα όσα σκέφτονται και τα όσα βιώνουν στην πραγματική ζωή, εκφράζοντας έτσι και τη δική τους τοποθέτηση μέσα σε μία κατάσταση. Επιπλέον, τοποθέτηση των εκπαιδευτικών αποτελεί ο ρόλος που έχει το φανταστικό παιχνίδι κατά κόρων, να αναπτύσσει τη φαντασία και να την διατηρεί σε συνεχή εγρήγορση. Από την άλλη, το σημαντικότερο στοιχείο που διαθέτει το παιχνίδι ρόλων, προωθώντας τη μάθηση είναι η ικανότητα γλωσσικής ανάπτυξης αλλά και η ενσυναίσθηση. Αυτά τα δύο κυρίως χαρακτηριστικά που διαθέτει το παιχνίδι ρόλων φαίνεται πως το καθιστούν σημαντικό αλλά και αναγκαίο να υπάρχει κατά την διεξαγωγή της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Το ελεύθερο παιχνίδι στις γωνιές προωθεί τις πραγματικές ανάγκες των παιδιών και τις γνωστοποιεί, εφόσον του δίνει τη δυνατότητα να τις εκφράσει. Ενώ ταυτόχρονα τα παιδιά μέσα από το συγκεκριμένο είδος παιχνιδιού πειραματίζονται, εξερευνούν, προβληματίζονται, καταστάσεις δηλαδή που τα οδηγούν στη μάθηση.

Ένα ακόμη σημαντικό είδος παιχνιδιού είναι αυτό της κίνησης, το λεγόμενο κινητικό παιχνίδι. Το συγκεκριμένο παιχνίδι αναπτύσσεται, έχοντας ως μοναδικό εργαλείο το σώμα. Έτσι, το κινητικό παιχνίδι έχει ως γνώμονα τη μάθηση του σώματος, καθώς τα παιδιά για να χρησιμοποιήσουν το σώμα τους με τη κίνηση πρώτα το γνωρίζουν, το ανακαλύπτουν και έπειτα κινούνται μέσα στο χώρο. Επίσης, αυτού του είδους το παιχνίδι λειτουργεί κατά την εκπαιδευτική διαδικασία και ως μέσο εκτόνωσης. Τα παιδιά, εφόσον υπάρχουν οι κατάλληλες συνθήκες για υποδομές αναπτύσσουν την κίνηση και με αυτό τον τρόπο απελευθερώνουν την τυχόν ένταση που μπορεί να υπάρχει.

Αφού αναφέρθηκαν κάποια από τα είδη παιχνιδιού που αναπτύσσονται κατά κύριο λόγο στο χώρο του νηπιαγωγείου το δείγμα κλήθηκε να απαντήσει ποιο είδος από τα παραπάνω είναι αυτό που πιθανότητα να χρησιμοποιούν σε

μεγαλύτερο βαθμό. Κατέληξαν λοιπόν, πως για τη σωστή ολόπλευρη ανάπτυξη των παιδιών προσχολικής ηλικίας είναι απαραίτητο και ιδιαίτερα καθοριστικό να χρησιμοποιούνται όλα τα παιχνίδια καθώς το παιχνίδι αποτελεί συνδυασμό και είναι εύκολο αλλά και δημιουργικό να αναπτύσσονται παραπάνω από ένα είδος παιχνιδιού ταυτόχρονα. Επομένως, υποστηρίζουν την προσπάθεια τους να χρησιμοποιούν όσο το δυνατόν περισσότερα είδη, δίχως να εμμένουν σε ορισμένα και συγκεκριμένα.

Από την άλλη ξέρουμε πως υπάρχουν διάφοροι παράγοντες, οι οποίοι επηρεάζουν άλλοτε σε μικρότερο και άλλοτε και μεγαλύτερο βαθμό οποιοδήποτε είδος παιχνιδιού. Ένας καθοριστικός παράγοντας δεν θα μπορούσε να μην είναι ο χώρος κατά τον οποίο αναπτύσσεται. Συγκεκριμένα, φαίνεται πως παρέχονται διαφορετικού είδους δυνατότητες στα παιδιά που δρουνε στον εξωτερικό χώρο από ότι στα παιδιά που δρουνε στον εσωτερικό χώρο. Οι εκπαιδευτικοί χαρακτηρίζουν επιτακτική την ανάγκη να υπάρχει συνδυασμός και των δύο. Ωστόσο, αυτό υποστηρίζεται εν θερμά καθώς θεωρούν πως ο εσωτερικός χώρος προσφέρει ερεθίσματα και αντικείμενα που ο εξωτερικός δεν δύναται να έχει, ενώ αυτός είναι που υπερτερεί στην ελευθερία κινήσεων. Ο κάθε χώρος όπως παρουσιάζεται φαίνεται πως κάπου υπερτερεί ενώ κάπου υστερεί γι αυτό καταλήγουμε ως ανάγκη τον συνδυασμό και τη χρήση και των δύο σε καθημερινή βάση. Έπειτα, φαίνεται πως όλο το δείγμα των εκπαιδευτικών υποστηρίζει την άποψη ότι στον εξωτερικό χώρο δίνεται η δυνατότητα ανάπτυξης κυρίως του κινητικού παιχνιδιού.

Ένας ακόμη παράγοντας που επηρεάζει τα παιχνίδια που αναπτύσσονται από τα παιδιά είναι το φύλο. Είναι γεγονός, πως ακόμη και στις μέρες μας υπάρχει το έμφυλο παιχνίδι. Συγκεκριμένα, φαίνεται να υπάρχει μεγάλη διαφοροποίηση στα παιχνίδια που αναπτύσσονται από τα αγόρια συγκριτικά με τα κορίτσια. Δυστυχώς φαίνεται να υπάρχουν ακόμη και σήμερα τα γνωστά σε όλους “κοριτσίστικα” και “αγορίστικα” παιχνίδια. Το ίδιο ισχύει και για το χώρο του νηπιαγωγείου, κάτι που πιθανότητα προκύπτει τόσο από την οικογένεια και τα πρότυπα που μεταφέρονται στα παιδιά όσο και από τον τρόπο που είναι δομημένα τα παιχνίδια μιας τάξης. Σε ότι αφορά τον ηγετικό ρόλο που αναπτύσσεται από ορισμένα παιδιά, φαίνεται πως κάτι τέτοιο προέρχεται από το χαρακτήρα και την

ιδιοσυγκρασία του κάθε παιδιού και δεν καθορίζεται τόσο από το φύλο του παιδιού.

Ένα ακόμη συμπέρασμα που προκύπτει από την έρευνα είναι πως η σύνδεση του παιχνιδιού με τη μάθηση είναι άρρηκτα συνδεδεμένη, καθώς δεν νοείται να υφίσταται μάθηση στη προσχολική ηλικία δίχως το παιχνίδι. Η βαρύτητα του παιχνιδιού είναι ιδιαίτερα σημαντική και αποτελεί αναπόσπαστη προϋπόθεση της μάθησης. Επίσης, το παιχνίδι φαίνεται πως αποτελεί τρόπο απόκτησης γνώσεων και δεξιοτήτων και ειδικότερα στην προσχολική ηλικία, καθώς το παιχνίδι είναι ο μόνος τρόπος προσέγγισης στο νηπιαγωγείο. Γι αυτό άλλωστε, οι εκπαιδευτικοί σχεδιάζουν δραστηριότητες που οδηγούν στη γνωριμία και τη μάθηση μέσω του παιχνιδιού. Επιδιώκουν να διατηρήσουν αυτή την σύνδεση αλλά και να την ενδυναμώσουν γι αυτό εντάσσουν το παιγνιώδη χαρακτήρα ως βασικό εργαλείο μάθησης.

5.2 Προτάσεις για περαιτέρω έρευνα

Θα πρέπει να επισημανθεί παρόλα αυτά πως η συγκεκριμένη έρευνα που πραγματοποιήθηκε δεν αποτελεί υλικό προς γενίκευση καθώς το δείγμα που χρησιμοποιήθηκε ήταν μικρό και ενδέχεται να μην αντικατοπτρίζει επακριβώς όλο το φάσμα της εκπαιδευτικής κοινότητας. Ακόμη δεν πρέπει να παραλειφθεί το γεγονός ότι τα δεδομένα που προέκυψαν προέρχονται από μια μορφή πειραματικής μελέτης και δεν μπορούν τα ευρήματα αυτά να χρησιμοποιηθούν ως αξιόπιστη πηγή δεδομένων. Η συγκεκριμένη έρευνα αποτελεί μια πηγή στοιχείων σχετικά με τη συμβολή του παιχνιδιού στην εκπαιδευτική διαδικασία πράγμα που μπορεί να αποτελέσει το ερέθισμα προκειμένου να υπάρξει ευαισθητοποίηση εκπαιδευτικών αλλά και άλλων φορέων ώστε να ενισχυθεί περισσότερο το παιχνίδι στο νηπιαγωγείο. Συμπερασματικά, η αναζήτηση βιβλιογραφίας κατέδειξε επαρκή θεωρητικά δεδομένα σχετικά με το παιχνίδι, τα είδη του αλλά και τη χρησιμότητα του αλλά ανεπαρκή ερευνητικά δεδομένα. Ωστόσο, ελλιπής φάνηκε ο διαχωρισμός των ειδών του παιχνιδιού από τους εκπαιδευτικούς αλλά και δύσκολος ταυτόχρονα. Επομένως, προτείνεται περαιτέρω έρευνα σε αυτόν τον τομέα. Συγκεκριμένα, έρευνα που να αναζητάει πληροφορίες για το πώς διαχωρίζουν οι εκπαιδευτικοί τα διάφορα είδη με σκοπό να προκαθοριστούν όρια, χαρακτηριστικά και ονομασία του κάθε είδους. Με αυτό τον τρόπο θα αποφεύγονται τυχόν συγχύσεις.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αντωνιάδης, Α., (1994). Το παιχνίδι. University Studio Press :Θεσσαλονίκη.
- Αυγητίδου, Σ., (2001). *Το παιχνίδι. Σύγχρονες ερευνητικές και διδακτικές προσεγγίσεις*, Αθήνα, Τυπωθητώ
- Αυγητίδου, Σ. & Τζεκάκη, Μ. & Τσάφος, Β., (2016). Ενισχύοντας τη μάθηση των παιδιών: Νοηματοδότηση και παιχνίδι στο *Οι υποψήφιοι εκπαιδευτικοί παρατηρούν, παρεμβαίνουν και αναστοχάζονται*, Αθήνα, Gutenberg.
- Βίννικοτ, Ντ., (1989). *Το παιδί, το παιχνίδι και η πραγματικότητα*, Αθήνα, Εκδόσεις Καστανιώτη
- Corple, C. & Bredenkamp, S., (2011). *Αναπτυξιακά κατάλληλες πρακτικές για παιδιά προσχολικής ηλικίας*, Αθήνα, Πεδίο
- Δαφέρμου, Χ., Κουλούρη, Π. & Μπασαγιάννη, Ε. (2006). *Οδηγός νηπιαγωγού: Εκπαιδευτικοί σχεδιασμοί - Δημιουργικά περιβάλλοντα μάθησης*. Αθήνα: Οργανισμός Εκδόσεων Διδακτικών Βιβλίων.
- Ζαφειρόπουλος, Κ., (2005), Πώς γίνεται μια επιστημονική εργασία; Επιστημονική έρευνα και συγγραφή εργασιών, Αθήνα, Κριτική.
- Garvey, C., (1990). *Το παιχνίδι: η επίδραση στην εξέλιξη του παιδιού*, Αθήνα, Κουτσουμπός Α.Ε.
- Gough, M., (2008). *Γνωριμία με το χορό: οδηγός δημιουργικής διδασκαλίας για τον έντεχνο χορό*, Εκδόσεις: Dian, Μετάφραση, Επιστημονική Επιμέλεια Κάτια Σαβράμη.
- Huizinga, J., (1989). *Ο άνθρωπος και το παιχνίδι*. Μετάφραση Στέφανος Ροζάνης, Γεράσιμος Λυκιαρδόπουλος, Αθήνα, Εκδόσεις «Γνώση».
- Γέρου, Θ., (1984). *Το συμβολικό παιχνίδι βάση και αφετηρία καλλιτεχνικής δραστηριότητας στο σχολείο*, Αθήνα, Δίπτυχο.
- Δεληγιάννη, Β. & Ζιώγου, Σ., (1994) *Εκπαίδευση και φύλο*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Βάνιας.
- Ιωσηφίδης, Θ., (2003), Ανάλυση ποιοτικών δεδομένων στις κοινωνικές επιστήμες, Αθήνα, Κριτική.

- Καρτασιδου, Λ., (2004). *Μάθηση μέσω κίνησης: Θεωρητικές Προσεγγίσεις & Εκπαιδευτικές Εφαρμογές της Ψυχοκινητικής στην Ειδική Παιδαγωγική*, Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις Πανεπιστημίου Μακεδονίας
- Κυριαζόπουλος, Γ., (1990). *Παιδική ηλικία : Ενδιαφέροντα και κίνητρα για μάθηση*, Αθήνα, Κουτσούμπος Α.Ε.
- Κωτσαλίδου, Δ., (2010). Διαθεματικές προτάσεις εργασίας για το νηπιαγωγείο και το δημοτικό: Θεωρία και πράξη, Αθήνα, Καστανιώτη
- Κιτσαράς, Γ., (2001). *Προσχολική Παιδαγωγική*, Αθήνα
- Μαγουλιώτης, Α., (2002). *Εικαστικές Δημιουργίες μέσα από την παρατήρηση και τη φαντασία: Ιδέες- σκέψεις-προτάσεις δραστηριοτήτων*, Αθήνα, Καστανιώτη
- Μασσαγγούρας, Η., (1982). *Ψυχοπαιδαγωγικά θέματα προδημοτικής και πρωτοδημοτικής αγωγής*, Αθήνα: Εκδόσεις Φελέκη.
- Μιχαλοπούλου, Αικ., (2010). Δραματικό παιχνίδι και αναδυόμενος γραμματισμός στην Προσχολική Εκπαίδευση στο *Το Βήμα των Κοινωνικών Επιστημών*.
- Μπουρνέλλη, Ν., (2006). *Κινητική Δημιουργικότητα*, Ειδικό Πρόγραμμα Ανάπτυξης της Κινητικής Δημιουργικότητας για παιδιά, Αθήνα
- Μπότσογλου, Κ., (2010). *Υπαίθριοι χώροι παιχνιδιού και παιδί: Ποιότητα, ασφάλεια, παιδαγωγικές εφαρμογές*, Αθήνα, Gutenberg.
- Πρόγραμμα Σπουδών Νηπιαγωγείου (2011). ΕΣΠΑ 2007-13/Ε.Π. Ε & ΔΒΜ/Α.Π. 1-2-3 «ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ (Σχολείο 21^{ου} αιώνα)- Νέο Πρόγραμμα Σπουδών, Οριζόντια Πράξη» MIS: 295450
- Πανταζής, Σ., (2004). *Η παιδαγωγική και το παιχνίδι – αντικείμενο στο χώρο του νηπιαγωγείου*, Αθήνα, Gutenberg.
- Πανταζής, Σ., Σακελλαρίου, Ι., (2005). *Προσχολική παιδαγωγική : Προβληματισμοί – προτάσεις*, Αθήνα, Άτραπος.
- Παπαδόπουλος, Ν., (1991). *Ψυχολογία: σύγχρονα θέματα: σπουδές, εφαρμογές, κοινωνικοποίηση, παιχνίδι, μάθηση, επιθετικότητα, ωριμότητα, κληρονομικότητα, περιβάλλον, προσωπικότητα, εφηβεία, πειθαρχία, αυτοχειρία, ναρκωτικά*, Έκδοση 3η, Αθήνα: (Χ.Ο.).
- Πολυμενοπούλου, Κ., Καραδήμου, Κ., Πολλάτου, Ελ., (2012). *Ρυθμικές ασκήσεις στη Φυσική Αγωγή*, Αθήνα, Εκδόσεις Πατάκη
- Ρήγα, Β. (2004). Η σωματική έκφραση στο νηπιαγωγείο και στο δημοτικό σχολείο. Αθήνα: Τυπωθήτω.

- Jaipaul L. Roopnarine & James E. Johnson, (2006). *Ποιοτικά προγράμματα προσχολικής εκπαίδευσης*, Εκδόσεις Παπαζήση
- Thiesen, P., (2014). *420 Παιδικά Παιχνίδια: Για την απόκτηση σωματικών, πνευματικών, κοινωνικών & δημιουργικών δεξιοτήτων*, Αθήνα. Ίων
- ΥΠΕΠΘ, *Οδηγός Νηπιαγωγού. Εκπαιδευτικοί σχεδιασμοί. Δημιουργικά περιβάλλοντα μάθησης*, ΟΕΔΒ, Αθήνα, 2006.
- Vaganova Yakovlena, A., (Ανοιξη 1992). Χορός, Τεύχος 6, Αθήνα.
- Vygotskii, L. S. Lev Semenovich, 1896-1934 (2000). *Νους στην κοινωνία: η ανάπτυξη των ανώτερων ψυχολογικών διαδικασιών*, Αθήνα, Gutenberg.
- Wiertsema, H., (1990). *100 Παιχνίδια Με Κίνηση*. Επιμέλεια-Μετάφραση: Τομπλερ Μιχάλης, Αθήνα, Νικολαΐδης.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Bondora, E. & Leong, D.J. (2003). The importance of Being Playful. *Educational Leadership*, 80 (7), 50-53.
- Brint, S., Conteras, M. F. & Matthews, M. T. (2001). Socialization Messages in American Primary Schools: An organizational analysis. *Sociology of Education*, 74, 157-180
- Brown, W. H., Pfeiffer, K. A., McIver, K. L., Dowda, M., Addy, C. L. & Pate, R. R. (2009). Social and environmental factors associated with preschoolers' no sedentary physical activity. *Child Development*, 80, 45-58.
- Feeney, S., Christensen, D. & Moravcik, E. (1996). *Who am I in the lives of children?* Englewood Cliffs, NJ: Merrill.
- Gerber, M. & Puhse, U. (2008). Don't crack under pressure!- Do leisure time physical activity and self-esteem moderate the relationship between school-based and psychosomatic complaints. *Journal of Psychosomatic Research*, 65 (4), 363-369.
- Graham, G. (2008). Teaching children physical education: Becoming a master teacher. *Human Kinetics*.
- Kostelnik, M.J., Soderman, A.K. & Whiren, A.P. (1993). *Developmentally appropriate programs in early childhood education*. New York: Merrill

- Kreuzer, K.J. (1983). Handbuch der Spielpädagogik. Dusseldorf.
- Maxim, G.W. (1989). *The very young child* (3rd ed.) Englewood Cliffs, NJ: Merrill/Prentice-Hall.
- Meckley, A. (2002). *Observing children's play: Mindful methods*. Paper presented to the International Toy Research Association, London, 12 August 2002.
- Michalopoulou, A., Grantza, A., (2014), The Design, Realisation, and Evaluation of an Educational Programme: Promoting Play in Kindergarten στο *The International Journal of Early Childhood Learning*, Greece
- Pellegrini, A. D. & Smith, P. K. (1998). Physical Activity Play: The Nature and Function of a Neglected Aspect of Play. *Child Development*. 69 (3), 577-598.
- Robinson, L. E. (2011). The relationship between perceived physical competence and fundamental motor skills in preschool children. *Child: Care, Health and Development*, 37 (4), 589-596.
- Scales, B., Almy, M., Nicolopoulou, A., & Ervin-Tripp, S. (1991). *Play and the social context of development in early care and education*. New York: Teachers College Press.
- Seefeldt, C. (1992). *The early childhood curriculum: A review of current research*. New York: Teachers College Press.
- Silverman, D., (2000), *Doing Qualitative Research: a practical handbook* .London, Sage.
- Stinson, S., (1988), *Dance for Young Children: Finding the Magic in Movement*, American Alliance for Health, Physical Education, Recreation, and Dance.
- Vale, S., Silva, P., Scares- Mirand, L. & Mota, J. (2010). Compliance with physical activity guidelines in preschool children. *Journal of Sports Sciences*, 28, 603- 608.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Οδηγός Συνέντευξης

- Πόσα χρόνια δουλεύετε στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση;
- Τι σπουδές έχετε κάνει;

✓ Γενική θεώρηση για το παιχνίδι

- 13) Πως θα ορίζατε εσείς το παιχνίδι;
- 14) Θεωρείτε το παιχνίδι ένα σημαντικό εργαλείο κατά την προσχολική ηλικία;

✓ Τα είδη του παιχνιδιού

- 15) Πως πιστεύετε ότι επηρεάζει το παιδί το μοναχικό παιχνίδι. Πως το παράλληλο και πως το συνεργατικό-κοινωνικό;
- 16) Πως πιστεύετε ότι επηρεάζεται το παιδί στο ελεύθερο παιχνίδι και πως στο κατευθυνόμενο; Εσείς δίνετε έμφαση στο ελεύθερο ή στο κατευθυνόμενο παιχνίδι;
- 17) Πως προωθεί τη μάθηση το φανταστικό παιχνίδι; Πως το παιχνίδι ρόλων και πως το ελεύθερο παιχνίδι στις γωνιές;
- 18) Το κινητικό παιχνίδι πως πιστεύετε ότι λειτουργεί στη μάθηση του παιδιού;
- 19) Ποιο είδος παιχνιδιού προωθείτε εσείς περισσότερο και γιατί; Αναφέρετε παραδείγματα.

✓ Παράγοντες που επηρεάζουν το παιχνίδι

- 20) Πιστεύετε ότι παρέχονται διαφορετικές δυνατότητες στα παιδιά που δρουν σε εσωτερικό χώρο από ότι σε αυτά που δρουν σε κάποιον εξωτερικό χώρο;
- 21) Συμφωνείτε με την άποψη ότι στον εξωτερικό χώρο αναπτύσσεται περισσότερο το κινητικό παιχνίδι; Έχετε παρατηρήσει κάτι διαφορετικό;
- 22) Πως παρακολουθείτε να διαφοροποιούνται τα παιχνίδια που αναπτύσσονται από τα παιδιά ανάλογα με το φύλο;

✓ Παιχνίδι και μάθηση

- 23) Πως πιστεύετε ότι συνδέεται το παιχνίδι με τη μάθηση;
- 24) Τι κάνετε εσείς για την προώθηση αυτής της σχέσης;

ΑΠΟΜΑΓΝΗΤΟΦΩΝΗΣΕΙΣ

Συνέντευξη 1(Σ1)

Σ: Συνεντευξιαζόμενος

E: Ερευνήτρια

E: Πόσα χρόνια δουλεύετε στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση;

Σ: 15

E: Τι σπουδές έχετε κάνει;

Σ: Παιδαγωγικό νηπιαγωγών εδώ στο Βόλο, τετατροετή.

E: Θα μπορούσατε να δώσετε έναν ορισμό για το παιχνίδι; Πως θα το ορίζατε;

Σ: Πως θα το όριζα εγώ;

E: Ναι.

Σ: Θεωρώ ότι το παιχνίδι είναι πολύ βασικό στο νηπιαγωγείο γιατί μέσα από αυτό τα παιδιά έρχονται σε επαφή, κοινωνικοποιούνται, παίζουν ρόλους, συνεργάζονται, ακολουθούν κανόνες όταν είναι οργανωμένο. Όταν είναι ελεύθερο εντάζει τα παιδιά δημιουργούν με τη φαντασία τους, αλληλεπιδρούν. Βασικά είναι πάρα πολύ σημαντικό γιατί μέσα από το παιχνίδι πολλές φορές περνάμε και πράγματα δικά μας που θέλουμε, καταστάσεις μέσα από βιωματικό τρόπο και αντιλαμβάνονται μερικά πράγματα καλύτερα, παίζοντας

E: Επομένως, απαντάτε και στην επόμενη ερώτηση που είναι αν θεωρείτε ένα σημαντικό εργαλείο το παιχνίδι κατά την προσχολική ηλικία.

Σ: Φυσικά, βασικό γιατί τα παιδιά από το παιχνίδι μαθαίνουν και γι αυτό και μέσα στο ωρολόγιο πρόγραμμα είναι και το οργανωμένο παιχνίδι και το ελεύθερο, οι ελεύθερες δραστηριότητες που παίζουνε τα παιδιά στην ουσία

E: Σε ότι αφορά τα είδη του παιχνιδιού πως πιστεύετε ότι επηρεάζει το παιδί το μοναχικό παιχνίδι, πως το παράλληλο και πως το συνεργατικό-κοινωνικό;

Σ: Το μοναχικό παιχνίδι μερικές φορές τα παιδιά απομονώνονται για να παίζουνε μόνα τους αλλά τις περισσότερες φορές θέλουνε παρέα, δηλαδή το μοναχικό παιχνίδι το παίζουμε με κάποια παιδάκια που υπάρχουν κι άλλα θεματάκια. Αυτά

που θέλουμε να απομονωθούνε, που δεν έχουνε φίλους, είναι λόγω του χαρακτήρα.

Ε: Θεωρείτε ότι μπορεί να έχει θετική επίδραση στο παιδί κι αν είναι μοναχικό;

Σ: Ναι γιατί όχι; Μπορεί ενδεχομένως κάποιες φορές ναι.

Το παιχνίδι το συνεργατικό βοηθάει πάρα πολύ όπως και στην συνεργατική διδασκαλία που κάνουμε, όταν τα παιδιά δουλεύουν σε ομαδούλες συνεργάζονται, μαθαίνουν να συνεργάζονται, αποδέχονται ο ένας τον άλλον παρ' όλες τις διαφορετικότητες που ενδεχομένως έχουν. Δηλαδή ένα παιδί που μπορεί να είναι ηγέτης μπορεί να παίζει κάποιον άλλον ρόλο, δηλαδή να μην καπελώνει τα υπόλοιπα παιδιά. Και τα άλλα τα παιδιά που είναι λιγότερο ξέρεις λίγο εγωκεντρικά με εγωιστικές συμπεριφορές να αρχίσουν να συμβιβάζονται και να αποδέχονται και τους άλλους που μπορεί στο παιχνίδι να τους καπελώνουνε, να τους λένε τι να κάνουνε. Ενώ μέσα από τη συνεργασία αλλάζουνε οι ρόλοι τους και έρχονται και έχουν ενσυναίσθηση, μπαίνουν στη θέση του άλλου. Όπως και τα παιχνίδια ρόλων που παίζουμε βιώνουνε κάποια πράγματα, δηλαδή ο άλλος μπορεί να πει πως νιώθει όπως είναι ο θύτης και το θύμα σε ένα παιχνίδι ρόλων μπορεί να μπει και στη θέση του άλλου, να καταλάβει τα συναισθήματά του. Πιστεύω ότι βοηθάει πάρα πολύ.

Ε: Σε ότι αφορά το ελεύθερο και το κατευθυνόμενο πως θεωρείτε ότι επηρεάζει κάθε κατηγορία το παιδί;

Σ: Το ελεύθερο το παιχνίδι, τα παιδιά παίζουνε ελεύθερα, πηγαίνουνε εκεί που τους αρέσει με τους φίλους που θέλουνε, κάνουνε παρεούλες, είναι πιο ενώ το οργανωμένο τους δίνει κάποια άλλα κίνητρα, να βιώσουνε κάποιες άλλες καταστάσεις.

Ε: Εσείς δίνετε περισσότερο έμφαση στο ελεύθερο ή στο οργανωμένο;

Σ: Το πρόγραμμα του σχολείου έχει και ελεύθερο και οργανωμένο οπότε εγώ που είμαι στο ολοήμερο φέτος, όπως κι όταν αλλάζαμε βάρδια ενώ τώρα είναι η βάρδια, το ολοήμερο είναι συνέχεια. Υπάρχει στο πρόγραμμα το ελεύθερο, οργανωμένο το κάνω όταν θέλω να περάσω κάποια πράγματα μέσα από το πρόγραμμα, το αναλυτικό. Όταν έχω συγκεκριμένους στόχους, τι θέλω να διδάξω πως θα μπορέσουμε καλύτερα να το εμπεδώσουμε. Το οργανωμένο είναι ένα κλειδί για μένα για να περάσω κάποια άλλα πράγματα ανάλογα με τους στόχους που έχω θέσει κάθε φορά

E: Πως θεωρείτε ότι προωθεί τη μάθηση το φανταστικό παιχνίδι, πως το παιχνίδι ρόλων και πως το ελεύθερο παιχνίδι στις γωνιές.

Σ: Το φανταστικό παιχνίδι εξάπτει τη δημιουργικότητα, τη φαντασία του παιδιού, το οδηγεί να σκεφτεί άλλους τρόπους παιχνιδιού. Του καλλιεργεί δηλαδή τη δημιουργικότητά του.

E: Το παιχνίδι ρόλων πως θεωρείτε ότι προωθεί τη μάθηση;

Σ: Το παιχνίδι ρόλων πως προωθεί την μάθηση; Είναι αλληλένδετα. Μέσα από το παιχνίδι μπαίνει αυτό που είπατε και πριν στη θέση του άλλου, παίζουνε τους ρόλους, μαθαίνουνε να κοινωνικοποιούνται, μαθαίνουν να αλληλεπιδρούνε. Τώρα κάτι συγκεκριμένο δεν μπορώ να σου πω.

E: Ενώ το ελεύθερο παιχνίδι στις γωνιές που πραγματοποιούνε μόνα τους;

Σ: Το ελεύθερο παιχνίδι στις γωνιές παίζουνε, τους αρέσει. Είναι πολύ καλό γιατί τα παιδιά παίζουνε εκεί που θέλουνε, ασχολούνται με διάφορα πράγματα, υπάρχει εναλλαγή. Δηλαδή όταν κάποιο παιδί παίζει πολύ ώρα στο κουκλόσπιτο το παροτρύνουμε να αλλάξει λίγο γωνιά, να πάει αλλού το βοηθάμε κι εμείς να κάνουμε ένα επιτραπέζιο, να κάνουμε ένα πάζλ, να δουλέψει στο οικοδομικό, στα μαθηματικά. Δηλαδή είναι πολύ καλό παίζουνε τα παιδάκια εκεί που θέλουνε αλλά εμείς πάντα με τον τρόπο μας τα προωθούμε στις υπόλοιπες ή εμπλουτίζουμε κάποια γωνιά ώστε να είναι θελκτική για τα παιδιά. Γιατί τα ίδια και τα ίδια τα παιδιά τα βαριούνται, όπως αλλάζουνε και τα πάζλ και προσπαθούμε πάντα να τους τα έχουμε να τα βλέπουνε, ανανεώνουμε τις γωνιές που σου είπα για να μην είναι βαρετό.

E: Αλλάζετε δηλαδή ανά τακτά χρονικά διαστήματα;

Σ: Ναι αλλάζουμε, δηλαδή ανανεώνουμε τα πάζλ, τα μαθηματικά, τα βάζουμε σε εμφανή σημεία να φαίνονται.

E: Ωραία. Το κινητικό παιχνίδι πως θεωρείτε ότι λειτουργεί στην μάθηση;

Σ: Το κινητικό παιχνίδι είναι πολύ καλό γιατί τα παιδιά μέσα από την κίνηση όπως κάνουμε και τις δραματοποιήσεις και τα μουσικοκινητικά απελευθερώνονται, βγάζουνε την ενέργεια που έχουνε το χαίρονται δηλαδή όπως κάνουμε τη γυμναστική ας πούμε έξω. Το βλέπουν σαν παιχνίδι, παιχνίδι καθαρά και βγάζουνε όλη την ενέργεια τους, το σώμα τους, την αδρή κινητικότητα, δοκιμάζουμε, κάνουμε ισορροπίες ξέρεις γιατί δεν είναι μόνο λεπτή κινητικότητα πως θα πιάσει το μολύβι και θα γράψει. Παίζει ρόλο και η αδρή κινητικότητα πόσο το παιδί έχει ωριμάσει και είναι έτοιμο να τρέξει, να πηδήξει, να

ισορροπήσει. Επιδρά στους άλλους κοινωνικά, έχοντας επαφή ο ένας με τον άλλον, συνεργάζονται σαν ομάδες, κάνουμε σκυταλοδρομίες, μαθαίνουμε τη σειρά 1^{ος}, 2^{ος} ή ακολουθούμε κανόνες, βασικό. Το παιδί μαθαίνει ότι δεν υπάρχει μόνο η νίκη αλλά ότι υπάρχει κι η συμμετοχή κι ότι δεν είναι κακό κάποιος να χάσει κατά το παίξιμο και υπάρχει κι μία επιβράβευση στο τέλος που τα παιδιά το χαίρονται και νιώθουνε σιγουριά, αυτοπεποίθηση, τους ανεβαίνει το εγώ.

Ε: Ωραία. Εσείς ποιο είδος από τα παραπάνω προωθείτε περισσότερο και γιατί; Αναφέρετε κάποια παραδείγματα.

Σ: Εγώ στο ολόημερο επιλέγω το μουσικοκινητικό και λίγο τη δραματοποίηση. Μου αρέσει πάρα πολύ η δραματοποίηση.

Ε: Επικεντρώνεστε πιο πολύ σ' αυτά;

Σ: Ναι. Γιατί είναι κι οι ώρες τέτοιες μετά το φαγητό ξέρεις που χαλαρώνουμε. Μετά θα βγούμε στην αυλή ή αν δεν μας το επιτρέπει ο καιρός μέσα. Είναι αυτό το παιχνίδι εδώ καθαρά το απόγευμα γιατί και τα παιδιά είναι πιο κουρασμένα, περνάνε οι ώρες και λίγο η κίνηση τα βοηθάει να εκτονωθούν και να ξυπνήσουνε λίγο.

Ε: Βγαίνετε έξω;

Σ: Ναι βγαίνουμε έξω στην αυλή όταν μας το επιτρέπει ο καιρός αλλά και τις άλλες φορές, είμαστε μέσα και τους αρέσει παρά πολύ η δραματοποίηση.

Ε: Έξω όταν βγαίνετε τι κάνετε;

Σ: Κάνουμε τέτοια ψυχοκινητικά, σκυταλοδρομίες, γυμναστική, στρώματα βγάζουμε, κάνουμε κωλοτούμπες, δηλαδή διάφορα, κάνουμε μία ποικιλία να μην βαριόμαστε κιόλας.

Ε: Θεωρείτε ότι παρέχονται διαφορετικές δυνατότητες στα παιδιά όταν δρουν σε εσωτερικό χώρο από ότι σε εξωτερικό;

Σ: Ναι σαφώς. Γιατί έξω έχουνε και το ελεύθερο να τρέξουνε, να ανοιχτούνε στο χώρο ενώ μέσα είναι λίγο πιο περιορισμένος ο χώρος γιατί υπάρχουν τα έπιπλα μην χτυπήσουμε. Όταν είναι κάποια έντονη κίνηση βασικά γιατί εντάζει μας περιορίζει λίγο ο χώρος αλλά όταν θέλουμε να κάνουμε στοχευμένα πράγματα πιστεύω ότι τα καταφέρνουμε. Τροποποιούμε λίγο την διαμόρφωση του χώρου για να το καταφέρουμε.

Ε: Ωραία. Συμφωνείτε με την άποψη ότι στον εξωτερικό χώρο αναπτύσσεται περισσότερο το κινητικό παιχνίδι; Έχετε παρατηρήσει εσείς κάτι διαφορετικό;

Σ: Το κινητικό;

Ε: Ναι στον εξωτερικό χώρο το κινητικό.

Σ: Ναι πάντα το κινητικό.

Ε: Έχετε παρατηρήσει κάτι διαφορετικό;

Σ: Στο κινητικό παιχνίδι έξω τα παιδιά βρίσκουνε τρόπους και δημιουργούνε καταστάσεις, παιχνίδια από το τίποτα. Πάζλ ας πούμε με αφρώδη υλικά τα παιδιά ενώ μέσα είναι πιο περιορισμένα έξω θα κάνουνε σκαλοπάτια, θα βάλουνε τα πανιά, θα κρεμάσουνε. Χθες είχανε κρεμάσει σε όλα τα δέντρα πανιά, φουλάρια, είχανε φτιάξει ένα τεράστιο σπιτάκι και κάνανε την οικογένεια, είχανε το χώρο να ανοιχτούνε. Είναι πολύ ευφάνταστα τα παιδιά, δηλαδή βρίσκουνε παιχνίδια από το τίποτα.

Ε: Πως παρατηρείτε να διαφοροποιούνται τα παιχνίδια που αναπτύσσονται από τα παιδιά ανάλογα με το φύλο τους;

Σ: Ανάλογα το φύλο τους. Στο κουκλόσπιτο ας πούμε τα παιδιά παίζουν ρόλους μαμά, μπαμπάς και εκεί αρχίζει και φαίνεται ξεχωρίζεις ποιος είναι ο αρχηγός ας πούμε που δίνει τους ρόλους, που μοιράζει τους ρόλους στους υπόλοιπους. Δηλαδή μπορεί να είναι ένα πολύ ήπιο παιδί, χαμηλών τόνων αλλά μέσα από την αλλαγή των ρόλων αποκτά ηγετικές τάσεις και αρχίζει και κατευθύνει τους άλλους.

Ε: Συνήθως έχετε παρατηρήσει κάποιο συγκεκριμένο φύλο που είναι πιο ηγετικό;

Σ: Τα κορίτσια πιο πολύ.

Ε: Τα κορίτσια.

Σ: Ναι τα κορίτσια δηλαδή έχουμε μία είναι φράου τελείως δηλαδή, τους κάνει και μαθήματα. Ή ένα πολύ συχνό που παίζουνε κάνουνε τη δασκάλα και αρχίζουν και παίζουν ότι παιχνίδι κάνουμε εμείς και βγάζουμε τα χαρτάκια και λέμε τι παιχνίδι θα παίζουμε τα ίδια τους κάνει τη δασκάλα, τους καπελώνει συνέχεια και προσπαθώ να μην της το περνάω αυτό να την κόβω λίγο, να την πάω λίγο πίσω γιατί δεν τα αφήνει να πάρουνε αέρα τα μικρά. Εγώ η μαμά, εσύ το σκυλάκι, όχι εγώ δεν θέλω σκυλάκι. Τα κορίτσια συνήθως είναι λίγο πιο έτσι δυναμικά.

Ε: Πως πιστεύετε ότι συνδέεται το παιχνίδι με τη μάθηση;

Σ: Το παιχνίδι με τη μάθηση. Παίζοντας, μαθαίνουμε. Από την αρχή της ζωής μας με το παιχνίδι μαθαίνουμε, μαθαίνουμε να παίζουμε με τα κουδουνάκια, με τις κουδουνίστρες, μαθαίνουμε να ακούμε τους ήχους.

Ε: Θεωρείτε ότι όσο παίζουμε, μαθαίνουμε;

Σ: Ναι όσο παίζουμε, μαθαίνουμε το παιχνίδι δεν σταματά ποτέ. Και μεγάλοι ακόμα παίζουμε τα επιτραπέζια μας, παίζουμε το ένα, παίζουμε το άλλο. Δεν σταματάει είναι εσαεί, συνεχίζουμε.

Ε: Τι κάνετε εσείς για την προώθηση αυτής της σχέσης; Είναι η τελευταία μας ερώτηση.

Σ: Παιχνίδι με μάθηση πάνε χεράκι-χεράκι δηλαδή παίζοντας όπως εδώ στη παρεούλα μαθαίνουμε, περνάμε τις έννοιες μας. Προσπαθούμε να το εντάξουμε το παιχνίδι. Είναι πολύ βαρετό για τα παιδιά να κάθονται ακίνητα και να μας ακούνε να μιλάμε συνέχεια. Μαθαίνουμε μαζί με τα παιδιά. Δηλαδή δεν το παίζουμε ότι είμαστε εμείς αυτός που τα ξέρει όλα ή ας πούμε μέσα από παιχνίδια σωστό ή λάθος. Παίζουμε το παιχνίδι σωστό ή λάθος και κάνουμε ερωτήσεις στα παιδιά. Εμείς δεν ξέρουμε τίποτα και προσπαθούμε να εκμαιεύσουμε απαντήσεις, δηλαδή σχετικά με τις εποχές με το οτιδήποτε και μέσα από το παιχνίδι σου λέω τώρα ένα παράδειγμα μέσα από αυτή τη διαδικασία κάνουμε μία επανάληψη όλα αυτά που έχουμε μάθει, ολοκληρώνοντας κάποιο πρόγραμμα, κάποια διδασκαλία οπότε είναι σαν ένα κουίζ γνώσεων. Δηλαδή αυτό το χρησιμοποιούμε πάρα πολύ, το κουίζ, το σωστό ή λάθος στο τέλος. Δηλαδή ακόμη και όταν φεύγουμε το έχουνε πάρει παιχνίδι ότι όποιος θα απαντήσει σωστά θα φύγει. Τους κάνω διάφορες ερωτήσεις και όποιος απαντάει σωστά λέω φεύγεις και είναι αρκετές περιπτώσεις που πολλά παιδάκια απαντάνε λάθος για να μείνουνε πάλι στο νηπιαγωγείο εσκεμμένα. Τώρα να σου πω ότι είναι όλα μία συνέχεια αυτό το πράγμα, δηλαδή δεν είναι ξεκομμένο από το πρωί έως το απόγευμα θα υπάρχει αυτή η διαδικασία. Δηλαδή εκεί που θα κάνουμε την λεπτή κινητικότητα με την πλαστελίνη θα αρχίσουμε να κάνουμε τα ζωάκια, να φτιάξουμε το ένα, να κάνουμε φωλιές για τα προστατευμένα είδη. Όλα αυτά προσπαθούμε να τα εντάξουμε, όσο μπορούμε βέβαια όταν μας δίνεται η δυνατότητα και όταν είναι το αντικείμενο πολύ ενδιαφέρον για τα παιδιά γιατί μερικές φορές μπορεί εμείς να θέλουμε να το εντάξουμε και να παίζουμε αλλά όταν είναι βαρετό ξέρεις πρέπει να ελίσσεσαι και να πηγαίνεις αλλού, να βρίσκεις άλλους τρόπους και άλλους δρόμους. Γιατί τα παιδιά είναι παιδιά. Μπορεί εμείς να θέλουμε να το παίζουμε αλλά ανάλογα με τα ενδιαφέροντα των παιδιών πάντα συμβαδίζουμε.

Ε: Ωραία σας ευχαριστώ πολύ. Τελειώσαμε.

Συνέντευξη 2(Σ2)

Σ: Συνεντευξιαζόμενος

Ε: Ερευνήτρια

A: Πόσα χρόνια δουλεύετε στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση;

N: 28-29 κάπου τόσα.

A: Τι σπουδές έχετε κάνει;

N: Τη σχολή νηπιαγωγών μετά τελείωσα την τετραετούς φοίτησης και έκανα και Διδασκαλείο.

A: Πως θα μπορούσατε να ορίσετε το παιχνίδι;

N: Το παιχνίδι. Να οριστεί το παιχνίδι. Ο μοναδικός τρόπος που ένα παιδί μπορεί να μάθει σε δομημένο περιβάλλον έτσι. Παίζοντας το παιδί έτσι μαθαίνει πια, πιάνει, ακουμπάει, ακούει.

A: Θεωρείται το παιχνίδι ένα σημαντικό εργαλείο για την προσχολική ηλικία;

N: Βεβαίως. Μέσα από αυτό γίνεται η προσέγγιση όλων των θεμάτων είτε αυτά είναι επιτραπέζια, είτε ομαδικά, είτε ελεύθερα, είτε ρόλων. Οτιδήποτε παιχνίδι τέλος πάντων.

A: Πως θεωρείτε ότι επηρεάζετε το παιδί από το μοναχικό παιχνίδι, πως από το παράλληλο και πως από το κοινωνικό-συνεργατικό;

N: Όταν λέμε επηρεάζεται εννοούμε;

A: Στο μοναχικό παιχνίδι θεωρείτε ότι με το να παίζει μόνος του έχει θετικές, αρνητικές επιπτώσεις; Ποιος θεωρείτε ότι είναι οι διαφοροποιήσεις;

N: Λοιπόν, όλα είναι απαραίτητα. Όλα είναι, το ένα συμπληρώνει το άλλο. Υπάρχει ανάγκη να και μοναχικό παιχνίδι να κάνει ένα παιδί, να μιλάει μόνο του ας πούμε και κάνει το αυτοκινητάκι, το τερατάκι, παίζει μοναχό του εκεί είναι το πρώτο στάδιο για τον εσωτερικευμένο λόγο αργότερα. Βγάζει ότι ξέρει, ότι νιώθει, ότι αισθάνεται, αποφορτίζεται. Είναι απαραίτητο. Οποσδήποτε είναι απαραίτητο.

A: Το παράλληλο κι το συνεργατικό;

N: Με το παράλληλο παιχνίδι. Το παράλληλο παιχνίδι αναφέρεται σε ηλικίες λίγο πιο μικρές, ένα στάδιο πριν από τη δικιά μας ή ας πούμε σε κάποια ανώριμα παιδιά που έρχονται σαν προνήπια ας πούμε αλλά είναι λίγο πιο, τα μικρούλια.

Μετά όσο πάει το παράλληλο αρχίζει να μειώνεται γιατί το παιδί θέλει να κοινωνικοποιηθεί οπότε θα πάει εκεί. Το επόμενο βήμα είναι το ομαδικό με κάποιον άλλον τέλος πάντων, το συνεργατικό παιχνίδι.

A: Ωραία. Πως θεωρείται ότι επηρεάζεται το παιδί από το ελεύθερο και πως από το κατευθυνόμενο παιχνίδι;

N: Κάτσε λίγο για το συνεργατικό είχες μετά κάτι δεν σου είπα.

A: Ναι το συνεργατικό.

N: Ε το συνεργατικό είναι το αμέσως επόμενο γιατί κοινωνικοποιείται. Έτσι δεν είναι; Εκεί θα υποχωρήσει θα διεκδικήσει, θα κοινωνικοποιηθεί τέλος πάντων.

A: Ωραία. Πως θεωρείται ότι επηρεάζεται το παιδί από το ελεύθερο και πως από το κατευθυνόμενο παιχνίδι; Εσείς σε πιο δίνεται περισσότερο έμφαση;

N: Και στα δύο. Γιατί στο ελεύθερο παιχνίδι θα παίξει ότι έχει μάθει στο κατευθυνόμενο. Πολλές φορές όταν έχουμε ένα παιχνίδι ρόλων ή ένα να τους δείξεις ένα παιχνίδι τέλος πάντων, οτιδήποτε παιχνίδι είναι αυτό. Μετά στις ελεύθερες δραστηριότητες, στο ελεύθερο παιχνίδι που παίζουνε μόνο τους αναπαράγουν. Οπότε αν δεις ότι αναπαράγουν στο ελεύθερο παιχνίδι πάει να πει ότι καλά το έκανες το κατευθυνόμενο σου. Μπράβο σου ας πούμε ότι κάτι πήρε.

A: Πως προωθεί τη μάθηση το φανταστικό παιχνίδι, πως το παιχνίδι ρόλων και πως το ελεύθερο παιχνίδι στις γωνιές;

N: Λοιπόν, περίμενε λίγο το φανταστικό παιχνίδι δεν το καταλαβαίνω τι μου λες. Τι εννοείς το φανταστικό παιχνίδι;

A: Αυτό που παίζουνε με τη φαντασία τους, που αναπαριστούν φανταστικές καταστάσεις.

N: Μαθαίνουνε, εδραιώνεται η γνώση μέσα από αυτή τη διαδικασία εδραιώνονται οι γνώσεις που έχουνε πάρει τα παιδιά. Τι άλλο μου είπες φανταστικό μετά;

A: Το παιχνίδι ρόλων και το ελεύθερο που πραγματοποιείται στις γωνιές.

N: Εκεί και αναπτύσσουν το λόγο στο παιχνίδι ρόλων και τους περνάς και αυτά που θες να τους περάσεις. Μία ευγενική έκφραση ας πούμε ή τι κάνω όταν συμβαίνει αυτό ή τι κάνω στο άλλο. Υποδύονται τους ρόλους τους αρέσει πάρα πολύ και μέσα από αυτό εκπαιδεύονται στο να μπορούνε να κάνουμε πράγματα. Το έχουνε στη θεωρία αλλά αν δεν το κάνεις και στη πράξη. Κι αυτό είναι ένα πρώτο βήμα, όχι ότι ολοκληρώνει την ιστορία, αυτό που θες μα τους περάσεις αλλά είναι κι αυτό ένα βασικό κομμάτι.

A: Το ελεύθερο παιχνίδι που πραγματοποιείται στις γωνίες πως προωθεί τη μάθηση;

N: Εκεί το παιδί θα πειραματιστεί, θα αναρωτηθεί οπότε αν αναρωτηθείς τελείωσε έφτασες στη μάθηση.

A: Το κινητικό παιχνίδι πως θεωρείται ότι λειτουργεί στη μάθηση;

N: Αυτό αναπτύσσει κυρίως την αδρή κινητικότητα του παιδιού και την κοινωνικότητα του και χρονοχρονικές περνάς μέσα από το κινητικό παιχνίδι. Γενικότερα, οτιδήποτε κάνεις στο νηπιαγωγείο όλα είναι υπό μορφή παιχνιδιού. Βέβαια εντάξει έχει από πίσω του πολλούς στόχους, πολλή προετοιμασία για να το βγάλεις αλλά με αυτό τον τρόπο θα το βγάλεις στα παιδιά. Δεν μπορεί να μάθει το παιδί με διαφορετικό τρόπο.

A: Θα μπορούσατε να πείτε ότι προωθείτε κάποιο από τα παραπάνω είδη περισσότερο εσείς και γιατί; Έχετε να αναφέρετε κάποιο παράδειγμα;

N: Όχι πιστεύω ότι όλα, θεωρούμε ότι όλοι οι τρόποι αυτοί εμπλέκονται και πρέπει να δουλεύουν τα παιδιά πάνω σε όλα τα είδη και στα ομαδικά και στα ατομικά και στα συνεργατικά και στα κινητικά και στα επιτραπέζια και στα παιχνίδια ρόλων παντού, σε όλα.

A: Ωραία. Θεωρείτε ότι υπάρχουν διαφορετικές δυνατότητες στα παιδιά που έχουνε την δυνατότητα να δρύνε σε εσωτερικό χώρο από ότι σε εξωτερικό;

N: Βέβαια παρέχει διαφορετικές δυνατότητες στα παιδιά. Διαφορετικό είναι να έχεις μία μεγάλη αυλή και να μπορούν να τρέξουν στο διάλειμμα, να κινηθούν, να αναπτύξουν όλη τους την αντοχή και την δύναμη που έχουνε κι άλλο να είναι περιορισμένα σε ποιο μικρό χώρο. Αλλά και το ένα και το άλλο κάτι καλό έχει να φέρει. Δηλαδή είναι άλλα παιχνίδια που παίζεις μέσα. Εμείς εδώ χρησιμοποιούμε πολλές φορές γιατί αυτά θέλουνε να τρέξουνε, να κινηθούνε. Η δικιά μας η προτροπή είναι ότι αυτό το παιχνίδι που παίζεις είναι πολύ ωραίο το κρυφτό ας πούμε που παίζεις στην τάξη αλλά υτό είναι παιχνίδι για τον εξωτερικό χώρο, δεν είναι παιχνίδι για τον εσωτερικό. Οπότε με αυτό τον τρόπο κάνουμε μία διαφοροποίηση για να καταλάβουνε τα παιδιά ότι δεν μπορούμε να παίξουμε έξω να το παίξουμε κι μέσα ή ότι παίζουμε μέσα να το κάνουμε κι έξω.

A: Θεωρείτε ότι οι δυνατότητες που παρέχονται στον εξωτερικό χώρο είναι πιο σημαντικές;

N: Θεωρώ ότι όλα είναι εξίσου σημαντικά. Δηλαδή το παιδί έχει ανάγκη και να καθίσει πάνω από ένα επιτραπέζιο παιχνίδι και να συνεργαστεί με έναν άλλον.

Όπως παίζει κι αυτό σπουδαίο ρόλο το να είσαι έξω στην αυλή και να παίζεις με τα σχολιάκια και να τρέχεις από εδώ αριστερά, δεξιά, πάνω, κάτω τέλος πάντων. Όλα έχουν το δικό τους στόχο και όλα χρειάζονται. Εντελώς ίσα ίσα όμως. Εκτός κι αν κάποιο παιδί υστερεί σε κάτι, τότε πρέπει να του εξασκήσεις κάτι συγκεκριμένο και στοχευμένο αλλιώς σε άλλες περιπτώσεις όλα πρέπει να αναπτυχθούν ισότιμα.

A: Ωραία. Συμφωνείτε με την άποψη ότι στον εξωτερικό χώρο αναπτύσσεται περισσότερο το κινητικό παιχνίδι;

N: Ναι ναι ναι.

A: Έχετε εσείς παρατηρήσει κάτι διαφορετικό;

N: Σαφώς έξω είναι το κινητικό παιχνίδι.

A: Δεν έχετε παρατηρήσει κάτι διαφορετικό;

N: Παίζουνε και πιο στατικά παιχνίδια αλλά κυρίως εκείνο που γίνεται πιο πολύ είναι το κινητικό παιχνίδι. Κυρίως. Εντάξει.

A: Πως έχετε παρακολουθήσει εσείς να διαφοροποιούνται τα παιχνίδια ανάλογα με το φύλο του παιδιού; Υπάρχουν διαφοροποιήσεις ανάμεσα στα κορίτσια και στα αγόρια;

N: Κάποτε στα πρώτα χρόνια θα μπορούσα να σου πω ότι τα κορίτσια παίζουν πιο στατικά παιχνίδια ενώ τα αγόρια πιο κινητικά, πιο γρήγορα. Όσο περνάμε όμως τα χρόνια και στο 17 που έχουμε φτάσει μέχρι τώρα αυτά τα πράγματα κάπου έχουνε έρθει στα ίσια τους. Δηλαδή βλέπεις και στο κουκλόσπιτο παίζουνε πολλά αγόρια που κάποτε δεν έμπαινε αγόρι μέσα στο κουκλόσπιτο με τίποτα. Φύγε το κουκλόσπιτο είναι για τα κορίτσια, μαγειρεύουν. Ενώ τώρα όλοι μαγειρεύουν, όλοι χοροπηδάνε, ρίχνουν μπουνιές. Η διαφοροποίηση έτσι του ρόλου του φύλου ενώ εγώ θεωρώ ότι γίνεται σε αυτή την ηλικία. Σε αυτήν την ηλικία είναι που πρέπει να παίζουνε αγόρια με κορίτσια για να κάνουνε την ταύτιση του ρόλου του φύλου τους. Παρ όλα αυτά η κοινωνία μας, μας το έχει αλλάξει μας το έχει μπουρδουκλώσει πάρα πολύ το πράγμα και παίζουνε όλοι με όλους και όλα και κάπου νομίζω ότι χάνεται κι ο ρόλος του φύλου. Δηλαδή δεν μαθαίνουν τα παιδιά στη συγκεκριμένη ηλικία ποιος είναι ο ρόλος του θηλυκού ποιος είναι ο ρόλος του αρσενικού. Και λίγο εκεί δεν ξέρω μετά αν αυτό μπορεί να επηρεάσει μετά τις δεν ξέρω. Πάντως αυτό μου έχει κάνει πολύ μεγάλη εντύπωση. Αυτό το ότι δεν υπάρχουν αγόρια αγόρια, κορίτσια ώστε με απώτερο σκοπό να μάθουν τι κάνουν

ως κορίτσια και τι κάνουν ως αγόρια. Και αυτό λοιπόν τα επόμενα χρόνια θα εξελιχθεί διαφορετικά αλλά αυτή η ηλικία πρέπει να μάθουνε αυτά τα πράγματα

A: Σε σχέση με το φύλο έχετε παρατηρήσει είτε τα αγόρια είτε τα κορίτσια να παίζουν κάποιο πιο ηγετικό ρόλο;

N: Όχι

A: Όχι;

N: Υπάρχουν ηγετικά αγόρια, ηγετικά κορίτσια. Ναι.

A: Πως πιστεύετε ότι συνδέεται το παιχνίδι με τη μάθηση;

N: Δεν είπαμε ότι είναι ο μοναδικός τρόπος για να μάθεις και να προσεγγίσεις το παιδί αυτής της ηλικίας;

A: Ωραία. Και τι κάνετε εσείς για την προώθηση αυτής της σχέσης;

N: Της μάθησης με το παιχνίδι;

A: Ναι

N: Την καλλιεργούμε συνέχεια. Αυτό κάνουμε. Ανάλογα το θέμα κάθε φορά προσαρμόζουμε αλλά δεν παύει να είναι όλα σε παιγνιώδη μορφή. Οτιδήποτε κι αν κάνουμε.

A: Σας ευχαριστώ πολύ, τελειώσαμε.

Συνέντευξη 3(Σ3)

Σ: Συνεντευξιαζόμενος

E: Ερευνήτρια

A: Πόσα χρόνια δουλεύετε στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση;

N: Το 2016 διορίστηκα οπότε 16 χρόνια.

A: 16 χρόνια. Τι σπουδές έχετε κάνει;

N: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο, Νηπιαγωγών.

A: Ωραία. Θα μπορούσατε να δώσετε έναν ορισμό για το παιχνίδι; Πως θα μπορούσατε να το ορίσετε;

N: Ναι. Κάθε δραστηριότητα δομημένη θα έλεγα χωρίς όμως να έχει κάποιο στόχο, κάπου να καταλήξει το κάνουμε απλά για ψυχαγωγία για να περάσουμε καλά.

A: Ωραία. Θεωρείτε το παιχνίδι ένα σημαντικό εργαλείο κατά την προσχολική ηλικία;

N: Το σημαντικότερο.

A: Πως πιστεύετε ότι επηρεάζεται το παιδί από το μοναχικό παιχνίδι, πως από το παράλληλο και πως από το κοινωνικό;

N: Εντάξει το κάθε από τα είδη που ανέφερες είναι σημαντικά ανάλογα με την ηλικία που μιλάμε. Το μοναχικό παιχνίδι σίγουρα είναι το πρώτο που μιλάμε που θα ασχοληθεί το παιδί μόνο του στο σπίτι ενδεχομένως χωρίς να έχει επαφή με κάποιον άλλον. Για την ηλικία αυτή είναι σημαντικό χωρίς δηλαδή να έρθει σε εμάς είναι η βαθμίδα που θα το πάει παρακάτω. Δηλαδή πρέπει να περάσει από όλα τα στάδια για να καταλήξει στο πιο οργανωμένο, στο κοινωνικό παιχνίδι. Το συμβολικό δεν με ρώτησες μετά;

A: Το παράλληλο.

N: Το παράλληλο ναι. Είναι το αμέσως επόμενο βήμα, η πρώτη επαφή που κάνει είναι δίπλα στον άλλον χωρίς να τον εμποδίζει και παίζουν. Λειτουργούν όμως αυτιά πότε μπορεί να παίρνει, κάτι ακούω, κάτι να παίρνω ώστε να αρχίσω μετά να παίζουμε και μαζί ενδεχομένως. Τώρα εδώ σε εμάς υπάρχουν παιδάκια και συνήθως αυτά που δεν έχουνε ξαναπάει κάπου παιδικό σταθμό ή κάτι άλλο, προνηπιάκια δηλαδή ξεκινάνε όταν πρωτοέρχονται με το παράλληλο παιχνίδι, μοναχικό όχι τόσο.

A: Όταν δεν έχουνε πάει στο επόμενο βήμα και έρχονται λίγο πιο μαζεμένα δηλαδή.

N: Έτσι ναι. Θα πρέπει όμως να περάσουνε και να ξεκινήσουνε με το μοναχικό ενδεχομένως πιο νωρίς, παράλληλο για να καταλήξουνε και είναι μετά μου είπες και κάποιο άλλο. Το συνεργατικό;

A: Το συνεργατικό.

N: Το συνεργατικό ναι εκεί μετά θα γίνουμε μία ομάδα, θα μπλέξουν πιο πολλά παιδιά, θα κάνουν τις προτάσεις τους, θα μπλέξουν, θα βάλουνε ενδεχομένους τους κανόνες, θα ορίσουν ρόλους ανάλογα σε τι επίπεδο θα το φτάσουν τα παιδιά και τι θέλουν και τα ίδια τα παιδιά.

A: Πως πιστεύετε ότι επηρεάζεται το παιδί από το ελεύθερο και πως από το κατευθυνόμενο; Εσείς δίνεται σε κάποιο από τα δύο περισσότερο βάση;

N: Στο ελεύθερο σίγουρα κι αυτό είναι που κάνουμε το πρωί όταν έρχονται, οι ελεύθερες δραστηριότητες που λέμε στις γωνιές από την άποψη ότι το ελεύθερο

το επιλέγουν τα παιδιά άρα ανάλογα με τι όρεξη έχουνε, τι κέφι έχουνε εκείνη τη στιγμή, μπορεί άλλα να μην θέλουνε άλλα να θέλουνε μια παρεούλα, οπότε είναι καθαρά επιλογή των παιδιών. Δεν τους απασχολεί να βγάλουνε κάτι, να έχει ένα αποτέλεσμα αυτό που θα κάνουνε, μπορεί να το αλλάξουνε στη πορεία, να το κάνουνε πιο σύνθετο, πιο απλό ανάλογα τι θέλουνε οπότε το κατευθυνόμενο, από το κατευθυνόμενο είναι αυτό που πραγματικά θέλουνε να κάνουνε τα παιδιά ενώ το κατευθυνόμενο είναι από τον εκπαιδευτικό οπότε θα τους πάει ο εκπαιδευτικός εκεί που θέλει με σκοπό, με στόχο ενδεχομένως να θέλει κάτι.

A: Δίνεται έμφαση εσείς σε κάποιο από τα δύο;

N: Στο ελεύθερο. Δηλαδή το πρωί τα αφήνουμε δεν με τίποτα για μένα δηλαδή που να θέλω ηρεμία στην τάξη να τα πω κάντε ένα πάζλ, πάρτε κάτι να παίζετε. Αλλά σίγουρα το ελεύθερο είναι αυτό που θα βγάλει πράγματα και θα ανακαλύψουν από μόνα τους πράγματα και θα κάνουν. Γι αυτό και τους αφήνουμε ελευθερία επιλογής, χώρο, ελευθερία κινήσεων μέσα στο χώρο για να το πάνε τα παιδιά όπως το θέλουνε και να μπλεχτούνε και όσοι θέλουνε. Οπότε αναγκαστικά αν τους οδηγήσουμε εμείς κάποια παιδιά θα τα βάλουμε κάποια θα τα βάλουμε να κάνουνε κάτι άλλο ενώ μπορούνε να μπλεχτούνε και περισσότερα παιδιά.

A: Όπως εκείνα θέλουνε. Πως προωθεί την μάθηση το φανταστικό παιχνίδι, πως το παιχνίδι ρόλων και πως το ελεύθερο στις γωνιές.

N: Το φανταστικό, σίγουρα εκεί τα παιδιά έχουνε την ευκαιρία κάτι που ενδεχομένως μπορεί να τους έχει περάσει στο μυαλό, κάτι που έχουνε, να το βγάλουνε και να το δείξουνε όπως θέλουνε τα παιδιά, τα ίδια πως το έχουνε βιώσει και μπορούμε κι εμείς και συλλέγουμε κάποιες πληροφορίες. Με το φανταστικό βγάζουνε ίσως και κάποια άγχη, τα ακούς όταν έχουνε το μωρό για παράδειγμα και το ταΐζουν, το φανταστικό παιχνίδι ότι βάζουνε το κουτάλι και καλά και το ταΐζουν που μπορεί να λένε φάε όλη τη σούπα σου, είναι καλή σου κάνει καλό αλλά δεν σου αρέσει, βγαίνουνε δηλαδή πραγματάκια που τα παιδιά μπορεί να τα αντιμετωπίζουνε στη ζωή και μέσα από το φανταστικό παιχνίδι φτιάχνουνε έναν δικό τους κόσμο και περνάνε όλα αυτά που ξέρουνε και αυτά που τους αγχώνουνε οπότε θα έρθει μία ισορροπία μέσα από το παιχνίδι, μέσα από το φανταστικό που θα βγάλουνε, που θα κάνουνε. Στο παιχνίδι ρόλων σημαντικό είναι να μπορέσουνε να συνεργαστούνε με κάποιον για να ορίσουνε τι ρόλους θα κάνουνε και είναι σημαντικό ας πούμε τα παιδιά γιατί θα πρέπει να αυτό που θα κάνουνε το πώς θα παίζουνε να πατάει πάνω σε αυτό το ρόλο που υποτίθεται

έχουνε διαλέξει οπότε εκεί θα μιμηθούνε κάποια πράγματα που ας πούμε ξέρουνε, ας πούμε κάνω τη μαμά ή κάνω ένα ζωάκι μιμηθούνε το πως περπατάει τη φωνή που έχουνε οπότε ουσιαστικά πάλι μας βγάζουνε αυτά που ξέρουνε. Και σίγουρα κι εκεί θα πρέπει να μάθουνε το διάλογο πιστεύω εδώ τονίζεται το αφηγηματικό λίγο μέρος περισσότερο γιατί πρέπει να δώσουνε ρόλους, πως πρέπει να μιλήσουνε, εδώ δείχνουνε και την ικανότητα των παιδιών για την αφήγηση. Εμείς δηλαδή που το κάνουμε το παιχνίδι ρόλων, εκεί δυσκολεύονται τα παιδιά, θέλουνε λίγο σπρώξιμο τι να πούνε για να ανταπεξέλθουνε σε αυτό το ρολάκι που πρέπει να παίζουνε. Οπότε εκεί και αναπτύσσουνε την ικανότητα τους με το λεξιλόγιο κάτι ο ένας κάτι ο άλλος ε και τους βοηθάμε κι λίγο και εκεί στο γλωσσικό κομμάτι.

A: Το ελεύθερο παιχνίδι στις γωνιές;

N: Το ελεύθερο σίγουρα είναι το αποκορύφωμα ας πούμε, είναι αυτό που τους χαλαρώνει, που τους κάνει να νιώθουνε καλά, να βλέπουνε καθαρά μόνα τους τι θα βγει αν θα βγει κάτι χωρίς σκοπό. Να κάνω κάτι για να κάνω να παρουσιάσω κάτι αν θέλουνε το παρουσιάζουνε αν δεν θέλουνε δεν το παρουσιάζουνε. Εμείς έχουμε ένα κόλλημα που τους λέμε συνέχεια τι κάνετε εκεί και κάντε και κάτι να βγει κάτι. Εντάξει τα παιδιά εκεί βγάζουνε και δείχνουνε ότι θέλουνε. Ενδεχομένως και στο σπίτι να μην το έχουνε τόσο άνετα γιατί ο γονιός θεωρεί ότι το παιχνίδι τι είναι χαζοπαζάρεμα λες και περνάει η ώρα χωρίς να κάνουνε κάτι δημιουργικό.

A: Το κινητικό παιχνίδι πως πιστεύετε ότι λειτουργεί στη μάθηση του παιδιού;

N: Καταρχάς εφόσον θα βάλει σώμα όλες του τις αισθήσεις στο κινητικό παιχνίδι αυτό είναι ένα όφελος από μόνο του και μάθηση. Τα κινητικά συνήθως έχουνε και κανόνες οπότε πρέπει να ακολουθήσουνε και κανόνες να τους ακούσουνε, να τους σεβαστούνε, να τους ακολουθήσουνε. Θα πρέπει να είναι κάποιος και εναντίον κάποιου οπότε από εκεί κερδίζουνε τους βοηθάει στην κινητικότητά τους γενικώς, στη συνεργασία, να ανακαλύψουνε τον εαυτό τους, τις ικανότητές τους, τι μπορώ να κάνω μέχρι που και παίζοντας βελτιώνονται οπότε αποκτούν και περισσότερη αυτοπεποίθηση. Οπότε σε αυτή την ηλικία και γνώσεις για το σώμα τι μπορώ να κάνω τι δεν μπορώ μέσα στο χώρο, τι μου επιτρέπεται να κάνω ας πούμε αυτό μπορώ; Θα έχω συνέπειες δεν θα έχω; Για τον εαυτό μου για το σώμα μου οπότε αυτό είναι μάθηση και μόνο οι κανόνες που μπαίνουνε ότι πρέπει να μετρήσουνε ενδεχομένως κάποιες φορές για να δούμε ποιος βγήκε, ποιος δεν βγήκε για να

δούμε ποιος κερδίζει, ποιος χάνει και βλέπουμε και μαθηματικά και γλώσσα γιατί ανταλλάσσουν έτσι εμπειρία, απόψεις και λόγια τα παιδιά μεταξύ τους. Θα πρέπει αν προκύψει πρόβλημα να το επιλύσουν για να φύγει ένας από την ομάδα οπότε τώρα είναι δίκαιο, άδικο, βλέπουμε έτσι πολλά πράγματα και αυτορρύθμιση της συμπεριφοράς τους γιατί για να μπορέσουν να μπουν σε μία ομάδα, σε ένα κινητικό παιχνίδι πρέπει να έχουν έτσι άμα κάποιος το παίζει αρχηγός θα πρέπει λίγο να μειώσει, να υποχωρήσει ή να βγάλει κάποιος που έχει δεξιότητες τέτοιες, είναι μία ευκαιρία να τις εκτονώσουν, να τις δείξουν.

A: Ποιο είδος παιχνιδιού προωθείτε εσείς περισσότερο από τα παραπάνω και γιατί; Αναφέρετε κάποια παραδείγματα αν έχετε.

N: Εμείς σου είπα το παιχνίδι ρόλων που το θέλουμε συνήθως όταν μιλάμε για συναισθήματα για να αποφορτίζονται τα παιδιά και να περνάνε από όλα τα συναισθήματα, να αποκτήσουν λίγο ενσυναίσθηση. Τα παιχνίδια ρόλων βοηθάνε από την άποψη ότι δεν καθόμαστε κήρυγμα, έτσι δεν κάνουμε εκείνο κάνουμε καλό είναι αυτό δεν υπάρχει δηλαδή πολύ καθοδήγηση και νουθεσία αλλά μέσα από το παιχνίδι να περάσουμε αυτά που θέλουμε οπότε πρόκειται καθαρά για εκπαιδευτικό λόγο αλλά έχουμε περισσότερο αυτό με βάση τα συναισθήματα. Το κινητικό γιατί εντάζει η αυλή μας κιόλας βοηθάει πολύ και γι αυτό και τα αφήνουμε ελεύθερα έξω στην αυλή να αναπτύξουν όποια κίνηση θέλουνε, να τρέξουνε οτιδήποτε. Δηλαδή αυτά τα δύο περισσότερο.

A: Θεωρείται ότι παρέχονται διαφορετικές δυνατότητες στα παιδιά που μπορούν να δρουν σε εσωτερικό χώρο από ότι σε εξωτερικό χώρο;

N: Ναι ο εσωτερικός χώρος αναγκαστικά είναι πιο περιορισμένος, ο εσωτερικός χώρος από μόνος του ενδεχομένως αποκλείει κάποια παιχνίδια που μπορεί να θέλουνε.

A: Θεωρείτε ότι υπάρχουνε περισσότερες δυνατότητες στον εξωτερικό χώρο.

N: Έτσι. Έξω υπάρχει η άνεση από μόνα τους να ανακαλύψουν καινούργια παιχνίδια που μπορούνε να κάνουνε, να βρουνε και κάτι παραπάνω και κάτι άλλο και κάτι άλλο ενώ ο χώρος της τάξης σε περιορίζει. Μόνο ίσως γιατί εμείς δεν έχουμε πολλά αντικείμενα έξω. Μέσα ίσως να τους βοηθάει η χρήση των αντικειμένων που τα κάνουνε κάτι άλλο όμως. Παίρνουνε τα μαξιλάρια ας πούμε και τα χτίζουνε, κάνουνε σπιτάκια ας πούμε και μπαίνουνε από μέσα, εκεί ναι τα αντικείμενα βοηθάνε αλλά τους περιορίζει ο χώρος ενώ έξω υπάρχουνε πολλαπλά ερεθίσματα.

A: Συμφωνείτε με την άποψη ότι στον εξωτερικό χώρο αναπτύσσεται περισσότερο το κινητικό παιχνίδι. Έχετε παρατηρήσει εσείς κάτι διαφορετικό;

N: Ναι, ναι. Όχι, όχι. Αφού τα παιδιά έτσι εκτονώνονται. Το κινητικό παιχνίδι στον εξωτερικό χώρο το θέλουν καθαρά για την εκτόνωση, να φύγει το άγχος τους ακόμη που εμάς είναι μικρούλια, τα έχεις περιορισμένα, κάθεται εκεί για πόση ώρα να κρατάει μία οργανωμένη, το φαγητό, το κάνει έτσι, κάνει έτσι. Εδώ έχουνε την κίνηση να εκτονωθούνε πραγματικά, να κινηθούνε, να κάνουνε και λίγο γυμναστική για το σώμα τους οπότε ναι θεωρώ ότι είναι ναι έτσι όπως το έχεις διατυπώσει.

A: Έχετε παρατηρήσει κάποιες διαφορές στα παιχνίδια που αναπτύσσονται από τα παιδιά ανάλογα με το φύλο. Αν είναι αγόρια ή κορίτσια;

N: Ε ναι. Τα κορίτσια είναι λίγο πιο στο συμβολικό παιχνίδι και στους ρόλους έχουνε κι μία πιο άνεση, μιμούνται και καλύτερα στο συμβολικό η μαμά, ο μπαμπάς, το μωρό, το σκυλάκι και κάνουνε έτσι τέτοια ενώ τα αγόρια δεν το πολύ, το κάνουν συνήθως αλλά εντάξει πιο αραιά ας πούμε από τα κορίτσια αλλά τα αγόρια θέλουνε λίγο πιο πολύ το κινητικό. Τα αγόρια είναι άλλες οι κατασκευές που θα κάνουνε, κάνουνε διαστημόπλοια, πύργους ελέγχου, κάνουν άλλα πράγματα. Ενδεχομένως, βλέποντα και περισσότερο κινούμενα σχέδια, του τύπου όπως είναι τώρα τα καινούργια και από τους μπαμπάδες τους με τις εργασίες που έχουνε και το τρέξιμο και το κυνηγητό ας πούμε για τα αγόρια είναι πολύ πιο διαδεδομένο από ότι είναι στα κορίτσια. Θέλουνε την δύναμη να την εκτονώσουν, να την βγάλουνε, τη μυϊκή δηλαδή δύναμη.

A: Σε σχέση με παιχνίδια εξουσίας έχετε παρατηρήσει ότι τα αγόρια ή τα κορίτσια αναλαμβάνουνε πιο πολύ τον αρχηγό, να κάνουνε τον αρχηγό.

N: Τα κορίτσια το έχουνε, υπάρχουνε, το έχουνε το αρχηγίλικο και θέλουνε να κανονίζουνε, να μοιράζουνε ρόλους, να μοιράζουνε καθήκοντα υπάρχουνε κορίτσια. Τα αγόρια βέβαια υπάρχουν και αγόρια πιο πολλά αγόρια ενδεχομένως και εκεί υπάρχουνε συγκρούσεις στα αγόρια γιατί δεν μπορούνε 2-3 αρχηγοί να βγάλουνε άκρη τι και ποιος οπότε εκεί αρχίζουνε προστριβές. Εκεί αρχίζουνε αλλιώς τα αγόρια γιατί πρέπει να μάθουνε να υποχωρήσουνε, να βρουνε λύσεις ενώ τα κορίτσια είναι συνήθως 1-2 που τραβάνε και τους κατευθύνουν πιο εύκολα και τα άλλα δέχονται μία κατάσταση. Είναι πιο έντονο στα αγόρια

A: Πως πιστεύετε ότι συνδέεται το παιχνίδι με τη μάθηση;

N: Ναι σίγουρα είναι. Εμείς εδώ στο χώρο το δικό μας μέσα από το παιχνίδι μαθαίνουμε. Για μας το πιο σημαντικό είναι αυτό η κοινωνικοποίηση, η αίσθηση αυτοπεποίθησης τι νιώθουμε με τα παιχνίδια όταν κερδίζουν, όταν προσπαθούν. Δεν υπάρχουν ίσως και ενδεχομένως ο καλός βαθμός, εμείς δεν έχουμε βαθμούς οπότε μέσα από ένα παιχνίδι που κερδίζουν νιώθουμε τέτοιου τύπου ικανοποίηση οπότε αυτά τα παιδιά ευτυχισμένα όπως λέμε εμείς ευτυχισμένα παιδιά, καλοί μαθητές. Αργότερα μεν, αλλά εφόσον είναι ευτυχισμένα τα παιδιά έχουνε κι άλλη όρεξη να μάθουνε. Αν έχουνε παίξει, αν είναι χορτάτα από το παιχνίδι στις δραστηριότητες τις οργανωμένες ανταποκρίνονται πιο καλά από το να είναι καταπιεσμένα, λίγο προβληματισμένα ή δεν πρόλαβαν να παίζουνε και σίγουρα μέσα από το παιχνίδι εμείς από το να κάνουμε μία δραστηριότητα εμείς οργανωμένη, λίγο μονότονα και καθίστε κάτω κι μπλα μπλα μέσα από ένα παιχνίδι, παιχνίδι γνώσεων, μέσα από ένα επιτραπέζιο που μπορούνε να φτιάξουν και να περάσουν τις γνώσεις, περνάμε αυτό που θέλουμε στα παιδιά και τα παιδιά μαθαίνουν χωρίς να έχουνε πίεση ότι θα τα καθίσει κάποιος κάτω και να νιώθουνε ότι κάποιος μου λέει ότι εγώ πρέπει να απαντήσω, να προσέχω, το χρησιμοποιούμε εμείς, ιδίως παιχνίδια γνώσεων στο τέλος για ανατροφοδότηση για να δούμε κι τι μάθαμε. Παιχνίδια επιτραπέζια που φτιάχνουμε πρέπει κι εμείς να καταλάβουμε τι έχουνε πραγματικά μάθει και τα παιδιά δέχονται ενώ αν πάμε να καθίσουμε στη γωνιά της συζήτησης μπορεί να τσινήσουν ενώ άμα τους πεις πάμε να παίζουμε ένα παιχνίδι είναι τελείως διαφορετική η αντίδραση τους. Εμείς το κάνουμε χρήση πολύ το παιχνίδι για να περάσουμε αυτά που θέλουμε.

A: Οπότε με τα παραπάνω μου έχετε απαντήσει και στην ερώτηση τι κάνετε εσείς για τη προώθηση αυτής της σχέσης οπότε από ότι καταλαβαίνω χρησιμοποιείται το παιχνίδι και ίσως το πιο ελεύθερο περισσότερο.

N: Και το ελεύθερο, δίνουμε υλικά για να κάνουνε πράγματα , να μετρήσουν, να ανακαλύψουν, να κολλήσουν, να συράψουν. Τους δίνουμε έχουμε ειδικά συραπτάκια μικρά, κόλλες, χαρτοταινίες και τα βάζουμε. Μέσα από εκεί κάνουμε αναγκαστικά και μαθηματικά , μέτρηση, βλέπουμε ότι δεν ταιριάζει, δεν στέκεται μου λένε κυρία δεν στέκεται, βρες τι θα κάνεις και βρες τι θα κάνεις και παραπάνω για σκέψου και ο ένας με τον άλλον μία αλληλεπίδραση ο ένας με τον άλλον και σίγουρα εμάς μας βοηθάει όταν είναι λίγο πεσμένα, πεσμένη η ομάδα ή την βλέπεις λίγο υποτονική κι εσύ προσπαθείς και προσπαθείς τσακ ένα παιχνιδάκι εκείνη την ώρα είναι ότι πρέπει για να τους ξυπνήσουμε το ενδιαφέρον

και περνάμε με αυτό τον τρόπο αυτό που θέλουμε χωρίς να το έχουνε καταλάβει τα παιδιά και συνεχίζουμε.

A: Ωραία, σας ευχαριστώ πολύ, τελειώσαμε.

Συνέντευξη 4(Σ4)

Σ: Συνεντευξιαζόμενος

E: Ερευνήτρια

E: Το θέμα μας είναι το παιχνίδι κατά την εκπαιδευτική διαδικασία στην προσχολική ηλικία.

Πόσα χρόνια δουλεύετε στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση;

Σ: 17

E: Τι σπουδές έχετε κάνει;

Σ: Εκτός από το παιδαγωγικό νηπιαγωγών στα Ιωάννινα, έχω κάνει μετεκπαίδευση στη διδασκαλία, μεταπτυχιακό και διδακτορικό.

E: Πως θα μπορούσατε να ορίσετε το παιχνίδι;

Σ: Ορισμός τώρα. Πώς να το προσδιορίσω; Μία διαδικασία που έχει έναν χαρακτήρα ψυχαγωγικό και ταυτόχρονα διδακτικό.

E: Ωραία. Θεωρείτε το παιχνίδι ένα σημαντικό εργαλείο κατά την προσχολική ηλικία;

Σ: Το βασικότερο θα έλεγα εγώ.

E: Πως πιστεύετε ότι επηρεάζεται το παιδί από το μοναχικό παιχνίδι, πως από το παράλληλο και πως από το κοινωνικό-συνεργατικό;

Σ: Ωραία να δούμε λιγάκι το μοναχικό. Το μοναχικό αν είναι επιλογή του δεν θεωρώ ότι επηρεάζεται ως προς κάτι. Μάλλον ικανοποιεί μία συγκεκριμένη ανάγκη εκείνη τη δεδομένη στιγμή. Αν όμως αυτό γίνεται συστηματικά τότε έχει ανάγκη από κάποια παρέμβαση για να βελτιώσει την κοινωνικότητά του. Το άλλο παιχνίδι που μου είπες;

E: Το παράλληλο.

Σ: Το παράλληλο πολλές φορές λειτουργεί ανατροφοδοτικά από το ένα παιδί προς το άλλο και συμβάλει έτσι στην γνωστική του ανάπτυξη. Ενώ το συνεργατικό μου είπες μετά;

Ε: Ναι, το συνεργατικό-κοινωνικό.

Σ: Το συνεργατικό συμβάλει στην κοινωνικοποίηση του, στην ανάπτυξη έτσι δεξιοτήτων συνεργασίας, στην απόκτηση επίσης δεξιοτήτων ανάπτυξης επιχειρηματολογίας, διεκδίκησης με ενδεδειγμένο κοινωνικό τρόπο.

Ε: Πως πιστεύετε ότι επηρεάζεται το παιδί από το ελεύθερο παιχνίδι και πως από το κατευθυνόμενο. Εσείς δίνετε σε κάποιο από τα δύο περισσότερη έμφαση στο νηπιαγωγείο;

Σ: Από το ελεύθερο θεωρώ ότι ουσιαστικά καλλιεργεί προσωπικές του ανάγκες, του δίνει την δυνατότητα εκτόνωσης ψυχικής και πηγάζει από βασικά προσωπικά ενδιαφέροντα.

Το οργανωμένο έχει νόημα όταν εξυπηρετεί συγκεκριμένους διδακτικούς στόχους.

Στο νηπιαγωγείο παρατηρούμε και τις δύο μορφές και το ελεύθερο και το οργανωμένο ανάλογα την μαθησιακή ανάγκη που υπάρχει στο σχεδιασμό που έχουμε ή τι έχω προβλέψει για την συγκεκριμένη χρονική στιγμή. Και τα δύο ωστόσο έχουν να συνεισφέρουν με τον δικό τους τρόπο στο παιδί.

Ε: Πως θεωρείτε ότι προωθεί τη μάθηση το φανταστικό παιχνίδι;

Σ: Το φανταστικό παιχνίδι ουσιαστικά η μάθηση στο συγκεκριμένο προωθείται με επανάληψη και την εμπέδωση γνώσεων κυρίως ή στην εξάσκηση δεξιοτήτων που έχει αποκτήσει μέσα από τη μαθησιακή διαδικασία. Επίσης στον ψυχισμό του.

Εσύ που είπες, η ερώτηση είναι τι αφορά;

Ε: Πως προωθεί τη μάθηση το φανταστικό παιχνίδι;

Σ: Νομίζω αυτά που προανέφερα. Με αυτό τον τρόπο.

Ε: Το παιχνίδι ρόλων;

Σ: Πάλι σε σχέση με τη μάθηση; Πως προωθεί τη μάθηση το παιχνίδι ρόλων και μετά είναι πως το ελεύθερο παιχνίδι στις γωνιές;

Ε: Ναι ναι.

Σ: Το παιχνίδι ρόλων πάλι με την υπόδηση ρόλων το παιδί κατορθώνει να εφαρμόζει στην πράξη μέσα από παιγνιώδη χαρακτήρα και ένα θετικό κλίμα να εφαρμόζει γνώσεις που έχει αποκτήσει ή ανάγκες που υποδέεται μέσα από τους συγκεκριμένους ρόλους ή για ψυχική εκτόνωση αντίστοιχα όπως και προανέφερα.

Τώρα στις γωνιές εκεί επειδή έχουνε συγκεκριμένη στόχευση οι γωνιές είναι λίγο πολύ πιο κατευθυνόμενο και μπορεί να αναπτύξει γνώσεις που η ίδια η γωνιά ως ερέθισμα λειτουργεί για να αναπτύξει. Όταν αυτές είναι μονολειτουργικές, αν δεν είναι μονολειτουργικές και μπορούνε να κάνουνε συνδυασμό του εξοπλισμού, γειτονικών για παράδειγμα μπορούνε να αναπτύξουνε και γνώσεις σε άλλους τομείς πέρα από αυτούς που εξυπηρετεί η συγκεκριμένη γωνιά.

Ε: Το κινητικό παιχνίδι πως πιστεύετε ότι λειτουργεί στη μάθηση του παιδιού;

Σ: Το κινητικό; Μπορείς λίγο να μου το προσδιορίσεις;

Ε: Κυρίως αυτό που πραγματοποιείτε στον εξωτερικό χώρο. Αυτό που έχει την δυνατότητα να τρέξει, να χρησιμοποιήσει το σώμα του, την κίνηση. Ότι έχει να κάνει με κίνηση.

Σ: Πάλι έτσι για εκτόνωση για απόκτηση δεξιοτήτων όπως είναι η ισορροπία, η ευστοχία. Η ερώτησή σου ποια είναι;

Ε: Το κινητικό παιχνίδι πως πιστεύετε ότι λειτουργεί στη μάθηση του παιδιού;

Σ: Δημιουργώντας έτσι ένα θετικό κλίμα, ένα υπόβαθρο για μάθηση. Από μόνη της η κίνηση δεν θεωρώ ότι βοηθάει, δημιουργεί ένα θετικό κλίμα πάνω στο οποίο αν για παράδειγμα ένα κινητικό παιχνίδι περιλαμβάνει κανόνες με αυτή την έννοια θα μπορούσε να συνεισφέρει στη μάθηση διαφορετικά ως περιβάλλον ή ως κλίμα θα μπορούσα να το λάβω.

Ε: Ακόμη κι αν δεν έχει κάτι κατευθυνόμενο δεν θεωρείτε ότι προωθεί τη μάθηση;

Σ: Όταν έχει στόχους ναι μπορεί αν είναι κινητικό έτσι ελεύθερο και όχι οργανωμένο όπως κι όλων των ειδών, νομίζω όλες οι μορφές παιχνιδιού όταν δεν είναι οργανωμένες δεν θα μπορούσε αλλά στη συγκεκριμένη περίπτωση όταν έχει συγκεκριμένους στόχους αυτούς και προωθεί.

Ε: Ποιο είδος παιχνιδιού προωθείτε εσείς περισσότερο και γιατί; Αναφέρετε παραδείγματα αν υπάρχουν.

Σ: Από αυτά που συζητήσαμε μέχρι τώρα;

Ε: Ναι.

Σ: Θεωρώ σημαντικό το κομμάτι του ελεύθερου παιχνιδιού, την ελεύθερη ενασχόληση το πρωί και κυρίως το συμβολικό παιχνίδι, την υπόδυση ρόλων όπου εκεί πέρα το παιδί βρίσκει χώρο έκφρασης προσωπικό και ικανοποιεί δικές του ανάγκες και αυτοσχεδιάζει, κυρίως αυτό. Τώρα το οργανωμένο όταν εξυπηρετεί συγκεκριμένους στόχους της εκπαιδευτικής διαδικασίας θα το επιλέξω. Αλλά

θεωρώ το πιο σημαντικό για το παιδί και για την έκφραση και την μαθησιακή του ανάπτυξη είναι το ελεύθερο.

Ε: Ωραία. Θεωρείτε ότι παρέχονται διαφορετικές δυνατότητες στα παιδιά στον εσωτερικό χώρο από ότι στον εξωτερικό;

Σ: Πάλι έχει να κάνει με την οργάνωση του χώρου, τη μορφή του. Σίγουρα ένας χώρος εξωτερικός θεωρώ ότι μπορεί να συνεισφέρει περισσότερο από ένα εσωτερικό χώρο που εκεί περιορίζεται λίγο η αλληλεπίδραση, η επικοινωνία σε σχέση με τον εξωτερικό χώρο αλλά πάντα έχει να κάνει με την διαμόρφωση του χώρου.

Ε: Συμφωνείτε με την άποψη ότι στον εξωτερικό χώρο αναπτύσσεται περισσότερο το κινητικό παιχνίδι; Έχετε παρατηρήσει εσείς κάτι διαφορετικό; Μπορεί κάποια παιδιά στον εξωτερικό χώρο να παραμένουν στάσιμο και να μην αναπτύσσουν την κινητικότητα;

Σ: Μπορεί, κάποια παιδιά το συνηθίζουνε αλλά αυτήν την εικόνα έχουνε πολλές φορές και μέσα στην τάξη. Όταν πρόκειται για παιδιά τα οποία είναι έτσι από το χαρακτήρα τους, είναι μοναχικά και δεν είναι κοινωνικά. Διαφορετικά ο εξωτερικός χώρος προσφέρεται καλύτερα για κίνηση και τα παιδιά ακριβώς επειδή δεν υπάρχουν άλλα υλικά και άλλα ερεθίσματα αναπτύσσουν την κίνηση πιο εύκολα από ότι στον εσωτερικό χώρο.

Ε: Πως παρατηρείτε να διαφοροποιούνται τα παιχνίδια που αναπτύσσονται από τα παιδιά ανάλογα με το φύλο; Παρατηρείτε διαφορές στα αγόρια σε σχέση με τα κορίτσια για τα παιχνίδια που προτιμούν; Ή πως τα χρησιμοποιούνε; Υπάρχει πιο ηγετικός ρόλος σε κάποια από τα δύο φύλλα;

Σ: Αυτό που παρατηρώ είναι ότι συγκεκριμένες γωνίες τις επιλέγουνε συγκεκριμένα παιδιά. Για παράδειγμα στο οικοδομικό υλικό παρατηρώ ότι περισσότερο συγκεντρώνονται αγόρια. Τώρα όσο αναφορά τον ηγετικό ρόλο δεν έχει να κάνει νομίζω με το φύλο όσο με την ιδιοσυγκρασία και τον χαρακτήρα του παιδιού.

Ε: Πως πιστεύετε ότι συνδέεται το παιχνίδι με τη μάθηση;

Σ: Θεωρώ ότι είναι ο πλέον ενδεδειγμένος τρόπος, μέθοδο μάλλον με βάση τα αναπτυξιακά χαρακτηριστικά αυτής της ηλικίας, των νηπίων για να προωθήσουμε την μάθηση. Με αυτή την έννοια συνδέεται ως χρήσιμο μεθοδολογικό εργαλείο.

Ε: Ωραία. Τι κάνετε εσείς για να προωθήσετε αυτή τη σχέση; Είναι η τελευταία μας ερώτηση.

Σ: Τη σχέση παιχνιδιού με μάθηση;

Ε: Ναι.

Σ: Εμπλέκοντας ή σχεδιάζοντας δραστηριότητες οι οποίες έχουνε παιγνιώδη χαρακτήρα. Για να μπορέσουμε να προσεγγίσουμε ένα συγκεκριμένο γνωστικό αντικείμενο.

Ε: Ωραία. Σας ευχαριστώ πολύ.

Συνέντευξη 5(Σ5)

Σ: Συνεντευξιαζόμενος

Ε: Ερευνήτρια

Ε: Το θέμα μας είναι το παιχνίδι στην εκπαιδευτική διαδικασία κατά την προσχολική ηλικία. Πόσα χρόνια δουλεύετε στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση;

Σ: Από το 94 είναι σχεδόν 23 χρόνια.

Ε: Τι σπουδές έχετε κάνει;

Σ: Έχω τελειώσει το Νηπιαγωγών στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης και έχω τελειώσει και το Ι.Α.Κ.Α στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.

Ε: Θα μπορούσατε να δώσετε έναν ορισμό για το παιχνίδι;

Σ: Λοιπόν, θεωρώ ότι το παιχνίδι έχει πρωτεύοντα ρόλο για την επικοινωνία και την μάθηση.

Ε: Το θεωρείτε ένα σημαντικό εργαλείο κατά την προσχολική ηλικία;

Σ: Είναι πολύ σημαντικό εργαλείο και έχει κυρίαρχο ρόλο στην προσχολική ηλικία

Ε: Πως πιστεύετε ότι επηρεάζετε το παιδί από το μοναχικό παιχνίδι, πως επηρεάζεται από το παράλληλο και πως από το κοινωνικό-συνεργατικό;

Σ: Κάθε ηλικία έχει το δικό της τρόπο έκφρασης μέσα από το παιχνίδι. Τα παιδιά περνάνε από όλα αυτά τα στάδια και από το μοναχικό παιχνίδι όταν είναι πιο μικρά και από το παράλληλο παιχνίδι μεγαλώνοντας αλλά σε αυτήν την ηλικία βλέπουμε ότι κυριαρχεί το συνεργατικό και κοινωνικό παιχνίδι μέσα από το οποίο επιτυγχάνεται περισσότερο η κοινωνικοποίηση και η μάθηση των παιδιών.

Ε: Συνήθως σε αυτήν την ηλικία που έρχονται στο νηπιαγωγείο εννοείτε;

Σ: Ναι ναι.

Ε: Ωραία. Πως πιστεύετε ότι επηρεάζεται το παιδί στο ελεύθερο παιχνίδι και πως στο κατευθυνόμενο; Εσείς δίνετε έμφαση περισσότερο είτε στο ελεύθερο είτε στο κατευθυνόμενο παιχνίδι;

Σ: Ναι. Κοιτάζτε και το κατευθυνόμενο και το ελεύθερο παιχνίδι και τα δύο είναι πολύ σημαντικά. Στο κατευθυνόμενο παιχνίδι το παιδί μαθαίνει να υπακούει και να εφαρμόζει κανόνες, έχοντας συγκεκριμένους στόχους που και αυτό συμβάλει στην ανάπτυξή του άλλωστε και στην κοινωνία μας συναντάμε συγκεκριμένα πλαίσια στα οποία το παιδί θα κληθεί αργότερα να αντιμετωπίσει και ναν ενεργεί μέσα σε αυτά τα πλαίσια.

Αλλά το ελεύθερο παιχνίδι από την άλλη αναπτύσσει την φαντασία του. Μέσα από το ελεύθερο παιχνίδι δημιουργεί, εκφράζεται, ξεδιπλώνει το χαρακτήρα του και μέσα από αυτό τον τρόπο έκφρασης το παιδί αναπτύσσει την αυτοεκτίμησή του.

Ε: Πως θεωρείτε ότι προωθεί την μάθηση το φανταστικό παιχνίδι, πως το παιχνίδι ρόλων και πως το ελεύθερο παιχνίδι στις γωνιές;

Σ: Το πρώτο παιχνίδι ποιο ήταν;

Ε: Το φανταστικό παιχνίδι. Πως προωθεί την μάθηση το φανταστικό παιχνίδι;

Σ: Με το φανταστικό παιχνίδι τα παιδιά ικανοποιούνε δικές τους ανάγκες μέσα από αυτήν την ελεύθερη έκφραση.

Τώρα μέσα από το παιχνίδι ρόλων μπορούνε να αναπαράγουνε διαφορετικούς ρόλους, διαφορετικούς χαρακτήρες, να εκφράσουν μέσα από αυτούς τους ρόλους τις γνώσεις που έχουνε κατακτήσει. Μέσα από τις συζητήσεις που έχουμε κάνει, μέσα από τα παραμύθια τα παιδιά συνήθως επιλέγουνε ένα ρόλο που τους αρέσει περισσότερο ή είναι κι μία ευκαιρία το παιχνίδι ρόλων τα παιδιά πολλές φορές να διαλέξουνε να υποδυθύνε ένα χαρακτήρα αντίθετο από τον εαυτό τους που δεν έχουνε την δύναμη να τον εκφράσουν στην καθημερινή ζωή, στην καθημερινότητά με τους συμμαθητές τους έτσι ώστε να γίνουνε αυτοί που θα είναι η κύριοι του παιχνιδιού που συνήθως διστάζουνε να το κάνουν στην καθημερινότητά τους.

Ε: Βρίσκουνε την δυνατότητα να εκφραστούνε κι ίσως να αλλάξουνε ρόλο να κάνουνε κάτι που ίσως θέλουνε ενώ στην καθημερινότητά τους φοβούνται να εκφραστούνε.

Σ: Δεν είναι το στοιχείο του χαρακτήρα τους. Παίρνουνε την ενθάρρυνση μέσα από τον ρόλο, κάτι που διστάζουν να το κάνουνε στην καθημερινή τους ζωή. Και γενικά τα παιδιά μέσα από το παιχνίδι ρόλων βγάζουνε πάρα πολύ τη φαντασία

τους και εκφράζονται με απλά στοιχεία. Δηλαδή μπορεί να χρησιμοποιήσουν απλά κάποιες φόδρες και να νιώσουν ότι είναι ο βασιλιάς, να νιώσουν ότι είναι υπηρέτης, να νιώσουν ότι είναι ο βοσκός που προχωράει στο χωράφι. Μπορεί να είναι απλά τα υλικά τα μέσα που χρησιμοποιούν αλλά ωστόσο τους βοηθούν πάρα πολύ στο να νιώσουν ότι είναι κάτι διαφορετικό εκείνη τη στιγμή.

Ε: Με το παιχνίδι ρόλων θεωρείτε ότι εμπλέκεται και το γλωσσικό κομμάτι, βοηθάει τα παιδιά να αναπτύξουν τις γλωσσικές τους ικανότητες;

Σ: Αυτό που έχω παρατηρήσει είναι ότι τα παιδιά στην αρχή στο γλωσσικό κομμάτι τα περισσότερα είναι λίγο διστακτικά. Δηλαδή αν προσπαθήσουν να παίξουν ένα παραμύθι που έχουν διαβάσει θέλουν λίγο βοήθεια το τι πρέπει να πει ο καθένας δηλαδή σε αυτό το γλωσσικό κομμάτι διστάζουν από μόνα τους τα περισσότερα παιδιά αλλά υπάρχουν και παιδιά που παίρνουν μόνα τους το ρόλο τους και έχουν το θάρρος να εκφραστούν με λόγια και να κάνουν ότι είναι το σπουργίτι, να κάνουν ότι είναι το φύλλο. Τα περισσότερα θέλουν βοήθεια να πουν ότι τώρα το φύλλο απάντησε αυτό στο σπουργίτι για παράδειγμα. Έπειτα, όμως επειδή το παιχνίδι ρόλων είναι κάτι που τους αρέσει και μου έχει τύχει ζητάνε από μόνα τους να ξαναπαίξουν, τότε λύνεται η γλώσσα τους περισσότερο και εκφράζεται το καθένα. Δηλαδή είναι θέμα εξοικείωσης με το παιχνίδι ρόλων. Αν μία ομάδα δεν έχει παίξει πολλές φορές παιχνίδι ρόλων τα παιδιά τότε θέλουν κατεύθυνση ότι πώς να εκφραστούν γλωσσικά το ρόλο τους. Ενώ όσο περισσότερο κάνουν παιχνίδια ρόλων τα παιδιά και στο ελεύθερο παιχνίδι πολλές φορές όχι απαραίτητα μετά από ένα παραμύθι, μία ιστορία μπαίνουν σε αυτό το παιχνίδι ρόλων και εκφράζονται από μόνα τους χωρίς καμία καθοδήγηση.

Ε: Το ελεύθερο παιχνίδι στις γωνιές πως θεωρείτε ότι προωθεί τη μάθηση;

Σ: Και το ελεύθερο παιχνίδι είναι αυτό που προωθεί την κοινωνικοποίηση και την ολόπλευρη ανάπτυξη του παιδιού.

Ε: Ωραία. Το κινητικό παιχνίδι πως πιστεύετε ότι λειτουργεί στην μάθηση;

Σ: Τα παιδιά της προσχολικής ηλικίας χαρακτηρίζονται από την κίνηση, την ενέργεια και είναι το κύριο μέσο έκφρασής τους και τους βοηθάει να εκδηλώσουν τα συναισθήματά τους. Άρα πιστεύω ότι το κινητικό παιχνίδι έχει πολύ μεγάλη σημασία ως μέσο μάθησης του παιδιού γιατί είναι αυτό που ανταποκρίνεται στην ηλικία του περισσότερο

Ε: Εσείς ποιο είδος παιχνιδιού προωθείτε περισσότερο και γιατί; Αν έχετε αναφέρει παραδείγματα.

Σ: Ναι. Χωρίς να το έχω επιλέξει συνειδητά περισσότερο βλέπω ότι προωθώ το παιχνίδι ρόλων. Γιατί μετά από ένα παραμύθι συνήθως από μία ιστορία τα παιδιά δείχνουν ενδιαφέρον να αναπαραστήσουν τους ήρωες των παραμυθιών. Είναι κάτι που τους αρέσει πολύ και ζητούν από μόνα τους να το επαναλάβουν και τις επόμενες μέρες αλλάζοντας ρόλους και αυτό το κάνουν στο ελεύθερο παιχνίδι

στις γωνιές θα πάρουν τις φόδρες και θα αναπαραστήσουν το παραμύθι που είχαμε διαβάσει. Το παιχνίδι ρόλων επιπλέον κάποιες φορές μπορεί να χρησιμοποιηθεί προκειμένου να αναπαραστήσουμε μία κατάσταση που μας έχει προβληματίσει μέσα στην τάξη. Να μούνε δηλαδή τα παιδιά στην θέση ενός συμμαθητή τους και να αναπτύξουν την ενσυναίσθηση. Είναι κάτι που το έχουμε εφαρμόσει στο σχολείο μας καθώς για δεύτερη χρονιά κάνουμε ένα πρόγραμμα που ονομάζεται ‘‘Βήματα για την ζωή’’ και έχει μέσα παιχνίδια ρόλων που αναπτύσσουν την ενσυναίσθηση των παιδιών.

Ε: Θεωρείτε ότι παρέχονται διαφορετικές δυνατότητες στα παιδιά που δρύνε στον εσωτερικό χώρο από ότι σε εκείνα που δρύνε σε εξωτερικό χώρο;

Σ: Ο εσωτερικός χώρος προσφέρει άλλες δυνατότητες από ότι ο εξωτερικός. Στον εσωτερικό χώρο σίγουρα υπάρχουν περισσότερα αντικείμενα και ερεθίσματα, υπάρχουν οι γωνιές που ευνοούν το ελεύθερο παιχνίδι, το παιχνίδι ρόλων. Ενώ στον εξωτερικό χώρο υπάρχουν διαφορετικά ερεθίσματα και μεγαλύτερη ελευθερία κίνησης στα παιδιά.

Ε: Συμφωνείτε με την άποψη ότι στον εξωτερικό χώρο αναπτύσσεται περισσότερο το κινητικό παιχνίδι; Είναι κάτι διαφορετικό που έχετε παρατηρήσει εσείς;

Σ: Λοιπόν, το κινητικό παιχνίδι μπορεί κάλλιστα να αναπτυχθεί και στον εσωτερικό χώρο. Απλώς πολλά νηπιαγωγεία δεν έχουν τις κατάλληλες υποδομές γι αυτό. Έτσι με αυτές τις προϋποθέσεις φαίνεται ότι το κινητικό παιχνίδι αναπτύσσεται περισσότερο στον εξωτερικό χώρο.

Ε: Πως παρακολουθείτε εσείς να διαφοροποιούνται τα παιχνίδια που αναπτύσσονται από τα παιδιά ανάλογα με το φύλο; Παρατηρείτε διαφορές στα αγόρια και στα κορίτσια; Ποια παιχνίδι μπορεί να αναπτύσσουν περισσότερο και αν έχετε παρατηρήσει ότι κάποιο από τα δύο φύλα διεκδικούν πιο ηγετικό ρόλο κατά την διάρκεια του παιχνιδιού;

Σ: Τα κορίτσια πλησιάζουν περισσότερο το παιχνίδι στις γωνιές. Ενώ τα αγόρια εκφράζονται περισσότερο με το φανταστικό παιχνίδι ρόλων. Ίσως από τα κινούμενα σχέδια που βλέπουν ή θα κάνουν τους πολεμιστές ή κάποιους ήρωες που συνηθίζεται να δείχνει η τηλεόραση. Επηρεάζονται πολύ τα αγόρια από αυτό. Τα αγόρια επίσης θα τα δούμε πολλές φορές και στη γωνιά με το οικοδομικό υλικό. Τώρα τα κορίτσια είναι αυτά που συνήθως δείχνουν να έχουν ηγετικό ρόλο. Διεκδικούν, θα παραπονεθούν αν δούνε ότι τα αγόρια θα τα περιφρονήσουν δεν είναι αυτά που ήσυχα θα καθίσουν στην άκρη και ας είναι και σε ένα παιχνίδι που δεν συνηθίζουν να παίζουν.

Ε: Ωραία. Πως πιστεύετε ότι συνδέεται το παιχνίδι με τη μάθηση;

Σ: Στην προσχολική ηλικία θεωρώ ότι το παιχνίδι και η μάθηση είναι αλληλένδετα και ότι το παιχνίδι είναι ο καλύτερος τρόπος για τη μάθηση. Ειδικά σε αυτή την ηλικία. Και πιστεύω και ότι αν και δεν είμαι σε αυτή την βαθμίδα ότι και

αργότερα, στο δημοτικό ότι μέσα από τέτοιο τρόπο θα πρέπει να προσελκύεται η μάθηση για τα παιδιά.

E: Τι κάνετε εσείς για να προωθήσετε αυτή τη σχέση μεταξύ του παιχνιδιού και της μάθησης;

Σ: Ναι. Κάθε γνωστικό αντικείμενο που αναπτύσσουμε καθημερινά φροντίζω να γίνει εμπέδωση της γνώσης μέσα από ένα παιχνίδι. Μπορεί αυτό το παιχνίδι να είναι ένα παιχνίδι ρόλων, να είναι ένα πάζλ, να είναι ένα παιχνίδι που κατασκευάζουμε μαζί με τα παιδιά. Το πιο σημαντικό παιχνίδι στη μάθηση είναι αυτό, το κομμάτι του παιχνιδιού για να γίνει εμπέδωση της μάθησης. Ότι θέλω να περάσω και μαθηματικά ακόμα που φαίνεται ότι μπορείς να βάλεις κάποια τουβλάκια να τα μετρήσουνε ή να κάνω κάποια σύνολο με αριθμούς θα βάλω ένα παιδάκι να κρυφτεί πίσω από το κουκλοθέατρο, θα βάλω κάποιον να μπερδέψει τα σύνολα ή το φωνάζουμε με ένα ποιηματάκι έλα να βρεις την ζαβολιά που κάναμε να βγει το παιδάκι από το κουκλοθέατρο και να δει αντιστοιχούνε οι αριθμοί στα σύνολα που είπαμε.

E: Άρα προωθείτε ότι παίζοντας, μαθαίνω;

Σ: Ναι, μόνο έτσι.

E: Ωραία, τελειώσαμε. Σας ευχαριστώ πολύ.

Συνέντευξη 6(Σ6)

Σ: Συνεντευξιαζόμενος

E: Ερευνήτρια

E: Το θέμα μας είναι το παιχνίδι στην εκπαιδευτική διαδικασία κατά την προσχολική ηλικία. Πόσα χρόνια δουλεύετε στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση;

Σ: 18

E: Τι σπουδές έχετε κάνει;

Σ: Έχω τελειώσει τη σχολή Νηπιαγωγών, τη Θεολογική σχολή, αγγλικά, μεταπτυχιακό στην οργάνωση και διοίκηση της εκπαίδευσης και Β επιπέδου στους υπολογιστές.

E: Ωραία. Θα μπορούσατε να δώσετε έναν ορισμό για το παιχνίδι;

Σ: Το παιχνίδι είναι ένας τρόπος έκφρασης , είναι αυτό μέσα από το οποίο τα παιδιά μαθαίνουν, με το οποίο μεγαλώνουν και γνωρίζουν τον κόσμο που τους περιβάλλει και μέσα από το παιχνίδι αναζητούν απαντήσεις για όλα τα ζητήματα που το παιδί μπορεί να έχει τη στιγμή που αναπτύσσεται και μεγαλώνει.

E: Θεωρείτε το παιχνίδι ένα σημαντικό εργαλείο κατά την προσχολική ηλικία;

Σ: Το βασικότερο.

E: Πως πιστεύετε ότι επηρεάζεται το παιδί από το μοναχικό παιχνίδι, πως από το παράλληλο και πως από το συνεργατικό-κοινωνικό;

Σ: Όταν το παιδί παίζει μόνο του να εννοείτε αυτό.

E: Ναι.

Σ: Έχει την ευκαιρία να αναπτύξει την φαντασία του , μερικές φορές και το λεξιλόγιο του γιατί ακούνε τα παιδιά που παίζουνε μόνα τους να λένε διάφορα πράγματα και έτσι με αυτόν τον τρόπο σαν να προσπαθούν να ακούσουν τον εαυτό τους το πώς έχουν κατακτήσει και την γλώσσα ακόμα αλλά και την γνώση για τον κόσμο που τους περιβάλλει.

Το παράλληλο παιχνίδι όταν δύο παιδιά παίζουνε παράλληλα επίσης είναι σχεδόν μοναχικό γιατί μπορεί να βρίσκονται στον ίδιο χώρο αλλά το κάθε παιδί να ασχολείται με αυτό που εκείνη τη στιγμή του τραβάει το ενδιαφέρον. Άρα είναι σχεδόν σαν το μοναχικό και που πάλι έχει την ευκαιρία να αναπτύξει την φαντασία του. Ίσως βέβαια έχει την ενδόμυχη σκέψη ότι στο τέλος θα δείξει αυτό που έκανε ή ότι θα το ακολουθήσει το άλλο παιδί ή θα το παρακολουθήσει και όλα αυτά. Τώρα το συνεργατικό είπατε το τρίτο;

E: Ναι.

Σ: Το συνεργατικό παιχνίδι εννοείται ότι είναι ένα παιχνίδι που βοηθάει πάρα πολύ στην κοινωνικοποίηση, πάρα πολύ στην έκφραση, στο να γνωρίσουν τα παιδιά καλύτερα τον εαυτό τους μέσα από μία ομάδα, στο να αναπτύξουν το λεξιλόγιό τους, τη γλώσσα, στο να μάθουν καινούργια πράγματα που τους μεταφέρονται από άλλα παιδιά που τα έχουν κατακτήσει νωρίτερα και έτσι μαθαίνουν με αυτόν τον τρόπο να αποκτήσουν καινούργιες γνώσεις. Είναι πολύ σημαντικό επομένως, όλες οι μορφές του παιχνιδιού και οι τρεις που αναφέραμε είναι πολύ σημαντικές για τον δικό τους λόγο ο καθένας ανάλογα με το τι έχει ανάγκη την δεδομένη στιγμή το κάθε παιδί να κάνει.

E: Πως πιστεύετε ότι επηρεάζεται το παιδί στο ελεύθερο παιχνίδι και πως στο κατευθυνόμενο; Εσείς δίνεται σε κάποιο από τα δύο έμφαση;

Σ: Νομίζω, ας ξεκινήσω αντίστροφα ότι και τα δύο και οι δύο μορφές παιχνιδιού έχουν τον ρόλο τους και το χώρο τους αν μιλάμε ειδικά για το σχολείο, το νηπιαγωγείο στην προσχολική εκπαίδευση. Το ελεύθερο παιχνίδι είναι κάτι που σαφώς επιλέγει το ίδιο το παιδί που σημαίνει ότι εκείνη τη στιγμή έχει ανάγκη να εκφραστεί με αυτόν τον συγκεκριμένο τρόπο ή να παίξει με αυτά τα συγκεκριμένα παιδιά που έχουν επιλέξει αυτό το συγκεκριμένο παιχνίδι. Του κινεί την περιέργεια, θέλει εκεί να ασχοληθεί με αυτό μάλλον το ψυχαγωγεί κιόλας αφού είναι κάτι που το ίδιο επιλέγει και εκτονώνει και την οποιαδήποτε ένταση μπορεί να έχει.

Τώρα το κατευθυνόμενο παιχνίδι είναι ένα παιχνίδι που επιλέγεται κυρίως για να καταλήξει σε κάποια μορφή μάθησης. Επομένως κι αυτό παίζει πάρα πολύ σημαντικό ρόλο, έχει και αυτό το ρόλο του μέσα στην προσχολική εκπαίδευση και επιλέγεται κυρίως από την νηπιαγωγό όταν πρέπει να οδηγήσει τα παιδιά να βγάλουνε κάποια συμπεράσματα ή στο να μάθουνε κάποιες συμπεριφορές και να οδηγηθούν σε κάποιους κανόνες.

Ε: Πως θεωρείτε ότι προωθεί τη μάθηση το φανταστικό παιχνίδι, πως το παιχνίδι ρόλων και πως το ελεύθερο παιχνίδι στις γωνιές;

Σ: Πως προωθεί τη μάθηση. Το φανταστικό παιχνίδι εννοείται ότι αναπτύσσει την φαντασία εφόσον το παιδί επιλέγει και με το τι θέλει να παίξει και πως θέλει να παίξει. Ή ακόμη και να κατασκευάσει κάτι, αναπτύσσει την φαντασία και την αυτενέργεια, την πρωτοβουλία του παιδιού. Γιατί εκείνη τη στιγμή έρχεται σε επαφή με κάτι που το ίδιο μάλλον έχει επιλέξει και προσπαθεί να εκφραστεί μέσα από αυτό.

Το δεύτερο είναι το παιχνίδι ρόλων που βέβαια είναι επίσης πολύ σημαντικό γιατί με αυτόν τον τρόπο το παιδί μαθαίνει να μπαίνει στη θέση κάποιου άλλου και γίνεται ηθοποιός, υποδύεται κάποιον άλλον, εκφράζεται με καλύτερο τρόπο. Δηλαδή αν υπάρχει κάποιο διακριτικό, μία μάσκα αμέσως και με μία κονκάρδα που μπορείς να του φορέσεις ένα παιδί σε ένα παιχνίδι ρόλων μπορεί να αισθανθεί πραγματικά ότι είναι αυτός τον οποίον υποδύεται και μέσα από αυτόν τον τρόπο να καταλάβει καλύτερα συμπεριφορές, να υποδυθεί κάποιον άλλον και άρα να μπει στην θέση του και ειδικά το χρησιμοποιούμε και σε περιπτώσεις που θέλουμε να διδάξουμε στα παιδιά πως αισθάνεται κάποιος όταν του συμπεριφερόμαστε για παράδειγμα άσχημα που σημαίνει ότι μέσα από ένα παιχνίδι ρόλων μπορεί να μπει στη θέση του θύματος ή και του θύτη και να καταλάβει πολύ περισσότερο από το

να του το πούμε με τον διάλογο ότι αυτό δεν είναι ωραίο να το κάνει ή ότι δεν είναι ωραίο να συμπεριφέρεται έτσι ή μην στεναχωριέσαι. Δηλαδή, μπορεί πολύ περισσότερο να κατανοήσει αυτό για το οποίο θέλουμε να διδάξουμε εκείνη τη στιγμή στο παιδί μέσα από το παιχνίδι ρόλων.

E: Θεωρείτε ότι είναι ένας εύκολος τρόπος να προωθήσετε την ενσυναίσθηση το παιχνίδι ρόλων.

Σ: Πολύ εύκολος ναι. Και ποιο άλλο παιχνίδι που είπατε;

E: Το ελεύθερο παιχνίδι στις γωνιές.

Σ: Το ελεύθερο παιχνίδι στις γωνιές έχει να κάνει επίσης με την αυτενέργεια των παιδιών, με το τι εκείνη τη στιγμή έχουνε ανάγκη να ασχοληθούνε, να κάνουνε, με ποιους φίλους, να επιλέξουνε ακόμη με ποια παιδιά θα παίζουνε. Και φυσικά αναπτύσσει σε μεγάλο βαθμό επίσης τη φαντασία, την κοινωνικότητα εφόσον δεν είναι ένα παιδί μόνο του στο σχολείο, την αυτενέργεια και την πρωτοβουλία.

E: Το κινητικό παιχνίδι πως πιστεύετε ότι λειτουργεί στην μάθηση των παιδιών;

Σ: Πρώτα από όλα γνωρίζουν καλύτερα τον εαυτό τους και το να ορίζουν τον εαυτό τους μέσα στο χώρο γιατί μιλάμε για μία πάρα πολύ μικρή ηλικία , επομένως τα παιδιά μαθαίνουν πολύ πιο εύκολα να κινούνται μέσα στο χώρο, μαθαίνουν τις δυνατότητες και τις δεξιότητες του δικού τους εαυτού. Δεύτερον εκτονώνονται γιατί τα παιδιά έχουνε πάρα πολύ μεγάλη ανάγκη με την κίνηση, άλλωστε ,με την κίνηση μαθαίνουν, με την κίνηση γνωρίζουν τον κόσμο. Άρα εκτονώνονται, τους είναι τελείως απαραίτητο.

E: Ποιο είδος παιχνιδιού προωθείτε εσείς περισσότερο και γιατί. Αναφέρετε παραδείγματα αν υπάρχουν.

Σ: Όλα τα παιχνίδια ανάλογα την ώρα. Έτσι κι αλλιώς η τάξη ενός νηπιαγωγείου είναι έτσι δομημένη με γωνιές που σημαίνει ότι από τη πρώτη στιγμή που θα υποδεχθεί το παιδί στο σχολείο υπάρχει η ώρα του ελεύθερου παιχνιδιού καταρχήν. Επίσης, όλες οι δραστηριότητες και όλα τα γνωστικά αντικείμενα με τα οποία ασχολούμαστε γίνονται μέσα από παιχνίδια. Το παιδί μαθαίνει πολύ περισσότερο και πολύ καλύτερα μέσα από παιχνίδι και με πολύ πιο ευχάριστο τρόπο. Επομένως, το παιχνίδι είτε είναι κατευθυνόμενο, είτε είναι ελεύθερο παίζει πολύ σημαντικό ρόλο για να μην σας πω ότι όλες οι δραστηριότητες μέσα σε ένα νηπιαγωγείο είναι δομημένες γύρω από κάποιο τύπο παιχνιδιού.

E: Πιστεύετε ότι παρέχονται διαφορετικές δυνατότητες στα παιδιά που δρουνε στον εσωτερικό χώρο από ότι εκείνα που δρουνε στον εξωτερικό χώρο;

Σ: Εννοείται, εννοείται ότι έχει διαφορετικές γιατί στον εσωτερικό χώρο πρώτον επειδή πρέπει να σεβαστεί το χώρο στον οποίο εκείνη τη στιγμή βρίσκεται υπάρχουν κανόνες, υπάρχει περιορισμένη κίνηση. Άρα, θα αναγκαστεί να προσαρμοστεί διαφορετικά από ότι στο διάλλειμα που θα τρέξει, θα παίξει, θα εκτονωθεί, θα φωνάζει και θα βγάλει από μέσα του όλη την ένταση και την διάθεση του που έχει εκείνη τη στιγμή για κίνηση. Επομένως, σαφώς και επιδρούν διαφορετικά. Νομίζω ότι χρειάζονται και τα δύο γιατί το πιο περιορισμένο παιχνίδι μαθαίνει στο παιδί συμπεριφορές, σεβασμό, τρόπους, φροντίδα του χώρου, σεβασμό προς τους ανθρώπους με τους οποίους πρέπει να συνεργαστεί. Στον εξωτερικό χώρο όχι φυσικά ότι δεν υπάρχουν και εκεί κανόνες, τρόποι και δεν διδάσκονται συμπεριφορές αλλά σαφώς τα πράγματα είναι πιο ελεύθερα.

Ε: Η επόμενη ερώτηση αν συμφωνείτε με την άποψη ότι στον εξωτερικό χώρο αναπτύσσεται περισσότερο το κινητικό παιχνίδι και να εσείς έχετε παρατηρήσει κάτι διαφορετικό. Από ότι καταλαβαίνω συμφωνείτε.

Σ: Συμφωνώ ναι γιατί σκέφτομαι το διάλλειμα, κατά κόρων αναπτύσσεται το κινητικό παιχνίδι. Εκτός από ελάχιστες περιπτώσεις από κάποια παιδιά που είναι πιο χαμηλών τόνων χαρακτήρες ή που εκείνη τη στιγμή ενδιαφέρονται για κάτι άλλο, μπορεί να καθίσουν σε ένα παγκάκι και να συζητήσουν ή να ασχοληθούν στον κήπο του σχολείου, στο παρτέρι με κάποιο φυτό ή να σκάψουν που δεν είναι δεν το λες τόσο κινητικό εκείνη την ώρα το παιχνίδι. Είναι τι θα τους τραβήξει το ενδιαφέρον αλλά σαφώς προτιμάνε στην προσχολική εκπαίδευση το κινητικό.

Ε: Πως παρατηρείτε να διαφοροποιούνται τα παιχνίδια που αναπτύσσονται από τα παιδιά ανάλογα με το φύλο; Παρατηρείτε διαφοροποιήσεις στα αγόρια από ότι στα κορίτσια;

Σ: Ναι, σαφώς. Έλεγα και προηγουμένως ότι επειδή η δομή της κοινωνίας και της ελληνικής οικογένειας είναι ακόμη τέτοια ώστε να έχει διαφορετικές προσδοκίες από τα αγόρια και διαφορετικές από τα κορίτσια και αυτό περνάει έστω και στα παιδιά της πολύ μικρής ηλικίας. Θέλω να πω ότι το αγόρι μεγαλώνει για να γίνει άντρας, για να γίνει σκληρός, να πολεμήσει, να παλέψει, να δείρει κι όλα αυτά. Ακόμη δυστυχώς υπάρχουν αυτά τα φαινόμενα ενώ το κορίτσι μεγαλώνει με πιο ήπιους τόνους. Αυτοί οι ρόλοι πολλές φορές υιοθετούνται από τα παιδιά άρα βλέπουμε ότι τα παιχνίδια τα πιο επιθετικά, τον πόλεμο ή τα άγρια ζώα που θα φάνε τα άλλα ζώα κι όλα αυτά είναι παιχνίδια που επιλέγονται περισσότερο από αγόρια. Αυτό δεν σημαίνει βέβαια ότι και τα κορίτσια δεν θα τα δούμε κάποια

στιγμή να εμπλέκονται σε τέτοιου είδους παιχνίδια γιατί μπορεί να μεγαλώσουν σε μία οικογένεια που υπάρχουν αδέρφια αγόρια που μεγαλώνουν με αυτές τις νοοτροπίες. Όμως τα κορίτσια θα επιλέξουν πιο πολύ άλλου τύπου παιχνίδια που έχουν να κάνουν ακριβώς με αυτό που σας είπα με την νοοτροπία της ελληνικής κοινωνίας ότι τα κορίτσια είναι γεννημένα για να γίνουν πιο νοικοκυρές, πιο πριγκίπισσες, πιο βασίλισσες πιο όλα αυτά. Το βλέπουμε, το παρατηρούμε ακόμη και στην εποχή μας ότι ίσως τόσο έντονα όσο θα συνέβαινε πριν από πενήντα χρόνια όμως το παρατηρούμε.

E: Σε σχέση με το φύλο παρατηρείτε ότι ένα από τα δύο φύλα διεκδικεί ηγετικό ρόλο; Ότι θα θέλει να κάνει τον αρχηγό και να συντονίζει καταστάσεις;

Σ: Με μικρή πλέον διαφορά τα αγόρια από τα κορίτσια. Δηλαδή θα παρατηρήσεις πολύ συχνά και κορίτσια να έχουν ηγετικό χαρακτήρα και που θα θέλουν να πάρουν ηγετικό ρόλο. Δεν είναι τόσο αυτονόητο ότι το αγόρι θα είναι ο αρχηγός όπως ήταν πριν από τριάντα χρόνια ας πούμε.

E: Πως θα λέγατε εσείς ότι συνδέεται το παιχνίδι με τη μάθηση;

Σ: Αυτό που σας είπα από την αρχή. Μέσα από το παιχνίδι και μόνο μέσα από το παιχνίδι και ειδικά στην προσχολική ηλικία το παιδί μαθαίνει, επομένως παίζει καταλυτικό ρόλο και συνδέεται απόλυτα και σε όλα τα γνωστικά αντικείμενα σε όλες τις δραστηριότητες σε οτιδήποτε κάνουμε μέσα στο νηπιαγωγείο έχει παιγνιώδη μορφή.

E: Παίζουμε λοιπόν για να μάθουμε;

Σ: Ναι.

E: Εσείς τι κάνετε για την προώθηση αυτής της σχέσης;

Σ: Εγώ εννοείται ότι οργανώνω όλες μου τις δραστηριότητες με αυτόν τον τρόπο, με παιγνιώδη τρόπο όλα όσα θέλω να μάθω στα παιδιά. Ακόμη κι ένα γράμμα που εντάζει όταν έχουμε την ανάγκη να έρθουμε σε επαφή με ένα γράμμα για να μάθουμε ας πούμε πως γράφεται το καρναβάλι, οι απόκριες όλα αυτά πάντα μέσα από παιχνίδι. Δηλαδή οι αριθμοί, όλα για να μάθουμε έναν αριθμό θα μετρήσουμε παιχνίδια, θα βάλουμε ανθρωπάκια στη σειρά κι όλα αυτά. Όλα έχουν παιγνιώδη μορφή, όλες μας οι δραστηριότητες. Αυτό κάνω ουσιαστικά οργανώνω όλες μου τις δραστηριότητες με παιγνιώδη τρόπο.

E: Ωραία, σας ευχαριστώ πολύ. Τελειώσαμε.

E Συνέντευξη 7(Σ7)

Σ: Συνεντευξιαζόμενος

E: Ερευνήτρια

E: Το θέμα μας είναι το παιχνίδι στην εκπαιδευτική διαδικασία κατά την προσχολική ηλικία. Ξεκινάω τις ερωτήσεις. Πόσα χρόνια δουλεύετε στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση;

Σ: Λοιπόν στο δημόσιο σχολείο δουλεύω 16 χρόνια και έχω και δύο χρόνια στην ιδιωτική εκπαίδευση. Σύνολο 18.

E: Τι σπουδές έχετε κάνει;

Σ: Έχω τελειώσει το τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας και έχω κάνει και δύο μεταπτυχιακά. Ένα στα παιδαγωγικά και ένα στην διοίκηση της εκπαίδευσης.

E: Θα μπορούσατε να δώσετε έναν ορισμό για το παιχνίδι;

Σ: Ένα ορισμό για το παιχνίδι. Είναι εσωτερική ανάγκη για μένα το παιχνίδι. Είναι μία εσωτερική ανάγκη του παιδιού, είναι καθαρά εσωτερική ορμή την οποία καλείται να εκτονώσει και βεβαίως αυτή η ορμή του να εκτονωθεί με διάφορες μορφές παιχνιδιού γιατί είναι πολύ ευρύς ο όρος. Βασικά είναι εσωτερική ανάγκη των παιδιών, αυτό. Όσο εσωτερική ανάγκη πρέπει το κάθε παιδί να καλύψει.

E: Θεωρείτε το παιχνίδι ένα σημαντικό εργαλείο κατά την προσχολική ηλικία;

Σ: Βασικό. Όλες οι έννοιες, όλα τα γνωστικά αντικείμενα τα πάντα μπορούν ακριβώς να βοηθήσουν το μαθητή να τα οικοδομήσει μέσω του παιχνιδιού, με ένα παιγνιώδη τρόπο. Αλίμονο αν δεν είχαμε το παιχνίδι στην προσχολική αγωγή.

E: Πως πιστεύετε εσείς ότι επηρεάζεται το παιδί από το μοναχικό παιχνίδι, πως από το παράλληλο και πως από το συνεργατικό-κοινωνικό;

Σ: Το καθένα νομίζω έχει τη δική του δυναμική και τη δική του αξία. Λοιπόν, στο μοναχικό εκτονώνει, βασικά όπως είπα και νωρίτερα παντού ικανοποιεί μία εσωτερική ανάγκη, παίζοντας. Στο μοναχικό, το ίδιο. Ειδικά ένα παιδί που είναι μοναχοπαιδί, είναι μόνο του στο σπίτι μπορεί να είναι κι λίγο πιο εσωστρεφής παιδάκι αυτό δεν έχει δικαίωμα να παίζει; Σαφώς και έχει άρα αναπτύσσει το μοναχικό παιχνίδι με τα παιχνίδια που επιθυμεί, με ένα φανταστικό φίλο ενδεχομένως.

Το παράλληλο παιχνίδι έχει και αυτό την έννοια της συνύπαρξης μέσα στην τάξη, είναι ένα πρώτο στάδιο. Μάλλον πρώτο είναι το μοναχικό, δεύτερο θα έλεγα είναι το παράλληλο. Έρχεται λοιπόν παράλληλα με το φίλο του στο ίδιο τραπέζακι και ασχολούνται παράλληλα με μία διαφορετική δραστηριότητα, παιγνιώδη πάντα λέμε και υπάρχει αυτή η συνύπαρξη και βεβαίως

το συνεργατικό που είναι το ιδανικό, ιδανική μορφή παιχνιδιού για την κοινωνικοποίηση των παιδιών.

Ε: Πως πιστεύετε ότι επηρεάζεται το παιδί από το ελεύθερο παιχνίδι και πως από το κατευθυνόμενο; Εσείς δίνετε σε κάποια από τα δύο έμφαση και γιατί;

Σ: Λοιπόν, εγώ προσωπικά δίνω μεγάλη έμφαση στο ελεύθερο καθώς με ενδιαφέρει το πώς το παιδί εκφράζεται το ίδιο μέσα από το παιχνίδι, να το γνωρίσω γιατί το ελεύθερο παιχνίδι είναι πολύ καλό εργαλείο παρατήρησης. Να δεις δεξιότητες, ικανότητες, χαρακτηριστικά της προσωπικότητας του. Οπότε δεν το κατευθύνω ιδιαίτερα το παιχνίδι. Είναι κυρίως ελεύθερο εκτός κι αν έχω κάποιο συγκεκριμένο στόχο μαθησιακό, αναπτυξιακό που θέλω να πετύχω είτε σε παιχνίδια εξωτερικού χώρου είτε σε παιχνίδια εσωτερικού χώρου. Το καθένα έχει την αξία του και τον τρόπο του.

Ε: Πως θεωρείτε ότι προωθεί τη μάθηση το φανταστικό παιχνίδι;

Σ: Το φανταστικό. Καλλιεργεί τη φαντασία του παιδιού. Η φαντασία είναι νομίζω πηγή δημιουργίας των πάντων. Δεν μπορώ να φανταστώ παιδιά χωρίς φαντασία αλλά και ανθρώπους γενικότερα χωρίς φαντασία, είναι μάλλον ευνοημένοι. Οπότε το φανταστικό παιχνίδι με τους φανταστικούς φίλους με όλα τα ωραία σενάρια που πλέκει ένα παιδί συμβάλλουν πάρα πολύ στην γνωστική του ανάπτυξη και όχι μόνο γιατί έτσι κι αλλιώς το παιχνίδι συμβάλλει στην ολόπλευρη ανάπτυξη του παιδιού, αυτός είναι κι ο στόχος του.

Ε: Το παιχνίδι ρόλων πως θεωρείτε ότι προωθεί τη μάθηση;

Σ: Το παιχνίδι ρόλων έχει κι αυτό τη δική του δυναμική, τα παιδιά υιοθετούν ρόλους νομίζω βοηθάει πολύ να εξοικειωθούν με ρόλους γενικότερα γονεικούς, επαγγελματικούς ρόλους αλλά και στο να καλλιεργήσουν την συναισθηματική τους νοημοσύνη. Να μπω κατά κάποιον τρόπο στη θέση του άλλου και να καταλάβω μέχρι ένα βαθμό πως είναι αυτό, το να είμαι μαμά, το να είμαι μπαμπάς, πυροσβέστης. Ναι νομίζω προάγει μέχρι ένα βαθμό.

Ε: Ενισχύει την ενσυναίσθηση;

Σ: Ενισχύει την ενσυναίσθηση, ακριβώς.

E: Και το ελεύθερο παιχνίδι στις γωνιές;

Σ: Το ελεύθερο παιχνίδι στις γωνιές για εμένα είναι ένα πάρα πολύ καλό εργαλείο αξιολόγησης του παιδιού. Παρατηρώ, είναι η ευκαιρία, η χρονική στιγμή που θα μου δοθεί για να παρατηρήσει ικανότητες, δεξιότητες, αδυναμίες, βαθμό κοινωνικοποίησης, τα πάντα, σχέσεις μεταξύ των παιδιών.

E: Το κινητικό παιχνίδι πως πιστεύετε ότι λειτουργεί στη μάθηση;

Σ: Το κινητικό παιχνίδι;

E: Ναι.

Σ: Να αναπτύξει την κιναισθητική ας πούμε, την κιναισθηση του παιδιού. Είναι πολύ σημαντικό γιατί κι ως προς την αδρή κινητικότητα και ως προς την λεπτή κινητικότητα καλλιεργεί όλου του τύπου δεξιότητες και συνεργατικές δεξιότητες. Είναι πολύ σημαντικό, τα παιδιά χρειάζονται κίνηση, είναι παιδιά κλεισμένα σε διαμερίσματα. Βέβαια εδώ τα δικά μας τα παιδιά δεν είναι τόσο κλεισμένα η αλήθεια είναι μέσα στην αλάνα γιατί είναι λίγο ιδιαίτερο το σχολείο, είναι υπερβολικά εξοικειωμένα με την κίνηση και την επιδιώκουν, την αναζητούν. Εδώ κοιτάμε να καταστείλουμε την κινητικότητα πόσο μάλλον να την ενισχύσουμε αλλά και πάλι τα κινητικά παιχνίδια είναι πολύ ωραίος τρόπος εκτόνωσης για όλα τα παιδιά.

E: Θεωρείτε ότι εκτονώνονται.

Σ: Εκτονώνονται ναι και καλλιεργούνε το σώμα τους, αναπτύσσουνε το σώμα τους, την ισορροπία τους, την αδρή τους κινητικότητα, την λεπτή κινητικότητα αυτό που είπα και πριν και βεβαίως τη συνεργασία μεταξύ τους.

E: Ποιο είδος παιχνιδιού προωθείτε εσείς περισσότερο; Αναφέρετε κάποιο παράδειγμα αν υπάρχει.

Σ: Τα παιχνίδια εκτός από το ελεύθερο που έτσι κι αλλιώς τα παιδιά ελεύθερα κινούνται κυρίως τα ψυχοκινητικά για να πετύχουμε γνωστικούς, μαθησιακούς στόχους

E: Πιστεύετε ότι παρέχονται διαφορετικές δυνατότητες στα παιδιά που δρουνε στον εξωτερικό χώρο από ότι στα παιδιά που δρουνε στον εσωτερικό χώρο;

Σ: Σίγουρα είναι δύο διαφορετικοί χώροι, δύο διαφορετικά περιβάλλοντα. Γενικά στον εξωτερικό χώρο έρχονται και σε επαφή και με τη φύση, μαθαίνουν να ελέγχουν καλύτερα τη κίνησή τους, είναι δύο διαφορετικοί χώροι. Ο κάθε άνθρωπος θα αντιμετωπίσει διαφορετικά μία κατάσταση σε έναν κλειστό χώρο από ότι σε έναν εξωτερικό πόσο μάλλον το παιχνίδι. Του εξωτερικού χώρου τα

παιχνίδια έχουνε μία άλλη δυναμική δεν περιορίζουν τα παιδιά όπως στον εσωτερικό χώρο. Αλλά από την άλλη υπάρχει κι άλλη υπευθυνότητα, δηλαδή είναι πιο δύσκολο για τον εκπαιδευτικό να ελέγξει μία κατάσταση, ειδικά σε μία μεγάλη αυλή. Όπως σου είπα κι πριν δεν μπορώ να πω ότι αυτό είναι καλό ή κακό τα χρησιμοποιούμε το ίδιο όλα, έχουνε τη δική τους αξία.

Ε: Θεωρείτε ότι χρειάζονται και τα δύο;

Σ: Ναι, βεβαίως και τα δύο.

Ε: Συμφωνείτε με την άποψη ότι στον εξωτερικό χώρο αναπτύσσεται περισσότερο το κινητικό παιχνίδι; Έχετε παρατηρήσει εσείς κάτι διαφορετικό; Υπάρχουν παιδιά που μπορεί να παραμένουν στάσιμα κι σε έναν υπαίθριο χώρο;

Σ: Ναι υπάρχουν παιδιά που μπορεί να παραμένουν στάσιμα κι σε ένα υπαίθριο χώρο που αυτό έχει να κάνει καθαρά με την ψυχοσύνθεση του παιδιού, πόσο εσωστρεφή ή

εξωστρεφή είναι ακόμα και εκεί είναι στατικό. Θα πάρει ένα κλαδάκι και θα σκαλίσει το χώμα δεν θα τρέξει, δεν θα μπει στην ομάδα εύκολα αν δεν το ενσωματώσει η νηπιαγωγός, δεν θα εκφραστεί εύκολα. Κάποια φοβούνται κιάλας, έρχονται κοντά μας, δείχνουν να αισθάνονται μία ανασφάλεια. Νομίζω έχει να κάνει με το παιδί κι όχι τόσο με το χώρο.

Ε: Ωραία. Πως παρατηρείτε να διαφοροποιούνται τα παιχνίδια που αναπτύσσονται από τα παιδιά ανάλογα με το φύλο;

Σ: Ναι. Υπάρχει μία τέτοια στερεότυπη αντίληψη αυτό που λέμε το έμφυλο παιχνίδι υπάρχει το οποίο καλλιεργείται κυρίως από το σπίτι. Υπάρχει κι ο διαχωρισμός αγορίστικά, κοριτσίστικα παιχνίδια. Το ζητούμενο είναι πως μπορούμε εμείς να συμβάλλουμε στην αποδόμηση αυτών των στερεοτύπων. Σαφέστατα και υπάρχει διαφοροποίηση ναι. Ειδικά στο κομμάτι των αγορίστικων παιχνιδιών που είναι και πολύ ισχυρό το αντρικό πρότυπο ότι όχι εγώ δεν θα παίξω με κούκλα ή με κουζινικά τι είμαι; Είμαι κορίτσι; Κάποια παιδιά πραγματικά το αποφεύγουν, επικεντρώνονται και ασχολούνται με παιχνίδια του φύλου τους και μόνο. Βεβαίως όπως σου είπα εμείς εδώ πέρα προσπαθούμε να αποδομήσουμε όλα αυτά τα στερεότυπα και τα παιδιά εξίσου να συμμετέχουν και κορίτσια και αγόρια στα ίδια παιχνίδια. Κουζινικά και τέτοια ασχολούνται τα κορίτσια ενώ κατασκευές, αυτοκίνητα, οχήματα και γενικώς οτιδήποτε ενισχύει το προφίλ του ισχυρού άντρα τα αγόρια.

E: Έχετε παρατηρήσει ότι κάποια από τα δύο φύλλα προσπαθούν περισσότερο να διεκδικήσουν ηγετικούς ρόλους;

Σ: Ναι υπάρχουν τέτοια παιδιά πάλι όμως έχει να κάνει με την ιδιοσυγκρασία του παιδιού.

E: Θα μπορούσατε να το διαχωρίσετε με βάση το φύλο ότι τα κορίτσια ή τα αγόρια το επιζητούν περισσότερο;

Σ: Όχι θεωρώ ότι είναι στο χαρακτήρα του παιδιού. Υπάρχουν παιδιά που είναι ηγετικές φυσιογνωμίες, τραβάνε μπροστά, επηρεάζουν τα υπόλοιπα και πραγματικά τα ακολουθούν με ευλάβεια θρησκευτική. Ααα μου είπε η Αλεξάνδρα αυτό ή κυρία η Αλεξάνδρα δεν με αφήνει να μπω στο παιχνίδι. Καθορίζουν και το ποιος θα μπει, ποιος θα βγει, τους κανόνες του παιχνιδιού.

E: Σαν συμπέρασμα πως θα μπορούσατε να πείτε ότι συνδέεται το παιχνίδι με τη μάθηση;

Σ:Ειδικά σε αυτή την ηλικία είναι ταυτόσημα, είναι χέρι-χέρι, είναι αλληλένδετα, δεν μπορούν να διαχωριστούν. Θα ήταν πολύ στείρα η μάθηση χωρίς το παιχνίδι ειδικά στην προσχολική εκπαίδευση και νομίζω ότι εκεί είναι που χάνει κι το παιχνίδι και στις υπόλοιπες βαθμίδες γιατί τα παιδιά πια αντί να το απολαύσουν, να δούνε το διάβασμα, τη γνώση σαν έναν παιχνίδι που αγγίζει τα ενδιαφέροντά τους το βλέπουν ως κάτι πολύ υποχρεωτικό σαν κάτι πολύ στείρο, πολύ αυστηρό, πολύ ξύλινο. Επομένως, μακάρι το παιχνίδι όπως εμείς χρησιμοποιούμε το παιχνίδι στην

προσχολική εκπαίδευση να μπορούσαν να το χρησιμοποιήσουν και στις επόμενες βαθμίδες.

E: Θεωρείτε ότι κάτι τέτοιο θα ήταν χρήσιμο;

Σ: Θα ήταν πάρα πολύ χρήσιμο γιατί έχω ένα παιδί που είναι στην στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και όταν τους είπε ένας καθηγητής τους κάντε μου μία εργασία ότι θέλετε εσείς , με όποιον τρόπο θέλετε εσείς δείτε το σαν παιχνίδι, η εργασία εκείνη έτσι ακριβώς τους είπε θα παίξουμε, θα κάνουμε ένα παιχνίδι. Δεν θα είναι εργασία θα είναι μία μορφή παιχνιδιού, διαλέξτε όποιο θέμα θέλετε με όποιον τρόπο θέλετε να το προβάλλεται, θέλετε να κάνετε ένα βίντεο, θέλετε να κάνετε ξέρω εγώ μία γραπτή εργασία, μία παρουσίαση οτιδήποτε και φέρτε το μου. Αυτή η ελευθερία και η αίσθηση ότι παίζουν ήταν η καλύτερη εργασία που έχει κάνει το παιδί μου τόσα χρόνια και στο δημοτικό και στο γυμνάσιο. Και το βλέπω σε όλα τα παιδιά όταν κάτι τους δίνεται ως ελεύθερο, κάτι καινούργιο, κάτι

μη περιοριστικό, κάτι που πραγματικά παίζουν και το διαλέγουν. Είναι όπως το παιχνίδι διαλέγω εγώ με τι θα παίξω, πόση ώρα θα παίξω και με ποιον τρόπο θα παίξω. Το ίδιο έκανε κι εδώ, τους έδωσε αυτή την ελευθερία και απογειώθηκε η μαθησιακή διαδικασία πόσο μάλλον σε εμάς που είναι εργαλείο. Έτσι το κάθε παιδί μπόρεσε και έβγαλε ότι πραγματικά είχε μέσα του, ανέπτυξε ότι κουβαλούσε. Είναι δύο πράγματα ταυτόσημα, αλληλένδετα. Μου είναι αδιανόητο να δουλέψω χωρίς αυτό, να φανταστώ δηλαδή προσχολική εκπαίδευση χωρίς αυτό και να έχουμε παιδιά στημένα στη παρεούλα που μόνο κάνουμε διάλεξη, μετωπική διδασκαλία ότι πιο παρωχημένο και τίποτα άλλο. Και μάλιστα πολλές φορές είναι παρεξηγημένη η έννοια γιατί ενώ εμείς έχουμε κάνει άπειρα πράγματα εδώ π.χ. κάναμε τον κύκλο του νερού με θεατρικό παιχνίδι τις προάλλες τα παιδιά ενώ ήταν σταγονούλες στις λίμνες, στα ποτάμια κ.λπ. και σιγά σιγά άρχισαν να εξατμίζονται και έγινε όλο αυτό το παιχνίδι με μουσικά όργανα όταν βρήκανε έξω το μεσημέρι πως περάσατε, τι κάνατε ρώτησα μία μαμά. Μαμά παίξαμε ένα πάρα πολύ ωραίο παιχνίδι που ήμασταν σταγονούλες ενώ εμείς εκείνη την ώρα δραματοποιούσαμε το κύκλο του νερού. Τώρα κατά πόσο ο γονιός μπορεί να καταλάβει ότι αυτό που είπε το παιδί ότι εμείς παίξαμε ήταν μάθημα εντός εισαγωγικών είναι ένα άλλο θέμα γι αυτό και τους λέμε πάντα στην πρώτη συνάντηση των γονέων πολλές φορές το παιδί θα έρχεται και θα σας λέει παίξαμε το σχολείο αλλά θα έχουμε ήδη εξυπηρετήσει έναν μαθησιακό στόχο. Δεν είναι ότι δεν κάναμε τίποτα, ότι εμείς όλη την ημέρα παίξαμε εδώ λίγο γίνεται μία σύγχυση. Τι κάνατε; Παίξαμε, παίξαμε τις σταγονούλες ενώ δραματοποιήσαμε τον κύκλο του νερού.

E: Τελευταία μας ερώτηση που μου απαντάται βέβαια μέσα από αυτά που μου λέτε είναι τι κάνετε εσείς για την προώθηση αυτής της σχέσης; Εντάσσεται το παιχνίδι όπως καταλαβαίνω.

Σ: Ναι, το εντάσσω στην όλη εκπαιδευτική διαδικασία. Είναι βασικό μου εργαλείο.

E: Ωραία, σας ευχαριστώ πολύ, τελειώσαμε.

Συνέντευξη 8(Σ8)

Σ: Συνεντευξιαζόμενος

E: Ερευνήτρια

E: Το θέμα μας είναι το παιχνίδι στην εκπαιδευτική διαδικασία κατά την προσχολική ηλικία . Ξεκινάω με τις ερωτήσεις. Πόσα χρόνια δουλεύετε στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση;

Σ: 18

E: Τι σπουδές έχετε κάνει;

Σ: Προπτυχιακές στο Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών στα Γιάννενα που ήταν το πρώτο τμήμα τεταρτοετούς φοίτησης, μεταπτυχιακά στην παιδική λογοτεχνία στο Πανεπιστήμιο Αιγαίου στη Ρόδο, 2,5 χρόνια ήταν αυτό και το Διδακτορικό μου με την κ. Τσιλιμένη πάλι στην παιδική λογοτεχνία εδώ στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.

E: Ωραία. Θα μπορούσατε να δώσετε έναν ορισμό για το παιχνίδι;

Σ: Παιχνίδι είναι ότι μας διασκεδάζει νομίζω εγώ. Γιατί θα μπορούσε κάποιος να κάνει παιχνίδι με κάτι που εμείς δεν το θεωρούμε παιχνίδι. Παιχνίδι είναι ότι ψυχαγωγεί τον καθένα κατά την γνώμη μου. Και σε οποιαδήποτε ηλικία βέβαια, άσχετα αν μιλάμε εδώ για την προσχολική κάποιος μπορεί να χρησιμοποιήσει κάποια υλικά, να κάνει ένα παιχνίδι κι εμείς να μην το περιμένουμε. Εγώ επιμένω σε αυτόν τον ορισμό ,παιχνίδι είναι ότι μας ψυχαγωγεί.

E: Θεωρείτε το παιχνίδι ένα σημαντικό εργαλείο κατά την προσχολική ηλικία;

Σ: Ίσως το σημαντικότερο γιατί και η μάθηση αλλά και η διαδικασία της μάθησης μέσα στο νηπιαγωγείο γιατί προσχολική ηλικία νομίζω είμαστε στο νηπιαγωγείο έχει ως βασικό εργαλείο το παιχνίδι γιατί τα πάντα γίνονται με παιγνιώδη μορφή. Η ανάγνωση, η γραφή, τα μαθηματικά. Όλα τα παιχνίδια στηρίζονται στην παιγνιώδη μορφή. Δεν παίρνουν την μορφή του δημοτικού σχολείου δηλαδή, οπότε είναι σημαντικό πολύ.

E: Πως πιστεύετε ότι επηρεάζεται το παιδί από το μοναχικό παιχνίδι, πως από το παράλληλο και πως από το συνεργατικό;

Σ: Για να χρησιμοποιεί ένα παιδί αυτά τα παιχνίδια σημαίνει πρώτον ότι κάτι συμβαίνει. Ή στο μοναχικό παιχνίδι νιώθει ότι δεν έχει φίλους ή προτιμάει να

παίζει μόνος του. Άρα ότι κι να κάνει το παιδί του αρέσει. Αν το κάνει αναγκαστικά γιατί νιώθει ότι δεν έχει φίλους πολύ γρήγορα το καταλαβαίνει όποιος είναι μαζί του και το βοηθάει να πάει στο συνεργατικό. Άρα αν ένα παιδί επιλέξει ένα από αυτά τα τρία σημαίνει ότι το έχει ανάγκη και ότι το ευχαριστεί. Και επαναλαμβάνω αν το κάνει επειδή νιώθει ότι κάτι του συμβαίνει εμείς προσπαθούμε αυτό να το βελτιώσουμε είτε είμαστε δάσκαλοι είτε είμαστε γονείς. Πως το επηρεάζει; Εκείνη την ώρα πιστεύω ότι το επηρεάζει θετικά εφόσον είναι επιλογή του αλλά ακόμα και το αναγκαστικό πάλι θετικά θα το επηρεάσει γιατί εμείς θα το διορθώσουμε ή οι συμμαθητές του θα το δούνε και θα το τραβήξουν στην ομάδα τους.

Ε: Θα το βελτιώσει.

Σ: Θα το βελτιώσει. Ναι, βεβαίως. Άρα θετικά το παιχνίδι πάντα επηρεάζει. Καλά βέβαια στο συνεργατικό και το κοινωνικό είναι ίσως η καλύτερη μορφή παιχνιδιού, ειδικά μέσα σε μία τάξη παίζοντας τα παιδιά μεταξύ τους όμορφα σε συνεργασία μόνο θετικά αποτελέσματα μπορεί να έχει. Όταν λέμε παράλληλο τι ακριβώς θεωρούμε;

Ε: Όταν δύο παιδιά παίζουν κοντά το ένα με το άλλο αλλά διαφορετικό παιχνίδι.

Σ: Κι αυτό μας βοηθάει φαντάζομαι γιατί πάλι κι αυτό επιλογή μας θα είναι και εδώ από ότι καταλαβαίνω παίζει ρόλο η συνεργασία. Δηλαδή μπορούνε δύο παιδιά να παίζουνε κάτι άλλο μία άλλη ομάδα δίπλα κάτι άλλο. Αν αυτοί θέλουνε ταυτόχρονα το ίδιο παιχνίδι και πρέπει να είναι δύο εδώ και δύο εδώ πάλι συνεργασία θα είναι βασικό κομμάτι και θα πούμε ότι εσείς τώρα σε πέντε λεπτά οι επόμενοι και μαθαίνουμε έτσι και την συνεργασία. Νομίζω λοιπόν ότι θετικά θα επηρεάσει τα παιδιά

Ε: Το ελεύθερο παιχνίδι και το κατευθυνόμενο, πως επηρεάζει το παιδί το κάθε είδος και αν εσείς δίνετε έμφαση σε κάποιο από τα δύο και για ποιο λόγο;

Σ: Στο νηπιαγωγείο έχουμε είναι το πρόγραμμά μας περίπου συγκεκριμένο. Αυτό σημαίνει ότι όταν έρχονται εδώ τα παιδιά το πρωί έχουνε ελεύθερες δραστηριότητες. Μέσα στις ελεύθερες δραστηριότητες είναι και το ελεύθερο παιχνίδι, αυτό θα πει. Κάνουνε περίπου ας πούμε ότι θέλουνε. Το περίπου τι σημαίνει; Σημαίνει ότι δεν μπορούνε να πλακώσουνε είκοσι παιδιά σε μία γωνιά. Αυτό σημαίνει ότι έχουμε ομαδούλες είναι η γωνιά του κουκλόσπιτου, της μεταμφίεσης, η γωνιά εδώ της κουζίνας. Αυτό εδώ είναι μία παρέα, το οικοδομικό υλικό άλλη παρέα άρα εκ των πραγμάτων θα πρέπει να μοιραστούνε τα παιδιά. Θα

πάνε έχουνε χαρτάκια βλέπεις με τον αριθμό των παιδιών. Πόσα παιδιά μπορούνε να είναι εκεί; Τόσα παιδιά μπορούνε να είναι στην βιβλιοθήκη, να διαβάσουν βιβλία, τόσα παιδιά μπορούνε στο οικοδομικό υλικό κι άλλα παιδιά να χρησιμοποιήσουν πάζλ. Το ξέρουμε, το μαθαίνουμε σιγά σιγά από την αρχή της χρονιάς και έτσι δεν γίνεται μία συσσώρευση παιδιών σε μία μόνο γωνιά αλλά πάλι είναι ελεύθερο και εναλλάσσονται εντωμεταξύ οι παρέες. Δεν θα τους πούμε δηλαδή εμείς τι θα κάνετε. Βλέπουμε αν πάνε εκεί πέρα πολλά παιδιά και δεν χωράνε θα πάνε σε κάποια άλλη παρεούλα. Όταν λέτε κατευθυνόμενο εννοείτε να τους πούμε εμείς τι να παίζουν;

Ε: Να κατευθύνουμε τη μάθηση με στόχους που εμείς έχουμε θέσει.

Σ: Αυτό γίνεται περίπου θα το πω κι αυτό γιατί ξεκινάμε από το υλικό της τάξης που έχουμε, τα ενδιαφέροντα που βλέπουμε ότι έχουνε τα παιδιά, βέβαια τα τετριμμένα εποχικά θέματα γιατί δεν μπορούμε να τα αποφύγουμε και από εκεί κι πέρα προσθέσουμε κάποια πρωτότυπα θέματα που νομίζουμε εμείς ότι θα κεντρίσουν ιδιαίτερα το ενδιαφέρον των παιδιών. Ποια θέματα είναι αυτά; Πάλι βασιζόμενοι σε παιχνίδι. Τι σημαίνει αυτό; Θα πω αμέσως παράδειγμα. Ένα πολύ αγαπημένο μου

θέμα εμένα προσωπικά είναι η ελληνική μυθολογία, οι αρχαίοι Έλληνες, η ζωή στην αρχαία Ελλάδα γιατί πρέπει να εξελιχθούμε από εκεί και πέρα και να δούμε πως έχουμε φτάσει και έχουμε αυτό το θέμα έτσι είναι μία γενική θεματική. Πως γίνεται αυτό τώρα παιχνίδι; Έχω στο σπίτι ένα κεφάλι από Μινώταυρο, το οποίο το έφτιαξε ο μεγάλος μου ο γιος γιατί ασχολείται με τις χειροτεχνίες αυτές, πάρα πολύ όμορφο το οποίο μπορεί να έρθει εδώ και να τοποθετηθεί κάπου. Φυσικά ένα τέτοιο πράγμα καταλαβαίνει τι γίνεται εδώ πέρα, αμέσως όλοι γίνονται Μινώταυροι αυτό παραπέμπει στο Θησέα, ο Θησέας παραπέμπει στην αρχαία Ελλάδα και ξεκινάει έτσι ένα παιχνίδι, το φοράνε, κάνουνε μία μικρή δραματοποίηση και ξεκινάει η θεματική μας πάρα πολύ άνετα και με πολύ μεγάλο ενδιαφέρον. Σε κάποια άλλη θεματική πάλι μπορεί να έχουμε κάτι ανάλογο. Εγώ προσωπικά χρησιμοποιώ το παιχνίδι σε όλες τις θεματικές για να ξεκινήσει από εκεί για να έχει ενδιαφέρον, οπότε θεωρώ ότι αν αυτό είναι το κατευθυνόμενο που λέμε πρέπει να το χρησιμοποιήσουμε εκ των πραγμάτων αλλά πάντοτε στηριζόμενοι σ' αυτό που έχουμε τα παιδιά της τάξης, γιατί πιστεύω ότι αν δεν χρησιμοποιήσουμε το παιχνίδι στο νηπιαγωγείο, που θα το χρησιμοποιήσουμε; Οπότε δίνουμε έμφαση και στα δυο Εντάξει ανάλογα που χρειάζεται το καθένα.

E: Πως προωθείτε την μάθηση το φανταστικό παιχνίδι; Πως το παιχνίδι ρόλων και πως το ελεύθερο παιχνίδι στις γωνιές;

Σ: Λιγάκι με τις γωνιές το είπα πως προωθεί την μάθηση και τις γωνιές. Η μάθηση εμένα λιγάκι μου κάνει με το κατευθυνόμενο παιχνίδι , γιατί να μπούμε στην διαδικασία μάθησης πρέπει να έχουμε κατεύθυνση αυτό που λέγαμε πριν με τις θεματικές. Το παιχνίδι στις γωνιές ταιριάζει πιο πολύ με το ελεύθερο παιχνίδι. Γι' αυτό που είπα στις ελεύθερες δραστηριότητες ή όταν κάνουμε κάποιο διάλλειμα βγαίνουμε έξω , ή όταν βρέχει κάνουμε μέσα το διάλλειμα μας άρα πάλι έχουμε γωνιές και ελεύθερο παιχνίδι . Τώρα η μάθηση , ίσως το παιχνίδι στις γωνιές αν δημιουργηθούν κάποιες απορίες στα παιδιά , ή όταν δίνονται διάλογοι και εμείς αυτούς τους ακούμε , πρέπει να ακούμε τι τα παιδιά λένε , τις λέξεις που χρησιμοποιούν και όλα αυτά μπορούμε να λύσουμε κάποιες απορίες. Ίσως έτσι η μάθηση να βγει από το παιχνίδι στις γωνιές , κατά την γνώμη μου. Το φανταστικό παιχνίδι είναι το παιχνίδι αυτό που βγάζουν τα παιδιά από μόνα τους. Και αυτό προωθεί την μάθηση πως; Έχουν όλα τα παιδιά τις ίδιες γνώσεις και τις ίδιες απόψεις. Άρα όταν το ένα μιλάει με το άλλο και κάνουμε διαλόγους μπορούν να δημιουργηθούν απορίες και τις λύνουν μεταξύ τους.

E: Αλληλεπιδρά το ένα παιδί με το άλλο.

Σ: Και εκεί φαίνεται και το υπόβαθρο της οικογένειας και όλα αυτά και εδώ γίνεται μια αλληλοδιδασκτική μέθοδος θα έλεγα. Το παιχνίδι ρόλων , είναι το ίδιο με το φανταστικό θα έλεγα εγώ, και εδώ μέσα είναι και η δραματοποίηση. Ε η δραματοποίηση βέβαια είναι κάτι , αυτό που είπαμε και πριν , να δραματοποιήσουμε έναν μύθο , ένα παραμύθι το εμπεδώνουμε το παιχνίδι ρόλων. Αν πάλι ξεκινάν οι ρόλοι από τα παιδιά και λένε θα μεταμφιεστούμε και θα παίζουμε με τις εντολές που δίνει το ένα παιδί στο άλλο . Πάλι και αυτό ίσως να έχει κάποια καινούργια στοιχεία για ορισμένα παιδιά.

E: Θεωρείται το παιχνίδι ρόλων ότι προωθεί και το γλωσσικό κομμάτι;

Σ: Μα βέβαια από αυτό ξεκινάμε αυτό που είπαμε , βλέπουμε το λεξιλόγιο που χρησιμοποιούν τα παιδιά , τις λέξεις που χρησιμοποιούν , πρέπει οι λέξεις να είναι.. να μην είναι αυτό που λέμε κυρία είτε μια κακή λέξη. Βέβαια το κακό είναι σχετικό γιατί μπορεί να έρθει κάποιος και να μου πει μια λέξη που δεν είναι και τόσο κακή αλλά ο άλλος την θεωρεί κακή. Εμείς εδώ δεν απορρίπτουμε το παιδί, δεν λέμε α δεν είναι κακή αυτή η λέξη , τι είναι αυτά που λες , ε προσπαθούμε να

του εξηγήσουμε με έναν άλλον τρόπο αν του πούμε ότι ναι έχεις δίκιο, δεν θα μπορούμε να χρησιμοποιήσει αυτή την λέξη ,αλλά δεν ήταν και τόσο κακό να την χρησιμοποιήσει .Καλόν είναι να την αποφεύγουμε κάπως έτσι , λίγο ούτε να μην προσβάλουμε και τον άλλον που είπε την λέξη που δεν είναι κακή αλλά ούτε να απορρίψουμε και αυτόν που αμέσως ήρθε να αντιδράσει έτσι. Βεβαίως η γλώσσα παίζει πολύ σημαντικό ρόλο και εδώ μπορούμε εμείς να την βοηθήσουμε και να την βελτιώσουμε.

Ε:Και να την εξελίξουμε .Το κινητικό παιχνίδι πως πιστεύετε ότι λειτουργεί στην μάθηση του παιδιού;

Σ:Εδώ εννοούμε λίγο την γυμναστική , αυτό που λέμε ψυχαγωγικός τομέας.

Ε:Αν θέλετε μπορείτε ότι θεωρείται εσείς να μου πείτε πρώτα ποιόν θεωρείτε εσείς κινητικό τομέα, κινητικό παιχνίδι.

Σ:Κινητικό παιχνίδι εγώ θεωρώ αυτό που κάνουμε στην αυλή ίσως όταν είμαστε κάποιο μουσικοχορευτικό , όταν είμαστε εδώ μέσα , που κάνουμε , υπάρχουν μουσικά παιχνίδια. Ε όλα αυτά , όλα να λειτουργούν στην μάθηση εξαρτάται το θέμα μας , γιατί αν θέλουμε πάλι να κάνουμε μια μουσική δραματοποίηση πάλι θα εμπεδώσουμε κάποιο θέμα που έχουμε κάνει. Αν θέλουμε να κάνουμε για το δεξί αριστερό που υπάρχει ένα πολύ ωραίο τραγούδι που κάνουμε ναι να βοηθήσουμε στην μάθηση. Εξαρτάται τι παιχνίδι θα χρησιμοποιήσουμε και για ποιον λόγο.

Ε:Ίσως όλα τα παιχνίδια έτσι όπως μου το λέτε καταλήγουμε ότι το παιχνίδι ρόλων έχει κινητικότητα μέσα, ίσως πολλά παιχνίδια.

Σ: Για μένα το παιχνίδι είναι ίσον μάθηση, δεν γίνεται να μην χρησιμοποιούμε παιχνίδι μέσα σε αυτό το χώρο. Αυτό που είπα στην αρχή και από όλα τα παιχνίδια τα παιδιά έχουν να πάρουν κάτι.

Ε:Εσείς προωθείτε κάποιο από τα παραπάνω περισσότερο και γιατί; Αν αναφέρετε παράδειγμα αν υπάρχει.

Σ: Νομίζω ότι οι περισσότεροι όχι. Προσπαθώ να είναι, να υπάρχει ένα ίσο μοίρασμα των παιδιών. Το ελεύθερο με τις ελεύθερες δραστηριότητες, κινητικό κάνω γιατί μου αρέσει. Όταν κάνω αυτό το δεξί-αριστερό προσπαθώ να το εμπεδώνουν με τον

τρόπο αυτό γιατί ξέρω ότι τους αρέσει. Όταν θέλουμε να κάνουμε μία γυμναστική θα την κάνουμε, φυσικά όταν λέμε πάνω-κάτω δεξιά-αριστερά τα χέρια μας κι αυτό πάλι έχει να κάνει με την μάθηση. Το παιχνίδι ρόλων μου αρέσει επειδή

ασχολούμαι με την λογοτεχνία θα κάνουμε τη δραματοποίηση. Άρα δεν νομίζω ότι κάποιο το χρησιμοποιώ παραπάνω. Προσπαθώ να τα χρησιμοποιώ όλα το ίδιο.

Ε: Πιστεύετε ότι παρέχονται διαφορετικές δυνατότητες στα παιδιά που δρουν στον εσωτερικό χώρο από τα παιδιά που δρουν στον εξωτερικό;

Σ: Λοιπόν, ξέρουμε το παραμύθι ο “Ποντικός της Πόλης” και ο “Ποντικός της Εξοχής”. Εγώ προσωπικά είμαι ποντικός της πόλης, ίσως επειδή μεγάλωσα σε διαμέρισμα και πήγαινα τα καλοκαίρια στο χωριό και έπαιζα θεωρώ ότι όλα μου έκαναν καλό, όλα τα θυμάμαι πάρα πολύ ωραία, δεν θα άλλαζα τίποτε. Δεν με πείραξε που ήμουν στο διαμέρισμα γιατί κατέβαινα κάτω και έπαιζα. Πάρα πολύ ωραία ήταν τα καλοκαίρια στο χωριό που έπαιζα έξω ίσως όμως αυτό το κάναμε εμείς τότε γιατί δεν είχαμε και πολλούς κινδύνους να πω, ήμασταν πιο συνειδητοποιημένα άντε ας μην το πω αυτό και προσβάλλω τα σημερινά παιδάκια γιατί κι εγώ είχα παιδάκια μικρά. Λοιπόν, κάποιοι θεωρούν ότι ο εξωτερικός χώρος είναι καλύτερος από τον εσωτερικό, ίσως με την λογική ότι το παιδί έξω είναι πιο ελεύθερο αλλά επειδή λέω ότι εγώ μεγάλωσα μέσα στο διαμέρισμα και μπορούσα να παίξω κι έξω μου φάνηκε ότι μεγάλωσα πάρα πολύ καλά. Δεν νιώθω ότι μου λείπει τίποτε. Ίσως οι κίνδυνοι να έχουνε μεγαλώσει στην εποχή μας, άρα οι γονείς κλείνουμε και θα βάλω και τον εαυτό μου μέσα, τα παιδιά πιο πολύ στο διαμέρισμα και τα αφήνουμε ελεύθερα λιγότερο έξω, μόνα τους τώρα εμείς μπορούμε να πάμε. Πάλι θεωρώ ότι τα παιδιά μου έχουνε μεγαλώσει υγιή κι ας παίζαμε μέσα στο διαμέρισμα γιατί υπάρχουν τόσα πολλά παιχνίδια να ασχοληθούνε, τα επιτραπέζια παιχνίδια, τα παιχνίδια που μπορεί ο γονιός να δημιουργήσει και να κάνει με το παιδί. Για μένα δεν θεωρώ ότι ένα παιδί που παίζει μέσα στο σπίτι ότι πάσχει σε σχέση με ένα παιδί που παίζει έξω στο δρόμο. Κι ας ακούμε τη φράση “Αχ εμείς τότε μεγαλώναμε στα χωριά κι ήμασταν ελεύθεροι, τι ωραία που περνούσαμε και πηγαίναμε όπου θέλαμε” κι φεύγαμε το πρωί και γυρίζαμε το βράδυ. Εγώ το ακούω λιγάκι υπερβολικό. Να πάνε οι γονείς τα παιδιά έξω σε πάρκα, σε παιδικές χαρές ναι κανένα πρόβλημα, τώρα να αφήσω το παιδί μου να φύγει το πρωί και να γυρίσει το βράδυ μέσα στην πόλη δεν το κάνεις εκ των πραγμάτων. Ε δεν θεωρώ ότι το παιδί μου εμένα, ο ποντικός της πόλης πάσχει σε σχέση με τον ποντικό της εξοχής. Νομίζω ότι οι γονείς μπορούμε να εφεύρουμε τρόπους ώστε να διασκεδάσουμε και να ψυχαγωγήσουμε τα παιδιά μαζί με εμάς και να μην νιώθουν καθόλου άσχημα σε σχέση με τα παιδιά που

μεγαλώνουν στο χωριό ή πραγματικά φεύγουν το πρωί και γυρνάνε το βράδυ και να τα έχει ο Θεός καλά αυτά τα παιδάκια.

E: Αρκεί να έχουμε φαντασία λοιπόν.

Σ: Ναι αρκεί να έχουμε φαντασία και όρεξη

E: Συμφωνείτε με την άποψη ότι στον εξωτερικό χώρο αναπτύσσεται περισσότερο το κινητικό παιχνίδι; Έχετε παρατηρήσει εσείς κάτι διαφορετικό;

Σ: Ναι εδώ θα συμφωνήσω γιατί στον εξωτερικό χώρο θα παίζει το κυνηγητό, το κρυφτό θα κάνει πράγματα που δεν μπορεί μέσα στο σπίτι εκ των πραγμάτων . Ναι αναπτύσσεται το κινητικό παιχνίδι περισσότερο έξω. Αν έχω παρατηρήσει κάτι διαφορετικό; Όσο πιο μικρό είναι το παιδάκι μπορεί να παίζει κι αυτά τα παιχνιδάκια μέσα στο σπίτι, να παίζει με τη μαμά, θα πάει να κρυφτεί πίσω από τον καναπέ να κάνει κου-κου-τσά να παίζουνε κρυφτό. Το κυνηγητό βέβαια μέσα στο σπίτι όσο είναι μωράκι κι έχει κάνει τα πρώτα του βήματα μπορούμε να το ξεγελάσουμε που λέμε να παίζει, να τρέξει αλλά όταν το παιδί είναι μεγάλο δεν μπορεί να κινηθεί άνετα μέσα στο σπίτι. Εκεί θα πρέπει να κινηθεί έξω.

E: Εδώ στο νηπιαγωγείο κάποια παιδιά ίσως έχετε παρατηρήσει ότι ενώ είστε έξω και μπορεί να αναπτυχθεί το κινητικό παιχνίδι ότι παραμένουν στάσιμα;

Σ: Όχι, ορμάνε, τρέχουνε και τα βλέπουμε εντελώς διαφορετικά. Βέβαια αν και εδώ δεν επέμβουμε πολλές φορές μέσα στην τάξη μπορεί να γίνει οχλαγωγία που γίνεται στο διάλειμμα, είναι μικρά παιδάκια, μιλάμε για νηπιάκια. Αλλά σίγουρα το τρέξιμο έξω τους δίνει την ελευθερία κινήσεων. Μέσα στην τάξη εκ των πραγμάτων δεν μπορεί να επιτραπεί γιατί είναι επικίνδυνος ο χώρος, οπότε ναι το βλέπουμε.

E: Ωραία. Πως παρακολουθείτε να διαφοροποιούνται τα παιχνίδια που αναπτύσσονται από τα παιδιά ανάλογα με το φύλο;

Σ: Προσπαθούμε να μην διαφοροποιούμε τα παιχνίδια. Για μένα δεν υπάρχουν παιχνίδια αγόρια-κορίτσια όπως δεν υπάρχουν και παιχνίδια αγόρια και κορίτσια και το έχουμε καταφέρει. Δηλαδή και τα αγόρια θα πάνε στο κουκλόσπιτο και θα παίζουνε με τη κουζίνα και αυτά ξέρεις είναι πρότυπα γιατί οι σημερινοί άντρες όλοι βοηθάνε στο σπίτι γιατί οι περισσότερες μαμάδες σήμερα οι περισσότερες δουλεύουν, άρα όλοι κάνουμε τα ίδια πράγματα. Και το αγόρι θα πάρει το καροτσάκι με το μωρό να το πάει βόλτα και θα σιδερώσει στη σιδερώστρα που είχαμε αλλά τώρα δεν υπάρχει πια γιατί έπαθε ατυχήματα και μας τελείωσε. Και τα κορίτσια θα πάνε να χτίσουνε στο οικοδομικό υλικό και θα παίζουνε με τα

αυτοκίνητα και τα πάντα. Άρα δεν θεωρώ ότι διαφοροποιούμε τουλάχιστον μέσα στο σχολείο τα παιχνίδια ανάλογα με το φύλο των παιδιών.

E: Σε σχέση με ηγετικό ρόλο μπορεί κάποια από τα δύο φύλα να τον διεκδικεί περισσότερο ή θεωρείτε ότι έχει να κάνει τον χαρακτήρα;

Σ: Αυτό θα σου έλεγα. Αυτό είναι θέμα χαρακτήρα. Κι εσείς θα το μάθετε αν δεν το έχετε μάθει ήδη σε κάποιο μάθημα κι εμείς το μαθαίναμε ότι υπάρχουν ηγετικές μορφές στα παιχνίδια οι ηγετικοί χαρακτήρες. Εδώ δεν έχει να κάνει με αγόρι –κορίτσι. Μπορούμε να δούμε κορίτσι να σέρνει ουρές από πίσω του, όλη την τάξη και μπορούμε να δούμε και το αγόρι, δεν έχει να κάνει με το φύλο. Καμία σχέση.

E: Ωραία. Σαν συμπέρασμα πως θα μπορούσατε να πείτε ότι συνδέεται το παιχνίδι με τη μάθηση;

Σ: Πως το συνδέω; Έχω την εντύπωση ότι αυτά που ανέφερα παραπάνω για να ξεκινήσει η μάθηση μπορεί να ξεκινήσει με αφορμή ένα παιχνίδι μπορεί όμως να γίνει κι το αντίθετο, κάνοντας μία θεματική να κάνουμε μία π.χ. δραματοποίηση και με το παιχνίδι αυτό να δούμε τι έχουν καταλάβει τα παιδιά. Τώρα κάθε μέρα είπαμε ότι έχουμε παιχνίδια, υπάρχουν πάρα πολύ ωραία γλωσσικά παιχνίδια που να τους λέω εγώ μία λέξη και αυτά να κάνουνε κινήσεις. Μέσα στην καθημερινότητά μας συνδέεται το παιχνίδι με τη μάθηση, δεν μπορώ να πω κάτι περισσότερο.

E: Ωραία. Κι τι κάνετε εσείς για την προώθηση αυτής της σχέσης;

Σ: Αυτό. Τις θεματικές μου τις συνδέω με το παιχνίδι και προσπαθώ να βάζουμε και τη φαντασία τους να κάνουνε μόνα τους παιχνίδια για να δω τι καταλάβαμε από αυτό, κάντε το με κινήσεις, παίζτε το μεταξύ σας ανά δύο, ανά ομάδες. Αυτό.

E: Φτιάχνετε δραστηριότητες με παιγνιώδη τρόπο;

Σ: Ναι και να συνδέσουμε πάντα τη φαντασία μας.

E: Ωραία. Σας ευχαριστώ πολύ.

E Συνέντευξη 9(Σ9)

Σ: Συνεντευξιαζόμενος

E: Ερευνήτρια

E: Το θέμα μας είναι το παιχνίδι στην εκπαιδευτική διαδικασία κατά την προσχολική ηλικία. Πόσα χρόνια δουλεύετε στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση;

Σ: Είμαι 19 χρόνια.

E: Τι σπουδές έχετε κάνει;

Σ: Προσχολική αγωγή εδώ στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.

E: Θα μπορούσατε να δώσετε έναν ορισμό για το παιχνίδι;

Σ: Λοιπόν, το παιχνίδι. Το παιχνίδι είναι ελεύθερες δραστηριότητες που κάνουμε μικροί και μεγάλοι και έχουνε στόχο ή να ψυχαγωγηθούνε ή να μάθουνε κάτι μέσα από το παιχνίδι. Κάτι τέλος πάντων να καταφέρουνε.

E: Θεωρείτε το παιχνίδι ένα σημαντικό εργαλείο κατά την προσχολική ηλικία;

Σ: Ναι για μένα είναι ένα από τα σημαντικότερα εργαλεία στην προσχολική ηλικία. Βοηθάει και το παιδάκι να επικοινωνήσει, να αναπτύξει το λόγο του, να μας δείξει τα συναισθήματά του, να έρθει σε επαφή με τους άλλους, να κοινωνικοποιηθεί.

E: Πως πιστεύετε ότι επηρεάζεται το παιδί από το μοναχικό παιχνίδι, πως από το παράλληλο και πως από το συνεργατικό;

Σ: Κοίτα το μοναχικό παιχνίδι δίνει την δυνατότητα στο παιδάκι να ασχοληθεί περισσότερο με τον εαυτό του, να παίζει δηλαδή μόνο του, δεν έχει να ανταγωνιστεί κανέναν, εξερευνεί αυτό που θέλει και το εξερευνεί μόνο για τον εαυτό του και προσφέρει κι αυτό μάθηση γιατί βλέπει τις ικανότητές του από μόνο του χωρίς κάποιος άλλος να το υποβοηθάει.

Το παράλληλο παιχνίδι παίζει πάλι το παιδάκι, πάλι μόνο του όμως θα μπορούσε να είναι στο παράλληλο παιχνίδι γιατί μπορεί να είναι σε ξεχωριστή παρέα από την άλλη ομάδα που παίζει κάτι άλλο, δεν ακολουθεί κάποιους κανόνες μπορεί μόνο του να δημιουργήσει ένα παιχνιδάκι και να φτάσει στο τελικό αποτέλεσμα από μόνο του χωρίς να έχει κάποια συνεργασία με τα άλλα παιδάκια.

Στο συνεργατικό τώρα παιχνίδι τα παιδάκια έχουνε την δυνατότητα να συνεργαστούνε, να ακολουθήσουνε κάποιους κανόνες, να μοιραστεί και να φτάσει πιθανόν κάποιο στόχο που έχουν θέσει όλα μαζί τα παιδιά. Βοηθάει πιο πολύ δηλαδή στην κοινωνικοποίηση του παιδιού το συνεργατικό παιχνιδάκι.

Ε:Ωραία. Πως πιστεύετε ότι επηρεάζεται το παιδί από το ελεύθερο παιχνίδι και πως από το κατευθυνόμενο; Εσείς δίνετε έμφαση σε κάποια από τα δύο περισσότερο;

Σ: Κοίτα για μένα και τα δυο παιχνίδια είναι σημαντικά και το ελεύθερο και το κατευθυνόμενο. Το ελεύθερο παιχνίδι θα το έβαζα ότι είναι ο ελεύθερος χρόνος του παιδιού, δηλαδή κάνει το παιδάκι στον ελεύθερο χρόνο αυτό που θέλει να κάνει χωρίς να πιέζεται από κάπου. Όπως ελεύθερο χρόνο ζητούνε οι μεγάλοι έτσι πιστεύω ότι ελεύθερο χρόνο ζητούνε και τα παιδιά. Είναι κάποια ανάσα δηλαδή το ελεύθερο παιχνίδι και είναι δικαίωμα του κάθε παιδιού να το κάνει. Στο κατευθυνόμενο παιχνίδι στο χώρο του νηπιαγωγείου υπάρχει κάποια ηγετική μορφή, κάποιος που καθοδηγεί δηλαδή το παιδάκι είτε μπορεί αυτός να είναι ο παιδαγωγός είτε ένα άλλο παιδάκι που είναι παρέα του. Το κατευθυνόμενο παιχνίδι είναι τα ομαδικά παιχνίδια που μαθαίνουν στα παιδάκια να μοιράζονται, να διεκδικούν, να κερδίζουνε και να χάνουνε.

Ε:Ωραία. Πως προωθεί τη μάθηση το φανταστικό παιχνίδι, πως το παιχνίδι ρόλων και πως το ελεύθερο παιχνίδι στις γωνιές;

Σ:Φανταστικό παιχνίδι. Το φανταστικό παιχνίδι είναι αυτό που δίνει ψυχή στα παιδάκια για μένα πως το φαντάζομαι στα άψυχα δηλαδή αντικείμενα. Δηλαδή γίνονται ήρωες κάποια αντικείμενα που υπάρχουν στο χώρο του σχολείου ή γίνονται ήρωες τα ίδια τα παιδάκια.

Στο παιχνίδι των ρόλων τα παιδάκια ντύνονται κάποιους ρόλους, δηλαδή παίρνουν πιστεύω μία ιστορία και τη φέρνουν στα δικά τους μέτρα. Προσποιούνται ότι είναι κάποιος ρόλος, αλληλεπιδρούν μεταξύ τους. Το ελεύθερο παιχνίδι στο χώρο του νηπιαγωγείου είναι οι γωνιές που λέμε. Είναι οι γωνιές που πιστεύω ότι όσο πιο καλά είναι οργανωμένες τόσο δίνουν στα παιδάκια τη δυνατότητα να δημιουργήσουν, να αυτενεργήσουν, να πειραματιστούν στις διάφορες γωνιές. Στις γωνιές μπορούνε να παίξουνε είτε μόνα τους είτε ομαδικά τα παιδάκια. Διασκεδάζουμε, υπάρχει ο κανόνας που θέτουμε στο τέλος πρέπει να τακτοποιηθούνε είναι δηλαδή το παιχνίδι στις γωνιές πιο περιορισμένο. Κάθε γωνιά δηλαδή έχει το δικό της σκοπό και το δικό της στόχο.

Ε: Στο παιχνίδι ρόλων παίζοντας τα παιδιά συνεχώς διαφορετικούς ρόλους ότι ενισχύεται με αυτόν τον τρόπο η ενσυναίσθηση τους;

Σ: Ναι ναι μέσα από το παιχνίδι ρόλων βλέπουμε ότι τα παιδιά δείχνουν πάρα πολλά από τα συναισθήματά τους, έρχονται στη θέση του άλλου, βάζουμε με το

νου τους τι θα μπορούσε να είχε γίνει αν υπήρχε αυτό το αν. Δηλαδή στα παιχνίδια των ρόλων αυτό το αν μπαίνει πολύ και εμείς αυτό το θέλουμε στο νηπιαγωγείο βοηθάει πολύ γιατί εξωτερικεύουν πολύ τα συναισθήματά τους είναι πιο ελεύθερα τα παιδάκια, πιο αυθόρμητα και η ενσυναίσθηση παίζει σημαντικό ρόλο στα παιχνίδια ρόλων.

Ε: Ωραία. Το κινητικό παιχνίδι πως πιστεύετε ότι λειτουργεί στη μάθηση του παιδιού;

Σ: Το κινητικό παιχνίδι είναι κι αυτό ουσιαστικό παιχνίδι, ουσιαστική μορφή παιχνιδιού κι αυτή. Να συνεργάζεται, είναι στο καθημερινό πρόγραμμα το κινητικό παιχνίδι, έχει να εξερευνήσει, έχει να δημιουργήσει, εξωτερικεύει πιστεύω τον

εσωτερικό του κόσμο είναι πιο χαλαρό, πιο ελεύθερο, πειραματίζεται με τα διάφορα αντικείμενα που χρησιμοποιούμε για τα κινητικά παιχνίδια.

Ε: Προωθείτε εσείς κάποιο παιχνίδι περισσότερο από όσα αναφέραμε; Αναφέρετε κάποιο παράδειγμα αν υπάρχει.

Σ: Εγώ προσωπικά προωθώ όλα τα είδη παιχνιδιού, προσπαθώ να τα έχω μέσα στο ωρολόγιο πρόγραμμα του νηπιαγωγείου σε καθημερινή βάση και το ελεύθερο και το συνεργατικό και το ομαδικό παιχνίδι και το κινητικό παιχνίδι και ανάλογα τα προσαρμόζω καλύτερα ανάλογα με αυτό που θέλουμε να βρούμε σε κάθε παιδάκι. Δηλαδή ένα παιδάκι που είναι λίγο μαζεμένο, λίγο συνεσταλμένο θα το ωθήσουμε κάποια στιγμή να παίξει σε κάποιο ομαδικό παιχνίδι με εύκολους όμως κανόνες ώστε να μπορέσει να ανταπεξέλθει για να του ενισχύσω λίγο την αυτοπεποίθηση του. Ένα μοναχικό παιδάκι θα το βάλω να παίξει με την ομάδα, ένα παιδάκι που λίγο φοβάται τις κινήσεις θα το ωθήσει και αυτό να κάνει ένα κινητικό παιχνίδι ώστε να δει τις δυνατότητες που έχει το σώμα του και ο εαυτός του. Δηλαδή προσαρμόζω τα παιχνίδια ανάλογα με το τι θέλω να ανακαλύψω στο κάθε παιδί ανάλογα με τις ανάγκες που προκύπτουν.

Ε: Ωραία. Πιστεύετε ότι παρέχονται διαφορετικές δυνατότητες στα παιδιά που δρουν σε εσωτερικό χώρο από ότι σε εκείνα που δρουν σε εξωτερικό χώρο;

Σ: Κοίτα ο κάθε χώρος έχει τα υπέρ και τα κατά. Ο εσωτερικός χώρος είναι λίγο πιο οργανωμένος δεν αφήνει όμως πολύ ελευθερία κινήσεων για κινητικό παιχνίδι. Δηλαδή μέσα στο χώρο του νηπιαγωγείου υπάρχουν αρκετά έπιπλα, καρεκλάκια, τραπεζάκια κι είναι πιο μαζεμένο το παιχνίδι που κάνουν τα παιδιά. Θα χωριστούν δηλαδή στις γωνιές και θα παίζουνε στην κάθε γωνιά, προσφέρει

βέβαια και αυτό. Στον εξωτερικό χώρο τα παιδάκια είναι πιο ελεύθερα, τον ζητούν τον εξωτερικό χώρο, ζητούν να παίζουν έξω γιατί τους δίνει περισσότερη ελευθερία κινήσεων, να αφήσουν τη φωνή τους να γίνει και λίγο πιο δυνατή, τους δίνει την δυνατότητα να βγάλουνε έξω αντικείμενα που μέσα στον εσωτερικό χώρο δεν υπάρχει περίπτωση να χρησιμοποιήσουνε μπάλες ή στεφάνια λόγω στενότητας χώρου για να μην χτυπήσουν έτσι τα δίνουμε στον εξωτερικό χώρο. Και οι δύο λοιπόν χώροι προσφέρουνε στα παιδάκια. Αυτό που ήθελα να πω είναι ότι τα παιδάκια που είναι πιο μαζεμένα και θέλουν να παίζουνε λίγο πιο ήσυχα το ίδιο θα κάνουνε και στον εξωτερικό χώρο. Δηλαδή και στον εξωτερικό χώρο θα πάνε να βρουνε τη γωνίτσα τους να παίζουνε, δεν θα αφήσουνε τόσο ελεύθερο τον εαυτό τους. Τα παιδάκια που έχουνε μέσα αρκετή ενέργεια και θέλουνε να την βγάλουνε προς τα έξω θα τον εκμεταλλευτούν τον εξωτερικό χώρο στο να τρέξουνε περισσότερο, να κινηθούν περισσότερο.

Ε: Ωραία η επόμενη μας ερώτηση είναι αν συμφωνείτε ότι στον εξωτερικό χώρο αναπτύσσεται περισσότερο το κινητικό παιχνίδι κι αν εσείς έχετε παρατηρήσει κάτι διαφορετικό. Μόλις μου αναφέρατε ότι υπάρχουν παιδιά που δεν κινούνται ιδιαίτερα στον εξωτερικό χώρο.

Σ: Ναι ναι υπάρχουν και τέτοια παιδάκια. Δηλαδή τα παιδάκια που θέλουν να παίζουν ήρεμα στην γωνιά τους θα βρουνε άλλη μία ήρεμη γωνιά να παίζουνε στον εξωτερικό χώρο είτε να ασχοληθεί με τα χώματα είτε να κάνουμε μία συζήτηση μεταξύ τους. Ναι αυτό το έχω παρατηρήσει.

Ε: Πως παρακολουθείτε να διαφοροποιούνται να παιχνίδια που αναπτύσσονται από τα παιδιά ανάλογα με το φύλο;

Σ: Ανάλογα με το φύλο. Τώρα αυτό είναι μεγάλο θέμα. Εγώ προσπαθώ να εδώ πέρα και έχω ελεύθερα τα παιδιά να παίζουνε με οποιοδήποτε παιχνίδι θέλουνε αυτά, δηλαδή δεν ξεχωρίζω ότι αυτά είναι τα κοριτσίστικα και αυτά τα αγορίστικα παιχνίδια. Τα παιδιά όμως έρχονται ίσως κι από την οικογένεια με 124ιδέες και απόψεις ότι αυτό είναι κοριτσίστικο αυτό είναι αγορίστικο και αυτό το 125βλέπουμε τώρα πολύ έντονα στο χώρο του νηπιαγωγείου.

Ε: Συμβαίνει και σήμερα;

Σ: Συμβαίνει συμβαίνει. Δηλαδή τα κοριτσάκια θα παίζουνε στη γωνιά που είναι τα κουζινικά, οι κούκλες, θα κάνουνε το ρόλο της μαμάς. Τα αγόρια θα παίζουνε πιο πολύ με παιχνίδια που έχουν κίνηση. Θα πάνε να βρουνε τα αυτοκινητάκια, θα ασχοληθούν με τις κατασκευές, θα ζητήσουνε μπάλες να παίζουνε με κορίνες.

Είναι διαφοροποιημένα αν κι προσπαθώ, προσπαθούμε τώρα δεν ξέρω εγώ μιλάω για τον εαυτό μου, προσπαθώ να μην υπάρχει αυτή η διαφοροποίηση αλλά και αρκετές φορές και μεταξύ τους θα δεις αγόρι-κορίτσι αν πάει να ασχοληθεί με κάποιο παιχνίδι που θεωρείται σε εισαγωγικά κοριτσίστικο ή αγορίστικο μπορεί να ακούσει την αντίδραση από τα άλλα παιδιά ότι να δεν παίζουνε τα αγόρια με τις κούκλες έλα να παίζουμε με τα αυτοκινητάκια. Υπάρχει αυτή η διαφοροποίηση.

Ε: Σε σχέση με ηγετικούς ρόλους έχετε παρατηρήσει ότι διεκδικούνται από αγόρια ή κορίτσια ή θεωρείται ότι έχει να κάνει με το χαρακτήρα και όχι με το φύλο;

Σ: Θεωρώ ότι έχει να κάνει με το χαρακτήρα του κάθε παιδιού. Ηγετικούς ρόλους βλέπουμε και στα αγόρια και στα κορίτσια και δυναμικά παιδιά. Εγώ πιστεύω είναι ο χαρακτήρας του παιδιού.

Ε: Ωραία. Σαν συμπέρασμα πως θα λέγατε ότι συνδέεται το παιχνίδι με τη μάθηση;

Σ: Σαν συμπέρασμα. Λοιπόν, παιχνίδι και μάθηση πάνε μαζί, ιδίως στην προσχολική ηλικία νομίζω είναι το σημαντικότερο και ο καταλληλότερος τρόπος για να περάσουμε τη μάθηση στα παιδιά σε αυτή την ηλικία. Μέσα από παιγνιώδη δηλαδή τρόπο να φτάσουμε στο επιθυμητό αποτέλεσμα και αλίμονο αν λείψει το παιχνίδι από το νηπιαγωγείο.

Ε: Τι κάνετε εσείς για την προώθηση αυτής της σχέσης, παιχνίδι-μάθηση;

Σ: Τι κάνω. Εντάσσω το παιχνίδι μέσα στο ωρολόγιο πρόγραμμα μου, υπάρχει ελεύθερος χρόνος, χρόνος να πάνε τα παιδιά να παίζουνε με ότι θέλουνε, είναι στη διάθεση τους όλα τα είδη παιχνιδιού και εκμεταλλεύομαι ανάλογα το παιχνίδι που θα διαλέξει το κάθε παιδί να παίξει είτε ομαδικό, είτε συνεργατικό, είτε παράλληλο, είτε μοναχικό μέσα από το παιχνίδι που εναλλάσσεται βέβαια αποκλείεται ένα παιδί να παίζει συνέχεια ή ομαδικά ή παράλληλα ή μοναχικά. Θέτω μέσα από τα παιχνίδια αυτά τους στόχους μου, τι θέλω να επιδιώξω από το κάθε παιδάκι ή να διακρίνω στο κάθε παιδάκι. Ότι δηλαδή είναι να μαθευτεί στο νηπιαγωγείο να μαθευτεί με παιγνιώδη, αβίαστο, ευχάριστο τρόπο.

Ε: Ωραία. Σας ευχαριστώ πολύ, τελειώσαμε.

E Συνέντευξη 10(Σ10)

Σ: Συνεντευξιαζόμενος

E: Ερευνήτρια

E: Το θέμα μας είναι το παιχνίδι στην εκπαιδευτική διαδικασία κατά την προσχολική ηλικία. Πόσα χρόνια δουλεύετε στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση;

Σ: 19

E: Τι σπουδές έχετε κάνει;

Σ: Έχω τελειώσει τη σχολή Νηπιαγωγών στο Πανεπιστήμιο Πατρών και έχω κάνει και μεταπτυχιακό στο Παιδαγωγικό Παιχνίδι και Παιδαγωγικό Υλικό στην προσχολική ηλικία.

E: Ωραία. Θα μπορούσατε να δώσετε έναν ορισμό για το παιχνίδι;

Σ: Το παιχνίδι θα έλεγα είτε σαν αντικείμενο είτε σαν πράξη, κίνηση είναι κάτι που προσφέρει στα παιδιά χαρά και μάθηση γιατί τα παιδιά και χαίρονται και μαθαίνουν μέσα από το παιχνίδι. Και τα δύο μαζί.

E: Θεωρείται το παιχνίδι ένα σημαντικό εργαλείο κατά την προσχολική ηλικία;

Σ: Είναι πάρα πολύ σημαντικό, όχι απλά σημαντικό γιατί όπως είπα και πριν εφόσον το παιχνίδι δίνει και χαρά και μάθηση αυτό που θέλουμε εμείς εδώ μέσα στη τάξη είναι τα παιδιά να μάθουνε αλλά να μάθουνε μέσα από τη χαρά όχι σχολειοποιημένα όπως γίνεται στις επόμενες βαθμίδες.

E: Ωραία. Πως πιστεύετε ότι επηρεάζεται το παιδί από το μοναχικό παιχνίδι, πως από το παράλληλο και πως από το συνεργατικό;

Σ: Αυτά τα είδη παιχνιδιού είναι τρία διαφορετικά είδη παιχνιδιού που παρατηρούνται κατά τις διαφορετικές ηλικίες και σε διαφορετικές φάσεις ανάπτυξης του παιδιού. Οπότε το καθένα έχει να δώσει κάτι σε εκείνη την ηλικία. Δηλαδή το μοναχικό παιχνίδι παρατηρείται όταν το παιδί ακόμα δεν μπορεί να έχει τόσο πολύ σχέσεις και συνεργασία με τα άλλα παιδιά. Όσο αυτή η σχέση του και η συνεργασία με τα άλλα παιδιά μεγαλώνει και αυξάνεται έτσι αλλάζει κι η μορφή του παιχνιδιού που σημαίνει ότι σε κάθε φάση το παιχνίδι του δίνει αυτό, το κάθε είδος δηλαδή παιχνιδιού του δίνει αυτό που πραγματικά μπορεί να του δώσει στην κάθε ηλικία και σε μέγιστο βαθμό.

Ε: Πως πιστεύετε ότι επηρεάζεται το παιδί στο ελεύθερο παιχνίδι και πως στο κατευθυνόμενο; Εσείς εδώ στο νηπιαγωγείο δίνετε έμφαση σε κάποιο από τα δύο και γιατί;

Σ: Το κάθε είδος παιχνιδιού από το ελεύθερο και το κατευθυνόμενο θα τα θεωρήσω εντελώς διαφορετικά, πάρα πολύ διαφορετικά μάλλον μεταξύ τους γιατί στο κατευθυνόμενο παιχνίδι γίνεται από εμένα όταν θέλω να μάθουν κάτι συγκεκριμένο τα παιδιά με παιγνιώδη τρόπο να μην γίνει όπως είπα και πριν σχολειοποιημένο ενώ το ελεύθερο παιχνίδι είναι αυτό το οποίο βγαίνει από τα ίδια πολλές φορές από πράγματα που έχουμε πει εδώ πέρα κι είναι επηρεασμένα και θα κάνουνε κάτι όπως για παράδειγμα για το σώμα μας και βγάλουμε τα ιατρικά εργαλεία είναι λογικό να παίζουνε το γιατρό αλλά είναι ελεύθερο παιχνίδι, δεν έκανα εγώ κάτι για να το παίζουμε.

Ενώ το κατευθυνόμενο θα μπορούσα εγώ να τους πω να δραματοποιήσουμε κάτι συγκεκριμένο που να έχει σχέση με το σώμα μας ας πούμε όπως είπα πριν και με το γιατρό. Να πω εγώ να φτιάξουμε ένα νοσοκομείο και εκεί ας πούμε να παίξετε αλλά εκεί έγινε από εμένα ενώ στην προηγούμενη περίπτωση έγινε μόνο από τα παιδιά. Οπότε το καθένα έχει τη σημασία του και την ουσία του για το πώς γίνεται και για ποιον λόγο γίνεται. Δηλαδή κι από το ελεύθερο τα παιδιά παίρνουν πάρα πολλά πράγματα και έχει πάρα πολύ μεγάλη σημασία να τα δεις στο ελεύθερο παιχνίδι τι κάνουνε και πως κινούνται κι από πού είναι επηρεασμένα. Πολλές φορές είναι επηρεασμένα από την οικογένεια στο ελεύθερο παιχνίδι, από θέματα που έχουμε συζητήσει εδώ, από πράγματα που μπορεί να έχουνε δει στην τηλεόραση. Από μία απλή διαφήμιση μέχρι κι ένα σίριαλ όπου θα κάνουνε τη μαμά, το μπαμπά και το παιδάκι.

Ε: Επομένως δεν δίνεται σε κάποιο από τα δύο έμφαση;

Σ: Και τα δύο γιατί το καθένα έχει τη δικιά του λογική και τη δικιά του παιδαγωγική αξία.

Ε: Ωραία. Πως θεωρείται ότι προωθεί τη μάθηση το φανταστικό παιχνίδι, πως το παιχνίδι ρόλων και πως το ελεύθερο παιχνίδι στις γωνιές;

Σ: Το φανταστικό παιχνίδι προωθεί τη μάθηση μέχρι εκεί θα έλεγα που θέλει ή προς τα εκεί που θέλει το παιδί γιατί εφόσον είναι φανταστικό παιχνίδι είναι κάτι το οποίο αυτό το δημιουργεί και το δημιουργεί σύμφωνα με τις δικές του ανάγκες. Δηλαδή μπορεί να είναι επηρεασμένο που κάτι που διάβασε από κάτι που είδε,

από κάτι που είπαμε εδώ άρα λοιπόν πηγαίνει προς τα εκεί που είναι το ενδιαφέρον του παιδιού, προς τα εκεί που θέλει το ίδιο το παιδί.

Το παιχνίδι ρόλων όταν γίνεται πάλι μόνο από το ίδιο το παιδί πάλι θα πάει προς τα εκεί που είναι περισσότερο το ενδιαφέρον του. Αν το παιχνίδι ρόλων γίνει και κατευθυνόμενο από εμένα τότε πάει να πει ότι θα πάει προς τα εκεί που εγώ θα ήθελα ή προς τα εκεί που εγώ θέλω κάτι να μάθω στα παιδιά και να τα κατευθύνω. Και το ελεύθερο παιχνίδι πάλι προωθεί τη μάθηση και πάει προς τα εκεί που είναι το ενδιαφέρον του παιδιού εφόσον εγώ δεν έχω επέμβει όπως και στο φανταστικό πάει να πει ότι είναι το ενδιαφέρον του παιδιού εκείνη τη στιγμή. Κι εκεί είναι η ουσία από το ελεύθερο και το φανταστικό να δεις τι περισσότερο του αρέσει του παιδιού, τι περισσότερο άρεσε από αυτά που έκανες εσύ ώστε να το εξελίξεις ή κάτι παραπάνω να κάνεις πάνω σε αυτό.

Ε: Σε ότι αφορά το παιχνίδι ρόλων θεωρείται ότι ενισχύει το γλωσσικό κομμάτι του παιδιού;

Σ: Το παιχνίδι ρόλων φυσικά και το ενισχύει γιατί εκεί πέρα εφόσον εσύ βάζεις κάτι συγκεκριμένο και λες κάνουμε αυτό κάνουμε εκείνο κάνουμε το άλλο, όταν εσύ βάζεις όρους και πολλές φορές μπορεί να είναι και παιχνίδι ρόλων από τα ίδια τα παιδιά χωρίς εσένα. Όπως σου είπα πριν μπορεί να πάνε μέσα και να παίξουνε εγώ είμαι η μαμά εσύ ο μπαμπάς αυτό είναι το παιδάκι μας και να κάνουνε. Αλλά εκεί πέρα πάλι στο παιχνίδι ρόλων είναι πολύ συγκεκριμένα τα πράγματα γιατί όταν ένα παιδάκι κάνει τη μαμά και το άλλο το μπαμπά εκεί το λεξιλόγιο και ο τρόπος που θα μιλήσουν είναι συγκεκριμένος και πάει και προσπαθεί να μιμηθεί ή να κάνει κάποια πράγματα που δεν έχει κάνει οπότε φυσικά εκεί πέρα το λεξιλόγιο του και όλα πρέπει να γίνουν με έναν συγκεκριμένο τρόπο, δηλαδή να εκφραστεί με συγκεκριμένο τρόπο, ότι κάνει δηλαδή το παιδί να είναι σε μία συγκεκριμένη κατεύθυνση. Δεν είναι ίσως όπως το φανταστικό παιχνίδι που όλα ότι του ήρθε εκείνη τη στιγμή όπως το θέλει ενώ στο παιχνίδι ρόλων τα πράγματα γίνονται τα πράγματα πολύ πιο κλισέ ας πούμε θα έλεγα και πρέπει να πάει προς μία κατεύθυνση το παιδί συγκεκριμένη αλλιώς δεν θα είναι παιχνίδι ρόλων θα είναι ίσως φανταστικό παιχνίδι.

Ε Ωραία. Πως θεωρείτε ότι προωθεί τη μάθηση το κινητικό παιχνίδι;

Σ: Λειτουργεί πάρα πολύ καλά, με τον καλύτερο τρόπο. Δηλαδή κίνηση και μάθηση είναι ίσως το πιο σημαντικό πράγμα γιατί για αυτά τα παιδιά η κίνηση είναι μέρος του εαυτού τους ας πούμε.

E: Θεωρείτε ότι εκτονώνονται;

Σ: Είναι ταυτόχρονα μία μικρή εκτόνωση και μάθηση. Γιατί αυτό δεν μπορείς να το αφήσεις πάρα πολύ ώρα κάτω πρέπει κάτι να βρεις αμέσως μετά το λίγο κάτω και ξανά να κινηθούνε και αν αυτό που θα κινηθούνε έχει σχέση με αυτό που τους είπες πριν για να μάθουνε κάτι είναι ότι καλύτερο. Γιατί ότι τους έχεις πει προσπαθούνε να το βγάλουνε μέσα από το σώμα τους και αυτού του είδους βιωματική μάθηση είναι ο καλύτερος συνδυασμός.

E: Εσείς προωθείτε κάποιο από τα παραπάνω είδη περισσότερο και γιατί; Αναφέρετε παράδειγμα από την καθημερινότητα αν υπάρχει.

Σ: Ας πούμε το κινητικό παιχνίδι και ταυτόχρονα παιχνίδι ρόλων για εμένα είναι πάρα πολύ σημαντικό. Ας πούμε πριν από λίγο καιρό κάναμε για τα απειλούμενα είδη. Εκεί εντάξει ωραία ήταν να πούμε από τι κινδυνεύει η καρέτα-καρέτα, από τι κινδυνεύει η μονάχους-μονάχους όταν όμως τα παιδιά έγιναν τα ίδια καρέτα-καρέτα και κάτω που ήταν ο βυθός της θάλασσας υπήρχαν σακούλες αλλά υπήρχαν και ψαράκια, υπήρχαν και μέδουσες και οι χελώνες που πήγανε και φάγανε τις αρκούδες ή τα υπόλοιπα σκουπίδια πεθάνανε ενώ οι άλλες ζήσανε εκεί τα παιδιά βίωσανε και μέσα από το ρόλο που γίνανε χελώνα και από την κίνηση τι συνέβη ας πούμε στο βυθό. Αντίστοιχα ας πούμε και με τις φώκιες που γίνουνε και τελείωσαν τα ψάρια στο βυθό και δεν είχαν άλλα να φάνε και κινδυνεύουν ας πούμε να εξαφανιστούν. Οπότε ο συνδυασμός αυτός είναι πάρα πολύ σημαντικός.

E: Ωραία. Πιστεύετε ότι παρέχονται διαφορετικές δυνατότητες στα παιδιά που δρουνε στον εσωτερικό χώρο από ότι στα παιδιά που δρουνε στον εξωτερικό χώρο;

Σ: Όχι για μένα η σημασία του χώρου έχει να κάνει με το πώς θα το οργανώσεις. Δηλαδή είτε είσαι μέσα, είτε είσαι έξω είναι το ίδιο πράγμα. Το αν θα είσαι μέσα ή θα είσαι έξω εξαρτάται από το τι είναι αυτό που θα κάνεις. Αν αυτό που θες να κάνεις έχει περισσότερο κίνηση, τρέξιμο είναι καλύτερο να το οργανώσεις έξω για να έχουνε μεγαλύτερη άνεση τα παιδιά. Αν αυτό που θες να κάνει όμως είναι ότι πρέπει να έχουνε διαχωρισμό του χώρου κι εμείς που είμαστε στη θάλασσα βρισκόμαστε εδώ και άλλοι είμαστε από εκεί και εδώ μέσα στη τάξη αφού μας βολεύει καλύτερα γιατί έξω είναι ένας ενιαίος χώρος και φανταστικά λέμε ότι σταματάει κάτι εδώ ενώ εδώ μπορεί να

μας βοηθήσει το χαλί, μπορεί να μας βοηθήσουν τρία καρεκλάκια. Άρα είναι καθαρά επιλογή του τι θέλω να κάνω εγώ και πως θα το κάνω. Δεν είναι ότι με βοηθάει πάντα καλύτερα το μέσα ή πάντα καλύτερα το έξω.

E: Εσείς συμφωνείτε με την άποψη ότι στον εξωτερικό χώρο αναπτύσσεται περισσότερο το κινητικό παιχνίδι;

Σ: Ε βέβαια, αυτό σου είπα και πριν. Ότι εκεί πέρα να θα θέλω περισσότερη κίνηση ή περισσότερο τρέξιμο ή περισσότερο άπλωμα προτιμούμε τον έξω χώρο.

E: Έχετε παρατηρήσει εσείς κάτι διαφορετικό; Υπάρχουν παιδιά που ακόμα και στον εξωτερικό χώρο δεν αναπτύσσουν την κίνηση;

Σ: Ναι γιατί αυτό εξαρτάται από τα παιδιά. Άλλα παιδιά είναι πολύ πιο υπερκινητικά άλλα είναι λιγότερο άλλα τους αρέσει συνεχώς η κίνηση και το τρέξιμο. Εξαρτάται από τα παιδιά, εξαρτάται από το πόσο υπερκινητικό είναι ένα παιδί, πόσο αποζητά την κίνηση δηλαδή.

E: Πως παρακολουθείτε να διαφοροποιούνται τα παιχνίδια που αναπτύσσονται από τα παιδιά ανάλογα με το φύλο.

Σ: Κοίταξε εδώ πολλές φορές θα δεις ας πούμε ότι τα κοριτσάκια θα παίζουνε μόνο με συγκεκριμένα παιχνίδια ή τα αγόρια με συγκεκριμένα παιχνίδια. Αλλά ας πούμε υπάρχει ενώ στο μυαλό μας έχουμε όλοι ότι θα έρθουνε τα κορίτσια και θα παίξουν με τις κούκλες και τα αγόρια θα έρθουν και θα παίξουν με τα τουβλάκια δεν γίνεται πάντα αυτό. Δηλαδή στην αρχή της χρονιάς πάντα μα πάντα συμβαίνει τα αγόρια να θέλουνε να πάνε να παίζουνε συγκεκριμένα στο χώρο από εκεί που υπάρχουνε όλα τα κουζινικά που έχουμε φτιάξει κάτι δηλαδή σαν ένα σπιτάκι να θέλουνε να πάνε εκεί γιατί είτε δεν έχουνε άλλα αδερφάκια κορίτσια, είτε επειδή δεν παίζουνε τόσο πολύ με αυτά στο σπίτι θα θέλουνε μονίμως να πάνε και να παίζουνε με εκείνα τα παιχνίδια. Αλλά επειδή τα παιχνίδια είναι για όλους σιγά σιγά βλέπεις ότι όλα τα παιδιά να περνάνε από όλα τα μέρη και από όλα τα παιχνίδια και πολλές φορές να κάθονται πολύ καιρό με το ίδιο παιχνίδι ή πολλές μέρες και μετά να το αλλάζουν. Δηλαδή δεν βλέπω ότι τόσο πολύ ντε κι καλά τα κορίτσια ας πούμε δεν θα κάνουνε ποτέ τουβλάκια, κάνουνε πολλές φορές και κάνουνε και πολύ ωραίες κατασκευές. Ή ότι τα αγόρια δεν θα πάνε ποτέ ας πούμε εκεί πέρα που είναι η κουζίνα και όλα αυτά. Ίσα ίσα θέλουνε να πάνε και το επιδιώκουν να πάνε.

E: Σε σχέση με το ηγετικό ρόλο θεωρείτε ότι ανάλογα με το φύλο διεκδικούν τέτοιους ρόλους ή θεωρείτε ότι έχει σχέση με τον χαρακτήρα κάθε παιδιού;

Σ: Όχι με τον χαρακτήρα του παιδιού πιστεύω. Ίσως αυτό να ήταν πιο παλιά να ίσχυε ανάλογα με το πώς ήταν οι καταστάσεις μέσα στην οικογένεια. Εγώ πιστεύω, δεν βλέπω δηλαδή όποιο κορίτσι είναι να έχει ηγετικό ρόλο ή όποιο αγόρι θα τον έχει δεν έχει σημασία το φύλο.

Ε: Σαν συμπέρασμα πως θα καταλήγατε ότι συνδέεται το παιχνίδι με τη μάθηση;

Σ: Θα έλεγα ότι θα πρέπει να είναι ένα πράγμα το παιχνίδι με τη μάθηση στο νηπιαγωγείο. Αν δεν είναι ένα κάτι δεν θα πάει καλά. Βασικά αν δεν είναι ένα τα παιδιά θα βαρεθούνε πάρα πολύ γρήγορα ότι κι να κάνεις οπότε πρέπει να έχεις πάρα πολύ καλά δεμένα και μπλεγμένα το παιχνίδι με τη μάθηση στο νηπιαγωγείο για να μάθουνε τα παιδιά στην ουσία γιατί αν δεν το έχεις δεν θα μάθουν αλλά και για να περνάνε καλά κι εκείνα κι εσύ. Γιατί αν δεν το κάνεις αυτό σου είπα στα πέντε με δέκα λεπτά έχουνε βαρεθεί, τελειώσε. Το θέμα είναι να μπορείς συνέχεια να υπάρχει μία εναλλαγή για να μάθουν.

Ε: Τι κάνετε εσείς για την προώθηση αυτής της σχέσης;

Σ: Πάντα όταν σχεδιάζω κάποιες δραστηριότητες φροντίζω να υπάρχει κι αυτό το κομμάτι του παιχνιδιού μέσα. Δηλαδή παιγνιώδης τρόπους μάθησης.

Ε: Ωραία, σας ευχαριστώ πολύ τελειώσαμε.

Ε Συνέντευξη 11(Σ11)

Σ: Συνεντευξιαζόμενος

Ε: Ερευνήτρια

Ε : Το θέμα μας είναι το παιχνίδι στην εκπαιδευτική διαδικασία κατά την προσχολική ηλικία. Πόσα χρόνια δουλεύετε στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση;

Σ: Δεκατέσσερα.

Ε : Τι σπουδές έχετε κάνει;

Σ :Πανεπιστήμιο Πατρών, το τμήμα της προσχολικής αγωγής.

Ε :Ωραία . Πως θα μπορούσατε να ορίσετε το παιχνίδι ;

Σ :Ε το παιχνίδι είναι μια δομημένη. Συγνώμη. Παιχνίδι είναι η βάση στην οποία το παιδί οικοδομεί την γνώση , είναι το μέσον με το οποίο διασκεδάζει ,

ψυχαγωγείται, χαίρεται, χαμογελάει περνάει καλά. Χωρίς το παιχνίδι, μάλλον δεν μπορεί να υπάρξει παιδί χωρίς παιχνίδι και παιχνίδι χωρίς παιδί με ελεύθερες έννοιες.

Ε :Θεωρείται το παιχνίδι ένα σημαντικό εργαλείο κατά την προσχολική ηλικία;

Σ :Απαραίτητο, απαραίτητο, το πιο σημαντικό γιατί μέσα από αυτό οικοδομείται όλη η γνώση που αποκτάει το παιδί.

Ε : Ωραία. Πως πιστεύετε ότι επηρεάζεται το παιδί από το μοναχικό παιχνίδι, πως από το παράλληλο και πως από το συνεργατικό;

Σ :Στο μοναχικό παιχνίδι εκείνη την στιγμή το παιδί νιώθει ότι διασκεδάζει ότι χαίρεται ότι αποκτάει γνωρίζει το χώρο του τις δυνατότητες του εαυτού του.

Στο παράλληλο του αρέσει η συντροφιά η παρέα με τα άλλα παιδιά . Συνεργατικό-κοινωνικό μπαίνει πια στην διαδικασία να αναπτύξει σχέσεις με συνομήλικους , να μάθει να μοιράζεται να μάθει να διεκδικεί να επιλύει συγκρούσεις, τυχόν κόντρες, διαφορές.

Ε :Ωραία . Πως πιστεύετε ότι επηρεάζεται το παιδί στο ελεύθερο παιχνίδι και πως το κατευθυνόμενο .Εσείς δίνετε σε κάποιο από τα δυο περισσότερη έμφαση;

Σ :Και στα δύο δίνουμε και στα δύο. Το ελεύθερο παιχνίδι είναι καθαρά επιλογή του παιδιού να ασχοληθεί , να διασκεδάσει με ότι του αρέσει.

Στο κατευθυνόμενο παιχνίδι το οποίο είναι , γίνεται από μέσα , όταν θέλουμε να περάσουμε να οικοδομήσουμε μάλλον να οικοδομηθούν στο παιδί κάποιες γνώσεις και αυτές γίνονται μέσα από το παιχνίδι , γιατί σε αυτήν την ηλικία δεν έχει νόημα να του πεις αυτά και αυτά αλλά να μπορέσεις μέσα από το παιχνίδι διάφορες παιγνιώδης δραστηριότητες το παιδί να αντιληφτεί και να καταλάβει κάποια πράγματα.

Ε :Ωραία, πως θεωρείτε ότι προωθεί την μάθηση το φανταστικό παιχνίδι πως το παιχνίδι ρόλων και πως το ελεύθερο παιχνίδι στις γωνιές ;

Σ :Ε το φανταστικό παιχνίδι..Το παιχνίδι ρόλων και το ελεύθερο. Το φανταστικό παιχνίδι θα μπορούσαμε να το πούμε και παιχνίδι ρόλων;

Ε :Ναι.

Σ :Το ίδιο είναι. Είναι η αγαπημένη δραστηριότητα παιδιών πάντα να μιμούνται ρόλους από την ζωή των μεγάλων μπαίνουν στην διαδικασία να γίνουν η μαμά , ο μπαμπάς ή ένας αστροναύτης , ή ένας επιστήμονας , τους αρέσει πάρα πολύ. Εκφράζουν έτσι την φαντασία τους, λειτουργούν αυθόρμητα, μπαίνουν στην

διαδικασία να μοιράσουν ρόλους, ευθύνες μεταξύ τους να σκεφτούν πως θα έκανε αυτό ο φίλος τους , πως θα μπορούσα να το κάνω εγώ.

Ε :Θεωρείται. Συγγνώμη. Θεωρείται ότι προωθεί , ενισχύει το γλωσσικό κομμάτι των παιδιών ;

Σ :Απόλυτα .Και η γλώσσα και η ανάπτυξη λεξιλογίου είναι βασικό κομμάτι. Εκμάθηση νέων λέξεων τις οποίες η εκπαιδευτικός μπορεί να έχει ήδη περάσει από προηγούμενες δραστηριότητες και μετά αυτά να τα χρησιμοποιούν κι έτσι αποκτούν αυτοπεποίθηση, εμπιστοσύνη στον εαυτό τους. Μαθαίνουν να λειτουργούν σε ομάδες , να θέτουν τους κανόνες να επιλύουν συγκρούσεις, διαφορές. Σίγουρα δεν μπορεί όλα τα παιδιά να είναι ένας ήρωας , ένας ρόλος .Θα πρέπει να δουν πως θα γίνει η κατανομή των ρόλων στο παιχνίδι , οπότε η κοινωνική μάλλον οι κοινωνικές αυτές δεξιότητες προωθούνται πάρα πολύ.

Ε :Στο ελεύθερο παιχνίδι;

Σ :Το ελεύθερο παιχνίδι είναι διασκέδαση του παιδιού, είναι χαρά , είναι ψυχαγωγία να το νιώθεις ότι παίζει με κάτι το οποίο του αρέσει , το κάνει να χαίρεται, να διασκεδάζει. Γι αυτό και σύμφωνα με το αναλυτικό πρόγραμμα υπάρχουνε χρόνος για ελεύθερη δραστηριότητα και ελεύθερο παιχνίδι σε όλη την διάρκεια του μαθήματος και του ολοημέρου.

Ε :Ωραία, το κινητικό παιχνίδι πως πιστεύετε ότι λειτουργεί στην μάθηση του παιδιού;

Σ :Το παιδί εκεί στην διάρκεια του κινητικού παιχνιδιού πρώτον γνωρίζει καλά το σώμα του, αποκτάει αυτοπεποίθηση, χαίρεται με τους φίλους του, αρχίζει να υπακούει σε κανόνες και στους τρόπους ενός παιχνιδιού. Έρχεται σε συγκρούσεις μαθαίνει να τις επιλύει. Είναι πολύ σημαντικό και το κινητικό παιχνίδι ειδικά τα παιδιά σε αυτήν την ηλικία Η ενέργεια ξεχειλίζει, το χρειάζονται.

Ε :Εσείς προωθείτε κάποιο από τα παραπάνω περισσότερο και γιατί;

Σ :Όχι. Όλα.

Ε :Προσπαθείτε όλα;

Σ :Ναι σε όλα και το ελεύθερο και συμβολικό παιχνίδι και δραματοποίηση και θεατρικό και κινητικό παιχνίδι. Όλα είναι απαραίτητα.

Ε :Θεωρείτε ότι παρέχονται διαφορετικές δυνατότητες στα παιδιά που ζουν σε εσωτερικό χώρο από ότι τα παιδιά που ζουν σε εξωτερικό χώρο;

Σ :Ναι. Εννοείται. Ναι δηλαδή αλλιώς θα μπορέσεις να διαμορφώσεις μια δραστηριότητα μέσα εννοείται στο χώρο του σχολείου μέσα στο σχολείο από ότι πηγαίνοντας έξω στην αυλή, ή κάποιον άλλον χώρο.

Ε :Συμφωνείτε με την άποψη ότι στον εξωτερικό χώρο αναπτύσσεται περισσότερο το κινητικό παιχνίδι;

Σ :Εννοείται. Θέλουμε. Οι τάξεις πάντα είναι περιορισμένες για τέτοιου είδους κινητικές δραστηριότητες . Δηλαδή αν θα πεις ότι θα κάνουμε ολυμπιακούς αγώνες είναι αδιανόητο να πεις ότι θα κάνουμε μέσα στην τάξη. Τους ενθουσιάζει η ιδέα της αυλής. Βέβαια εμάς η αυλή μας είναι λίγο μικρή , αλλά μετατρέπεται μια χαρά σε ολυμπιακό στάδιο.

Ε :Εσείς έχετε παρατηρήσει κάτι διαφορετικό, δηλαδή παιδιά τα οποία μπορεί ακόμα και να τους δίνετε η δυνατότητα να κινηθούν στον εξωτερικό χώρο αλλά εκείνα να παραμένουν στάσιμα, όπως μπορούν να κάνουν κι μέσα στην τάξη ;

Σ : Ναι υπάρχουν μερικά παιδιά που είναι κλειστά στον εαυτό τους που είναι ντροπαλά. Σιγά σιγά αυτόν με τον καιρό μειώνεται.

Ε :Ωραία Πως παρακολουθείται να διαφοροποιούνται τα παιχνίδια που αναπτύσσονται από τα παιδιά ανάλογα με το φύλο;

Σ :Ανάλογα με τα στερεότυπα .Δηλαδή τα κορίτσια θα επιλέξουν πάρα πολύ παιχνίδια ρόλων που έχουν να κάνουν με το ρόλο της γυναίκας , της μητέρας ή από επαγγέλματα στα οποία η γυναικεία παρουσία είναι περισσότερο αισθητή. Τα αγόρια θα επιλέξουνε αντίστοιχα παιχνίδια ρόλων, δηλαδή που θέλουν περισσότερο ο άντρας, ο μπαμπάς ή ένα επάγγελμα αστροναύτης. Τα κορίτσια δεν θα επιλέξουν τόσο τον αστροναύτη.

Ε :Σε σχέση με τον ηγετικό ρόλο θεωρείτε ότι αναπτύσσεται σε σχέση με το φύλο ή έχει να κάνει με τον χαρακτήρα του κάθε παιδιού;

Σ : Όχι έχει να κάνει με το χαρακτήρα και την προσωπικότητα του παιδιού.

Ε : Ωραία. Σαν συμπέρασμα πως θα καταλήγατε ότι συνδέεται η μάθηση με το παιχνίδι;

Σ : Είναι αλληλένδετες έννοιες στην εκπαιδευτική διαδικασία. Μάθηση χωρίς παιχνίδι ή παιχνίδι χωρίς μάθηση δεν υπάρχει, το ένα οικοδομεί το άλλο. Μέσα από το παιχνίδι τα παιδιά αποκτούν την μάθηση, μαθαίνουν τον κόσμο, τον εαυτό τους. Είναι σημαντικό.

Ε : Τι κάνετε εσείς για την προώθηση αυτής της σχέσης;

Σ : Τους δίνουμε όσες περισσότερες ευκαιρίες μπορούμε για παιχνίδι και για μάθηση, κυρίως παιχνίδι διαφόρων ειδών. Αυτό που σας έλεγα κινητικό, ελεύθερο, δραματοποίηση μίας ιστορίας, ενός παραμυθιού. Ότι μπορούμε να το κάνουμε μέσα από παιχνίδι το προωθούμε καθημερινά.

Ε : Ωραία, σας ευχαριστώ πολύ, τελειώσαμε.

Σ : Κι εγώ να είστε καλά.

E: E Συνέντευξη 12(Σ12)

Σ: Συνεντευξιαζόμενος

E: Ερευνήτρια

E: Το θέμα μας είναι το παιχνίδι στην εκπαιδευτική διαδικασία κατά την προσχολική ηλικία. Πόσα χρόνια δουλεύετε στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση;

Σ: Τώρα στο τέλος της χρονιάς είναι 19.

E: Τι σπουδές έχετε κάνει;

Σ: Είμαι τελειόφοιτη του Πανεπιστημίου Αθηνών στο τμήμα Προσχολικής Αγωγής.

E:Θα μπορούσατε να ορίσετε το παιχνίδι;

Σ: Παιχνίδι, τεράστιο. Τέλος πάντων είναι η ελεύθερη δραστηριότητα των παιδιών που το επιλέγουν τα ίδια εν πάση περιπτώσει και που τους δημιουργεί κάποια ευχαρίστηση. Υπάρχουν διάφορα είδη παιχνιδιών. Αυτό είναι σαν ένας γενικός ορισμός.

E: Ωραία, θα μιλήσουμε και παρακάτω για κάποια είδη. Θεωρείται το παιχνίδι ένα σημαντικό εργαλείο κατά την προσχολική ηλικία;

Σ: Ναι το θεωρώ. Τώρα κατά πόσο εμείς το χρησιμοποιούμε είναι άλλο θέμα. Θεωρητικά ναι.

E:Πως πιστεύετε ότι επηρεάζεται το παιδί από το μοναχικό παιχνίδι, πως από το παράλληλο και πως από το συνεργατικό-κοινωνικό;

Σ: Κοίτα μοναχικό παιχνίδι τώρα στις ηλικίες που είμαστε εμείς είναι λίγο σπάνιο, δηλαδή κι όταν το παρατηρούμε σημαίνει ότι κάτι δεν πάει καλά στις ηλικίες τις

δικές μας. Οπότε ναι το μοναχικό παιχνίδι πως επηρεάζεται; Αναλόγως, αναλόγως την ποιότητά του. Μπορεί ένα παιδί να παίζει μόνο του αλλά να φτιάχνει ιστορίες, να φτιάχνει σενάρια, να φτιάχνει έναν ολόκληρο κόσμο. Μπορεί να είναι ένα παιδί να παίζει μόνο του κι απλώς τοποθετεί ξέρω εγώ τα παιχνίδια. Δεν ξέρω πως το επηρεάζει, δεν μπορώ να πω για το μοναχικό παιχνίδι. Το παράλληλο θεωρώ ότι είναι ένα βήμα, είναι η φυσιολογική εξέλιξη των τριών σταδίων που στην σωστή ηλικία είναι αποδεκτά. Αν το μοναχικό παιχνίδι το δούμε σε ένα παιδί πέντε χρονών ή έξι θα ανησυχήσω, αν το παράλληλο επίσης το δούμε τότε κάτι θα μας πει για την κοινωνικοποίηση του, για την ανάπτυξή του κλπ. Δηλαδή το καθένα εντάζει είναι αποδεκτό στην κατάλληλη ηλικία. Τώρα το παράλληλο παιχνίδι μας δείχνει ότι το παιδί παίζει άρα είναι δημιουργικό, άρα χρησιμοποιεί τη φαντασία του, άρα οκ. Όταν σου λέω είναι σε ηλικία που δεν αρμόζει κάτι θα μας πει. Άμα είναι στο προνήπιο στην αρχή της χρονιάς οκ είναι κάτι που το περιμένουμε κάτι που είναι αποδεκτό και ανάλογα με την προσωπικότητα του παιδιού. Το άλλο ποιο μου είπες;

Ε: Το συνεργατικό-κοινωνικό.

Σ: Το συνεργατικό-κοινωνικό είναι από τις πιο προχωρημένες μορφές παιχνιδιού και είναι αυτό που προσπαθούμε να έχουμε στο νηπιαγωγείο.

Ε: Αυτό που προωθείτε;

Σ: Ναι.

Ε: Πως πιστεύετε ότι επηρεάζεται το παιδί στο ελεύθερο παιχνίδι και πως στο κατευθυνόμενο; Εσείς δίνεται έμφαση σε κάποιο από τα δύο και γιατί;

Σ: Τι εννοείς πως επηρεάζεται;

Ε: Πως θεωρείτε ότι επιδρά στο παιδί. Στο ελεύθερο παιχνίδι μπορεί να πάρει θετικά- αρνητικά και πως αυτό επιτυγχάνεται;

Σ: Ναι σε όλες τις μορφές μπορεί να πάρει θετικά, κυρίως θετικά στο παιχνίδι. Δηλαδή άμα είναι σε ένα πλαίσιο που.

Ε: Θεωρείτε εσείς κάποιο πιο σημαντικό, δίνετε σε κάποιο έμφαση;

Σ: Όχι ανάλογα με το τι θέλουμε να κάνουμε. Δηλαδή το ελεύθερο παιχνίδι το έχουμε στις ελεύθερες δραστηριότητες το πρωί και ωφελεί στην κοινωνικοποίηση των παιδιών, στην ανάπτυξη της αυτενέργειάς του, στο να μαθαίνει πώς να μαθαίνει, στο να μαθαίνει μέσα από τους συμμαθητές του σε άλλους τομείς. Και το οργανωμένο είναι αυτό που εμείς έχουμε κάποιο στόχο για να το οργανώσουμε,

έχουμε κάποια στοχευόμενη δραστηριότητα μέσα σε οργανωμένες δραστηριότητες. Εντάζει το καθένα έχει το ρόλο του.

Ε: Ωραία. Πως προωθεί τη μάθηση το φανταστικό παιχνίδι, πως το παιχνίδι ρόλων και πως το ελεύθερο παιχνίδι στις γωνιές;

Σ: Πως προωθείται η μάθηση στο; Πες το μου ξανά.

Ε: Στο φανταστικό παιχνίδι.

Σ: Στο φανταστικό παιχνίδι. Εντάζει είναι η δημιουργικότητα, είναι οι συμβολισμοί που έχει το παιδί, είναι οι ανώτερες νοητικές διεργασίες στο φανταστικό παιχνίδι. Το ίδιο πιστεύω και σε όλα τα παιχνίδια. Πες μου πάλι το επόμενο.

Ε: Το παιχνίδι ρόλων.

Σ: Στο παιχνίδι ρόλων. Στο παιχνίδι ρόλων έχουμε ένα πιο συγκεκριμένο πλαίσιο άρα το παιδί θα πρέπει να κάνει και τις ανάλογες επιλογές. Δηλαδή για να είναι σωστό στα πλαίσια των ρόλων έτσι, δηλαδή άρα θα πρέπει να οργανώσει τη σκέψη του πιο συγκεκριμένα, σε πιο συγκεκριμένα πλαίσια. Και στο;

Ε: Σε σχέση με το παιχνίδι ρόλων θεωρείτε ότι ενισχύει το γλωσσικό κομμάτι των παιδιών;

Σ: Ναι βοηθάει γιατί θα πρέπει να χρησιμοποιήσουν συγκεκριμένο λεξιλόγιο που να αρμόζει στον ρόλο τους.

Ε: Παρατηρείτε ότι μπορεί το παιδί να έχει κάποια εξέλιξη από τον πρώτο καιρό σε αυτό το κομμάτι μέσα από το παιχνίδι ρόλων;

Σ: Στο γλωσσικό;

Ε: Ναι.

Σ: Πάρα πολύ. Μα το κάνουμε και σαν ανάπτυξη της γλώσσας το παιχνίδι ρόλων. Δηλαδή όταν το παιδί πάρει ένα ρόλο που πρέπει να είναι ξέρω εγώ π.χ. θα κάνουμε εκλογές και πρέπει να είναι ο υποψήφιος θα πρέπει κάποιον ανάλογο λόγο να χρησιμοποιήσει.

Ε: Ωραία. Το ελεύθερο παιχνίδι στις γωνιές.

Σ: Το ελεύθερο παιχνίδι στις γωνιές κυρίως για κοινωνικοποίηση και για μάθηση μέσω των συνομηλίκων.

Ε: Ωραία. Το κινητικό παιχνίδι πως πιστεύετε ότι λειτουργεί στη μάθηση των παιδιών;

Σ: Το;

Ε: Το κινητικό.

Σ: Ααα το κινητικό. Το κινητικό εντάξει. Το κινητικό στη μάθηση. Αν θεωρήσουμε ότι η μάθηση είναι ολιστική, δηλαδή συμμετέχει και το σώμα μας σε αυτό και πρέπει να βιώσουμε κάποια πράγματα για να μάθουμε τότε σε αυτό το πλαίσιο. Και στο συγχρονισμό των κινήσεών μας που αυτό μπορεί μετά ξέρω εγώ να έχει και σχέση με το γράψιμο και την ανάγνωση και όλα.

Ε: Θεωρείτε ότι μέσα από τον κινητικό παιχνίδι το παιδί μαθαίνει το σώμα του;

Σ: Βέβαια. Όχι μόνο το σώμα του. Αποκτά αίσθηση χώρου, αίσθηση προσανατολισμού. Κι όταν συντονίζει διαφορετικά μέρη του σώματός του έχει και νοητικές διεργασίες.

Ε: Ωραία. Ποιο είδος παιχνιδιού από τα παραπάνω προωθείτε εσείς περισσότερο και γιατί; Υπάρχει κάποιο από τα παραπάνω που;

Σ: Δηλαδή για ξαναπές τα μου λίγο.

Ε: Από το φανταστικό παιχνίδι, παιχνίδι ρόλων, το ελεύθερο παιχνίδι στις γωνίες, κινητικό παιχνίδι ή αν έχετε εσείς κάποιο στο μυαλό σας που δεν έχει αναφερθεί.

Σ: Όχι. Να σου πω. Αυτό που. Όλα είναι μέσα στο πρόγραμμα. Το ελεύθερο παιχνίδι κατά κόρων, στις ελεύθερες δραστηριότητες, δηλαδή κάθε μέρα. Το παιχνίδι ρόλων λιγότερο ανάλογα με τη θεματική που έχουμε και το κινητικό παιχνίδι αρκετά όχι τόσο συχνά βέβαια γιατί εμείς έχουμε κι ένα θέμα με το χώρο μας εδώ από ότι βλέπεις. Δεν έχουμε ευκαιρίες να κάνουμε πολλά παιχνίδια στο χώρο, είναι δύσκολος, είναι μικρός, είναι μπουκωμένος και η αυλή μας είναι μικρή. Όσο μπορούμε. Αυτό που περισσότερο προωθείτε είναι το ελεύθερο παιχνίδι που εκεί μπορείς να κάνεις κάποια παρέμβαση, δηλαδή είναι ελεύθερο αλλά μπορείς να παρέμβεις με κάποιο τρόπο ώστε να το εξελίξεις.

Ε: Παρατηρείτε τα παιδιά στο ελεύθερο παιχνίδι;

Σ: Ναι, αρκετά.

Ε: Σας βοηθάει να κατανοήσετε;

Σ: Βοηθάει πολύ, κυρίως το πρώτο τρίμηνο στην αρχή της χρονιάς που τα μαθαίνουμε τα παιδιά και μας ενδιαφέρει η κοινωνικοποίηση τους πάρα πολύ.

Ε: Πιστεύετε ότι παρέχονται διαφορετικές δυνατότητες στα παιδιά που δρουν σε εσωτερικό χώρο από ότι στα παιδιά που δρουν σε εξωτερικό χώρο;

Σ: Ε σίγουρα, εννοείτε. Σίγουρα, έχει θετικά και αρνητικά. Δηλαδή στον εσωτερικό χώρο μπορεί να

έχουμε περισσότερα αντικείμενα που μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε κλπ, να ντυθούμε, να χρησιμοποιήσουμε διάφορα για παιχνίδια ρόλων κλπ ενώ στον εξωτερικό χώρο περισσότερο για κινητικά.

Ε: Συμφωνείτε με την άποψη ότι στον εξωτερικό χώρο αναπτύσσεται περισσότερο το κινητικό παιχνίδι; Μου απαντήσατε. Έχετε παρατηρήσει εσείς κάτι διαφορετικό; Ότι ενώ υπάρχει η δυνατότητα του χώρου κάποιο παιδί να μένει ας πούμε στάσιμο ακόμα και αν υπάρχει ο χώρος;

Σ: Ναι. Όχι φέτος άλλες χρονιές όμως ναι υπάρχουν παιδιά που δεν κινούνται. Από φόβο γιατί το έχουνε μάθει, είναι υπερπροστατευμένα και γονείς που τους λένε μη μη κλπ και είναι πολύ διστακτικά. Δηλαδή είναι μερικά παιδιά που πραγματικά τα σπρώχνουμε για να. Φέτος όχι αλλά μου έχει τύχει, τα σπρώχνουμε για να κινηθούν, για να τρέξουν, για να μην φοβηθούν να ανέβουν το σκαλοπάτι.

Ε: Αυτό θεωρείτε ότι έχει να κάνει με ερεθίσματα που δέχονται;

Σ: Ναι βεβαίως με ερεθίσματα, κατά κόρων.

Ε: Ωραία. Πως παρακολουθείτε να διαφοροποιούνται τα παιχνίδια που αναπτύσσονται από τα παιδιά ανάλογα με το φύλο; Υπάρχουν διαφορές ανάμεσα στα αγόρια και στα κορίτσια;

Σ: Τώρα δεν θέλω να. Ναι μπορεί να είναι στερεότυπα αυτά αλλά πραγματικά τα αγόρια χρησιμοποιούν περισσότερο κινητικό παιχνίδι στο διάλειμμα ας πούμε περισσότερο κινητικό παιχνίδι θα τρέξουν.

Ε: Ισχύει ακόμα και σήμερα αυτό; Το παρατηρείτε;

Σ: Ναι. Αν και όλο και περισσότερα κορίτσια παίζουν πια τέτοια παιχνίδια κινητικά. Και επίσης και τα αγόρια. Βέβαια αυτό έξω τώρα. Μέσα όμως εδώ στο παιχνίδι στα κουζινικά και αγόρια και κορίτσια θέλουν να παίζουν δεν υπάρχει κάποιος διαχωρισμός δηλαδή. Όλα τα παιδιά θέλουνε να παίζουνε και τα αγόρια και τα αγόρια κάνουνε το ίδιο που κάνουνε τα κορίτσια, δηλαδή ασχολούνται με τα κουζινικά, μαγειρεύουν, παίρνουν τα παιδάκια τα φροντίζουν κλπ. Δεν υπάρχει διαχωρισμός.

Ε: Σε σχέση με ηγετικούς ρόλους παρατηρείτε ότι ανάλογα με το φύλο διεκδικούν ρόλους ή έχει να κάνει περισσότερο θεωρείτε με το χαρακτήρα του κάθε παιδιού;

Σ: Νομίζω περισσότερο με τον χαρακτήρα. Περισσότερο με τον χαρακτήρα. Τώρα μου έρχεται στο μυαλό. Ας πούμε τα παιδιά που έχουνε ευχέρεια στο λόγο θα είναι αυτά που θα μοιράσουν τους ρόλους, θα πούνε σενάριο, θα πούνε εσύ θα κάνεις αυτό εσύ θα κάνεις αυτό. Φτιάχνουν το σενάριο τα παιδιά που έχουν

περισσότερο ευχέρεια στη δύναμη, στο σώμα ας πούμε στη σωματική έτσι στην κίνηση είναι αυτά που θα ηγηθούν το παιχνίδι έξω, στον εξωτερικό χώρο.

Ε: Άρα έχει να κάνει με το χαρακτήρα και όχι τόσο με το φύλο;

Σ: Με το φύλο να σου πω την αλήθεια δεν έχω παρατηρήσει ιδιαίτερα. Υπάρχουν βέβαια παιδιά που λένε αυτό το παιχνίδι είναι κοριτσίστικο ή αυτό το παιχνίδι είναι αγορίστικο. Προσπαθώ να το προσπεράσω, να μην δίνουμε σημασία. Υπάρχουν, υπάρχουν παιδιά με αυτά που φέρνουν από το σπίτι τους έτσι κι αλλιώς.

Ε: Ωραία. Σαν συμπέρασμα πως θα καταλήγατε ότι συνδέεται το παιχνίδι με τη μάθηση;

Σ: Νομίζω είναι εργαλείο, είναι μέσο και είναι μέσο μάθησης όταν τα παιδιά παίζουν ελεύθερα θέλω να πω. Είναι εργαλείο για μας για να προωθήσουμε συγκεκριμένα πράγματα, στοχευμένα και είναι το φυσικό τους μέσο, είναι αυτό το φυσικό τους μέσο, δηλαδή δεν είναι το μολύβι, το χαρτί, ο υπολογιστής, είναι το φυσικό μέσο των παιδιών για μάθηση.

Ε: Ωραία. Και την κάνετε εσείς για την προώθηση αυτής της σχέσης; Είναι η τελευταία μας ερώτηση.

Σ: Ναι. Τι κάνω; Μέσα στις δυνατότητες που έχουμε είναι να έχουμε στο ελεύθερο παιχνίδι που παίζουν να υπάρχουν τα αντικείμενα που μπορούν να χρησιμοποιήσουν για να παίζουν το παιχνίδι. Αυτό δεν σημαίνει ότι πρέπει να το μπουκώσουμε με πολλά παιχνίδια και τα αντικείμενα να είναι αυτά που παρακινούν την φαντασία των παιδιών. Δηλαδή να μην είναι καθόλου συγκεκριμένα ώστε να τα καθοδηγεί. Τι άλλο; Να τους δίνω το χρόνο για να παίζουν και επίσης να φροντίζουμε να υπάρχει κι εναλλαγή ανάμεσα στους συμπαίκτες γιατί παίζει κι αυτό ρόλο. Δηλαδή υπάρχουν παιδιά που μπορεί να θέλουν να παίζουν συνέχεια με το ίδιο παιδί, όμως όταν υπάρχει εναλλαγή εμπλουτίζεται.

Ε: Υπάρχει μεγαλύτερη αλληλεπίδραση;

Σ: Υπάρχει μεγαλύτερη αλληλεπίδραση και εμπλουτίζεται και η γκάμα των παιχνιδιών των παιδιών των ίδιων δηλαδή. Αυτό φροντίζουμε, δεν θέλουμε να είναι συνέχεια τα ίδια τα παιδιά που παίζανε εκεί στις ελεύθερες δραστηριότητες ή κάποια παιδιά που είναι πιο εύκολο να πούνε κάποια παιδιά ότι εγώ κυρία θέλω να παίζω στα παιχνίδια ρόλων που οργανώνουμε εμείς, τα οργανωμένα προσπαθούμε να ενθαρρύνουμε όλα τα παιδιά να συμμετέχουν στο παιχνίδι.

E: Ωραία. Σας ευχαριστώ πολύ, τελειώσαμε.

E: E Συνέντευξη 13(Σ13)

Σ: Συνεντευξιαζόμενος

E: Ερευνήτρια

E: Το θέμα μας είναι το παιχνίδι στην εκπαιδευτική διαδικασία κατά την προσχολική ηλικία. Πόσα χρόνια δουλεύετε στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση;

Σ: Διορισμένη έχω από το 2006, δηλαδή είμαστε 11 χρόνια αλλά έχω από τότε που αποφοίτησα από το 1992 δουλεύω σε κέντρα δημιουργικής απασχόλησης. Έχω δημιουργικές ομάδες ψυχοπαιδαγωγικού παιχνιδιού. Δηλαδή από το 92 στην ουσία αλλά στο δημόσιο σχολείο από το 2006.

E: Τι σπουδές έχετε κάνει;

Σ: Έχω τελειώσει στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας το τμήμα Νηπιαγωγών, Προσχολικής Εκπαίδευσης.

E: Ωραία. Θα μπορούσατε να δώσετε ένα ορισμό για το παιχνίδι;

Σ: Το παιχνίδι είναι ένας τρόπος για να επικοινωνήσουν τα παιδιά, να εκτονωθούν, να κινηθούν και μέσα από όλη αυτή την κίνηση, την έκφραση και την διερεύνηση να οδηγηθούν στη μάθηση και στην επικοινωνία με τους άλλους.

E: Θεωρείτε το παιχνίδι ένα σημαντικό εργαλείο κατά την προσχολική ηλικία;

Σ: Ναι γιατί είναι το βασικότερο στοιχείο με το οποίο μπορούν να κινηθούν και να μάθουν τα παιδιά αυτής της ηλικίας. Λόγω ηλικίας, λόγω συγκέντρωσης και περιορισμένου χρόνου.

E: Πως πιστεύετε ότι επηρεάζεται το παιδί από το μοναχικό παιχνίδι, πως από το παράλληλο και πως από το συνεργατικό-κοινωνικό;

Σ: Μιλάμε για την προσχολική ηλικία τεσσάρων με πέντε και μετά ή από τη γέννηση του;

E: Όπως το θεωρείτε εσείς. Αν εντάσσετε το κάθε παιχνίδι σε διαφορετική ηλικία αναφέρετε το και αναλύστε το.

Σ: Ναι, είπες το ατομικό;

E: Το μοναχικό, παράλληλο, συνεργατικό.

Σ: Ωραία. Αυτό εξαρτάται από την ηλικία του παιδιού. Βασικός παράγοντας είναι η ηλικία του παιδιού. Τα μικρότερα παιδιά να πρέπει πρώτα να, δεν έχουνε μάθει να αλληλεπιδρούν, επομένως παίζουνε μόνα τους ή παράλληλα καθώς μεγαλώνουν με το αδερφάκι ή με ένα άλλο συνομήλικο παιδάκι. Μπορεί ο χρόνος αλληλεπίδρασης να είναι λίγος, μικρός αλλά μετά πάλι επανέρχονται το καθένα στο δικό του μοναχικό παιχνίδι και δουλεύουν παράλληλα. Τα παιδάκια της προσχολικής ηλικίας, δηλαδή από 4 χρονών 5 και μετά έχουν, νιώθουν την ανάγκη να επικοινωνήσουν με άλλα παιδιά και να συνεργαστούν και να αλληλεπιδράσουν. Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι όλα τα παιδιά είναι έτοιμα πάντα και σε αυτή την ηλικία να επικοινωνήσουν ή να παίξουν σε ένα ομαδικό παιχνίδι. Επομένως ενώ είναι πάρα πολύ σημαντικό και το ομαδικό παιχνίδι χρειάζεται τα παιδιά να μάθουν κάποιους βασικούς κανόνες, να μάθουν να αλληλεπιδρούν, να δέχονται μία ήττα πιθανή ή μία δεύτερη σειρά, παράδειγμα λέω για να μπορέσουν να αλληλεπιδράσουν και να παίξουν σε ένα ομαδικό παιχνίδι.

Ε: Ωραία. Πως πιστεύετε ότι επηρεάζεται το παιδί από το ελεύθερο παιχνίδι και πως από το κατευθυνόμενο; Εσείς δίνετε έμφαση σε κάποιο από τα δύο;

Σ: Αυτό είναι ανάλογα με την ανάγκη του κάθε παιδιού και μέσα από την εκπαιδευτική διαδικασία είναι και τα δύο απαραίτητα και το ελεύθερο παιχνίδι για αυτό κι είναι μέσα στο πρόγραμμα και η απασχόληση στις ελεύθερες γωνιές με το ελεύθερο και το αυθόρμητο παιχνίδι, επομένως εκεί βλέπεις το κάθε παιδί τι ενδιαφέροντα έχει, τι ανάγκες, τι εμπειρίες και μπορείς να οργανώσεις από εκεί και μετά και το κατευθυνόμενο παιχνίδι. Το κατευθυνόμενο είναι πάλι βασικό γιατί μπορεί να προσθέσει στα παιδιά κάτι παραπάνω από αυτό που γνωρίζουν, μπορεί να συνοδεύσει ένα θέμα διαθεματικό που κάνουμε ή μία δραστηριότητα ή ένα στόχο που έχουμε βάλει σαν εκπαιδευτικοί. Και από την άλλη μπορεί να βοηθήσει το παιδί να αποκτήσει και κάποια άλλα ενδιαφέροντα γιατί αν το αφήσεις συνέχεια στο ελεύθερο παιχνίδι μπορεί το παιδί να επαναπαυθεί στο συγκεκριμένο ενδιαφέρον, στο συγκεκριμένο παιχνίδι και να μην τολμήσει να δει και κάτι άλλο. Του δίνεις ένα επιπλέον ερέθισμα για να μάθει και κάτι παραπέρα και να αυτοσχεδιάσει πάλι.

Ε: Πως θεωρείτε ότι προωθεί τη μάθηση το φανταστικό παιχνίδι, πως το παιχνίδι ρόλων και πως το ελεύθερο παιχνίδι στις γωνιές;

Σ: Πως βοηθάει τη μάθηση; Ανάλογα με το στόχο που έχεις βάλει σε κάθε δραστηριότητα γιατί μιλάω τώρα για τις δραστηριότητες έτσι δεν είναι, σαν

εκπαιδευτικός. Μπορεί να είναι το ένα απόρροια του άλλου. Το φανταστικό παιχνίδι μπορεί να είναι μία αφόρμιση, δεν είναι όμως πολύ εύκολο πάντα στα παιδιά όταν βάζεις εγώ το έχω παρατηρήσει σε ένα παιχνίδι κινητικό ή έκφρασης να αυτοσχεδιάσουν τα παιδιά και να μεταβούν κάπου φανταστικά. Δεν έχουν πάντα όλα τα παιδιά ενώ η φαντασία είναι κύριο στοιχείο των παιδιών δεν έχουν πάντα την ευχέρεια και την άνεση να χρησιμοποιήσουν την φαντασία τους στο παιχνίδι. Στις γωνιές εκεί φαίνεται η φαντασία αν και πάλι βλέπεις ότι είναι επηρεασμένα πολύ από την εμπειρία τους και από εκεί και μετά στην πορεία βλέπεις ότι μπορεί να απελευθερωθεί η φαντασία τους και να λειτουργήσουν περισσότερο. Το παιχνίδι, ποιο άλλο είπες;

Ε: Το παιχνίδι ρόλων.

Σ: Το παιχνίδι ρόλων είναι πολύ βασικό θεωρώ γιατί τα παιδιά βγαίνουν από τη θέση τους και μπορούν να δούνε μία κατάσταση, ένα συναίσθημα κάτι μπαίνοντας στην θέση κάποιου άλλου. Μπορούμε επίσης μέσα από το παιχνίδι ρόλων να πάρεις πληροφορίες για εμπειρίες των παιδιών είτε θετικές, είτε αρνητικές, είτε για κάποια τραύματα, είτε για κάποιες εμμονές που μπορεί να έχουν τα παιδιά, άρα είναι πολύ βασικό και το παιχνίδι ρόλων.

Ε: Να σας ρωτήσω κάτι για το παιχνίδι ρόλων. Θεωρείτε ότι ενισχύει τόσο την ενσυναίσθηση όσο και τη γλωσσική ανάπτυξη των παιδιών; Το έχετε παρατηρήσει;

Σ: Ναι, ναι. Η ενσυναίσθηση είναι αυτό που σου είπα ότι βγαίνουν από τον εαυτό τους, τη δική τους θέση και μπορούν να καταλάβουν ένας άλλος στη δική του θέση πως μπορεί να αισθανθεί στην ίδια κατάσταση. Τώρα το γλωσσικό κομμάτι επίσης στο παιχνίδι ρόλων θα πρέπει να χρησιμοποιήσουν ένα γλωσσικό κώδικα επικοινωνίας εντελώς διαφορετικό γιατί αν γίνω ας πούμε ο μπαμπάς δεν θα μιλάω όπως είμαι το παιδάκι που μπορεί να μην χρησιμοποιώ ολόκληρες τις λέξεις. Θα πρέπει να αναγκαστώ να χρησιμοποιήσω κάποιες άλλες λέξεις. Αν παίξω έναν άλλον ρόλο το γιατρό βλέπεις πάλι, βοηθάς το παιδί να χρησιμοποιήσει καινούργιο γλωσσικό κώδικα επικοινωνίας και καινούργιες λέξεις που μπορεί να έχει ακούσει και δεν τις χρησιμοποιεί σαν παιδάκι.

Ε: Το επόμενο είναι το ελεύθερο παιχνίδι στις γωνιές για το πώς προωθεί τη μάθηση.

Σ: Ναι, το ελεύθερο παιχνίδι στις γωνιές είναι ένα μεταβατικό στάδιο πιστεύω είναι απαραίτητο γιατί ένα παιδάκι που έρχεται για πρώτη φορά στο σχολείο και

έχει πρώτη φορά επαφή με τα άλλα παιδιά είναι φυσικό να θέλει το δικό του χώρο στη τάξη μέχρι να οικειοποιηθεί με τους άλλους, να αισθανθεί άνετα. Επομένως είναι απαραίτητο το ελεύθερο παιχνίδι γιατί το παιδί είναι χρειάζεται ένα μεταβατικό στάδιο να περάσει από το ελεύθερο παιχνίδι στο ομαδικό ή στο συνεργατικό, είτε είναι οργανωμένο, είτε είναι αυθόρμητο.

E: Ωραία. Το κινητικό παιχνίδι πως πιστεύετε ότι λειτουργεί στη μάθηση του παιδιού;

Σ: Το κινητικό παιχνίδι επίσης είναι πολύ σημαντικό γιατί είπαμε ότι η ηλικία αυτή η συγκεκριμένη, είναι απαραίτητη η κίνηση για να μάθει το παιδί. Δηλαδή το παιδί δεν έχει ούτε το χρόνο το συγκεκριμένο, τον πολύ χρόνο για να συγκεντρωθεί, επομένως ο χρόνος συγκέντρωσης όταν καθίσει κάπου είναι πολύ περιορισμένος. Άρα το παιδί κινούμενο και αναγνωρίζει σιγά σιγά το σώμα του και αποκτά αυτονομία σε μέλη του σώματος του και αυτό είναι μάθηση. Γνωρίζει το χώρο μπορεί να γνωρίσει το χρόνο μέσα από την κίνηση. Επομένως είναι πάρα πολύ σημαντική η κίνηση και είναι ένα από τα βασικά στοιχεία του πρέπει να έχουμε στο μυαλό μας για να μπορεί να μάθει το παιδί στην ηλικία αυτή.

E: Το θεωρείτε ως μέσο εκτόνωσης το κινητικό παιχνίδι;

Σ: Ναι είναι βασικό, είναι βασικό γιατί το βλέπουμε και στο διάλειμμα αλλά και μέσα στην τάξη πολλά παιδιά όταν είναι στρεσαρισμένα ή πιεσμένα, πολλές φορές έχουνε μία υπερκινητικότητα και υπερδιέγερση που μόνο μέσα από κινητικό παιχνίδι μπορεί να εκτονωθεί και να ηρεμήσει για να μπορέσει να συγκεντρωθεί μετά να κάνει κάτι ποιο συγκεκριμένο όσο αναφορά τη γλώσσα ή τα μαθηματικά ή την έκφραση ή το να ακούσει κάτι, ένα παραμύθι κι όλα αυτά.

E: Από τα παραπάνω ποιο είδος παιχνιδιού προωθείτε εσείς περισσότερο και γιατί;

Σ: Δεν μπορώ να πω ότι προωθώ κάποιο συγκεκριμένο γιατί όλα είναι απαραίτητα. Επομένως προσπαθώ να τα εμπεριέχω, να τα συμπεριλάβω όλα μέσα στο πρόγραμμα της διδασκαλίας μου. Το

κινητικό είναι απαραίτητο, στις γωνιές πάλι είναι απαραίτητο και πιστεύω ότι εκεί φαίνεται ότι με την πάροδο του χρόνου μέσα στη χρονιά αν τα παιδιά έχουνε μάθει να λειτουργούν αυτόνομα. Δηλαδή στην αρχή βλέπουμε ότι στην αρχή της χρονιάς ότι το ελεύθερο παιχνίδι είναι μεν απαραίτητο και έχει το μεγαλύτερο χρόνο της σχολικής ημέρας αλλά τα παιδιά δεν ξέρουν πολλές φορές να παίζουνε στις γωνιές ελεύθερα. Από εκεί κι μετά όμως βλέπεις ότι όσο προχωράει η

σχολική χρονιά και τα παιδιά έχουν μάθει να αλληλεπιδρούν, να ακολουθούν κάποιους κανόνες, να σέβονται, να χρησιμοποιούν υλικά και όλα αυτά πιστεύω είναι πάρα πολύ βασικό κι εκεί γιατί βλέπεις πως το παιδί μαθαίνει να λειτουργεί αυτόνομα και συνεργατικά με τους υπόλοιπους μέσα σε έναν χώρο και να χρησιμοποιεί τα υλικά που έχει χωρίς να δίνεις συνέχεια εσύ τις κατευθύνσεις, τις ιδέες ή τις προτάσεις. Το θεωρώ πολύ σημαντικό. Το ομαδικό παιχνίδι είναι εξίσου πολύ σημαντικό γιατί βλέπεις τι σχέσεις αναπτύσσει το παιδί με τα άλλα παιδιά, πόσο μπορεί να ελέγξει τον εαυτό του και το θέλω του σε σχέση με την ομάδα που είναι πολύ βασικό γιατί η κοινωνικοποίηση είναι από τους βασικούς τομείς μάθησης του νηπιαγωγείου. Και επίσης το παιχνίδι ρόλων εγώ το θεωρώ πολύ σημαντικό και μου αρέσει γιατί εκφράζει μπορεί το παιδί να εκφράσει συναισθήματα, δυσκολίες ή καταστάσεις. Και επειδή έχω ασχοληθεί πολύ με το κουκλοθέατρο και σαν φοιτήτρια και μετά και με τα ψυχοκινητικά με ψυχοκινητικές δραστηριότητες έτσι και θεατρικούς αυτοσχεδιασμούς θεωρώ ότι είναι πολύ βασικό και δεν λέω ότι τώρα θα κάνω αυτό ή ότι τώρα θα κάνω εκείνο. Τα εμπλέκω ανάλογα με την ανάγκη της ομάδας, με την ανάγκη του στόχου ή της δραστηριότητας που θέτω κάθε φορά.

E: Προσπαθείτε να τα εμπεριέχετε όλα.

Σ: Ναι, ναι.

E: Πιστεύετε ότι παρέχονται διαφορετικές δυνατότητες στα παιδιά που δρουν σε εσωτερικό χώρο από ότι στα παιδιά που δρουν σε εξωτερικό χώρο;

Σ: Για πες του λίγο μία φορά ακόμη.

E: Πιστεύετε ότι παρέχονται διαφορετικές δυνατότητες στα παιδιά που δρουν σε εσωτερικό χώρο από ότι στα παιδιά που δρουν σε κάποιο εξωτερικό χώρο;

Σ: Ναι, βέβαια. Γιατί είναι ο χώρος μεγαλύτερος πρώτα από όλα άρα έχουν μεγαλύτερη ελευθερία στην κίνηση. Αλλά είναι απαραίτητοι κι οι δύο οι χώροι πάλι, απλώς πρέπει εσύ κάθε φορά ανάλογα την ανάγκη του παιδιού τώρα εγώ θα μιλήσω και σαν ομάδα αλλά και του κάθε παιδιού ανάλογα με την ανάγκη που έχει τη συγκεκριμένη ημέρα και στιγμή γιατί μπορεί τα παιδιά να θέλουν κάποια στιγμή να λειτουργήσουν πολύ πιο ομαλά και ήρεμα σε ένα κλειστό χώρο που έχει τα συγκεκριμένα ερεθίσματα και νιώθουν την ασφάλεια να κινηθούν σε ένα συγκεκριμένο κλειστό χώρο. Αλλά ο ανοιχτός χώρος έχει πολύ πιο περισσότερα ερεθίσματα, έχει μεγαλύτερο περιθώριο και ελευθερία κίνησης. Έχει περισσότερες εμπειρίες που μπορεί να προκύψουν, επομένως εκμεταλλεύεσαι το τυχαίο και το

ξαφνικό και εκεί πάλι είναι στην δικιά σου την ευελιξία και την πώς να το πω ικανότητα να μπορείς να τα αξιοποιήσεις όλα αυτά για να είναι προς όφελος των παιδιών.

Ε: Ωραία. Συμφωνείτε με την άποψη ότι στον εξωτερικό χώρο αναπτύσσεται το κινητικό παιχνίδι; Έχετε παρατηρήσει εσείς κάτι διαφορετικό;

Σ: Απλώς ναι έχει, δίνει μεγαλύτερη δυνατότητα ο εξωτερικός χώρος. Μπορούνε να γίνουνε όμως κινητικά παιχνίδια και στον εσωτερικό χώρο. Είναι λίγο πιο περιοριστικός βέβαια σε ότι αφορά τα έπιπλα που υπάρχουν μέσα στη τάξη, εξαρτάται από το μέγεθος της τάξης που κάνεις το μάθημα αλλά μπορείς όμως να την διαμορφώσεις έτσι την στιγμή του κινητικού παιχνιδιού που αν δεν μπορείς να βγεις σε εξωτερικό χώρο μπορείς να δουλέψεις μέσα.

Ε: Ωστόσο ακόμα κι στον εξωτερικό χώρο έχετε παρατηρήσει παιδιά που ενώ έχουν την ευχέρεια να κινηθούν εκείνα παραμένουν στάσιμα;

Σ: Ναι ναι, είναι αρκετά παιδιά γι αυτό λέμε ότι είναι πολύ βασικό για το κινητικό παιχνίδι ως μέσο μάθησης γιατί είναι παιδιά που δεν νιώθουν την άνεση ή δεν μπορούν να χρησιμοποιήσουν σωστά το σώμα τους για να μπορέσουν να κινηθούν. Επομένως, νιώθουν και την ανασφάλεια, έχουν αυτή τη ντροπή μπορούμε να το πούμε και δεν συμμετέχουν. Επομένως, αυτό θα βοηθήσει, δηλαδή όσο πιο μεγάλος είναι ο χώρος κάποια στιγμή, δεν θέλει να είναι πολύ μεγάλος γιατί είναι και χαοτικό για τα παιδιά ή για την ομάδα γιατί εκεί μπορεί κάποιο παιδί, τα πιο ζωντανά παιδιά και τα πιο έντονα

στην κίνηση να παρασύρουν το παιχνίδι και να δημιουργήσουν μεγαλύτερο πρόβλημα και να χαθεί. Δηλαδή πάλι και στο ανοιχτό χώρο πρέπει να υπάρχουν κάποιες προδιαγραφές και να είναι λίγο προσχεδιασμένο στο μυαλό σου τι θα κάνεις, που, πως θα τα κινήσεις, ώστε και να είναι ακίνδυνο για τα παιδιά, να έχει τα μέτρα ασφάλειας που χρειάζονται αλλά και να επιτευχθεί ο στόχος ώστε να διασκεδάσουν τα παιδιά και να μάθουν ανάλογα τι θέλουμε να μάθουν.

Ε: Ωραία. Πως παρακολουθούνται να διαφοροποιούνται τα παιχνίδια που αναπτύσσονται από τα παιδιά ανάλογα με το φύλο;

Σ: Πως διαφοροποιούνται ανάλογα με το φύλο. Αυτό εξαρτάται πάλι από τις εμπειρίες που έχει το κάθε παιδί. Ότι είναι διαφορετικά, δηλαδή βλέπεις ότι τα κοριτσάκια από την αρχή πηγαίνουνε στην ζωγραφική, πηγαίνουνε στο σπίτι στην γωνιά του σπιτιού, τα αγόρια θα πάνε πιο εύκολα στα τουβλάκια, θα πάνε πιο εύκολο σε ότι αφορά τα αυτοκίνητα ή τις κατασκευές. Επίσης, η ζωγραφική είναι

ένας χώρος που κινούνται παράλληλα και τα δύο φύλα, δεν έχει σχέση δηλαδή με το φύλο. Όσο αναφορά τα κινητικά παιχνίδια πάλι εκεί θα δεις διαφορά όσο αναφορά το φύλο στο εάν ένα παιχνίδι είναι να κυνηγήσεις κάποιον τα αγόρια είναι πολύ πιο πρόθυμα στο να μούνε σε αυτό το ρόλο από το να κυνηγηθούν. Ενώ τα κορίτσια θα διαλέξουν το πιο ήπιο, το πιο ασφαλές μέρος του παιχνιδιού αλλά αυτό πάλι δεν είναι δεδομένο εξαρτάται από το παιδί. Ότι υπάρχει όμως διάκριση στα παιχνίδια και στην επιλογή των παιχνιδιών αλλά αυτό μέσα από τη δουλειά μέσα από τη διάρκεια της χρονιάς και από συζήτηση από άλλες κυρίες μπορεί να αλλάξει προς το θετικό. Όχι να απορριφθούν τελείως τα παιχνίδια όπως τα έχουν μάθει τα παιδιά αλλά να προστεθούν και κάποια διαφορετικά.

E: Σε σχέση με το φύλο έχετε παρατηρήσει ότι κάποιο από τα δύο φύλα διεκδικούν ηγετικούς ρόλους ή θεωρείτε ότι έχει να κάνει με το χαρακτήρα του κάθε παιδιού;

Σ: Εγώ θεωρώ ότι είναι με τον χαρακτήρα, είναι με τον χαρακτήρα και είναι όμως και με το κλίμα που έχει μεγαλώσει το παιδί, με τα στερεότυπα να το πω αυτό σε εισαγωγικά που έχουν οι γονείς ή οι παππούδες που μεγαλώνουν το παιδί. Δηλαδή αν ένα παιδάκι του λένε είσαι αγόρι, είσαι ο αρχηγός, είσαι ο μάγκας φυσικά αυτό το παιδί θα θέλει να έχει έναν πιο ηγετικό ρόλο ή πιο έντονο κινητικά μέσα σε ένα παιχνίδι. Ένα κοριτσάκι που του λένε αχ τι ωραία, τι όμορφη και τι καλή που είσαι και πρόσεξε τα ρουχάκια σου και αυτά μπορεί πάλι αυτό το κοριτσάκι και να θέλει να είναι ηγετικό ή να έχει κάποιον άλλον πιο έντονα κινητικό ρόλο να φοβάται και στην αρχή να είναι πιο άτολμο. Αλλά από εκεί κι μετά όμως εκτός από αυτό είναι στο χαρακτήρα καθαρά του παιδιού.

E: Ωραία. Σαν συμπέρασμα πως θα καταλήγατε ότι συνδέεται το παιχνίδι με τη μάθηση;

Σ: Είναι ένας από τους βασικότερους παράγοντες για την συγκεκριμένη ηλικία των παιδιών. Τα πάντα δηλαδή μπορούν να γίνουν για να μάθουν τα παιδιά μέσα από το παιχνίδι.

E: Ωραία. Και τι κάνετε εσείς για να προωθήσετε αυτής την σχέση παιχνίδι και μάθηση;

Σ: Γενικά οργανώνουμε έτσι το πρόγραμμα της ημέρας έτσι ώστε το παιχνίδι να είναι βασικό. Είτε παιχνίδι με τη φωνή μου θα είναι προσπαθώ δηλαδή να προσεγγίσω το ενδιαφέρον των παιδιών μέσα από το παιχνίδι.

E: Ωραία. Σας ευχαριστώ πολύ, τελειώσαμε.

E: E Συνέντευξη 14(Σ14)

Σ: Συνεντευξιαζόμενος

E: Ερευνήτρια

E: Το θέμα μας είναι το παιχνίδι στην εκπαιδευτική διαδικασία κατά την προσχολική ηλικία. Πόσα χρόνια δουλεύετε στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση;

Σ: 25.

E: Τι σπουδές έχετε κάνει;

Σ: Το βασικό πτυχίο Παιδαγωγικού Τμήματος Προσχολικής Εκπαίδευσης και μεταπτυχιακό στο Παιδαγωγικό Παιχνίδι και Παιδαγωγικό Υλικό στην Πρώτη Ηλικία εδώ στο δικό μας Πανεπιστήμιο, το Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.

E: Ωραία, θα μπορούσατε να δώσετε έναν ορισμό για το παιχνίδι;

Σ: Είναι ο τρόπος και το μέσο όπου τα παιδιά και θα περάσουν όμορφα και θα ψυχαγωγηθούν και θα μάθουν σε αυτήν την ηλικία με τον καλύτερο τρόπο.

E: Ωραία. Θεωρείτε το παιχνίδι ένα σημαντικό εργαλείο κατά την προσχολική ηλικία;

Σ: Το πιο βασικό.

E: Πως πιστεύετε ότι επηρεάζεται το παιδί από το μοναχικό παιχνίδι, πως από το παράλληλο και πως από το συνεργατικό;

Σ: Βασικά πρέπει να υπάρχουν και οι τρεις τύποι παιχνιδιού. Όταν θέλουμε να δουλέψουμε ατομικά σίγουρα θα χρησιμοποιήσουμε το μοναχικό παιχνίδι για να επιτευχθούν οι στόχοι μας, οι παιδαγωγικοί. Αντίστοιχα και στις άλλες, δηλαδή όταν δουλεύεις με μία ομάδα είναι το ομαδικό παιχνίδι ή όταν δουλεύεις τις σχέσεις θα είναι το συνεργατικό παιχνίδι. Το καθένα είναι ανάλογα τι στόχο θα θέσεις. Και τα τρία είναι σημαντικά ανάλογα τις συνθήκες και το στόχο που έχεις θέσει.

E: Ωραία. Πως πιστεύετε ότι επηρεάζεται το παιδί από το ελεύθερο παιχνίδι και πως από το κατευθυνόμενο; Εσείς δίνετε σε κάποιο από τα δύο έμφαση;

Σ: Και τα δύο είναι μέρος της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Δεν μπορούμε να βγάλουμε κανένα από τα δύο κατά την εκπαιδευτική διαδικασία. Το πρωί ευτυχώς υπάρχει ο χρόνος για να εκφραστούν τα παιδιά ελεύθερα στις γωνιές και εκεί απλά προσπαθούμε να αναδείξουμε αυτές τις τάσεις και τα συναισθήματα που πρέπει

να αναδείξει το κάθε παιδί. Δηλαδή αν δούμε ένα παιδί που κάθεται μόνο του θα το ενθαρρύνουμε να μπορέσει να παίξει και με τα άλλα παιδιά. Αν δούμε ότι κάποιο παιδί έχει κάποιο θυμό ξαφνικά θα προσπαθήσουμε να μάθουμε για ποιον λόγο υπάρχει ο θυμός. Ο ρόλος μας στο ελεύθερο παιχνίδι είναι βοηθητικός.

E: Παρατηρείτε τα παιδιά ώστε να καταλήξετε σε συμπεράσματα;

Σ: Βέβαια, βέβαια. Πρώτα υπάρχει παρατήρηση και μετά προσπαθούμε να ενθαρρύνουμε καταστάσεις όχι όμως να κατευθύνουμε στο ελεύθερο παιχνίδι. Πρέπει να είμαστε εκεί πότε να παρέμβουμε πότε να μην παρέμβουμε όχι όμως καθοριστικά, να βοηθήσουμε τα παιδιά να μας δείξουν αυτό που θέλουνε. Στο κατευθυνόμενο παιχνίδι εκεί υπάρχει περιορισμένη αυτονομία παιδιών, είναι ανάλογα με το στόχο που έχεις θέσει. Δηλαδή αν ο στόχος σου είναι να μάθουν τα σχήματα, θα κάνεις ένα παιχνίδι για να μάθουν τα σχήματα. Άρα είναι συγκεκριμένες οι εντολές και αυτό που κάνουν τα παιδιά.

E: Ωραία. Πως πιστεύετε ότι προωθεί τη μάθηση το φανταστικό παιχνίδι, πως το παιχνίδι ρόλων και πως το ελεύθερο παιχνίδι στις γωνιές;

Σ: Το πρώτο ποιο ήταν;

E: Το φανταστικό παιχνίδι. Πως προωθεί τη μάθηση το φανταστικό παιχνίδι;

Σ: Κι αυτό πάλι είναι αντίστοιχο όπως είπα και το προηγούμενο ανάλογα με τι στόχους έχεις θέσει. Όπως σήμερα δουλεύαμε τα συναισθήματα χρησιμοποιούμε φανταστικά παιχνίδια για να μπορέσουνε τα βγάλουνε τα παιδιά από μέσα τους αυτό που θέλουνε.

E: Το παιχνίδι ρόλων;

Σ: Στο παιχνίδι ρόλων. Ναι το φανταστικό παιχνίδι το παίζουμε συνήθως εμείς για να βγάλουμε κάτι, να προωθήσουμε τα παιδιά. Το παιχνίδι ρόλων παίζουνε τα ίδια τα παιδιά προκειμένου να βγάλουν αυτά από μέσα τους κάτι.

E: Θεωρείτε ότι παιχνίδι ρόλων ενισχύει τόσο την ενσυναίσθηση όσο το γλωσσικό κομμάτι των παιδιών;

Σ: Την ενισχύει αρκεί να υπάρχει υποβοήθηση από εμάς. Δηλαδή να υπάρχουν κατάλληλες ερωτήσεις, να υπάρχει κάποια στάση να ρωτήσεις πως θα αισθανόταν αν, να υπάρχει δηλαδή υποστηρικτικό πλαίσιο από την νηπιαγωγό.

E: Ωραία. Και το ελεύθερο παιχνίδι στις γωνιές;

Σ: Τι ρόλο παίζει;

E: Πως θεωρείτε ότι προωθεί τη μάθηση;

Σ: Αν έχεις αρκετά ερεθίσματα στις γωνιές. Ας πούμε εμείς πρόσφατα κάναμε για τις ανάγκες του συγκεκριμένου σχολείου πάντα που δεν το είχα ξανακάνει ας πούμε γωνιάς γραφής. Αν έχεις διάφορα ελκυστικά πράγματα εκεί που θα τραβήξουν την προσοχή τους θα προωθήσει τη μάθηση. Δηλαδή αν ο σκοπός μου είναι να κάνουν κάποιες γραμμές, κάποια σχήματα από πάνω, αφήνοντάς τα ελεύθερα δηλαδή για να ψάξουν ανακαλυπτικά, στην ανακαλυπτική μάθηση εκεί θα με βοηθήσει, θα βοηθήσει κάποιο σκοπό που έχω θέσει εγώ αλλά πάλι θα είναι ελεύθερα δεν θα είναι κατευθυνόμενα. Απλά θα υπάρχουν γωνιές πλούσιες σε υλικό ως ερέθισμα.

Ε: Ωραία. Το κινητικό παιχνίδι πως πιστεύετε ότι λειτουργεί στη μάθηση του παιδιού;

Σ: Όταν κάνουμε κινητικά παιχνίδια πρώτα από όλα μιλάμε για την σωματική ανάπτυξη του παιδιού. Δεν μπορούμε να το συγχέσουμε πάντα με την φυσική αγωγή αλλά σίγουρα όταν υπάρχει κίνηση, υπάρχει δραστηριοποίηση των μελών, υπάρχει μεγαλύτερη χαρά, υπάρχει δράση και κρατάς αμείωτο το ενδιαφέρον των παιδιών.

Ε: Θεωρείτε το κινητικό παιχνίδι ως μέσο εκτόνωσης για τα παιδιά;

Σ: Αναμφισβήτητα, αναμφισβήτητα. Το χρησιμοποιούμε καθ όλη τη διάρκεια της ημέρας, υπάρχουν διάφορες μορφές είτε να τους τραβήξουμε τη προσοχή είτε για να ακολουθήσει μετά χαλάρωση όταν ακολουθεί μία οργανωμένη δραστηριότητα είτε πριν είτε μετά ανάλογα τι θέλουμε να επιτύχουμε.

Ε: Ωραία. Ποιο είδος παιχνιδιού προωθείτε εσείς περισσότερο και γιατί;

Σ: Και το ελεύθερο παιχνίδι στις γωνιές προκειμένου να μπορέσεις να δεις μέσα στην ψυχούλα τους τι συμβαίνει. Κι εδώ λίγο το πρόγραμμα που έχει ισχύσει από φέτος το Σεπτέμβριο δεν μας βοηθάει σε αυτό γιατί από το πρωί μας έχουνε κόψει αρκετό χρόνο από το ελεύθερο παιχνίδι. Δεν προλαβαίνουν τα παιδιά να παίξουν με το καινούργιο το πρόγραμμα. Και το συνεργατικό παιχνίδι και το παιχνίδι ρόλων προκειμένου να πετύχουμε τους παιδαγωγικούς στόχους καθ όλη τη διάρκεια της ημέρας χωρίς παιχνίδι δεν γίνεται αυτό το μέσο έχουμε σε αυτή την ηλικία.

Ε: Ωραία. Πιστεύετε ότι παρέχονται διαφορετικές δυνατότητες στα παιδιά που δρουν σε εσωτερικό χώρο από ότι στα παιδιά που δρουν σε κάποιο εξωτερικό χώρο;

Σ: Πες μου λίγο πάλι την ερώτηση.

Ε: Πιστεύετε ότι παρέχονται διαφορετικές δυνατότητες στα παιδιά που δρουν σε κάποιο εσωτερικό χώρο από ότι στα παιδιά που δρουν σε εξωτερικό χώρο;

Σ: Δυστυχώς εμείς μέσα στην τάξη μας δεν έχουμε αρκετό χώρο για να παίζουμε. Είναι πολύ περιορισμένη η αίθουσα, θέλουμε να έχουμε πολύ περισσότερα τετραγωνικά για να κινηθούμε. Ωστόσο, κάνουμε κάποια αναδιάταξη του χώρου για να μπορέσουμε να παίζουμε. Όταν ο καιρός δεν μας το επιτρέπει σίγουρα πρέπει να κάνουμε κάποια παιχνίδια μέσα στην τάξη. Είναι διαφορετικός ο τύπος των παιχνιδιών που γίνονται στην αυλή του σχολείου στον εξωτερικό χώρο και διαφορετικός ο τύπος των παιχνιδιών που γίνεται μέσα. Από τώρα και έπειτα από την άνοιξη και μετά που και ο καιρός βοηθάει όσο τον δυνατόν πιο κινητικά παιχνίδια θα γίνονται περισσότερο και στην αυλή. Κι οι δύο τύποι όμως έχουν σκοπό και την ξεκούραση των παιδιών και τη χαλάρωση και την ενεργοποίηση όμως ταυτόχρονα.

Ε: Ωραία. Θεωρείτε ότι αν δεν υπάρχει κατάλληλος εξωτερικός χώρος αυτό λειτουργεί αρνητικά στα παιδιά; Ότι είναι απαραίτητος;

Σ: Είναι απαραίτητος. Φυσικά και είναι απαραίτητος, χρειάζεται για την εκτόνωση των παιδιών.

Ε: Ωραία. Συμφωνείτε με την άποψη ότι στον εξωτερικό χώρο αναπτύσσετε περισσότερο το κινητικό παιχνίδι; Έχετε παρατηρήσει εσείς κάτι διαφορετικό; Υπάρχουν παιδιά που ενώ τους δίνετε η δυνατότητα να κινηθούν εκείνα παραμένουν στάσιμα ακόμα και έξω;

Σ: Ναι υπάρχουν παιδιά. Υπάρχουν παιδιά που ακόμα και τώρα που είναι Μάρτιος. Αυτό οφείλετε στην ψυχοσύνθεση του κάθε παιδιού. Υπάρχουν παιδιά, στο δικό μου το τμήμα υπάρχουν δύο παιδιά τα οποία πολύ δύσκολα ακόμα εμπιστεύονται τον άλλον και έχουν κάποια συνεργασία και παίζουν. Ακόμα θέλουν παρότρυνση παρόλο που όλες οι προοπτικές είναι να κινηθούν και να παίζουν ελεύθερα εκείνα χρειάζονται παρότρυνση.

Ε: Αυτό θεωρείτε ότι έχει να κάνει με ντροπή και ανασφάλεια ίσως των παιδιών;

Σ: Στα συγκεκριμένα παιδιά που έχω σε αυτόν το μήνα που μιλάμε τώρα Μάρτιο δεν είναι θέμα ντροπής. Αυτά έχουνε λυθεί από τους πρώτους μήνες που έχουνε γίνει όλες οι ασκήσεις εμπιστοσύνης, που έχει γνωριστεί η ομάδα και με την νηπιαγωγό έχουνε γίνει όλες οι σχέσεις. Τώρα είναι άλλο θέμα, ένα παιδί ας πούμε πιθανόν να έχει κάποια στοιχεία αυτισμού δεν μπορούμε όμως να είμαστε σίγουροι για την διάγνωση, δεν μπορούμε να κάνουμε διάγνωση από τώρα σε

αυτή την ηλικία, στα προνήπια. Άρα βλέπουμε το πρόβλημα ποιο είναι και το προωθούμε με διάφορους τρόπους να κάνει στην αρχή άλλον έναν ζευγαράκι μετά άλλους δύο. Αυτό το προωθούμε καθ όλη τη διάρκεια της χρονιάς, τη συνεργασία με τα άλλα παιδιά.

Ε: Ωραία. Πως παρακολουθούντα να διαφοροποιούνται τα παιχνίδια που αναπτύσσονται από τα παιδιά ανάλογα με το φύλο;

Σ: Αυτό κρύβεται καθαρά, είναι το τι κουβαλάνε τα παιδιά και από το σπίτι αλλά παίζει μεγάλο ρόλο και η νηπιαγωγός πως θα τα κατευθύνει. Από το πώς στήνονται οι γωνιές στο σχολείο μέχρι πραγματικά τι πρότυπα θα υπερασπιστεί και θα δείξει στα παιδιά όχι μόνο μέσω οργανωμένων δραστηριοτήτων ακόμα και ελεύθερα. Είναι αυτό που λέμε το κρυφό αναλυτικό πρόγραμμα, το τι θα δείξει. Αν υπάρχουν γωνιές ουδέτερες, ούτε κοριτσίστικες ούτε αγορίστικες ούτε να υπάρχει σιδερώστρα μέσα αλλά ούτε και αν υπάρχει και το κουρείο να πω κάτι που δεν είναι καθαρά αγορίστικες ή κοριτσίστικες σύμφωνα με τα πρότυπα. Είναι ουδέτερες γωνιές που ο καθένας, το κάθε παιδί θα μπει μέσα και θα παίζει όπως αυτό θέλει τότε δεν προωθούνται τα πρότυπα με τον κακό τρόπο. Σαφέστατα όμως μέσα στην κάθε γωνιά το πώς παίζει το κάθε παιδί δείχνει το πώς είναι η κατάσταση στο σπίτι του. Χρέος μας θεωρώ ότι είναι η γωνιές μας να μην είναι χαρακτηρισμένες με πρότυπα αρνητικά, ότι η γυναίκα θα είναι για να πλένει, να σιδερώνει, να μαγειρεύει, θα έχει όλα τα εργαλεία, τα πιστολάκια κι αυτά και ότι ο άντρας θα κάνει κάτι άλλο πιο δυναμικό.

Ε: Θεωρείτε ότι αυτό συμβαίνει επειδή τα παιδιά ακόμα και σήμερα έρχονται από το σπίτι με στερεότυπα και προκαταλήψεις από τους γονείς, από την οικογένεια;

Σ: Τα παιδιά μας δεν έρχονται *tabula rasa* από το σπίτι. Τα παιδιά έρχονται και κουβαλάνε μέσα τους κάποιες εικόνες, κάποιες καταστάσεις. Αυτό που ζούμε στο σπίτι αυτό βγάζουν και στο σχολείο. Άρα, ήδη τα παιδιά έρχονται με κάποιο ρόλο, δηλαδή εμένα τα κορίτσια μου κι από προνήπιο έρχονται και καθαρίζουν, σφουγγαρίζουνε τραπέζια. Αυτά τα βλέπουνε σπίτι να τα κάνει η μαμά τους. Τα αγόρια έρχονται και στην συγκεκριμένη κοινωνία εδώ που ζούμε με τους μαθητές ρομά παίρνουν τα επιτραπέζια και παίζουν σαν να παίζουν χαρτιά στο καφενείο κι π τρόπος ομιλίας τους. Αυτό είναι καθαρά εικόνα των προτύπων που έχουν από το σπίτι τους. Το πώς εγώ θα τα προωθήσω μετά να μην είναι αντιλήψεις πάγιες και στερεωμένες θέλει χειρισμό.

E: Ωραία. Σε σχέση με τον ηγετικό ρόλο παρατηρείτε ότι τα κορίτσια ή τα αγόρια διεκδικούν περισσότερο ηγετικούς ρόλους ή θεωρείτε ότι έχει να κάνει με τον χαρακτήρα του κάθε παιδιού;

Σ: Και εκεί δεν μπορούμε να αναιρέσουμε, αν το παιδί έχει έναν πολύ δυναμικό πατέρα θα μιμηθεί το ρόλο αυτό που βλέπει ή ηγετικού παππού. Σίγουρα όμως παίζει ρόλο κι ο χαρακτήρας. Έχω πολύ ηγετικές φυσιογνωμίες και κορίτσια.

E: Δεν θα μπορούσατε να πείτε ότι τα κορίτσια ή τα αγόρια δηλαδή;

Σ: Όχι, όχι. Όσα χρόνια είμαι τώρα δεν θα μπορούσα να πω ότι μόνο τα αγόρια είναι ηγετικά ή μόνο τα κορίτσια είναι ηγετικά ή είναι μόνο παθητικά τα κορίτσια. Όχι υπάρχει μείγμα και σίγουρα παίζει ρόλο ο χαρακτήρας.

E: Ωραία. Σαν συμπέρασμα πως θα καταλήγατε ότι συνδέεται το παιχνίδι με τη μάθηση;

Σ: Είναι άρρηκτα συνδεδεμένο, είναι το μέσο, είναι το μέσο για να μάθουν τα παιδιά σε αυτή την ηλικία.

E: Και τι κάνετε εσείς για την προώθηση αυτής της σχέσης παιχνιδιού και μάθησης;

Σ: Ακόμα και πριν από λίγο, καταστρώνεις τον τρόπο, σχεδιάζεις τον τρόπο του παιχνιδιού που είναι πιο ελκυστικός για τα παιδιά για να πετύχεις τον παιδαγωγικό σου στόχο. Πριν που μαθαίναμε για συναισθήματα κάναμε κούκλες με ζωγραφισμένα τα προσωπάκια τους τα συναισθήματα να δούμε αν γνωρίζαμε, είχαμε μετά άλλες κούκλες σε άλλο επίπεδο πιο συμβολικό, παίζαμε με κούκλες ή κρατούσαμε και μάσκες για αν μιλάμε και να αλληλεπιδρούμε και να εκφραζόμαστε για να πετύχουμε αυτό που θέλουμε, Ο σκοπός μας ήταν να μάθουν τα παιδιά τα συναισθήματα και να εκφράζονται με τα συναισθήματα. Κι όλη η διαδικασία είχε γίνει με 3-4 παιχνίδια, μάσκες, κούκλες, ζωγραφική για να επιτευχθεί αυτός ο στόχος. Άρα μέσα από παιγνιώδη τρόπο, σε αυτήν την ηλικία μόνο μέσα από παιγνιώδη τρόπο.

E: Ωραία. Σας ευχαριστώ πολύ.

E: E Συνέντευξη 15(Σ15)

Σ: Συνεντευξιαζόμενος

E: Ερευνήτρια

E: Πόσα χρόνια δουλεύετε στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση;

Σ: 13 χρόνια.

E:Τι σπουδές έχετε κάνει ;

Σ: Είμαι απόφοιτη του Παιδαγωγικού Προσχολικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων και έχω κάνει και μεταπτυχιακό στην ειδική αγωγή.

E: Πως θα μπορούσατε εσείς να ορίσετε το παιχνίδι;

Σ:Το παιχνίδι. Το παιχνίδι για μένα είναι ένας τρόπος για να περάσουν τα παιδιά ευχάριστα την ώρα τους, να διασκεδάσουν ας πούμε ενώ παράλληλα βοηθάει στην ανάπτυξη τους. Αναπτύσσει την κοινωνικότητα του, τη φαντασία του , την γλωσσική του ανάπτυξη και τις αισθήσεις του. Επομένως είναι ιδιαίτερα σημαντικό για τα παιδιά αυτής της ηλικίας.

E: Θεωρείται το παιχνίδι ένα σημαντικό εργαλείο κατά την προσχολική ηλικία ;

Σ: Όχι μόνο σημαντικό θα έλεγα αλλά και απαραίτητο. Είναι το κύριο μέσο και εργαλείο. Το παιχνίδι συμβάλει αρκετά στην προσχολική ηλικία για το λόγο ότι προσφέρει ερεθίσματα , παρατήρηση , ερμηνεία, παραγωγή ερωτήσεων , στόχων και λύσεις προβλημάτων. Παράλληλα αναπτύσσονται οι δεξιότητες προσανατολισμού και τα όρια δυνατοτήτων. Δεν θα μπορούσα να φανταστώ το νηπιαγωγείο χωρίς παιχνίδι.

E: Πως πιστεύετε ότι επηρεάζεται το παιδί από το μοναχικό παιχνίδι, πως το παράλληλο και πως το συνεργατικό-κοινωνικό;

Σ: Το πρώτο μου είπες είναι το μοναχικό παιχνίδι. Θεωρώ και τα τρία πολύ σημαντικά και το καθένα έχει τη δική του χρησιμότητα. Όταν λοιπόν το παιδί παίζει μόνο του μπορεί να εξασκήσει τις δεξιότητες του, να νιώσει ελεύθερο να αναπαράγει τις καθημερινές εμπειρίες όπως θέλει εκείνο χωρίς να το παρατηρεί ή να το επιβλέπει κάποιος , νιώθει δηλαδή ανεξάρτητο και κατευθύνει το ίδιο την πορεία του παιχνιδιού του. Από την άλλη το παράλληλο παιχνίδι για τα παιδιά θεωρώ ότι αποτελεί πηγή διασκέδασης. Τα παιδιά αρχίζουν να απολαμβάνουν το παιχνίδι κοντά σε άλλα παιδιά έστω και αν δεν παίζουν μαζί και το καθένα

ασχολείται με κάτι διαφορετικό. Αυτό ίσως είναι το επόμενο στάδιο που μαθαίνει να αναπτύσσει το παιδί μετά από το μοναχικό. Και τέλος θα έβαζα το συνεργατικό-κοινωνικό παιχνίδι που κυρίως αυτό προσπαθούμε να προωθήσουμε όταν το παιδί έρχεται εδώ σε εμάς. Ίσως αυτή είναι η κατάλληλη ηλικία, εδώ είναι έτοιμο το παιδί και αρχίζει να αναπτύσσει τις σωματικές και πνευματικές ικανότητες άσκησης ,αλληλοβοήθεια, αποκτά αυτοπεποίθηση, συνεργασία, φιλία και δικαιοσύνη. Μαθαίνει να συνεργάζεται και να αλληλεπιδρά με τα υπόλοιπα παιδιά και ίσως αρχίζει μετά να το ζητάει και στο σπίτι, να ζητάει συντροφιά για να παίζει.

Ε: Ωραία. Πως πιστεύετε ότι επηρεάζεται το παιδί στο ελεύθερο παιχνίδι και πως στο κατευθυνόμενο; Εσείς εδώ δίνετε έμφαση σε κάποιο από τα δύο περισσότερο;

Σ:Για μένα το ελεύθερο παιχνίδι είναι ιδιαίτερα σημαντικό και απαραίτητο και δεν θα μπορούσε να λείπει από το νηπιαγωγείο και από αυτήν την ηλικία. Τα παιδιά μέσα από το ελεύθερο παιχνίδι δοκιμάζονται στις σωματικές δεξιότητες στα παιχνίδια δύναμης ,σκληραγώγηση ,ταχύτητας,

ισορροπίας και επιδεξιότητας, φαντασία, δοκιμάζουν τα όρια τους. Γι αυτό θα έλεγα ότι το ελεύθερο παιχνίδι έχει μεγάλη δύναμη και ισχύ επειδή περικλείει πολλά είδη και αφήνει τα παιδιά ελεύθερα.

Ε: Παρατηρείτε τα παιδιά κατά την ελεύθερη ώρα που παίζουν στις γωνιές; Μπορείτε να καταλήξετε σε συμπεράσματα αν τα παρακολουθείτε να παίζουν;

Σ: Ναι ναι, αυτό συμβαίνει. Είναι χρήσιμο και σημαντικό εργαλείο να παρατηρούμε τα παιδιά και να τα παρακολουθούμε φυσικά με την καλή έννοια παρακολούθηση. Μπορούμε να βγάλουμε πράγματα και πολλές φορές να δούμε να χρησιμοποιούν κάτι που έχει ειπωθεί μέσα από τις οργανωμένες δραστηριότητες που κάνουμε. Τώρα σε ότι αφορά το κατευθυνόμενο παιχνίδι μας βοηθάει κι αυτό θεωρώ εγώ να παρατηρούμε τα παιδιά και πολλές φορές να συμμετέχουμε και εμείς οι ίδιοι. Με την εξέλιξη της ηλικίας το παιχνίδι γίνεται πιο οργανωμένο όπου τα παιδιά προσπαθούν καλύτερα και μπορούν από μόνοι τους να εντάσσονται στους κανόνες του παιχνιδιού. Κατά κύριο λόγο νομίζω ότι βοηθάει τα παιδιά να προσαρμοστούν και να μάθουν να παίζουν με όρους και κανόνες στο κατευθυνόμενο παιχνίδι. Αν εγώ χρησιμοποιώ κάποιο περισσότερο δεν θα το έλεγα. Παρόλο που τα παιδιά προτιμούν το ελεύθερο παιχνίδι είναι καλύτερα να υπάρχει συνύπαρξη και των δύο και αυτό επειδή όταν τα παιδιά αρχίζουν και μαλώνουν ή δείχνουν ότι βαριούνται προτείνουμε εμείς κάποια

κατευθυνόμενα παιχνίδια με την προϋπόθεση ότι αυτά τα παιχνίδια προσφέρουν ερεθίσματα. Άρα εμείς εδώ προσπαθούμε και τα δύο ανάλογα που χρειάζεται ποιο, προσπαθούμε να υπάρχει μία ισορροπία που θα βοηθήσει τα παιδιά.

Ε: Ωραία. Πως θεωρείτε ότι προωθεί τη μάθηση το φανταστικό παιχνίδι, πως το παιχνίδι ρόλων και πως το ελεύθερο παιχνίδι στις γωνιές; Πείτε μου πρώτα για το φανταστικό παιχνίδι.

Σ: Φανταστικό παιχνίδι, το φανταστικό παιχνίδι έτσι όπως το βλέπω εγώ ξεκινάει συνήθως από το δεύτερο έτος και στην αρχή είναι μιμητικό. Πολλές φορές το φανταστικό παιχνίδι αποζημιώνει τις αποτυχίες του παιδιού και με αυτόν τον τρόπο εκδηλώνει τις ανησυχίες του. Είναι πολύ σημαντικό και μπορούμε να βγάλουμε πραγματάκια από το παιδί μέσα από το φανταστικό παιχνίδι. Τώρα για το παιχνίδι ρόλων. Στο παιχνίδι ρόλων τα παιδιά μιμούνται οτιδήποτε τα περιβάλλει αλλά συνήθως τη συμπεριφορά των ενηλίκων, παίζουνε δηλαδή πολλές φορές τη μαμά, το μπαμπά και γενικά σκηνές που ζούνε στην καθημερινότητά τους. Παίζει μεγάλο ρόλο το μιμητικό παιχνίδι στην ζωή του παιδιού για το λόγο ότι δεν μπορεί να ξεχωρίσει το φανταστικό από το πραγματικό και με αυτόν τον τρόπο ταυτίζεται απόλυτα με το πρόσωπο που υποδύεται.

Ε: Θεωρείτε ότι το παιχνίδι ρόλων ενισχύει τόσο την ενσυναίσθηση όσο και τη γλωσσική εξέλιξη του παιδιού;

Σ: Ναι σίγουρα το πιστεύω. Τα παιδιά όπως είπα και πριν ταυτίζονται πάρα πολύ με το ρόλο που υποδύονται και πολλές φορές είναι χρήσιμο να το χρησιμοποιούμε για να κάνουμε το παιδί να καταλάβει πως μπορεί να νιώθει κάποιος και να είναι το ίδιο ο υπεύθυνος. Δηλαδή να καταλάβει μέσα από το ρόλο πως μπορεί να τον έκανε να νιώσει. Τώρα μέσα από την ομιλία που είναι απαραίτητη στην υπόδυση ρόλου σίγουρα τα παιδιά μέρα με την μέρα εξασκούνται και μαθαίνουν και καινούργιες λέξεις.

Ε: Ωραία. Το ελεύθερο παιχνίδι στις γωνιές πως θεωρείτε ότι προωθεί τη μάθηση; Το ελεύθερο παιχνίδι στις γωνιές είναι πολύ σημαντικό και τα παιδιά το χαίρονται πολύ. Πιστεύω

ότι ενισχύει την οπτική αντίληψη γιατί βλέπουν που πρέπει αν παίξουν για την κάθε γωνιά τα όρια και τα περιθώρια που έχουν για να κινηθούν, την παραστατικότητα και την κριτική σκέψη μέσα από δραστηριότητες που προσφέρουν χαρά και ενδιαφέρον και λέω την κριτική σκέψη γιατί εδώ τώρα

καλούνται τα ίδια να φτιάξουν και να εξελίξουν, να αναπτύξουν το παιχνίδι. Παράλληλα τα παιδιά μαθαίνουν και να εξερευνούν διάφορα αντικείμενα με λεπτομέρεια.

Ε: Μάλιστα. Το κινητικό παιχνίδι πως πιστεύετε ότι λειτουργεί στη μάθηση του παιδιού;

Σ: Το κινητικό παιχνίδι ανήκει στα λειτουργικά παιχνίδια λόγω της σημασίας του για την ψυχοσωματική εξέλιξη του παιδιού. Μέσα από αυτό το παιδί μαθαίνει να θέτει τον εαυτό του μέσα στο χώρο και να χρησιμοποιεί το σώμα του με το σωστό τρόπο. Αν δεν κινηθεί αν δεν δει τις συνέπειες που θα έχει δεν μαθαίνει. Είναι πολύ σημαντικό το κινητικό παιχνίδι και γι αυτό προσπαθούμε να κάνουμε δραστηριότητες που τα παιδιά να κινούνται μέσα από αυτές.

Ε: Ποιο είδος παιχνιδιού προωθείτε εσείς περισσότερο και γιατί ; Αναφέρετε παραδείγματα.

Σ: Το παιχνίδι που μου αρέσει εμένα επειδή ασχολούμαι κιόλας και εκτός σχολείου είναι τα μουσικοκινητικά παιχνίδια γιατί θεωρώ ότι δίνεται η δυνατότητα στο παιδί να εκφραστεί ελεύθερα να χαλαρώσει και να εκτονωθεί και εδώ είναι που είναι πολύ σημαντική η κίνηση, την χρησιμοποιούμε πολύ και πολλές φορές τα παιδιά βγάζουν την ένταση της ημέρας, εκτονώνονται. Ακόμα μαθαίνει να συνεργαστεί με τα άλλα παιδιά και να αναπτύξει σιγά-σιγά αυτοπειθαρχία μέσω της καλλιέργειας του ελέγχου και του συντονισμού των κινήσεων. Ένα παιχνίδι που κάνουμε συχνά όταν βγαίνουμε έξω είναι το παιχνίδι με τα στεφάνια. Μπορεί να έχουμε στο πίσω μέρος του μυαλού μας αυτό αλλά δεν σημαίνει ότι δεν είναι απαραίτητα όλα τα παιχνίδια στο νηπιαγωγείο. Το καθένα έχει τη συμβολή του κι γι αυτό άλλωστε υπάρχει.

Ε: Επομένως, καταλαβαίνω ότι πιστεύετε πολύ ότι μέσα από το κινητικό παιχνίδι το παιδί εκτονώνεται και μαθαίνει το σώμα του;

Σ: Ναι ναι φυσικά, κυρίως αυτά κάνει και τα παιδιά το χρειάζονται.

Ε: Ωραία. Πιστεύετε ότι παρέχονται διαφορετικές δυνατότητες στα παιδιά που δρουν σε εξωτερικό χώρο από ότι σε εκείνα που δρουν σε εσωτερικό χώρο;

Σ: Τα παιδιά που δρουν στο εξωτερικό χώρο έχουν την δυνατότητα να τρέχουν , να παίζουν ομαδικά παιχνίδια, και να γνωρίζουν τις σωματικές ικανότητες. Τώρα τα παιδιά που δρουν στο εσωτερικό χώρο έχουν την δυνατότητα να παίζουν με πάζλ, τουβλάκια , παιχνίδι στις γωνιές που στόχο έχουν τα παιδιά να κινούνται ελεύθερα στο χώρο μέσα σε μια συγκεκριμένη γωνιά ή από γωνιά σε γωνιά. Όλα

αυτά φυσικά δεν μπορούνε να γίνουμε σε εξωτερικό χώρο και χρειάζονται και την σωστή διαμόρφωση από εμάς, τη διαμόρφωση του χώρου εννοώ. Και οι δύο χώροι είναι πολύ σημαντικοί ο καθένας για τους λόγους του.

Ε: Εσείς συμφωνείτε με την άποψη ότι στον εξωτερικό χώρο αναπτύσσεται περισσότερο το κινητικό παιχνίδι; Έχετε παρατηρήσει κάτι διαφορετικό ;

Σ:Ναι βέβαια και συμβαίνει αυτό, συμφωνώ με την άποψη αυτή για το λόγο ότι στο εξωτερικό χώρο υπάρχει μεγαλύτερος χώρος για παιχνίδι .Πλέον πολλά παιδιά ζουν μέσα στην πόλη και σε διαμερίσματα ώστε να μην έχουν την ευκαιρία να παίζουν σε εξωτερικούς χώρους, όπως π.χ. και εγώ μεγάλωσα χωρίς χωριό και ελευθερία. Τώρα τι εννοείς αν έχω παρατηρήσει κάτι άλλο;

Ε: Αν δηλαδή ενώ κάποια παιδιά είναι έξω κι έχουν την ελευθερία κινήσεων αν παραμένουν στάσιμα και στον εξωτερικό χώρο;

Σ: Μμμμ ναι αν σκεφτώ θα δω κάποια παιδιά να μην κινούνται πολύ και να είναι κάπως μαζεμένα και κυρίως κορίτσια γιατί τα περισσότερα αγόρια έχουν την τάση να τρέχουν και μάλιστα επιθετικά.

Ε: Ωραία. Πως παρακολουθείτε να διαφοροποιούνται τα παιχνίδια που αναπτύσσονται από τα παιδιά ανάλογα με το φύλο;

Σ: Κοίτα από πάντα υπήρχαν και υπάρχουν τα γνωστά στερεότυπα ότι αυτό είναι για κορίτσια ενώ το άλλο για αγόρια και αυτό επικρατεί κι σε εμάς εδώ, Εμείς βέβαια πρέπει να το αποβάλλουμε αλλά πολλές φορές είναι δύσκολο γιατί είναι κάτι που έρχεται από το σπίτι και από την κοινωνία θα έλεγα.

Ε: Σε σχέση με ηγετικούς ρόλους έχετε παρατηρήσει ότι διεκδικούν περισσότερο τα κορίτσια ή τα αγόρια ή θεωρείτε ότι έχει να κάνει με το χαρακτήρα του παιδιού περισσότερο;

Σ: Όχι δεν πιστεύω ότι θα μπορούσα να πω ότι τα κορίτσια το κάνουν ή τα αγόρια, δεν θα ήταν πραγματικότητα. Έχει να κάνει με το χαρακτήρα, την ψυχρσύνθεση του παιδιού αν είναι από τη φύση του κι όχι από το αν είναι κορίτσι ή αγόρι.

Ε:Σαν συμπέρασμα πως θα λέγατε ότι συνδέεται το παιχνίδι με την μάθηση ;

Σ:Το παιχνίδι είναι ένας τρόπος όπου το παιδί αποκτάει γνώσεις, δεξιότητες, ικανότητες. Η νηπιαγωγός μέσα από το παιχνίδι θέτει τους στόχους του και έτσι αποκτάει την επίτευξη στόχων. Πως αλλιώς άλλωστε θα μάθει το παιδί στο νηπιαγωγείο;

Ε: Η τελευταία μας ερώτηση είναι τι κάνετε εσείς για την προώθηση αυτής της σχέσης ;

Σ: Οργανώνω πολλά παιχνίδια που έχουν ένα διαφορετικό στόχο και σύμφωνα με αυτούς τους στόχους μπορούν να κατανοήσουν έννοιες και να αποκτήσουν δεξιότητες.

E: E Συνέντευξη 16(Σ16)

Σ: Συνεντευξιαζόμενος

E: Ερευνήτρια

E: Το θέμα μας είναι το παιχνίδι στην εκπαιδευτική διαδικασία κατά την προσχολική ηλικία. Πόσα χρόνια δουλεύετε στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση;

Σ: 20 Χρόνια.

E: Τι σπουδές έχετε κάνει;

Σ: Έχω τελειώσει το Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών.

E: Πως μπορούσατε να δώσετε έναν ορισμό για το παιχνίδι;

Σ: Το παιχνίδι είναι το Α και το Ω σε εμάς εδώ, είναι διασκέδαση και μάθηση μαζί.

E: Ωραία. Θεωρείται το παιχνίδι ένα σημαντικό εργαλείο κατά την προσχολική ηλικία;

Σ: Το παιχνίδι είναι ένα εξαιρετικό εργαλείο για εμάς τους εκπαιδευτικούς για να επιτύχουμε στόχους που θέτουμε όταν σχεδιάζουμε μία δραστηριότητα κι μέσα από το παιχνίδι ασχολιόμαστε με όλους τους τομείς του παιδιού.

E: Πως πιστεύετε ότι επηρεάζετε το παιδί από το μοναχικό παιχνίδι, πως από το παράλληλο και πως το συνεργατικό-κοινωνικό;

Σ: Το παιχνίδι πάντα ξεκινά διδακτικά και κλιμακώνεται μέσα από την αλληλεπίδραση των παιδιών και την κατεύθυνση της νηπιαγωγού. Άρα το παιδί περνά απ' όλα τα στάδια παιχνιδιού και τα χρησιμοποιεί όλα χωρίς να υιοθετεί κάποιο από αυτά. Πιστεύω ότι το καθένα έχει την δική του αξία και πως κάθε παιχνίδι είναι σωστό και απαραίτητο ανάλογα με την ηλικία που βρίσκεται το παιδί αναπτύσσει όποιο χρειάζεται. Το μοναχικό παιχνίδι είναι για λίγο πιο μικρές ηλικίες όταν το παιδί είναι ακόμα στο σπίτι, μετά είναι το παράλληλο όταν έρχεται σε εμάς εδώ έρχεται και έχει στο κέντρο το παράλληλο γιατί θέλει συντροφιά και έτσι μέσα από το σχολείο και την συνεργασία με τα άλλα παιδιά αναπτύσσει και

το κοινωνικό που το θεωρώ πολύ σημαντικό να μάθει το παιδί την αξία του συνεργατικού παιχνιδιού και να το αξιοποιεί κατάλληλα.

Ε: Ωραία. Πως πιστεύετε ότι επηρεάζεται το παιδί στο ελεύθερο παιχνίδι και πως στο κατευθυνόμενο; Εσείς εδώ δίνετε έμφαση στο ελεύθερο ή στο κατευθυνόμενο παιχνίδι περισσότερο;

Σ: Όλα τα είδη παιχνιδιού είναι απαραίτητα τόσο το ελεύθερο όσο και το κατευθυνόμενο χρησιμοποιούνται καθημερινά στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα για την επίτευξη των παιδαγωγικών στόχων αλλά και την ψυχική ισορροπία των νηπίων. Το ελεύθερο παιχνίδι είναι πολύ σημαντικό γιατί έτσι τα παιδιά νιώθουν ελευθερία και κινούνται αυτόνομα. Αντανακλά δηλαδή τις πραγματικές ανάγκες που έχει το παιδί, αυτές πραγματοποιεί ενώ το κατευθυνόμενο, πολύ σημαντικό και αυτό αντανακλά τους δικούς μας στόχους αυτούς που θέτουμε όταν σχεδιάζουμε μία δραστηριότητα.

Ε: Συνηθίζετε να παρατηρείτε τα παιδιά κατά το ελεύθερο παιχνίδι; Μαθαίνετε περισσότερο για εκείνα αν τα παρατηρήσετε την ώρα που παίζουν ελεύθερα;

Σ: Ναι είναι πολύ σημαντικό να τα παρατηρούμε κι μπορούμε μέσα από αυτό να καταλάβουμε πολλά για το κάθε παιδί, πως κινείται, τι θέλει περισσότερο, πως κινείται την ώρα του παιδιού. Είναι σημαντικό να βλέπεις τα παιδιά πως λύνουν κάποιες διαφωνίες μεταξύ τους.

Ε: Μάλιστα. Πως πιστεύετε ότι προωθεί τη μάθηση το φανταστικό παιχνίδι, πως το παιχνίδι ρόλων και πως το ελεύθερο παιχνίδι στις γωνιές;

Σ: Το φανταστικό παιχνίδι δεν καταλαβαίνω πως το εννοείται. Το παιχνίδι για τα παιδιά πάντα είναι μια αλήθεια, μια πραγματικότητα και μπορεί να το χρησιμοποιούν σε όλες τις εκφράσεις του ωρολογίου προγράμματος αλλά και της καθημερινής ζωής τους στο σπίτι. Ένα παιχνίδι πάντα δημιουργεί ρόλους ακόμα κι αν είναι στις γωνιές. Δεν θα μπορούσα να διαχωρίσω το παιχνίδι ρόλων από το ελεύθερο παιχνίδι και το ‘‘φανταστικό’’ όπως το αποκαλείται.

Ε: Ωραία. Το κινητικό παιχνίδι πως πιστεύετε ότι λειτουργεί στη μάθηση του παιδιού;

Σ: Το παιχνίδι πάντα έχει κίνηση και δίνει στο παιδί την ευκαιρία να μάθει μέσα απ’ την αλληλεπίδραση, τον πειραματισμό και την εξερεύνηση. Αλλά όπως είπα και πριν εγώ δεν θα μπορούσα να ξεχωρίσω το παιχνίδι και να το διαχωρίσω σε παιχνίδι ρόλων, σε παιχνίδι κινητικό, σε παιχνίδι στις γωνιές γιατί ένα παιχνίδι

ρόλων είναι βέβαιο ότι έχει μέσα κίνηση άρα είναι και κινητικό παιχνίδι. Επίσης το παιχνίδι ρόλων μπορεί να γίνει από εμάς αλλά μπορεί να γίνει και από τα παιδιά τις γωνιές κατά την ελεύθερη ώρα. Τα παιχνίδια στο νηπιαγωγείο εμπλέκονται μεταξύ τους και τις περισσότερες φορές τα παιδιά χωρίς να το καταλαβαίνουν εμπλέκουν πολλά είδη μαζί κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού τους.

E: Ποιο είδος παιχνιδιού προωθείτε εσείς περισσότερο και γιατί; Αναφέρετε παραδείγματα αν υπάρχουν.

Σ: Όλα τα είδη παιχνιδιού ανάλογα με τον στόχο που θέλω να προσεγγίσω για παράδειγμα αν θέλω να αναπτύξω το λόγο θα παίξω θέατρο με εναλλαγή ρόλων και διαλόγους. Αν θέλω να γυμνάσω και να δυναμώσω το σώμα, θα παίξω μπάλα. Το παιχνίδι υπάρχει παντού. Δεν νομίζω ότι κάνω κάτι επίτηδες και προωθώ κάποιο περισσότερο αλλά ακόμα κι αν σκεφτώ μέσα στη μέρα παίζουμε όλα τα παιχνίδια.

E: Ωραία. Πιστεύετε ότι παρέχονται διαφορετικές δυνατότητες στα παιδιά που δρουν σε εσωτερικό χώρο από ότι σε αυτά που δρουν σε κάποιον εξωτερικό χώρο;

Σ: Κοίτα βέβαια και παρέχονται διαφορετικές δυνατότητες γιατί σίγουρα έξω δεν μπορώ να έχω τα ερεθίσματα και τα υλικά που έχω μέσα στην τάξη και αναπτύσσονται έτσι τα αντίστοιχα παιχνίδια. Από την άλλη όμως ούτε μέσα στην τάξη μπορώ να κάνω τα ίδια παιχνίδια και να χρησιμοποιήσω μπάλες, εξάλλου δεν είναι και ασφαλές κάτι τέτοιο. Πιστεύω πολύ ότι ο συνδυασμός είναι ιδανικός.

E: Θεωρείτε λοιπόν ότι χρειάζονται και οι δύο χώροι;

Σ: Ναι φυσικά.

E: Ωραία. Εσείς συμφωνείτε με την άποψη ότι στον εξωτερικό χώρο αναπτύσσεται περισσότερο το κινητικό παιχνίδι; Έχετε παρατηρήσει εσείς κάτι διαφορετικό;

Σ: Όχι απαραίτητα. Εγώ πιστεύω ότι ακόμα και μέσα στην τάξη το παιδί κινείται, έχει την δυνατότητα ακόμα και άθελα του να κινηθεί. Πολλά παιχνίδια είναι έτσι διαμορφωμένα που δίνουν στα παιδιά την δυνατότητα να κινούνται αρκεί βέβαια να υπάρχουν και οι κατάλληλες συνθήκες όπως μία μεγάλη αίθουσα, ένας μεγάλος χώρος. Όταν λέμε όμως κίνηση δεν εννοούμε αγώνες δρόμου απλά μία πιο μικρή κίνηση αλλά και μέσα στην τάξη εμείς επιδιώκουμε να κινούμαστε μέσα από τα παιχνίδια μας.

E: Ωραία. Παρακολουθείτε εσείς να διαφοροποιούνται τα παιχνίδια που αναπτύσσονται από τα παιδιά ανάλογα με το φύλο;

Το παιχνίδι δεν έχει φύλο. Στο παιχνίδι όλοι γινόμαστε ένα και μπορούμε να κάνουμε τα πάντα. Για μένα είναι ένας μύθος το αγόρι-κορίτσι στα πλαίσια του παιχνιδιού. Δεν το παρατηρώ πολύ ίσως γιατί από την αρχή της χρονιάς βοηθάω και ενθαρρύνω τα παιδιά να συμμετέχουν σε όλα τα παιχνίδια.

E: Δεν θεωρείτε ότι τα παιδιά έρχονται με προκαταλήψεις από το σπίτι ότι αυτό το παιχνίδι είναι κοριτσίστικο ή αγορίστικο αντίστοιχα;

E: Ίσως αυτό να συνέβαινε παλιότερα πλέον νομίζω ότι βοηθάει πολύ και η κοινωνία και έχει εξαλειφθεί λίγο αυτό.

E:Ωραία πως θα καταλήγατε ότι συνδέεται το παιχνίδι με την μάθηση; Σαν συμπέρασμα τι θα λέγατε;

Σ: Με το παιχνίδι μπορεί να μάθεις τα πάντα ευχάριστα και γρήγορα.

E: Κι η τελευταία μας ερώτηση είναι τι κάνετε εσείς για την προώθηση αυτής της σχέσης, παιχνίδι και μάθηση;

Σ: Παιχνίδι και πάλι παιχνίδι με το μυαλό, με το σώμα και με το στόμα. Και να θυμόμαστε από μια νηπιαγωγό που δουλεύει 25 χρόνια πως το σημαντικότερα παιχνίδια είναι αυτά που συντονίζουν το νου και την γλώσσα.

E: Ωραία σας ευχαριστώ πολύ τελειώσαμε.

E: E Συνέντευξη 17(Σ17)

Σ: Συνεντευξιαζόμενος

E: Ερευνήτρια

E:Το θέμα μας είναι το παιχνίδι στην εκπαιδευτική διαδικασία κατά την προσχολική ηλικία. Πόσα χρόνια δουλεύετε στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση;

Σ: Εργάζομαι εδώ και 18 χρόνια.

E:Τι σπουδές έχετε κάνει;

Σ: Έχω τελειώσει το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων Σχολή Επιστ. Της Αγωγής.

E: Θα μπορούσατε να δώσετε έναν ορισμό για το παιχνίδι;

Σ: Παιχνίδι για μένα είναι η δραστηριότητα που γίνεται από τα παιδιά με σκοπό την ψυχαγωγία αλλά το παιχνίδι επίσης ασκείται ως εκπαιδευτικό εργαλείο για εμάς τους εκπαιδευτικούς. Τα παιχνίδια υπάρχουν σε διάφορες μορφές, ηλεκτρονικά, επιτραπέζια, και άλλα ανάλογα πως εμείς τα διαμορφώνουμε κι ανάλογα με το τι θέλουμε να παίζουμε.

Ε: Θεωρείται το παιχνίδι ένα σημαντικό εργαλείο κατά την προσχολική ηλικία;

Σ : Φυσικά. Πολύ σημαντικό γιατί αποτελεί θεμέλιο της εκπαιδευτικής διαδικασίας, χωρίς αυτό δεν γίνεται Δίνει την δυνατότητα στα παιδιά να μαθαίνουν, να οικοδομούν την γνώση αλλά και να κατανοούν τον κόσμο γύρω τους. Στα παιδιά προσχολικής ηλικίας που μιλάμε ειδικότερα βοηθά στην ανάπτυξη των κοινωνικών δεξιοτήτων τους και στην συναισθηματική τους ωρίμανση. Ακόμη μαθαίνουν να ελίσσονται, να μοιράζονται ρόλους, ευθύνες και να επιλύουν οποιοδήποτε πρόβλημα τους προκύπτει και το λύνουν μεταξύ τους χωρίς τη δική μας παρέμβαση .Επιπλέον μπορούν να εργάζονται σε ομάδες, να αγαπούν αλλά να δομούν ταυτόχρονα την αυτοεκτίμησή τους. Στην ουσία των πραγμάτων είναι γνωστό ότι το παιχνίδι βοηθάει στην ολόπλευρη ανάπτυξη του παιδιού.

Ε: Ωραία. Πως πιστεύετε ότι επηρεάζετε το παιδί από το μοναχικό παιχνίδι, πως από το παράλληλο και πως το συνεργατικό-κοινωνικό;

Σ: Το μοναχικό παιχνίδι παρατηρείται από όσο ξέρω στην ηλικία μεταξύ 0 έως 2 ετών κι εκεί είναι όπου διακρίνουμε περιορισμένη αλληλεπίδραση του παιδιού με τα υπόλοιπα παιδιά γιατί έτσι συμβαίνει πάντα σε αυτή την ηλικία. Επιλέγει να μένει μόνο του και να παίζει ότι το ίδιο θέλει. Το συνεργατικό παιχνίδι εμφανίζεται στα 3-4 έτη, το παιδί ξεκινά να αλληλεπιδρά με άλλα παιδιά, συνεργάζεται και αναπτύσσει φιλίες, προτιμήσεις. Παίζει σε μικτές ομάδες αγοριών και κοριτσιών, έχει την δυνατότητα να δείχνει τι θέλει και τι όχι. Στην ηλικία των τεσσάρων με έξι δυσκολεύεται ο ρόλος του παιχνιδιού και το παιδί παίζει σε ομάδες του ίδιου φύλου. Το παράλληλο παιχνίδι αναπτύσσεται στην ηλικία των 2,5 με 3 χρονών. Τότε το παιδί παίζει με άλλα παιδιά αλλά όχι μαζί τους συνεχώς. Το επηρεάζει σε σχέση με την φαντασία του γιατί επηρεάζεται στα παραμύθια , όπου το παιδί αρχίζει να κατανοεί τι σημαίνει δικό μου και τι σημαίνει δικό σου χρησιμοποιεί στο παιχνίδι αντικείμενα όπου προσποιείται ότι είναι κάτι άλλο.

Ε: Ωραία. Πως πιστεύετε ότι επηρεάζεται το παιδί στο ελεύθερο παιχνίδι και πως στο κατευθυνόμενο; Εσείς εδώ δίνετε έμφαση στο ελεύθερο ή στο κατευθυνόμενο παιχνίδι;

Σ: Προσωπικά προσπαθώ κάθε φορά να γίνονται συνδυασμοί και των δυο ειδών παιχνιδιών, δεν θα μπορούσα και δεν θα ήθελα να πω ότι προβάλλω κάποιο από τα δύο. Μέσω του ελεύθερου

παιχνιδιού τα παιδιά εξερευνούν τον κόσμο με το δικό τους ρυθμό, αναπτύσσουν τα προσωπικά τους ενδιαφέροντα, συμμετέχουν σε πράγματα που τα ίδια επιθυμούν ενώ δημιουργούν την δική τους ευτυχία. Τους δίνεται η ευκαιρία να εργάζονται από κοινού, να επιλύουν συγκρούσεις και να μαθαίνουν σημαντικές κοινωνικές δεξιότητες. Επομένως για όλα τα παραπάνω που είπα το θεωρώ πού σημαντικό.

Από την άλλη το κατευθυνόμενο παιχνίδι διέπεται από κανόνες και συνδέεται με συγκεκριμένους στόχους. Το παιδί πρέπει να επικεντρωθεί στους κανόνες που πολλές φορές εμείς οι νηπιαγωγοί θέτουμε ανάλογα με το σχεδιασμό που έχουμε κάνει και το παιδί πρέπει να συνεργαστεί με τα υπόλοιπα παιδιά. Παρατηρείται βελτίωση των ικανοτήτων των παιδιών. Γίνονται πιο αποφασιστικά, καλλιεργούν την αυτοπεποίθηση τους, παίρνουν πρωτοβουλίες και απαιτούν ένα πιο δομημένο και δυναμικό χαρακτήρα. Καταλήγω λοιπόν να συνοψίσω αυτό που είπα και στην αρχή είναι και τα δύο απαραίτητα και πιστεύω ότι δεν πρέπει να λείπει κανένα από τα δύο.

Ε: Ωραία. Πως θεωρείτε εσείς ότι προωθεί τη μάθηση το φανταστικό παιχνίδι, πως το παιχνίδι ρόλων και πως το ελεύθερο παιχνίδι στις γωνιές;

Σ: Το φανταστικό παιχνίδι δίνει την δυνατότητα στο παιδί να παίζει με τα γεγονότα της ζωής τους, να απελευθερωθεί, αποκτάται καλύτερη ψυχική ισορροπία, εξωτερικεύει τόσο τα θετικά όσο και τα αρνητικά του συναισθήματα. Το ίδιο πιστεύω ότι συμβαίνει και με το παιχνίδι ρόλων. Το παιδί αν μόνο του διαλέξει το ρόλο που θέλει να υποδυθεί αυτό φανερώνει πολλά και για την οπτική που έχει για το πρόσωπο που υποδύεται αν π.χ. κάνει το μπαμπά αντικατοπτρίζει τον τρόπο που έχει την εικόνα του μπαμπά από το σπίτι. Από την άλλη δείχνει ακόμη και τις ανάγκες του, τις προτιμήσεις του και τα ενδιαφέροντά του ανάλογα από αυτό που κάνει. Ποιο άλλο είπαμε;

Ε: Πρώτα ήθελα να σας ρωτήσω για το παιχνίδι ρόλων αν πιστεύετε ότι προωθεί την ενσυναίσθηση και αν ενισχύει το γλωσσικό μέρος του παιδιού;

Σ: Ναι ναι φυσικά πολύ σημαντικά και τα δύο. Φυσικά και προωθεί την ενσυναίσθηση καθώς το παιδί μπαίνει στο ρόλο κάποιου άλλο επομένως όσο γίνεται βιώνει και τα συναισθήματά του. Τώρα για το γλωσσικό μέρος που είπατε τα παιδιά μαθαίνουν να λύνονται και να επικοινωνούν. Μάλιστα βλέπουμε βελτιώσεις και αλλαγές από την αρχή της χρονιάς μέχρι το τέλος.

Ε: Ωραία. Το ελεύθερο παιχνίδι στις γωνιές είναι το επόμενο που είπαμε.

Σ: Το ελεύθερο παιχνίδι στις γωνιές πολύ σημαντικό και αυτό δείχνει πολλά για το παιδί, δείχνει πως κινείται μέσα σε ένα ομαδικό παιχνίδι, δείχνει τι προτιμάει να παίζει και τι ρόλο έχει μέσα στο παιχνίδι.

Ε: Το κινητικό παιχνίδι πως πιστεύετε ότι λειτουργεί στη μάθηση του παιδιού;

Σ: Το κινητικό παιχνίδι. Μέσα από το κινητικό παιχνίδι μαθαίνει το παιδί σιγά-σιγά να εκτελεί δραστηριότητες που του είναι χρήσιμες. Αντιλαμβάνεται ότι οι ενήλικες έχουν διαφορετικό ρόλο από το ίδιο, τους οποίους θα αναπτύξει το ίδιο όταν μεγαλώσει. Εκφράζουν ακόμη τα συναισθήματα τους και μπαίνουν σε ρόλους.

Ε: Ποιο είδος παιχνιδιού προωθείτε εσείς περισσότερο και γιατί; Αναφέρετε παραδείγματα αν υπάρχουν.

Σ: Στόχος μου είναι τα παιδιά να ασχολούνται με όλα τα είδη παιχνιδιού με σκοπό την ολόπλευρη ανάπτυξη της προσωπικότητας του και την κατάκτηση περισσότερων ικανοτήτων- δεξιοτήτων. Επομένως θέλω να πιστεύω ότι τα χωρίζω με ίσο τρόπο και δεν προωθώ κάποιο περισσότερο, αφήνοντας πίσω κάποιο άλλο.

Ε: Ωραία. Πιστεύετε ότι παρέχονται διαφορετικές δυνατότητες στα παιδιά που δρουν σε εσωτερικό χώρο από ότι σε εκείνα που δρουν σε κάποιο εξωτερικό χώρο;

Σ: Ναι αυτό συμβαίνει και είναι λογικό. Τα παιδιά που παίζουν περισσότερο στον εξωτερικό χώρο έχουν την δυνατότητα να ασχολούνται με σπορ όπως η ποδηλασία, το ποδόσφαιρο, το μπάσκετ, και να αναπτύσσουν περισσότερο τις κινητικές τους ικανότητες, από εκείνα που παίζουν συνήθως στο χώρο του σπιτιού ή του σχολείου. Γιατί σε έναν εσωτερικό χώρο δεν έχουν φυσικά την δυνατότητα και την πολυτέλεια του χώρου ώστε να κινηθούν.

Ε: Επομένως καταλαβαίνω ότι συμφωνείτε με την άποψη ότι στον εξωτερικό χώρο αναπτύσσεται περισσότερο το κινητικό παιχνίδι; Έχετε παρατηρήσει κάτι διαφορετικό;

Σ: Φυσικά. Έτσι είναι. Τι εννοείτε αν έχω παρατηρήσει κάτι διαφορετικό;

E: Έχετε παρατηρήσει ότι ενώ κάποια παιδιά έχουν την δυνατότητα του χώρου να κινηθούν δεν το κάνουν;

Σ: Κοίτα σίγουρα υπάρχουν παιδιά που δεν κινούνται πολύ κι κάποια που κινούνται περισσότερο. Ναι υπάρχουν παιδιά όμως που δεν κινούνται σχεδόν καθόλου γιατί δεν θέλουν, δεν τους αρέσει αλλά εμείς δεν μπορούμε να τα πιέσουμε γιατί μπορεί να τα κάνουμε να νιώσουν άσχημα αν για παράδειγμα ντρέπονται να το κάνουν. Περιμένουμε σιγά σιγά όποτε εκείνα νιώσουν έτοιμα.

E: Ωραία. Πως παρακολουθείτε να διαφοροποιούνται τα παιχνίδια που αναπτύσσονται από τα παιδιά ανάλογα με το φύλο;

Σ: Είναι δεδομένο ότι τα κορίτσια θα παίζουν λίγο περισσότερο με κουζινικά, δουλειές του σπιτιού, θέματα κομμωτηρίου αν είμαι όμορφη, κάνουν την πριγκίπισσα, το αναζητούν αυτό το θέλουν, παίρνουν επιβεβαίωση θα έλεγα ενώ τα αγόρια θέλουν πιο άγρια πιο κινητικά παιχνίδια, θέλουν αυτοκίνητα. Αυτό βέβαια δεν σημαίνει ότι τα κορίτσια δεν παίζουν με τουβλάκια και τα αγόρια ότι δεν παίζουν με τα κουζινικά απλώς λέμε τι επικρατεί περισσότερο.

E: Σε σχέση με ηγετικούς ρόλους έχετε παρατηρήσει ότι τους διεκδικούν περισσότερο τα κορίτσια ή τα αγόρια ή θεωρείτε ότι έχει να κάνει με το χαρακτήρα του κάθε παιδιού και όχι με το φύλο;

Σ: Με το χαρακτήρα θα έλεγα πιο πολύ. Δεν μπορώ να πω ναι τα κορίτσια διεκδικούν περισσότερο ή ναι τα αγόρια. Με το χαρακτήρα έχει να κάνει.

E: Σαν συμπέρασμα πως θα λέγατε ότι συνδέεται το παιχνίδι με την μάθηση;

Σ: Το παιχνίδι στην μάθηση είναι απαραίτητο γιατί αποτελεί εκπαιδευτικό εργαλείο. Βοηθά το παιδί τόσο στην ανάπτυξη της πνευματικής, σωματικής και νοηματικής του ικανότητας, του μαθαίνει κανόνες και το προωθεί στον καθορισμό στόχων με σκοπό την κατάκτησή τους.

E: Και τι κάνετε εσείς για την προώθηση αυτής της σχέσης;

Σ: Χρησιμοποιώ το παιχνίδι ως βασικό μου εκπαιδευτικό εργαλείο, διαφοροποιώντας το ανάλογα με την ηλικιακή βαθμίδα των παιδιών κάθε φορά αλλά και τις ανάγκες της κάθε ομάδας.

Συνέντευξη 18(Σ18)

Σ: Συνεντευξιαζόμενος

E: Ερευνήτρια

E: Το θέμα μας είναι το παιχνίδι στην εκπαιδευτική διαδικασία κατά την προσχολική ηλικία. Πόσα χρόνια δουλεύετε στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση;

Σ: Δουλεύω 7 χρόνια σε παιδικούς σταθμούς και 2 σε Α' Δημοτικού που θεωρείται και αυτή πρωτοβάθμια εκπαίδευση οπότε 9 χρόνια.

E: Τι σπουδές έχετε κάνει;

Σ: Είμαι απόφοιτη του Τμήματος Προσχολικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Κρήτης.

E: Ωραία. Θα μπορούσατε να δώσετε έναν ορισμό για το παιχνίδι;

Σ: Παιχνίδι. Για μένα παιχνίδι ελεύθερο ή κατευθυνόμενο είναι το σύνολο των δραστηριοτήτων στις οποίες συμμετέχει ένα παιδί με τη θέληση του, δηλαδή εκείνο επιλέγει και έχει νόημα γι αυτό και αποτελεί έναν άριστο τρόπο έκφρασης της ψυχοσύνθεσης του αλλά και επικοινωνίας του με το περιβάλλον (έμψυχο και άψυχο).

E: Θεωρείται το παιχνίδι ένα σημαντικό εργαλείο κατά την προσχολική ηλικία;

Σ: Το παιχνίδι είναι το πιο σημαντικό εργαλείο στην προσχολική ηλικία γιατί μέσα απ αυτό τα παιδιά αλληλεπιδρούν μεταξύ τους, εκφράζονται, επικοινωνούν, σχηματίζουν εικόνα για τον εαυτό τους και για τον κόσμο γενικότερα.

E: Ωραία. Πως πιστεύετε ότι επηρεάζεται το παιδί από το μοναχικό παιχνίδι, πως από το παράλληλο και πως από το συνεργατικό;

Σ: Το μοναχικό παιχνίδι το βλέπουμε πιο συχνά σε μικρά παιδάκια 0-2 ετών. Το παιδί παρακολουθεί το παιχνίδι των υπολοίπων αλλά δεν συνδέει το δικό του παιχνίδι μαζί τους. Γνωρίζει τον κόσμο γύρω του χωρίς όμως να νιώθει την ανάγκη να παίξει μαζί και με κάποιον άλλο. Είναι ο εαυτός του και το περιβάλλον που θέλει να εξερευνήσει. Ανακαλύπτει τις δυνατότητες του, τι μπορεί να κάνει τι του αρέσει και τι όχι. Τώρα εάν κάποιο παιδάκι μεγαλύτερης ηλικίας εμμένει στο μοναχικό παιχνίδι παρά τις προσπάθειες του εκπαιδευτικού ή της ομάδας ενδεχομένως ίσως απαιτείται η παρακολούθηση από κάποιον πιο ειδικό πχ

ψυχολόγο. Αν δηλαδή παρατηρήσουμε κάτι τέτοιο εμείς μας ανησυχεί και το ψάχνουμε περαιτέρω.

Το παράλληλο παιχνίδι σημαίνει ότι το παιδάκι έχει αφήσει το μοναχικό παιχνίδι και προχώρα στο επόμενο στάδιο. Αντιλαμβάνεται την παρουσία των άλλων τους μιμείται αλλά δεν παίζει ακόμα μαζί τους. Απαραίτητο στάδιο πριν να φτάσει στο ομαδικό παιχνίδι γιατί από τη μια συνειδητοποιεί και αρχίζει να αντιλαμβάνεται την ύπαρξη των άλλων έστω και από μακριά και εξετάζει αργότερα που θα τοποθετήσει τον εαυτό του ανάμεσα τους.

Το συνεργατικό-κοινωνικό παιχνίδι από την άλλη σημαίνει ότι αρχίζει να υπολογίζει τα αλλά παιδάκια προσπαθεί να επινοήσει κανόνες και να τους ακολουθεί, βρίσκει τη θέση του στην ομάδα, αποκτά αυτοπεποίθηση ή απομονώνεται συγκρίνοντας τις δικές του ικανότητες με των συμπαικτών του.

Ε: Ωραία. Πως πιστεύετε ότι επηρεάζεται το παιδί στο ελεύθερο παιχνίδι και πως στο κατευθυνόμενο; Εσείς εδώ στο νηπιαγωγείο δίνετε έμφαση σε κάποιο από τα δύο και γιατί;

Σ: Στο ελεύθερο παιχνίδι που είναι πολύ σημαντικό και δεν πρέπει να λείπει το παιδί δείχνει το πως αντιλαμβάνεται τον κόσμο γύρω του, επίσης μπορεί έχει την δυνατότητα να εξωτερικεύει τις εμπειρίες και τα βιώματα του.

Και στο κατευθυνόμενο παιχνίδι επιτελείται η ίδια διαδικασία απλά ο εκπαιδευτικός προωθεί περισσότερο το παιχνίδι των παιδιών, διευρύνοντας το με επιπλέον δραστηριότητες και υλικά, το εμπλουτίζει και ενθαρρύνει την πιο ενεργή συμμετοχή των πιο συνεσταλμένων παιδιών που ίσως να μην συμμετείχαν τόσο ενεργά στο ελεύθερο παιχνίδι. Στο κατευθυνόμενο δηλαδή ο ρόλος μας είναι πολύ σημαντικός και θέλει ιδιαίτερη προσοχή πώς να αντιμετωπίσουμε το κάθε παιδί σύμφωνα με τις ανάγκες του για να το κάνουμε να νιώσει άνετα.

Και τα 2 είδη παιχνιδιού πιστεύω είναι εξίσου σημαντικά για την ολόπλευρη ανάπτυξη των παιδιών οπότε δίνω την ίδια έμφαση και στα 2, στην ουσία το κατευθυνόμενο παιχνίδι αποτελεί επέκταση του ελεύθερου παιχνιδιού.

Ε: Εσείς θεωρείτε σημαντικό να παρατηρείτε τα παιδιά κατά το ελεύθερο παιχνίδι; Έχει κάποιο αποτέλεσμα;

Σ: Ναι προσπαθώ να τα παρακολουθώ να τα παρατηρώ για να μάθω περισσότερα για εκείνα. Όπως είπα και πριν το παιχνίδι δηλώνει την ταυτότητα του παιδιού οπότε προσπαθώ να δω τις ικανότητές του, τις κλίσεις του και που κινείται και

πως φυσικά. Θεωρώ ότι με βοηθάει πολύ ώστε να δω στοιχεία της προσωπικότητας του κάθε παιδιού.

Ε: Ωραία. Πως θεωρείται ότι προωθεί τη μάθηση το φανταστικό παιχνίδι, πως το παιχνίδι ρόλων και πως το ελεύθερο παιχνίδι στις γωνιές;

Σ: Αρχικά θεωρώ το φανταστικό παιχνίδι άρρηκτα συνδεδεμένο με το παιχνίδι ρόλων. Παίζοντας το ένα έρχεται και το άλλο κατά συνέπεια και απόρροια του άλλου. Η μάθηση για να είναι αποτελεσματική θα πρέπει να κινεί το ενδιαφέρον των παιδιών και να εξάπτει τη περιέργεια και τη φαντασία τους. Τι πιο ενδιαφέρον και διασκεδαστικό λοιπόν από το να μαθαίνει, παίζοντας ειδικά μέσω του φανταστικού παιχνιδιού και του παιχνιδιού ρόλων. Το παιδί, παίζοντας κάποιον ρολό ενισχύει την κοινωνική του μάθηση, προάγει τη δημιουργικότητα, τη φαντασία, τη γλωσσική του ανάπτυξη, μαθαίνει μέσω της μίμησης όλων όσων του κάνουν εντύπωση από τον κόσμο που το περιβάλλει. Επίσης, απελευθερώνεται από τυχόν άγχη και φόβους που μπορεί να έχει όταν μέσα από ένα φανταστικό παιχνίδι ή κάποιο παιχνίδι ρόλων μπαίνει στη διαδικασία να τα αντιμετωπίσει και να τα διαχειριστεί.

Όσον αφορά στο ελεύθερο παιχνίδι στις γωνιές, αυτό αποτελεί άριστο τρόπο μάθησης γιατί ενισχύει την κοινωνική αλληλεπίδραση των παιδιών, καλλιεργεί την γλωσσική τους ανάπτυξη, προάγει τη δημιουργικότητα και την φαντασία τους και τα βοηθά να ακολουθούσουν συγκεκριμένους κανόνες π χ πρέπει να περιμένω τη σειρά μου, προσέχω τα παιχνίδια στη γωνιά του οικοδομικού υλικού κλπ.

Ε: Ωραία. Πως θεωρείτε εσείς ότι προωθεί τη μάθηση το κινητικό παιχνίδι;

Σ: Η σημασία της κίνησης είναι τεραστία στην προσχολική αγωγή γιατί το παιδί μέσω του κινητικού παιχνιδιού γνωρίζει το σώμα του, το οριοθετεί, ανακαλύπτει τις αδυναμίες και τις δυνατότητες του, γνωρίζει τον χώρο γύρω του, εκφράζει τα συναισθήματα του, αλληλεπιδρά με τα άλλα παιδιά. Νομίζω όλα τα παραπάνω που είπα εξηγούν πλήρως τη σημασία και την σπουδαιότητά του.

Ε: Θεωρείτε ότι εκτονώνονται τα παιδιά μέσα από το κινητικό παιχνίδι;

Σ: Αναμφίβολα. Από τη φύση του ο άνθρωπος χρησιμοποιεί το σώμα του για να εκφραστεί έτσι λοιπόν και η ένταση, η εκτόνωση γίνεται μέσα από την κίνηση του σώματος.

Ε: Ωραία. Εσείς προωθείτε κάποιο από τα παραπάνω είδη περισσότερο και γιατί; Αναφέρετε παράδειγμα από την καθημερινότητα αν υπάρχει.

Σ: Δε θεωρώ ότι προωθώ κάποιο είδος παιχνιδιού. Όλα περιλαμβάνονται στην καθημερινότητα μας. Αναδρομικά όμως μπορώ να πω πως δουλεύοντας κατά καιρούς σε ακατάλληλους από πλευράς υποδομής παιδικούς σταθμούς και με ανίδεους εργοδότες πάνω στην προσχολική αγωγή το κινητικό παιχνίδι βγαίνει τελικά αδικημένο. Δεν προωθείται κατά την γνώμη μου όσο χρειάζεται και απαιτείται.

Ε: Ωραία. Πιστεύετε ότι παρέχονται διαφορετικές δυνατότητες στα παιδιά που δρουνε στον εσωτερικό χώρο από ότι στα παιδιά που δρουνε στον εξωτερικό χώρο;

Σ: Ναι πιστεύω πως τα παιδιά που φοιτούν σε ελλιπείς, ακατάλληλους ή και ανύπαρκτους εξωτερικούς χώρους υστερούν σε μαθησιακές ευκαιρίες από ότι αυτά που φοιτούν σε παιδικούς σταθμούς με οργανωμένους εξωτερικούς χώρους ιδιαίτερα μέσα στη φύση. Το περιθώριο χώρου, η ασφάλεια αυτού του χώρου και η φύση είναι θέμα όταν απουσιάζει και σίγουρα όσοι έχουν την δυνατότητα ενός τέτοιου χώρου έχουνε περισσότερες μαθησιακές ευκαιρίες από αυτούς που περιορίζονται στον εσωτερικό χώρο.

Ε: Εσείς συμφωνείτε με την άποψη ότι στον εξωτερικό χώρο αναπτύσσεται περισσότερο το κινητικό παιχνίδι; Τι θα μου λέγατε σχετικά με αυτό;

Σ: Θεωρητικά, εάν ο εσωτερικός χώρος είναι μεγάλος και παρέχει τη δυνατότητα στα παιδιά να αναπτύξουν το κινητικό παιχνίδι τότε μπορεί να αντισταθμίσει την έλλειψη εξωτερικού χώρου. Η εμπειρία μου παρόλα αυτά μου έχει δείξει πως σπανία συμβαίνει αυτό, οπότε ναι συμφωνώ με την άποψη πως στον εξωτερικό χώρο αναπτύσσεται περισσότερο το κινητικό παιχνίδι.

Ε: Πως παρακολουθείτε να διαφοροποιούνται τα παιχνίδια που αναπτύσσονται από τα παιδιά ανάλογα με το φύλο;

Σ: Τα αγόρια προτιμούν κυρίως δυναμικά παιχνίδια με κίνηση κι επίδειξη δύναμης και ανταγωνισμού, τα κορίτσια επιλέγουν λιγότερο κινητικά παιχνίδια κυρίως συμβολικά πχ παίζουν το ρολό της μαμάς, της δασκάλας κλπ κάτι που προέρχεται από τα πρότυπα τόσο της κοινωνίας όσο και της οικογένειας.

Ε: Σε σχέση με τους ηγετικούς ρόλους που διεκδικούν πολλές φορές τα παιδιά θα μπορούσατε να πείτε ότι το έχετε παρατηρήσει σε ένα από τα δύο φύλα ή έχει να κάνει με το χαρακτήρα;

Σ: Ίσως λίγο περισσότερο τα κορίτσια αλλά και πάλι όχι δεν θα μπορούσα να το πω αυτό γιατί και τα αγόρια πολλές φορές οπότε ναι θα πω με το χαρακτήρα του παιδιού. Αν ένα παιδί έχει λίγο πιο δυνατό χαρακτήρα θα διεκδικήσει τέτοιους ρόλους αλλά δεν έχει να κάνει αν είναι αγόρι ή κορίτσι.

Ε: Σαν συμπέρασμα πως θα καταλήγατε ότι συνδέεται το παιχνίδι με τη μάθηση;

Σ: Το παιχνίδι συνδέεται άμεσα με την μάθηση στην προσχολική ηλικία και μάλιστα αποτελεί αναπόσπαστη προϋπόθεση της. Χωρίς παιχνίδι δεν υπάρχει νηπιαγωγείο. Μόνο μέσω του παιχνιδιού μπορεί να οδηγηθεί ένα παιδί στη μάθηση. Μόνο το παιχνίδι δίνει την ευκαιρία στο παιδί να έρθει σε άμεση επαφή με πλήθος στοιχείων του φυσικού, κοινωνικού και πολιτισμικού περιβάλλοντος μέσα στο οποίο ζει και ενισχύει την ολόπλευρη ανάπτυξη του.

Ε: Ωραία και η τελευταία μας ερώτηση είναι: Τι κάνετε εσείς για την προώθηση αυτής της σχέσης;

Σ: Πρώτον, στον καθημερινό σχεδιασμό του ημερήσιου προγράμματος δίνεται πάντα ο απαραίτητος χρόνος στο ελεύθερο παιχνίδι των παιδιών στις διαφορές γωνίες της τάξης και δεύτερον, ακόμα και οι οργανωμένες δραστηριότητες έχουν παιγνιώδη μορφή ώστε να είναι ελκυστικές για τα παιδιά, να υποκινούν το ενδιαφέρον τους, να ενισχύουν τη συμμετοχή των παιδιών. Εν κατακλείδι, να δημιουργούν όλες εκείνες τις προϋποθέσεις ώστε τα παιδιά να οικοδομήσουν τη γνώση, να οδηγηθούν στη μάθηση. Παίζω για να μάθω, το έχω πάντα στο μυαλό μου.

Ε: Ωραία, σας ευχαριστώ πολύ τελειώσαμε.

ΕΝΤΥΠΟ ΣΥΓΚΑΤΑΘΕΣΗΣ

Έντυπο συγκατάθεσης

Αγαπητέ εκπαιδευτικέ,

Θα ήθελα να ζητήσω τη συμμετοχή σας στην έρευνα που διεξάγω με θέμα “ Το παιχνίδι στην εκπαιδευτική διαδικασία κατά την προσχολική ηλικία ” στα πλαίσια εκπόνησης της πτυχιακής μου εργασίας, με υπεύθυνη την καθηγήτρια του παιδαγωγικού τμήματος προσχολικής εκπαίδευσης Πανεπιστημίου Θεσσαλίας κα. Μιχαλοπούλου Αικατερίνη.

Θα ήθελα να ζητήσω την άδεια σας να ηχογραφήσω την συνέντευξη που θα μου παραχωρήσετε, η οποία θα διαρκέσει περίπου 10-15 λεπτά. Η ηχογράφιση θα απομαγνητοφωνηθεί και θα χρησιμοποιηθεί ως δεδομένο για ερευνητικούς σκοπούς ενώ ταυτόχρονα θα διαφυλαχθεί η ανωνυμία σας.

Σας ευχαριστώ εκ των προτέρων για την συνεργασία σας.

Η ερευνήτρια

Μουστάκα Αναστασία

Ο/Η εκπαιδευτικός